

# Visie op Zuid-Holland

## Concept Actualisering 2011

### **Provinciale Structuurvisie**

**Totale tekst inclusief**  
**Eerste Herziening, vastgesteld op 23 februari 2011 (PS)**  
**Concept Actualisering 2011, vastgesteld 11 januari (GS)**

**(De geel gearceerde teksten maken onderdeel uit van de Actualisering 2011)**

## INHOUDSOPGAVE

<b>1</b>	<b>INLEIDING</b>	<b>5</b>
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doel	5
1.3	Samenhang met andere plannen	5
1.3.1	Zuidvleugel, Voorloper Groene Hart en Zuidwestelijke Delta	6
1.3.2	Samenhang met Provinciaal Waterplan en planMER	6
1.4	Leeswijzer	6
<b>2</b>	<b>UITGANGSPUNTEN EN OPGAVEN</b>	<b>8</b>
2.1	Inleiding	8
2.2	Trends en ontwikkelingen	8
2.2.1	Klimaatverandering	8
2.2.2	Toenemende energieschaarste	9
2.2.3	Globalisering en individualisering, behoefte aan identiteit en kwaliteit	10
2.2.4	Demografische ontwikkelingen, wonen en krimp	10
2.2.5	Economische ontwikkelingen	11
2.2.6	Ondergrond	12
2.3	Veranderende ruimtelijke context in Zuid-Holland	13
2.3.1	Stedelijk netwerk en mobiliteit	13
2.3.2	Leefomgeving	13
2.3.3	Landelijk gebied: landbouw, natuur, recreatie, en water	14
2.4	Provinciaal belang	14
2.5	Integrale ruimtelijke hoofdopgaven	15
<b>3</b>	<b>AMBITIES 2040</b>	<b>16</b>
3.1	Inleiding	16
3.2	Zuid-Holland in 2040	16
3.3	Aantrekkelijk en concurrerend internationaal profiel	17
3.3.1	De regio Rotterdam-Den Haag in samenhang met andere stedelijke centra	17
3.3.2	Greenports vernieuwen	17
3.3.3	Bereikbaarheid	18
3.3.4	Aantrekkelijk woon- en leefklimaat	18
3.3.5	Landschappen, recreatie en toerisme	18
3.4	Duurzame en klimaatbestendige deltaprovincie	19
3.4.1	Duurzaamheid	19
3.4.2	Klimaatbestendigheid	20
<b>4</b>	<b>VISIE 2020</b>	<b>21</b>
4.1	Inleiding	21
4.2	Sturen op functies en kwaliteiten	21
4.3	De ruimtelijke hoofdstructuur 2020	24
4.3.1	Het stedelijk netwerk	24
4.3.2	Verbinding stad en land; Zuidvleugelgroenstructuur	25
4.3.3	Het landelijk gebied	25
4.4	Opgaven tot 2020	27
4.4.1	Kwantitatieve opgaven	27
4.5	Aantrekkelijk en concurrerend internationaal profiel	35
4.5.1	Behouden en aantrekken van economische clusters	35

4.5.1.1	De mainport Rotterdam - Wereldhaven-Wereldstad.....	35
4.5.1.2	Den Haag, internationale stad van vrede, recht en veiligheid .....	36
4.5.1.3	Greenports.....	36
4.5.1.4	Kenniseconomie.....	38
4.6	Duurzame en klimaatbestendige deltaprovincie .....	40
4.6.1	Verbeteren van de waterveiligheid.....	40
4.6.2	Robuust en veerkrachtig watersysteem .....	41
4.6.3	Duurzame energievoorziening .....	44
4.7	Divers en samenhangend stedelijk netwerk.....	47
4.7.1	<b>Versterken stedelijk netwerk</b> .....	47
4.7.2	Optimaal benutten van bestaande ruimte voor bedrijvigheid .....	52
4.7.3	Verbeteren interne en externe bereikbaarheid .....	55
4.7.4	Voldoende aanbod van verschillende woonmilieus .....	59
4.7.5	Voorzien in een gezonde leefomgeving .....	61
4.8	Vitaal, divers en aantrekkelijk landschap .....	63
4.8.1	Ontwikkelen en behouden van vitale en waardevolle landschappen .....	64
4.8.1.1	Wonen en bevolking.....	64
4.8.1.2	Nieuwe Landgoederen.....	65
4.8.1.3	Landbouw .....	65
4.8.1.4	Glastuinbouw buiten de greenports.....	67
4.8.1.5	Recreatie en toerisme in het landelijk gebied .....	69
4.8.2	Behouden van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur .....	70
4.8.3	Verbeteren belevingswaarde en verminderen verrommeling .....	73
4.8.4	Realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur .....	74
4.8.4.1	<b>Compensatiebeginsel natuur, recreatie en landschap</b> .....	75
4.9	Stad en land verbonden.....	77
4.9.1	Versterken recreatieve functie en groenstructuur .....	77
4.9.2	Zuidvleugelgroenstructuur.....	77
<b>4.9.2.2</b>	<b>REGIOPARKEN</b> .....	<b>79</b>
<b>4.9.2.3</b>	<b>GROTERE EENHEDEN STEDELIJK GROEN</b> .....	<b>79</b>
<b>4.9.2.4</b>	<b>HET VERBINDEND RECREATIEF NETWERK</b> .....	<b>80</b>
4.10	Kwaliteitskaart .....	81
4.10.1	<b>Kustlandschap</b> .....	82
4.10.2	<b>Veenlandschap</b> .....	83
4.10.3	<b>Landschap van de delta</b> .....	86
4.10.4	<b>Netwerken</b> .....	88
4.10.5	<b>(Stedelijke) occupatie</b> .....	90
4.10.6	<b>Beleving van Zuid-Holland</b> .....	94
4.11	Beschrijving legenda van functiekaart .....	97
<b>5</b>	<b>UITVOERINGSSTRATEGIE</b> .....	<b>104</b>
5.1	Inleiding.....	104
5.2	De sturingsfilosofie .....	104
5.2.1	Uitgangspunten .....	104
5.2.2	Sturingsfilosofie .....	105
5.2.3	Partners .....	105
5.2.4	Instrumenten .....	107
5.2.5	Uitvoeringsagenda.....	108
5.2.6	Aanpassing van de structuurvisie en de verordening .....	108

5.3	Ordenen, ontwikkelen, onderzoeken en agenderen, Monitoren .....	109
5.3.1	Ordenen.....	109
5.3.2	Ontwikkelen.....	110
5.3.3	Agenderen en onderzoeken.....	111
5.3.4	Monitoren.....	112
5.4	Van uitvoeringsstrategie naar uitvoeringsagenda .....	112
<b>6</b>	<b>BIJLAGEN .....</b>	<b>113</b>
6.1	Bijlage 1: Klimaatscenario's KNMI .....	113
6.2	Bijlage 2: Ruimtelijke reserveringen 2020 en 2040.....	114
6.3	Bijlage 3: Compensatieregeling bollengronden .....	118
6.4	Bijlage 4: Randvoorwaarden zoeklocatie bedrijventerrein Veerstablok .....	119
6.5	Bijlage 5: Gedraglijn instrumenten.....	120
6.6	Bijlage 6: Beschrijving IRP's .....	121
6.7	Bijlage 7: Afwijkingsmogelijkheden kantoorontwikkelingslocaties .....	124

# 1 Inleiding

## 1.1 Aanleiding

De provincie Zuid-Holland heeft ervoor gekozen één integrale ruimtelijke structuurvisie voor haar hele grondgebied op te stellen. De invoering op 1 juli 2008 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) was een goede aanleiding voor aanpassing van haar ruimtelijk beleid. Meer dan ooit daagt deze wet overheden uit gezamenlijk en actief de ruimtelijke ontwikkeling van ons land ter hand te nemen.

## 1.2 Doel

In een provincie met 3,5 miljoen mensen en belangrijke economische clusters is de ruimte schaars. Zuid-Holland is een intensief gebruikt gebied met een strategische ligging op het kruispunt van internationale verbindingen. De lage ligging van Zuid-Holland en de ligging aan zee hebben invloed op de mogelijkheden om de beschikbare ruimte te benutten. Een gevarieerd landschap van delta, kust, rivieren en veenweiden in directe nabijheid van steden vormt een uniek decor. Dit biedt de provincie kansen om haar internationale concurrentiepositie uit te bouwen. De mens is daarin de bepalende factor. Zuid-Holland wil de inwoners nu en in de toekomst een goede en veilige woon-, werk- en leefomgeving bieden. Leefbaarheid, vitaliteit en diversiteit staan centraal om de dynamiek, creativiteit en innovatiekracht van de mensen in Zuid-Holland verder te laten bloeien.

De kern van *Visie op Zuid-Holland* is het versterken van samenhang, herkenbaarheid en diversiteit binnen Zuid-Holland. Dit draagt bij aan een goede kwaliteit van leven en een sterke economische concurrentiepositie. Duurzame ontwikkeling en klimaatbestendigheid zijn belangrijke pijlers. Dit wil de provincie bereiken door het realiseren van een samenhangend stedelijk netwerk, groenstructuur en landelijk gebied. Goede bereikbaarheid, een divers aanbod van woon- en werkmilieus in een aantrekkelijk landschap met ruimte voor landbouw, natuur en water zijn daarin kenmerkende kwaliteiten.

De provincie werkt daarvoor samen met gemeenten en andere partijen, Ze doet dit vanuit een proactieve houding. De provincie stuurt op kwaliteit en functies. Dat kan zijn door te ordenen, programma's en projecten te ontwikkelen, onderzoek uit te voeren of te agenderen. Kaarten zijn een ruimtelijke weergave van doelstellingen en ambities. Meer dan voorheen stuurt de provincie op hoofdlijnen en zet zij in op vroegtijdige samenwerking. Deze aanpak sluit aan bij de nieuwe stijl van besturen: 'Lokaal wat kan, provinciaal wat moet'. De provincie geeft het lokale bestuur ruimte bij de ruimtelijke inrichting en stelt daarvoor kaders. Hierbij zijn sturen op efficiënt ruimtegebruik, verbeteren van de verbindingen en samenhang tussen de gebieden naast versterken van de ruimtelijke kwaliteiten de uitgangspunten. Vandaar de subtitel "Ontwikkelen met schaarse ruimte". Dit vraagt om duidelijke keuzes. Deze zijn in de structuurvisie gemaakt op basis van de provinciale belangen.

Deze actualisering van de structuurvisie en de Verordening Ruimte vervangt de Eerste Herziening provinciale structuurvisie en Verordening Ruimte van 23 februari 2011.

## 1.3 Samenhang met andere plannen

De structuurvisie staat niet op zichzelf maar heeft een samenhang met sectorale plannen in de provincie en met andere plannen.

### 1.3.1 Zuidvleugel, Voorloper Groene Hart en Zuidwestelijke Delta

Zuid-Holland werkt aan haar ruimtelijk beleid vanuit een aantal taken en opdrachten die het rijk aan de provincie oplegt of waar afspraken over zijn, zoals de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur. Op regionaal niveau heeft de provincie samen met de stedelijke regio's gewerkt aan visievorming en zijn afspraken gemaakt over de Zuidvleugel en het Groene Hart.

In het Bestuurlijk Platform Zuidvleugel is de verstedelijkingsstrategie voor de Zuidvleugel uitgewerkt. Een daaraan gekoppelde groenstrategie is in ontwikkeling. Deze bestuurlijke afspraken zijn belangrijke bouwstenen voor de structuurvisie van Zuid-Holland. De drie Groene Hartprovincies Utrecht, Noord- en Zuid-Holland hebben de Voorloper Groene Hart opgesteld en vastgesteld als belangrijke gezamenlijke bouwsteen voor de provinciale structuurvisies, met daarin interprovinciale beleidslijnen voor een gemeenschappelijk Groene Hartbeleid.

Tot slot zijn overige bestuurlijke afspraken, die invloed hebben op de ruimtelijke inrichting van Zuid-Holland in de structuurvisie en verordening, meegenomen. Voorbeelden hiervan zijn het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) of het samenwerkingsverband Zuidwestelijke delta voor het zuidelijk deel van de provincie.

### 1.3.2 Samenhang met Provinciaal Waterplan en planMER

Verwijderd ,

Ruimte, water en klimaat vragen om samenhang in beleid. Daarom zijn de Provinciale Structuurvisie en het Provinciaal Waterplan in samenhang opgesteld.

De ruimtelijke aspecten in het Provinciaal Waterplan hebben conform de Waterwet en de Wro de status van een provinciale structuurvisie. Verder zijn provinciale wateropgaven op het gebied van kaderstelling, toezicht en regie in het Provinciaal Waterplan en in de Provinciale Waterverordening uitgewerkt. De aanbevelingen van de Deltacommissie en de overige opgaven uit het Nationaal Waterplan zijn ook verwerkt, evenals de eisen die gelden in relatie tot de Europese Kaderrichtlijn Water. Zie hiervoor met name figuur 5.2 ('ligging en status van KRW-oppervlaktewaterlichamen') en figuur 5.4 ('huidige ecologische toestand') van het Provinciaal Waterplan. De inzichten in de gevolgen van de klimaatverandering noodzaken overheden wereldwijd tot beleidsaanpassingen die met behulp van het afgeronde Actieprogramma Klimaat en Ruimte in het ruimtelijk en waterbeleid zijn verwerkt. Het tegelijk met het ontwerp van de structuurvisie opgestelde planMER heeft direct invloed gehad op afwegingen die binnen het beleidsproces hebben plaatsgevonden voor de volgende belangrijke duurzame onderwerpen:

- het versterken van het sturen op ruimtelijke kwaliteit via gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit, kwaliteitskaart en verordening (Hoofdstuk 4);
- het consistent toepassen van de lagenbenadering is (via kaartbeelden van het trendscenario) getoetst;
- voor herstructurering van de woningbouw is een onderzoeksvraag geformuleerd en kwantitatieve opgaven zijn in de structuurvisie toegelicht;
- kennis over de landbouw (beleidsontwikkelingen en economische ontwikkelingen) bleek onvoldoende en is uitgewerkt in de Agenda Landbouw;
- beleid ten aanzien van de kwetsbaarheid van weidevogels is opgenomen.

Figuur 1.4: Samenhang met andere plannen en leeswijzer

## 1.4 Leeswijzer

De structuurvisie bevat zes hoofdstukken. De belangrijkste uitgangspunten en opgaven staan in hoofdstuk 2. Deze zijn gebaseerd op maatschappelijke ontwikkelingen en de bestuurlijke context. Hoofdstuk 3 beschrijft de ambities voor de lange termijn (2040). Hoofdstuk 4 bevat hoofdpogaven en de ambities tot 2020 met daaraan gekoppeld de provinciale belangen. Hoofdstuk 5 gaat in op de uitvoeringsstrategie en de belangrijkste instrumenten daarbij. Deze uitvoeringsstrategie bevat de

sturingsfilosofie en de manier waarop de provincie de beleidskeuzes gaat realiseren. Ook de functiekaart en de kwaliteitskaart maken deel uit van de structuurvisie. Zij visualiseren de gewenste functies en ruimtelijke kwaliteit tot 2020.

De bijlagen in hoofdstuk 6 geven een verdieping op de in de visie aangesneden onderwerpen en maken daar ook onderdeel van uit.

Bij deze structuurvisie horen meerdere documenten. Belangrijk zijn de Verordening Ruimte en de Uitvoeringsagenda. De verordening is gelijktijdig met de structuurvisie opgesteld en wordt ook gelijktijdig vastgesteld. De uitvoeringsagenda werkt de uitvoeringsstrategie verder uit in ruimtelijke projecten, programma's en geeft een beeld van de financiering. De beleids- en onderzoeksagenda zijn een belangrijk onderdeel van de uitvoeringsagenda. De provincie actualiseert deze jaarlijks.

## 2 Uitgangspunten en opgaven

### 2.1 Inleiding

In Europa zijn de afgelopen jaren de welvaart en mobiliteit sterk toegenomen en is de bevolkingsgroei gedaald. Dit heeft veranderende sociaal-maatschappelijke behoeften tot gevolg. Mensen hebben een groeiende behoefte aan leefbaarheid, identiteit, herkenbaarheid en keuzemogelijkheden. Regio's concurreren om het talent van de mens. Bij het aantrekken en behouden van mensen in een regio is de dynamiek van economische, culturele en sociale activiteiten bepalend, samen met innovatiekracht en leefbaarheid. Wereldwijd worden de gevolgen van klimaatverandering en energieschaarste steeds duidelijker. Ook de economische verwevenheid is evident. Samenwerking op zowel (inter)nationale als lokale schaal wordt daarmee nog belangrijker.

Ook Zuid-Holland staat midden in een globaliserende samenleving en economie en moet daarop inspelen. De provincie is met de Randstad één van de Europese grootstedelijke regio's, sterk verweven met economische centra in de wereld. De verbindingen met de Verenigde Staten en Zuidoost-Azië, maar ook met 'nieuwe' spelers als China, Zuid-Amerika en Afrika zijn van groot strategisch belang. Zuid-Holland onderscheidt zich in dit krachtenveld dankzij de volgende kenmerken. De provincie heeft sterke steden met internationale economische clusters in een gevarieerd en dynamisch landschap van delta, kust, rivieren en veenweiden. Dit in combinatie met de creativiteit, innovatiekracht en diversiteit van de inwoners maakt Zuid-Holland uniek.

'Visie op Zuid-Holland' reageert en anticipeert op maatschappelijke en bestuurlijke ontwikkelingen. Dit wordt zichtbaar in de opgaven voor de ruimtelijke inrichting, afgeleid uit trends en mogelijke ontwikkelingen. Daarnaast speelt de bestuurlijke omgeving een belangrijke rol. In dit hoofdstuk zijn de relevante trends en ontwikkelingen in Zuid-Holland toegelicht in paragraaf 2.2. Vervolgens wordt de veranderde ruimtelijke context van Zuid-Holland toegelicht in paragraaf 2.3. Het provinciaal belang en de uitgangspunten voor de sturingsfilosofie komen in paragraaf 2.4 aan de orde. Deze drie invalshoeken samen leiden tot de formulering van integrale hoofdoggaven in paragraaf 2.5.

### 2.2 Trends en ontwikkelingen

#### 2.2.1 Klimaatverandering

Het klimaat verandert door natuurlijke factoren maar sinds het midden van de 20e eeuw vooral door menselijke invloed (versterking van het broeikas effect). Het klimaatsysteem kent een 'beperkte voorspelbaarheid', er is altijd kans op onverwachte gebeurtenissen. Dat het klimaat verandert, is zeker, het exacte tempo en de wijze waarop zijn moeilijk voorspelbaar. Om grip te krijgen op de onzekerheden zijn er vier KNMI06-scenario's opgesteld, waarbinnen het toekomstige klimaat zich ontwikkelt. Alle scenario's zijn even waarschijnlijk, er moet dan ook rekening worden gehouden met een bandbreedte. Zie voor een toelichting hierop bijlage 6.1.

De klimaatverandering heeft grote gevolgen voor het watersysteem. Zeespiegelstijging en hogere rivierafvoeren in de winter zetten de waterveiligheid in het benedenrivierengebied onder druk. Zomerdroogte zorgt voor lage rivierafvoeren met negatieve gevolgen voor de zoetwatervoorziening (externe verzilting) en scheepvaart. Droogte heeft in combinatie met hogere temperaturen een negatief effect op de waterkwaliteit. Extreme neerslag kan wateroverlast geven in stedelijk en landelijk gebied. Hoge zomertemperaturen geven een risico voor de volksgezondheid. De behoefte aan koeling neemt toe.



### Figuur 2.2.1a: Hoogteligging en primaire waterkeringen

Warmer en stabielere zomerweer heeft ook positieve kanten. In de zomer profiteren de kust en groene gebieden van meer toerisme. Hogere temperaturen in de winter zorgen ervoor dat de energievraag voor verwarming afneemt.

Klimaatverandering kan op de lange termijn aanzienlijke effecten hebben voor de aanwezige natuur. Sommige plant- en diersoorten zullen goed gedijen bij temperatuurveranderingen en veranderingen in het watersysteem en andere zullen verdwijnen. Bij het aanwijzen en ontwikkelen van natuurgebieden zal rekening moeten worden gehouden met deze veranderingen. Met name de natuur in het veenweidelandschap kan in de toekomst te maken krijgen met andere omstandigheden. Door goede verbindingen tussen natuurgebieden hebben plant- en diersoorten kans om over afstanden te migreren.

#### **Droogte en verzilting**

Door klimaatverandering neemt de kans op droogte en verzilting toe. Zoetwatertekorten kunnen verergeren en vaker voorkomen. Droogte zorgt voor lage rivierafvoeren, afname van zoet grondwater en tekorten in het oppervlaktewater. Dit heeft negatieve gevolgen voor de zoetwatervoorziening. Droogte leidt ook tot een versnelde afbraak van veen (bodemdaling) en heeft in combinatie met hogere temperaturen een negatief effect op de waterkwaliteit.

### Figuur 2.2.1b: Gevoeligheid voor bodemdaling

Verzilting kent twee vormen: intern en extern. Interne verzilting is verzilting via het grondwater. Dit wordt veroorzaakt door brak water dat vanuit het grondwater in het oppervlaktewater komt via kwel en wellen. Dit speelt in (diepe) droogmakerijen en in een zone direct langs de kust. Externe verzilting is het binnendringen van zout zeewater bij hoge waterstanden op zee en/of lage rivierwaterstanden. Dit speelt op alle plaatsen waar de zee in open verbinding staat met het binnenwater, zoals bij de Nieuwe Waterweg. Klimaatverandering versterkt vooral de externe verzilting doordat lage rivierafvoeren vaker voorkomen. Ook de zeespiegelstijging heeft effect. Dit kan een bedreiging vormen voor de inlaatpunten van zoet water.

### Figuur 2.2.1c: Uitgangssituatie verzilting

Droogte en verzilting hangen dus nauw samen met de problematiek van de (zoet)watervoorziening. Zoet water wordt gebruikt om brak water weg te spoelen of bij droogte gewassen, bebouwd gebied en natuurgebieden van geschikt water te voorzien. Hoe warmer het wordt, hoe groter de (zoet)waterbehoefte. Zoet water kan op termijn een schaars goed worden, waarvan de beschikbaarheid niet vanzelfsprekend is.

#### **2.2.2 Toenemende energieschaarste**

De welvaartsstijging heeft geleid tot een enorme toename in energiegebruik. Met olie en aardgas als belangrijkste energiebronnen is de CO<sub>2</sub>-uitstoot de laatste decennia fors toegenomen. Deze stijging zet door als verdere maatregelen uitblijven. De eindigheid van fossiele energiebronnen leidt tot de economische en maatschappelijke uitdaging om alternatieven te vinden.

Energieschaarste vraagt om een duurzame economie. Zorgvuldig omgaan met schaarse hulpbronnen staat daarbij centraal. Dit betekent efficiënt gebruik van grondstoffen, zuinig omgaan met energie en investeringen in kennis, onderwijs en technologie. Investeren in 'energie-infrastructuur' is hierbij

belangrijk. Ruimte geven aan lokale en regionale energienetwerken en een intensiever gebruik van de ondergrond vormen belangrijke ruimtelijke opgaven.

Zuid-Holland heeft een goede energiepositie door de grote afzetmarkt, de eenvoudige aan- en afvoer van grondstoffen, het grote koelvermogen en de traditioneel sterke 'energyport' van Rotterdam. Deze situatie biedt kansen voor investeringen in technologische vernieuwingen en slim ruimtegebruik. Deze positie stimuleert technologische ontwikkelingen op het gebied van energiebesparing, de ontwikkeling van lokale energienetten en gebruik van lokale energiebronnen, zoals aardwarmte, zon en wind. Daarnaast zijn er ook bedreigingen: te grote afhankelijkheid van energie en niet alle alternatieve energievormen zijn even veilig in gebruik en transport als fossiele brandstoffen.

### **2.2.3 Globalisering en individualisering, behoefte aan identiteit en kwaliteit**

Toenemende globalisering van de economie leidt tot structuurveranderingen in de samenleving. De concurrentie om de mens en de 'creatieve klasse' gaat gepaard met de vraag naar leefbaarheid. De strategische ligging van Nederland in Europa en de positie van Zuid-Holland in de Randstad bieden grote kansen voor Zuid-Holland om zich te ontwikkelen tot knooppunt in het Europese netwerk van metropoolregio's. Tegelijkertijd veranderen de sociaal-maatschappelijke behoeften. Welvaart en mobiliteit zijn gestegen en de effecten van individualisering worden zichtbaar. Mensen hebben een groter leefgebied, willen zich graag onderscheiden en hebben behoefte aan individuele ontplooiing. De bereikbaarheid van banen, voorzieningen en recreatie is daarbij een belangrijke graadmeter voor hun keuze van een woonplaats. Gelijktijdig is er behoefte aan identiteit en herkenbaarheid door een omgeving waarmee men zich verbonden weet. Men wil een gevarieerder banenaanbod, aanwezigheid van een breder scala van sociale en culturele voorzieningen en meer diversiteit van woon- en werkmilieus. Rust en veiligheid in de woonomgeving gaan samen met de wens naar bruisende stedelijke milieus. Deze trends leiden tot meer aandacht voor diversiteit en herkenbaarheid van locaties, zowel stedelijk als landschappelijk. Contrasten tussen regio's, tussen stad en land en de herkenbaarheid van de dynamische cultuurgeschiedenis worden belangrijker voor inwoners van Zuid-Holland.

Figuur 2.2.3: 20 sterke metropolen in West-Europa

### **2.2.4 Demografische ontwikkelingen, wonen en krimp**

Zuid-Holland heeft te maken met een veranderende demografische situatie. Dit heeft gevolgen voor economische en sociaal-maatschappelijke behoeften en heeft invloed op de ruimtelijke inrichting van de provincie.

De bevolking is in Zuid-Holland sinds 1990 met meer dan 300.000 mensen toegenomen, vooral door natuurlijke groei. Het aandeel ouderen neemt sterk toe. Het aantal huishoudens is relatief nog sneller gegroeid. Door wijzigingen in de bevolkingssamenstelling en toegenomen welvaart zijn de woonvoorkeuren veranderd. Mensen zijn het stedelijk gebied steeds positiever gaan waarderen. Dit komt doordat<sup>1</sup>:

- er vooral alleenstaanden en allochtonen bij komen; beide groepen hebben een voorkeur voor stedelijk wonen;
- de woningvoorraad en woonomgeving in steden vaak beter geschikt zijn voor senioren;
- voor tweeverdieners het wonen in/nabij de stad praktischer is;
- er buitenlandse kenniswerkers gekomen zijn, die behoefte hebben aan een complete woonomgeving met werk, (sport)voorzieningen en internationale scholen.

Net als de huidige bewoners van Zuid-Holland willen ook toekomstige bewoners kwaliteit die zich vertaalt in diversiteit en keuzemogelijkheden. In de steden sluit het aanbod niet aan bij de vraag. Dit betreft niet alleen de kenmerken van de woning zelf maar ook die van de woonomgeving. Verwacht wordt dat het kwantitatief woningtekort in de toekomst verder afneemt. Er blijft echter sprake van een

---

<sup>1</sup> ABF berekeningen 2009

kwalitatief woningtekort. Uit onderzoek blijkt dat behoefte bestaat aan meer centrumstedelijk en landelijk wonen in de Zuidvleugel. Meer dan in het verleden is sprake van een ruimtelijke sortering. De stad en directe omgeving worden de favoriete woonplek voor jongeren, senioren, alleenstaanden, tweeverdieners en immigranten. In stadsranden en in het landelijk gebied bij steden wonen tweepersoonshuishoudens en gezinnen met een wat hoger inkomen.

Vanaf 2020 geldt voor grotere delen van het landelijk gebied dat er sprake is van bevolkingsafname. In delen op de eilanden Goeree-Overflakkee en Hoeksche Waard en in (zuidelijke) delen van het Groene Hart daalt de bevolkingsomvang nu al. In de steden neemt de bevolking in de nabije toekomst nog toe.

Bevolkingsafname heeft twee oorzaken, die afzonderlijk of gezamenlijk tot deze krimp leiden:

1. er overlijden meer mensen dan er geboren worden: de **natuurlijke groei** is negatief;
2. er vertrekken meer mensen dan er zich vestigen: het **migratiesaldo** is negatief.

Bevolkingsontwikkeling staat daarnaast ook onder de invloed van een tendens tot re-urbanisatie, met andere woorden: de trek naar de stad. Dit zal het proces van krimp in het landelijke gebied versterken. Deze bevolkingsontwikkeling heeft gevolgen voor de leefbaarheid op het platteland. Het leidt tot een afnemende vraag naar voorzieningen zoals winkels, scholen, enzovoorts. In aantal dorpen zijn de afgelopen jaren voorzieningen, zoals postkantoor, bibliotheken en scholen al verdwenen. Deels heeft dit te maken met deze vraagontwikkeling en deels is het een autonoom proces: de schaalvergroting in de verschillende branches. Omdat we steeds meer met de auto doen, is dat voor de meeste mensen geen probleem. Echter voor ouderen en jongeren die meer van de fiets en het openbaar vervoer afhankelijk zijn, kan dit wel gevolgen hebben. Kinderen moeten langer fietsen naar school en ouderen zonder auto zijn meer tijd kwijt voor het doen van boodschappen of worden van anderen afhankelijk. Door vergrijzing en ontgroening zal ook de sfeer in dorpen kunnen veranderen. Het wordt er rustiger wanneer er geen toeristen en recreanten komen. Voor de woningmarkt is niet alleen de bevolkingsontwikkeling belangrijk maar ook de verandering in de samenstelling van huishoudens. Een afnemende bevolking kan niet één op één worden vertaald naar een afnemende woningvraag. Omdat het aantal personen per huishoudens daalt, kan de vraag naar woningen nog lange tijd stabiel blijven. In de toekomst zal in het ruimtelijk beleid rekening moeten worden gehouden met een meer ontspannen woningmarkt in delen van Zuid-Holland.

#### [Figuur 2.2.4: Bevolkingsgroei 2009 - 2025](#)

Deze trends geven kansen om de herstructurerings- en transformatieopgaven in bestaand stedelijk gebied te combineren met woonmilieus die meer zijn afgestemd op de vraag. Dit is een belangrijke opgave voor Zuid-Holland.

### **2.2.5 Economische ontwikkelingen**

De economische ontwikkeling in de nabije toekomst heeft te maken met globalisering, vergrijzing, energieschaarste en klimaatverandering. Inspelen op deze uitdagingen vraagt een kennisintensieve, innovatieve en duurzame economie. Globalisering biedt kansen voor de mainport Rotterdam en de greenports en leidt tot een verdergaande economische specialisatie in kennisintensieve activiteiten en diensten.

Verschillen tussen vestigingskenmerken van gebieden in Europa worden kleiner. Unieke regionale vestigingscondities, gepaard aan innovatiekracht, kennis en creativiteit, worden doorslaggevend in de internationale concurrentiestrijd. Meer dan voorheen volgen bedrijven de mensen; vroeger was dit meestal andersom. In de toekomst veranderen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De potentiële beroepsbevolking (alle 15- tot 64- jarigen) in Zuid-Holland gaat over tien jaar afnemen (2020). Tekorten op de arbeidsmarkt kunnen nationaal en internationaal leiden tot meer concurrentie tussen

stedelijke regio's. De concurrentieslag zal worden gewonnen door het geheel aan regionale kwaliteiten: woon- en werkomgeving, leefklimaat, kennisinfrastructuur, bereikbaarheid, voldoende en passende vestigingslocaties voor bedrijven, een open en gastvrije cultuur en een sterke vrijetijdsector.

De economische structuur van Zuid-Holland is in de afgelopen jaren steeds diverser geworden. De belangrijkste pijlers van de Zuid-Hollandse economie zijn de mainport Rotterdam, Den Haag als internationale stad van vrede, recht en veiligheid, de greenports en de kenniscentra. Tot de mainport Rotterdam behoort het maritieme complex van de havenindustriële clusters procesindustrie, petrochemie en energie en de kennisintensieve clusters van transport en logistiek, water- en deltatechnologie in de regio Rotterdam/Drechtsteden/Delft. Den Haag heeft zich op de kaart gezet als centrum voor openbaar bestuur op nationaal en internationaal niveau. De drie Zuid-Hollandse greenports - de glastuinbouw in het Westland/Oostland, de boom- en sierteelt in Boskoop en de bollenteelt in de Bollenstreek - vormen een derde belangrijke pijler. Drie van de vijf nationale greenports liggen in Zuid-Holland en meer dan 50 procent van het areaal glastuinbouw van Nederland ligt in deze provincie. De ontwikkeling van de greenports gaat gepaard met een forse schaalvergroting in de sector.

Naast een aanpak op het blijvend versterken van het economisch fundament (bereikbaarheid, voldoende beschikbaarheid ruimte, arbeidsmarkt) zal de focus moeten komen te liggen op de stuwende sectoren in de regio en de kruisbestuiving tussen de hiervoor genoemde sectoren en de sectoren Cleantech Life Sciences&Health, Pensioenen&Verzekeringen en ICT&Telecom. Dit zijn de motoren van de provinciale economie

Steeds belangrijker wordt de pijler kennisport: het geheel van creatieve en regie- en onderzoeksfuncties van de belangrijkste economische clusters. Voor Zuid-Holland gaat het om de talrijke kennis- en onderzoeksinstellingen in de as Leiden-Den Haag-Delft-Rotterdam. Naast technologie vormen de wetenschap en de benutting van wetenschappelijke kennis en creativiteit een belangrijke bron voor innovatief vermogen. Een wetenschapseconomie drijft op contact tussen mensen, met een belangrijke rol voor steden en clusters. Hier concentreert zich kennis, ontwikkeling en innovatie. Op ruimtelijk en logistiek gebied is meer aandacht nodig voor ontmoetingsfuncties en onderlinge samenhang: gemengde milieus, campussen, broedplaatsen en topvoorzieningen zoals nieuwe combinaties van gebouwen, showrooms, conferentieruimtes en hotels. Moderne infrastructuur verbindt de economische onderdelen met elkaar en met de wereldmarkten.

## 2.2.6 Ondergrond

Economische groei, stijgende mobiliteit, welvaart en de groei van het aantal huishoudens zorgen voor een grote druk op de beschikbare ruimte. Steeds meer wordt gekozen voor ondergronds ruimtegebruik. Hieronder vallen activiteiten als ondergronds bouwen, geothermie, warmte- en koudeopslag en CO<sub>2</sub>-opslag. Afwegingen in de ondergrond zijn complex en het gebruik van de ondergrond heeft effecten op de kwaliteit van het bodem- en watersysteem. Verschillende toepassingen in de ondergrond kunnen elkaar onderling beïnvloeden of uitsluiten, zowel horizontaal in de onderlaag als verticaal in verschillende lagen. Er is een duidelijke relatie met bovengronds ruimtegebruik. Er zijn verschillende overheden betrokken bij de afwegingen en er liggen meerdere wetten ten grondslag aan te maken keuzes in de ondergrond (Wro, Waterwet, Wbb, Wm, Mijnbouwwet etc.). De provincie ziet in aansluiting op de "Rijkvisie op het duurzaam gebruik van de ondergrond" de Wro als wettelijk kader van ruimtelijke afwegingen in ondergrond, in afstemming met de bovengrond.

De provincie is primair verantwoordelijk voor het afwegen van activiteiten in de ondergrond die gebruik maken van of effect hebben op de 1<sup>ste</sup> en 2<sup>de</sup> watervoerende pakketten. Hierbij gaat het om open WKO-systemen (warmte-koude opslag), grondwateronttrekkingen, wateropslag, infiltratie en lozingen, omvangrijke ontgrondingen en ondiepe geothermie.

De primaire verantwoordelijkheid voor het afwegen van activiteiten van nationaal belang, waaronder verschillende activiteiten in de diepe ondergrond, ligt bij het rijk. Daarbij kunnen echter ook de hiervoor benoemde provinciale belangen in het geding zijn. Ditzelfde geldt voor activiteiten van lokaal belang in de ondergrond, die gemeenten in eigen ruimtelijke plannen afwegen. Zowel voor nationale als lokale ruimtelijke plannen geldt, dat waar bij ondergrondse ontwikkelingen provinciale belangen in het geding zijn, de provincie wanneer nodig gebruik zal maken van de haar beschikbare instrumenten om die belangen te behartigen.

Een gebruik van de ondergrond waarbij de afstemming met andere ondergrondse en bovengrondse functies aan de orde is, is bodemenergie. Zie hiervoor paragraaf 4.6.3 "Duurzame energievoorziening".

## 2.3 Veranderende ruimtelijke context in Zuid-Holland

### 2.3.1 Stedelijk netwerk en mobiliteit

Het stedelijk gebied is de afgelopen 60 jaar ingrijpend veranderd (zie figuur 2.3.1). Een schaa sprong verbindt een serie afzonderlijke stedelijke regio's tot één samenhangend stedelijk veld. In Zuid-Holland is het gebied tussen de kust en het Groene Hart geëvolueerd van een gebied met steden in een landschap naar een samenhangende stedelijke zone met zware economische infrastructuur. Door de enorme uitbreiding van wijken en bedrijven zijn vooral langs snelwegen nieuwe centra ontstaan en zijn steden naar elkaar toe gegroeid.

Mensen reizen dagelijks tussen wonen en werken over een afstand van gemiddeld 30 km. Bevolkingsgroei en economische groei gaan samen met een forse mobiliteitsgroei, zowel zakelijk als in de vrije tijd. In de afgelopen decennia is het aantal kilometers dat iemand per dag reist, sterk toegenomen. Het regionale infrastructuurnetwerk van openbaar vervoer, wegen en waterverbindingen heeft met deze ontwikkelingen geen gelijke tred gehouden. Het wegennet is niet in staat de toename van het personenautoverkeer en het goederenvervoer te verwerken. Dit leidt tot opstoppingen rond de grote steden, op verbindingen tussen de steden en op het onderliggende wegennet. Het waternetwerk biedt overigens nog wel mogelijkheden. Ook de internationale bereikbaarheid, cruciaal voor de economische clusters, is nog niet op orde. Het openbaar vervoernetwerk is op regionale schaal nog niet goed met elkaar verbonden.

Kansen om ruimtelijke ontwikkelingen en verkeer -en vervoersontwikkelingen te koppelen, kunnen nog beter benut worden. De internationale en regionale bereikbaarheid zullen sterk verbeteren door meer afstemming tussen vervoerswaarde van netwerken en functiewaarde van locaties. De ontwikkeling van infrastructuur, woon- en werkmilieus en landschappen zal in de toekomst sterker in samenhang bedacht en uitgevoerd moeten worden.

In het huidige stedelijk gebied sluiten kwantiteit en kwaliteit van de woon- en werkmilieus niet goed aan bij de marktvraag. De scheiding van functies is te ver doorgevoerd. Het aanbod van bijvoorbeeld aantrekkelijke, gemengde milieus, met een goede bereikbaarheid van werk, voorzieningen en recreatie, is nog te klein.

### 2.3.2 Leefomgeving

Om prettig te wonen zijn onder meer groen in de omgeving en een toegankelijk landschap van belang. Uit onderzoek blijkt dat inwoners van Zuid-Holland gemiddeld relatief weinig groen in hun woonomgeving hebben. Dit tekort is zowel kwantitatief als kwalitatief. Er zijn te weinig gebieden waar mensen voor hun recreatie in de buitenlucht terecht kunnen. Ook het kwalitatieve aanbod aan recreatieve voorzieningen sluit nog niet aan bij de vraag van de toekomst. Vooral in het stedelijk gebied willen mensen naast basiskwaliteit een breed en divers aanbod aan ruimtelijke kwaliteit met

drie soorten voorzieningen: cultuur, recreatie en beleving. Deze voorzieningen moeten goed bereikbaar en onderling verbonden zijn. De milieukwaliteit van de leefomgeving in Zuid-Holland is weliswaar de afgelopen jaren sterk verbeterd, maar voldoet nog steeds niet overal aan de basiskwaliteit. Concentraties stikstofdioxide en fijnstof zijn, ondanks een forse afname, nog steeds te hoog langs drukke wegen en bij havengebieden. Op specifieke plekken is er nog te veel geluidsoverlast en geurhinder en de externe veiligheid is, bijvoorbeeld rond Dordrecht, nog onvoldoende.

Figuur 2.3.1a en 2.3.1b: Schaalsprong 1950-2010

### 2.3.3 Landelijk gebied: landbouw, natuur, recreatie, en water

De landbouw is de drager van het landelijk gebied in de provincie. Schaalvergroting, markt- en prijsontwikkelingen en veranderingen in productietechnieken hebben invloed op het ruimtegebruik van deze sector. Verder zijn de ontwikkelingen op de grondmarkt en in het waterbeheer van grote invloed op economische ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw. Ook klimaatverandering beïnvloedt deze ontwikkelingsmogelijkheden.

Vooraf water-, klimaat- en bodemvraagstukken hebben invloed op toekomstig ruimtegebruik in het landelijk gebied. De relaties tussen landbouw, natuur, landschap en de vrijetijdsector (recreatie en toerisme) veranderen. Het omgaan met verzilting, remmen van bodemdaling, waterkwaliteit en zoetwatertekorten zijn belangrijke opgaven. Ook de demografische veranderingen in delen van het landelijk gebied vragen om nieuwe toekomstperspectieven voor vele dorpen.

De biodiversiteit staat onder druk. Klimaatverandering en veranderingen in het watersysteem hebben invloed op de leefgebieden van soorten. Veranderingen in de landbouwproductie hebben effect op de rol die de landbouw speelt op het gebied van natuur. Via bescherming van gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 en de verdere realisering van de Ecologische Hoofdstructuur wil Zuid-Holland deze trend ombuigen. Er zijn al gunstige resultaten te zien in de grotere projecten nieuwe natuur. Naast bescherming zijn er ook verbeteringen nodig, zoals maatregelen tegen verdroging in de duinen en het veenweidegebied en overige maatregelen om de water- en milieukwaliteit te verbeteren. Deze maatregelen moeten leiden tot een gezonde basiskwaliteit van het buitengebied.

## 2.4 Provinciaal belang

De provinciale belangen van Zuid-Holland hangen samen met de trends en ontwikkelingen. De provincie geeft daarmee sturing aan de ruimtelijke inrichting en ontwikkeling van de provincie. Het provinciaal belang is gebaseerd op verschillende invalshoeken:

- nieuwe ruimtelijke vraagstukken die voortkomen uit trends en ontwikkelingen (paragraaf 2.2);
- het ruimtelijk beleid en de ruimtelijke context in Zuid-Holland (paragraaf 2.3);
- de wettelijke context die aangeeft wat de provinciale wettelijke verantwoordelijkheid is;
- de bestuurlijke context - sturingsfilosofie.

### Wettelijke context

Met de Wet ruimtelijke ordening (Wro) is de rol van de provincie aanzienlijk veranderd. Zij is niet langer toezichthouder bij ruimtelijke ordeningsprojecten, maar speelt een veel actievere rol. De provincie kan zelf projecten ontwikkelen en uitvoeren. Rode draad van de wet is dat elke overheidslaag de instrumenten krijgt om het eigen ruimtelijk beleid te verwezenlijken. De Wro zorgt voor een duidelijke afbakening van de bevoegdheden van verschillende overheden. Uitgangspunt in de Wro is: 'Decentraal wat kan, centraal wat moet'. Overheden moeten voor nieuwe ontwikkelingen duidelijk hun doelstellingen formuleren en aangeven hoe zij deze willen bereiken.

### **Bestuurlijke context - sturingsfilosofie**

Relevant voor het provinciaal belang en de inzet van instrumenten zijn de bestuurlijke uitgangspunten 'lokaal wat kan, provinciaal wat moet' en 'je gaat erover of niet'. Dit betekent dat de provincie alleen vraagstukken oppakt waar zij voor staat en waarvoor zij een toegevoegde waarde heeft. Dit betreft vraagstukken op regionale schaal (provincie). Hiervoor ontwikkelt de provincie beleid. De ruimtelijke samenhang tussen provinciale vraagstukken staat hierin centraal.

Gemeenten krijgen vrijheid om binnen de gestelde kaders de ruimte voor burgers en bedrijven optimaal in te richten. De ambitie van de provincie is om het aantal regels en procedures te verminderen. 'Lokaal wat kan, provinciaal wat moet' is ook uitgangspunt voor de provinciale Verordening Ruimte. Daarin staan dus alleen die zaken die provinciaal móeten. Voor uitvoering van de structuurvisie heeft de provincie vier rollen, namelijk ordenen, ontwikkelen, onderzoeken en agenderen. Deze rollen zijn uitgewerkt in de uitvoeringsstrategie (hoofdstuk 5).

### **De provinciale belangen<sup>2</sup>**

1. Behouden en aantrekken van bedrijvigheid en werkgelegenheid
2. Verbeteren van de waterveiligheid
3. Robuust en veerkrachtig watersysteem
4. Duurzame energievoorziening
5. Versterken stedelijk netwerk
6. Optimaal benutten van bestaande ruimte voor economische clusters
7. Verbeteren interne en externe bereikbaarheid
8. Voldoende aanbod van verschillende woonmilieus
9. Voorzien in een gezonde leefomgeving
10. Ontwikkelen en behouden van vitale en waardevolle landschappen
11. Behouden van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur
12. Verbeteren van belevingswaarde en verminderen verrommeling
13. Realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur
14. Versterken recreatieve functie en groenstructuur

## **2.5 Integrale ruimtelijke hoofdopgaven**

Voor een goede ruimtelijke ordening is een integrale benadering nodig om een afweging tussen functies en belangen te kunnen maken. Deze integrale benadering ligt in het verlengde van het interim ruimtelijk beleid, maar speelt ook in op actualiteit en maatschappelijke trends en ontwikkelingen. De provinciale belangen zijn geordend volgens vijf integrale en ruimtelijk relevante hoofdopgaven:

- Aantrekkelijk en concurrerend internationaal profiel
- Duurzame en klimaatbestendige deltaprovincie
- Divers en samenhangend stedelijk netwerk
- Vitaal, divers en aantrekkelijk landschap
- Stad en land verbonden

De eerste twee hoofdopgaven plaatsen de provincie in de context van globalisering, klimaatverandering en energieschaarste. Zij zijn overkoepelend en richtinggevend voor de andere drie hoofdopgaven, die zich richten op de specifieke ruimtelijke structuur van Zuid-Holland. De in 2.4 genoemde provinciale belangen worden in hoofdstuk 4 verder uitgewerkt.

---

<sup>2</sup> De provinciale belangen zijn gebaseerd op de Nota Provinciaal Belang (PS 12 november 2008)

## 3 Ambities 2040

### 3.1 Inleiding

De ruimtelijke inrichting van Zuid-Holland zal onder invloed van de ontwikkelingen, beschreven in het voorgaande hoofdstuk, de komende decennia veranderen. Bij de uitwerking van de visie op de ruimtelijke ontwikkeling staan twee langetermijndoelen centraal: versterking van de internationale concurrentiepositie van de Randstad en duurzaamheid, gepaard aan klimaatbestendigheid. Bij het inrichten van het stedelijk netwerk en het landschap daaromheen wordt rekening gehouden met de mogelijkheden die ondergrond, bodem en water op de lange termijn bieden (de lagenbenadering). Dit betekent dat naast de hoofdpoging 'versterken van het concurrerende en aantrekkelijke profiel van Zuid-Holland' rekening moet worden gehouden met de mogelijke effecten van klimaatverandering en de randvoorwaarden voor een duurzame provincie op lange termijn. Beide thema's komen in dit hoofdstuk aan de orde.

### 3.2 Zuid-Holland in 2040

**De provincie zorgt er voor dat Zuid-Holland in 2040 een aantrekkelijke, veelzijdige en internationaal concurrerende provincie is door in te zetten op klimaatbestendigheid, ruimtelijke kwaliteit en duurzaam ruimtegebruik. De provincie werkt daartoe aan een krachtig stedelijk netwerk in een aantrekkelijke groenstructuur die aansluit op de grote landschappen van kust, delta en Groene Hart.**

In samenhang met de Randstad is Zuid-Holland in 2040 uitstekend ingebed in nationale, Europese en wereldwijde netwerken. De metropoolregio Rotterdam-Den Haag is de leidende kracht in de zuidelijke Randstad. De sterke en onderscheidende economie is het fundament om de concurrentiepositie van Zuid-Holland in Randstadperspectief te behouden en te versterken. Samenwerking en ruimtelijk-economische relaties met Brabant, de delta met Antwerpen en de Vlaamse Ruit en de Rijn-Ruhrregio Duitsland zijn uitgebreid. Dit verbetert de positie van Zuid-Holland in de wereldwijde economie. Ontwikkeling en uitwisseling van kennis gebeurt in regionale samenwerking tussen de economie- en kennisclusters van steden, mainports en greenports

In Zuid-Holland is het prettig wonen. Het woningaanbod is divers en de steden en de dorpen kenmerken zich door goed onderhouden openbare ruimte. Een veilig en uitgebreid openbaar vervoersysteem zorgt voor een goede bereikbaarheid van het voorzieningenaanbod

De provincie heeft in samenwerking met velen de regionale netwerken van infrastructuur en het landschap verbeterd.

Klimaatbestendigheid, veiligheid, duurzaamheid en biodiversiteit zijn nationaal en op Europees niveau aangepakt. Zuid-Holland is ingebed in een Europees netwerk van natuur en water. Zuid-Holland is een deltaprovincie en staat internationaal bekend om zijn innovatiekennis op het gebied van water, duurzaamheid, milieu en energie.

Een sterke internationale concurrentiepositie vraagt om benutten en verbeteren van de strategische ligging in internationale netwerken en om versterking en verbreding van de huidige topclusters van de economie. Rotterdam, Den Haag en de greenports zijn de toppen van de Zuid-Hollandse economie (zie figuur 3.2). Deze toppen staan niet op zichzelf maar worden gevoed door andere economische clusters en kennisnetwerken, zoals het maritieme cluster en life & healthsciences (zie verder paragraaf 4.5.1).



De kracht van de economie van Zuid-Holland zit in 2040 voor een groot deel in de samenhang. Samenhang tussen economische activiteiten onderling (ketens), samenhang tussen stedelijke gebieden (agglomeratievoordelen) en samenhang tussen verschillende typen ruimtegebruik (ruimtelijke kwaliteit). De ontwikkeling van infrastructuur is gericht op de gewenste kwaliteiten van gebieden en omgekeerd kan infrastructuur kwaliteiten toevoegen aan gebieden. Hierbij vormt Zuid-Holland met de Randstad een knooppunt in een Europees en mondiaal netwerk.<sup>3</sup>

### 3.3 Aantrekkelijk en concurrerend internationaal profiel

De condities voor een aantrekkelijk en concurrerend internationaal profiel in 2040 worden nu gelegd. Deze hebben betrekking op samenwerking, innovatie, een goede bereikbaarheid en een aantrekkelijke leefomgeving.

Figuur 3.3: Aantrekkelijk en concurrerend internationaal profiel 2040

#### 3.3.1 De regio Rotterdam-Den Haag in samenhang met andere stedelijke centra

##### Mogelijkheden regio

In de regio is het prettig wonen en leven. Dit wordt versterkt door de groene dooradering van de steden en de nabijheid van aantrekkelijke landschappen. Zuid-Holland maakt onderdeel uit van een internationaal concurrerende, innovatieve en duurzame topregio binnen Europa. In 2040 leunt de regionaal samenwerkende economie op pijlers die elkaar overlappen en versterken: de mainport Rotterdam met havenindustriële en maritiem complex, greenports, kennisport en Den Haag als internationale stad van vrede, recht en veiligheid. Rotterdam en Den Haag groeien in samenwerking verder door als aantrekkelijke internationale toplocaties.

##### Kwaliteit steden

In de globale economie speelt Rotterdam als kruispunt van goederenstromen een belangrijke rol. Rotterdam vormt samen met andere havens het grootste logistieke en industriële knooppunt van Europa. Den Haag heeft een positie van gewicht in de internationale wereld van vrede, recht en veiligheid. Als vestigingsplaats van ministeries en de regering speelt Den Haag een belangrijke rol in het nationale bestuur. Rotterdam en Den Haag zijn daardoor een belangrijke vestigingsplaats voor diverse bedrijven en organisaties met een internationaal karakter. Delft en Leiden ontwikkelen zich tot kenniscentra voor innovatie en onderzoek voor economische clusters met potentie en Dordrecht en omgeving tot vestigingsplaats voor maritieme clusters.

##### Ruimte voor kennisinstellingen

Zuid-Holland is in 2040 een aantrekkelijke vestigingsplaats zijn voor kenniswerkers. Naast de stedelijke kwaliteit draagt de sociale infrastructuur hieraan bij. Inspirerende ontmoetingsplaatsen zoals innovatiecampussen rond de universiteiten bieden hoogwaardige werkgelegenheid. Een uitstekende fysieke en ICT-infrastructuur is een randvoorwaarde voor deze ontwikkeling. Het gaat hierbij om de interne en externe bereikbaarheid, om kwantitatief en kwalitatief voldoende vestigingslocaties voor bedrijven, diensten en om telecommunicatie en breedband.

#### 3.3.2 Greenports vernieuwen

De greenports moeten in 2040 duurzame, landschappelijk goed ingepaste ruimtelijke clusters zijn. Productie, logistiek, kennis, handel en innovatie versterken elkaar onderling<sup>4</sup>. In 2040 ligt het accent

<sup>3</sup> OESO review Randstad. Januari 2007.

<sup>4</sup> Actieprogramma Greenports, 2008.

op specifieke hoogwaardige productie, met een centrale plaats voor logistiek, handel, kennis en innovatie. Vraag en aanbod van zoetwater zijn dan in balans. De greenport Westland/Oostland (glastuinbouw) is volledig ingepast in het stedelijk netwerk. Dit uit zich in de inrichting van de logistieke infrastructuur en de inrichting van de energie-infrastructuur. De greenports Boskoop en Bollenstreek maken als specifieke werklandschappen integraal onderdeel uit van de landschappelijke eenheden waarbinnen zij zijn gelegen.

### **3.3.3 Bereikbaarheid**

Een hoogwaardige externe en interne bereikbaarheid is essentieel voor een goede concurrentiepositie. In 2040 heeft Zuid-Holland een uitstekend infrastructureel netwerk dat verschillende modaliteiten met elkaar verbindt. Het stedelijk netwerk heeft een samenhangend openbaar vervoersysteem dat uitstekend aansluit op onder- en bovenliggende netwerken van wegen en water. Het verbindt belangrijke woon-, werk- en recreatielocaties met elkaar. Het systeem is in staat om grote aantallen mensen te verplaatsen en een snelle verbinding te vormen met andere stedelijke gebieden. Dit stedelijk netwerk is aangesloten op internationale netwerken (Schiphol Airport, Rotterdam/The Hague Airport, hogesnelheidslijn).

Naast het openbaar vervoersysteem is een goed functionerend wegen- en waternet beschikbaar. Deze netwerken functioneren samen als regionale infrastructuur en zijn de ruggengraat voor ruimtelijke ontwikkelingen. Via het hoofdwegennet zijn andere delen van de Randstad en de rest van Nederland goed ontsloten. De A4-zuid vormt de verbinding van de Zuidvleugel en de Noordvleugel met het zuiden (Antwerpen, Parijs).

Ook voor het goederenvervoer beschikt de provincie in 2040 over een uitstekend netwerk. Rotterdam beschikt over goede achterlandverbindingen via water, weg en spoor. Om het vervoer van goederen te garanderen, zijn aanvullingen op het wegen- en spoorwegennet gerealiseerd (A4-zuid en RoBel). Ook zijn waterwegen beter benut. Het vervoer van gevaarlijke stoffen vindt buiten dichtbevolkte gebieden plaats.

### **3.3.4 Aantrekkelijk woon- en leefklimaat**

Zuid-Holland heeft in 2040 een aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat. Mensen willen graag in Zuid-Holland wonen. Hierdoor blijft het arbeidspotentieel op peil. Stedelijke centra zoals Leiden, Gouda, Delft, Zoetermeer, Dordrecht, Gorinchem en Alphen aan de Rijn hebben een eigen aantrekkelijk aanbod van woonmilieus. Zij beschikken over een gedifferentieerd aanbod van voorzieningen waar nuttige en recreatieve tijdsbesteding kan worden gecombineerd. Er is balans tussen hectiek en rust. De parken, kleine groengebieden gecombineerd met andere voorzieningen en de nabijheid van de omliggende groenstructuur zorgen hiervoor. Een beperkte groep woonconsumenten wil landelijk wonen. De mindere bereikbaarheid van werk, voorzieningen en stedelijke centra nemen zij voor lief.

### **3.3.5 Landschappen, recreatie en toerisme**

Zuid-Holland wil het landschap tussen de steden van het stedelijk netwerk van Zuid-Holland duurzaam behouden met een op de toekomst toegesneden functie. In 2040 moet deze Zuidvleugelgroenstructuur van provinciale landschappen, regioparken en groenblauwe verbindingen volledig functioneren.

Het stedelijk netwerk en de Zuidvleugelgroenstructuur zijn omringd door de landschappen van de kust, de delta en het Groene Hart. Hierin is ruimte voor landbouw, natuur, recreatie, toeristisch verblijf en vermaak. Aan zee vormt de uitgebreide kustzone tussen Scheveningen en Hoek van Holland een belangrijk toeristisch speerpunt voor de provincie, de Randstad en daarbuiten. De unieke getijdennatuur van de Biesbosch en de Deltawateren zet ook de delta op de internationale kaart.

### 3.4 Duurzame en klimaatbestendige deltaprovincie

Voor Zuid-Holland betekent duurzaamheid dat er een juiste balans is tussen people, profit en planet. Bij de inrichting van de ruimte is steeds uitgegaan van de mogelijkheden die ondergrond, bodem en water op lange termijn bieden.

Figuur 3.4: Duurzame en klimaatbestendige delta 2040

Klimaatbestendigheid heeft tot 2040 vooral betrekking op waterveiligheid, droogte en verzilting. De provincie is door haar ligging aan zee en aan grote rivieren kwetsbaar voor overstromingen, ook al is de kans erop klein. Een overstroming kan grote gevolgen hebben vanwege de hoge bevolkingsdichtheid en de grote economische waarde van gebieden in Zuid-Holland. Een functie of gebied is klimaatbestendig als het weerstand heeft en/of veerkrachtig genoeg is om de effecten van klimaatverandering op te vangen.

#### 3.4.1 Duurzaamheid

Een duurzame deltaprovincie staat voor goed beheer van bodem, water en natuur. Nu al rekening houden met mogelijke veranderingen in het water- en bodemsysteem voorkomt dat later grootschalige investeringen nodig zijn. Dit betekent ook dat de basiskwaliteiten van de leefomgeving verbeteren. Daarbij zijn intensiever, efficiënter ruimtegebruik, clustering, optimale milieuzonering en ontsluiting belangrijke aspecten in de ruimtelijke ordening. Hiervoor is nodig:

- goed locatiebeleid met afgestemd gebruik van ondergrond en bovengrondse functies (gebruik maken van de lagenbenadering);
- goede afstemming van functies, waardoor minder verplaatsing en minder energie nodig zijn.

#### *Natuurontwikkeling*

In 2040 is de Ecologische Hoofdstructuur voltooid en duurzaam ingericht. Het systeem heeft dankzij samenhang en omvang de ecologische veerkracht en het herstelvermogen die nodig zijn. Er is rekening gehouden met veranderingen in het watersysteem en de klimaatverandering.

#### *Duurzame energie*

In 2040 moet de energievoorziening in Zuid-Holland voor een groot deel duurzaam zijn. Het gaat hier om windenergie, geothermie (aardwarmte), getijdenenergie en warmte- en koudeopslag (WKO). Het aandeel van warmte en elektriciteit uit zonne-energie, gecombineerd met 'nulenergie'-gebouwen, is in 2040 sterk toegenomen. Zonnepanelen bepalen de verschijningsvorm van de daken steeds meer. Het aandeel windenergie is door het realiseren van ruimtelijk goed gesitueerde opstellingen toegenomen. Nieuwe technologie maakt het mogelijk dat de gebouwde omgeving veel energiezuiniger is. Dit betekent voor de ruimtelijke inrichting dat in 2040 het energiegebruik en -aanbod in de provincie goed op elkaar zijn afgestemd. CO<sub>2</sub>-, warmte- en koudenetten maken optimaal gebruik van restwarmte uit industrie en glastuinbouw, CO<sub>2</sub>-overschotten, geothermie, warmte- en koudeopslag en warmte uit biomassa.

#### *Nieuwe ontwikkelingen duurzaam*

Economische ontwikkeling is in 2040 verstevigd door een brug te slaan tussen economie en duurzaamheid. Het (economisch) handelen is gericht op efficiënt gebruik van grondstoffen, op zuiniger omgang met energie en biodiversiteit en op het intensiveren van investeringen in kennis, onderwijs en technologie. Duurzame ontwikkeling biedt nadrukkelijk kansen voor de Zuid-Hollandse kennisinstellingen en het bedrijfsleven om innovaties te ontwikkelen.

### 3.4.2 Klimaatbestendigheid

Het watersysteem in Zuid-Holland is en blijft in 2040 volledig op orde. In het landelijk gebied heeft de aanpak van de wateropgave geleid tot extra natuur- en recreatiewaarden. Op dreigende wateroverlast wordt goed geanticipeerd: geselecteerde gebieden zijn ingericht om tijdelijk gecontroleerd te laten overstromen zonder noemenswaardige schadelijke effecten. Het oppervlaktewater is in de hele provincie van goede kwaliteit en daarmee geschikt voor een breed scala aan gebruiksfuncties.

#### *Veiligheid kust en rivierengebied*

In 2040 is de provincie Zuid-Holland tegen overstromingen beveiligd. Dit betekent dat de kustverdediging op orde is. De kustverdediging is afgestemd met overige functies van het kustgebied. Ruimte is gereserveerd voor het versterken van duinen wanneer scenario's een snellere zeespiegelstijging laten zien. Dit geldt ook voor de waterveiligheid in het achterliggende rivierengebied met primaire keringen.

#### *Zuid-Hollandse delta*

In 2040 is het Zuid-Hollandse deel van de delta veilig en op duurzame en klimaatbestendige wijze ingericht. De natuurlijke processen zijn zoveel mogelijk hersteld en er is meer uitwisseling van water tussen de verschillende waterbekkens. De veiligheid tegen overstromingen is gehandhaafd en er is ruimte voor berging van rivierwater. Het kustfundament is op natuurlijke wijze meegegroeid met de zeespiegelstijging. Het gebied kent blijvend een grote economische potentie en bij de realisatie van nieuwe functies is uitgegaan van een evenwicht tussen economie en ecologie. Behoud van de waterveiligheid is hierbij steeds een harde randvoorwaarde. De overgangen tussen land en water zijn natuurlijk en vloeiend waar het kan en hard waar dat nodig is. De doorspoeling is aanzienlijk verbeterd en innovaties die betrekking hebben op aanpassing aan een verzilte omgeving, zijn in brede zin in het ruimtegebruik toegepast. Er is veel aandacht voor communicatie en bewustwording in de regio én daarbuiten. Bewustwording betreft onder meer de notie dat beschikbaarheid van zoet water op de (middel)lange termijn niet altijd vanzelfsprekend zal kunnen zijn.

#### *Zoetwatervoorziening*

Ook na 2040 blijft een goede zoetwatervoorziening in Zuid-Holland essentieel voor land- en tuinbouw, industrie, drinkwater, peilbeheer voor waterschappen en natuur. Hierbij wordt rekening gehouden met de benodigde juiste waterkwaliteit op de juiste plaatsen, ondermeer voor wat betreft de nutriënten en chloride. Via innovatief operationeel waterbeheer en technologische ontwikkelingen wordt het beschikbare water beter benut, waardoor de vraag naar zoetwater zo min mogelijk stijgt. Ook de ontwikkelingen van de Groene Ruggengraat (natuur, water en extensieve landbouw) zijn in dit nieuwe watersysteem ingepast. Om aan de behoefte aan zoet water op lange termijn te blijven voldoen is een zoetwaterbekken in de Zuidwestelijke delta van het grootste belang. Dit zoetwaterbekken is gelegen in de Biesbosch, het Hollandsch Diep en het Haringvliet en dient als basis en achtervang voor onze huidige en toekomstige zoetwatervoorziening.

De regionale zoetwatervoorziening in Zuid-Holland zal, ook bij toenemende zelfvoorzienendheid, altijd afhankelijk blijven van aanvoer uit het hoofdwatersysteem. De landelijke zoetwaterverdeling van het hoofdwatersysteem is daarom van groot belang voor de regionale zoetwatersituatie in Zuid-Holland.

Voor het stedelijk en landelijk gebied is het watersysteem in 2040 opgebouwd volgens de trits vasthouden, bergen en afvoeren. Bij herstructurering is ruimte gereserveerd voor waterberging, met name in de kustzone. Indien er binnen de stad te weinig ruimte voor wateropvang, -afvoer of -berging is, is gezocht naar een combinatie met groenopgaven direct aan stadsranden.

## 4 Visie 2020

### 4.1 Inleiding

De visie tot 2020 wordt bepaald door het al bestaande ruimtelijk beleid met de langetermijnambities uit het vorige hoofdstuk te verweven. In dit hoofdstuk wordt dit uitgewerkt aan de hand van de vijf hoofdpogaven uit paragraaf 2.5:

- Aantrekkelijk en concurrerend internationaal profiel.
- Duurzame en klimaatbestendige deltaprovincie.
- Divers en samenhangend stedelijk netwerk.
- Vitaal, divers en aantrekkelijk landschap.
- Stad en land verbonden.

De laatste drie hoofdpogaven geven richting aan de ruimtelijke hoofdstructuur van Zuid-Holland. Hierin staan het evenwicht en de samenhang tussen het stedelijk netwerk, de Zuidvleugelgroenstructuur en het landelijk gebied centraal. Ook de langetermijnambities voor de eerste twee hoofdpogaven werken door in de visie voor 2020. De vijf hoofdpogaven zijn uitgewerkt in veertien provinciale belangen<sup>5</sup>. Deze belangen zijn voor de provincie Zuid-Holland leidend in het ruimtelijk beleid tot 2020.

### 4.2 Sturen op functies en kwaliteiten

Tot dusver stond in het ruimtelijk beleid het ordenen van functies centraal. Actuele ontwikkelingen in de maatschappij, de langetermijnambities en de daarop gebaseerde provinciale belangen vragen inmiddels om meer. Naast het bieden van ruimte aan en het ordenen van functies richt de visie 2020 zich nadrukkelijk ook op ruimtelijke kwaliteiten. Het is gangbaar om ruimtelijke kwaliteit (inclusief milieukwaliteit) uit te drukken in de begrippen gebruikswaarde, toekomstwaarde en belevingswaarde en hun onderlinge samenhang. Functie en kwaliteit staan niet los van elkaar. Vooral bij de gebruikswaarde liggen functie en kwaliteit sterk in elkaars verlengde.

- *Gebruikswaarde* staat immers voor het doelmatig, rendabel en veilig gebruik van de ruimte voor verschillende functies. Hier lag van oudsher het accent van de ruimtelijke ordening.
- Bij *toekomstwaarde* gaat het om duurzaamheid, klimaatbestendigheid, biodiversiteit, maar ook om flexibiliteit in de tijd. Dit komt terug in de hoofdpogave Duurzame en klimaatbestendige deltaprovincie. Door toepassing van de lagenbenadering krijgt toekomstwaarde gestalte in het ruimtelijk beleid.
- *Belevingswaarde* speelt een steeds belangrijker rol in de leefomgeving. Het gaat daarbij om cultureel besef, (ruimtelijke) diversiteit, variatie en betekenis. Ook gaat het om de menselijke maat, aanwezigheid van karakteristieke kenmerken (identiteit), beleefbaarheid van (cultuur)historie, schoonheid en verschillen in (stedelijke) dynamiek en (landelijke) rust. Vooral de belevingswaarde vraagt meer aandacht in het ruimtelijke beleid, uiteraard in samenhang met de gebruikswaarde en de toekomstwaarde.

Ruimtelijke kwaliteit kan alleen gedijen in samenhang met een sociaal-economisch gezond en duurzaam Zuid-Holland. Zo'n Zuid-Holland heeft aantrekkelijke woonmilieus, voldoende werkgelegenheid, een breed scala aan voorzieningen en goede milieumomstandigheden. Op die manier is de provincie aantrekkelijk voor inwoners, bedrijven en bezoekers.

In deze structuurvisie kiest de provincie voor een tweeledige sturing, zowel op ruimtelijke functies als op ruimtelijke kwaliteiten. Dit komt tot uitdrukking in de provinciale belangen. Deze hebben betrekking op zowel functionele als kwalitatieve aspecten. Deze aspecten worden in beeld gebracht op een functiekaart en een kwaliteitskaart, die eenzelfde status hebben en elkaar aanvullen.

---

<sup>5</sup> De provinciale belangen zijn gebaseerd op de Nota Provinciaal Belang (PS 12 november 2008)

## De functiekaart

De functiekaart geeft de gewenste ruimtelijke functies weer die in de structuurvisie zijn geordend, begrensd en vastgelegd als ruimtelijk beleid tot 2020. Zo biedt de kaart ruimte aan de diverse belangen in Zuid-Holland. De functiekaart is vergelijkbaar met de voormalige streekplankaarten. Locatie, omvang en begrenzing staan erop. Kortom, *wat komt waar*. De kaart stuurt in samenhang met de tekst. Daarbij gaat het om zowel ordening als ontwikkeling.

## De kwaliteitskaart

Terwijl de functiekaart stuurt op 'wat en waar', stuurt de kwaliteitskaart vooral op het 'waar en hoe'. De kwaliteitskaart helpt bij het leggen van verbindingen tussen bestaande kwaliteiten en nieuwe ontwikkelingen. Met de kwaliteitskaart wordt beoogd dat alle ontwikkelingen positief bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving.

De provincie Zuid-Holland kent prachtige en unieke gebieden variërend van kust naar delta, stedelijk gebied tot de veenlandschappen van het Groene Hart. Al die gebieden hebben een bepaalde karakteristiek en kenmerken die de provincie wil behouden, versterken en/of vernieuwen. Deze spelen daarom een belangrijke rol in de kwaliteitskaart. De provincie heeft haar ambities benoemd in 17 legenda-eenheden, die zijn uitgewerkt in tekst en kaarten. Deze ambities zijn uitgangspunt voor verdere planvorming en helpen bij het maken van afwegingen op het gebied van ruimtelijke kwaliteit. Betrokken partijen houden bij ruimtelijke ingrepen rekening met gebiedskenmerken als de ontwikkelingsgeschiedenis, schaal en maat, functionaliteit, ruimtelijke opbouw, karakteristiek en verschijningsvorm en met de inpassing in de bredere omgeving.

### Kwaliteitskader

Sturen op ruimtelijke kwaliteit is sterk verbonden met de uitwerking op regionaal en gemeentelijk niveau.

Voor het sturen op ruimtelijke kwaliteit wordt dan ook gebouwd aan een kwaliteitskader dat werkzaam is op verschillende schalen. Dit kader wordt gevormd door de kwaliteitskaart (provinciale schaal), gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit (regionale schaal) en beeldkwaliteitsparagrafen (lokale schaal).

### Gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit

Ruimtelijke kwaliteit is zeker niet alleen aan of van de provincie. Juist het samenwerken aan en denken over ruimtelijke kwaliteit met alle partners maakt de best denkbare oplossingen mogelijk. Het uitwerken van de globale ambities van de kwaliteitskaart pakt de provincie samen aan met partners uit de regio in de zogenaamde 'gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit'. Met de kwaliteitskaart laat de provincie zien welke thema's zij belangrijk vindt en wat zij samen met partners wil werken in de gebiedsprofielen die zich richten op de regionale schaal. De gebiedsprofielen slaan een brug tussen het globale van de kwaliteitskaart en de concreetheid van de beeldkwaliteitsparagraaf en zijn daarmee bruikbaar voor kwaliteitsbeoordeling aan de voorkant van het planproces; met andere woorden ze bieden een handreiking bij het opstellen van regionale en gemeentelijke structuurvisies en bij bestemmingsplannen. Gebiedsprofielen worden vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Daarmee verbindt de provincie zich aan de gebiedsprofielen. Bij voorkeur worden gebiedsprofielen ook door de partners vastgesteld. Na het vaststellen van de gebiedsprofielen worden deze door de provincie gebruikt voor twee dingen:

- Vooral aan de voorkant van planprocessen vormt het gebiedsprofiel de basis waarmee de provincie het gesprek aangaat over de kwalitatieve aspecten van een ontwikkeling.
- Het gebiedsprofiel kan samen met de kwaliteitskaart de inhoudelijke basis zijn voor een overlegreactie of een zienswijze van de provincie over een bestemmingsplan.

### Kaart 4.2 gebiedsprofielen

### Beeldkwaliteitsparagrafen

Een beeldkwaliteitsparagraaf wordt gevraagd bij alle aanpassingen van het bestemmingsplan in het buitengebied of bij ontwikkelingen net binnen de bebouwingscontour indien er effecten (te verwachten) zijn die uitstralen naar het buitengebied; bijvoorbeeld hoogbouw in stads- en dorpsranden. Beeldkwaliteitsparagrafen beschrijven dus de effecten op de ruimtelijke kwaliteit. Zij worden vooral door gemeenten opgesteld. Dit kan daarnaast ook aan de orde zijn voor eigen ruimtelijke projecten van de provincie.

#### *De 5 hoofdogaven en ruimtelijke kwaliteit*

De 5 integrale ruimtelijke hoofdogaven geven richting aan de kwaliteitsambities van de provincie. Iedere hoofdogave heeft een eigen ambitie.

#### **Aantrekkelijk en concurrerend (internationaal) profiel**

Dynamische stedelijk regio's met een sterk en herkenbaar economische profiel door samenwerking, innovatie, goede bereikbaarheid en een aantrekkelijke leef- en werkomgeving in contrast met tussengelegen luwe gebieden.

#### **Duurzame en klimaatbestendige deltaprovincie**

Voldoende weerstand en veerkracht in de provincie om de effecten van klimaatverandering op te vangen. Voor Zuid-Holland heeft dit vooral betrekking op waterveiligheid, droogte en verzilting. Een robuust, veerkrachtig, continu, beleefbaar en veilig watersysteem vormt een dragende structuur van Zuid-Holland met ruimte voor natuurlijke dynamiek. De Ecologische Hoofdstructuur wordt duurzaam ingericht en heeft dankzij samenhang en omvang de ecologische veerkracht en het herstelvermogen die nodig zijn. Nieuwe energievormen dragen bij aan een versterking van de ruimtelijke kwaliteit.

#### **Divers en samenhangend stedelijk netwerk**

Een aantrekkelijke leefomgeving en een gewild vestigingsmilieu voor mensen en bedrijven. Een goede bereikbaarheid door een efficiënte koppeling tussen stedelijke centra en (openbaar vervoer-) infrastructuur in combinatie met een divers aanbod aan woonmilieus binnen en buiten het stedelijk netwerk. Het contrast tussen stad en land blijft behouden en identiteit van dorpen en steden wordt versterkt.

#### **Vitaal, divers en aantrekkelijk landschap**

Behoud van de variatie in karakteristieke landschappen. Inspelen op demografische en sociaal-economische veranderingen. Optimale beleving van de gebiedseigen kwaliteiten van waardevolle cultuurlandschappen. Beeldbepalende cultuurhistorische structuren, elementen en ensembles behouden en versterken en gebruiken als inspiratiebron voor ontwikkelingen. Kwaliteiten als stilte en beleving van ruimte kenmerken deze luwe gebieden.

#### **Stad en land verbonden**

Versterken van de samenhang tussen stad en land door zowel fysieke, visuele als economische relaties en een aanzienlijke en duurzame versterking van de kwaliteit van de groene ruimte nabij de stad. Dit betekent een variatie aan toegankelijke landschappen en groengebieden in de nabijheid van de stad. Dit zijn zowel agrarische, recreatie- als natuurgebieden, waarbij de natuurlijke ondergrond, het landschapstype en de positie van het gebied in relatie tot de stad leidend zijn voor de verschijningsvorm.

### 4.3 De ruimtelijke hoofdstructuur 2020

De ruimtelijke hoofdstructuur van Zuid-Holland wordt gevormd door:

- het stedelijk netwerk in het westen en midden van de provincie (paragraaf 4.7);
- het landelijk gebied in het oosten, noorden en zuiden van de provincie (paragraaf 4.8);
- de groenstructuur die het stedelijk en landelijk gebied verbindt, vooral de Zuidvleugelgroenstructuur (paragraaf 4.9).

Deze ruimtelijke hoofdstructuur van Zuid-Holland laat de geomorfologische ontstaansgeschiedenis en economische ontwikkelingsgeschiedenis zien. De steden die zich in de delta langs rivieren en kust hebben ontwikkeld, zijn uitgegroeid tot een stedelijk netwerk met ruim 6 miljoen inwoners: de Randstad Holland. De zuidelijke helft van de Randstad ligt binnen de grenzen van Zuid-Holland. Globaal is dit het gebied van de Zuidvleugel.

Waar de kustzone en het rivierengebied grotendeels zijn verstedelijkt, zijn het veengebied en de Zuid-Hollandse delta grotendeels landelijk gebleven. De kustzone combineert een aantrekkelijk stedelijk gebied met andere functies. Hier is ruimte voor recreatie en natuur. Daarnaast vormt de kust een zone die het achterland beschermt tegen overstromingen.

Via de drie gebiedsgerichte hoofdpogingen krijgen deze eenheden (het stedelijk netwerk, de Zuidvleugelgroenstructuur en het landelijk gebied) een uitwerking in het ruimtelijk beleid.

Kaart 4.3: Ruimtelijke hoofdstructuur 2020

#### 4.3.1 Het stedelijk netwerk

Het stedelijk netwerk van Zuid-Holland omvat alle stedelijke en industriële agglomeraties en kernen in de provincie die via een samenhangend hoofdnet van openbaar vervoer-raillijnen en wegen met elkaar verbonden zijn. Door de opschaling van de economie en het dagelijks leven is het stedelijk netwerk inmiddels omvangrijker dan het gebied van de Zuidvleugel. Het stedelijk netwerk van Zuid-Holland is onderdeel van de Randstad. Het wordt gevormd door de agglomeraties en grotere kernen in:

- de Leidse Regio
- de zone Leiden - Alphen aan den Rijn
- de Goudse regio en de Zuidplaspolder
- het Stadsgewest Haaglanden
- de greenport Westland/Oostland
- de Stadsregio Rotterdam, inclusief de mainport Rotterdam
- de Drechtsteden
- de Merwedezone

Daarnaast is sprake van enkele middelgrote kernen die geen onderdeel uitmaken van een stedelijke agglomeratie, maar wel aan het openbaar vervoer-railnet zijn gelegen. Het betreft de kernen Leerdam, Bodegraven, Boskoop, Hillegom, Voorhout en Sassenheim. Deze kernen behoren daarmee tot het stedelijk netwerk Zuid-Holland.

De verstedelijkingsopgave wordt voor het overgrote deel gebundeld en geconcentreerd in het stedelijk netwerk.

Dit stedelijk netwerk is hiërarchisch en meerkernig. De hiërarchie wordt bepaald door de aanwezige economische clusters en het voorzieningenniveau in steden en centra. In het stedelijk netwerk van Zuid-Holland is sprake van een rangorde, bestaande uit twee hoogstedelijke toppen (Rotterdam en



Den Haag), twee industriële toppen (de mainport Rotterdam en de greenport Westland/Oostland), twee subtoppen als brandpunt van kennis en innovatie (Leiden en Delft), diverse subcentra en (boven)regionale centra. Toppen en subtoppen vormen gezamenlijk de kern van het internationaal profiel. Rotterdam en Den Haag vormen de economische en stedelijke zwaartepunten. Zij ontwikkelen zich in de context van het ruimere stedelijk netwerk geleidelijk tot een samenhangende metropoolregio.

Voor het behoud van de (internationale) concurrentiepositie is het noodzakelijk de samenhang tussen economische clusters, stedelijke centra onderling en het gehele netwerk te versterken. Dit vraagt om verbetering van de externe bereikbaarheid en de interne samenhang.

De samenhang en bereikbaarheid wordt gedragen door het (inter)nationale en regionale netwerk van spoor-, weg- en waterverbindingen. Binnen dit multimodale netwerk is vooral het openbaar vervoer-railnet de drager voor de verstedelijkingsopgave. Dit betekent een verdergaande concentratie en intensivering van stedelijke functies in de stedelijke centra en rond haltes van StedenbaanPlus. Dat is de combinatie van het nationale railnet en het stedelijk-regionale railnet (RijnGouwelijn, Randstadrail en MerwedeLingelijn). Daarmee is StedenbaanPlus een belangrijke motor voor de ruimtelijke differentiatie in woon-, werk- en voorzieningenmilieus. Stedenbaan vormt hiervan de ruggengraat. Stedenbaan wordt gevormd door de spoorlijnen Leiden-Den Haag-Rotterdam-Dordrecht, Den Haag-Gouda en Rotterdam-Gouda. Concentratie van (boven)regionale voorzieningen en kantoren vindt vooral plaats in de stedelijke centra, nabij belangrijke knooppunten van openbaar vervoer.

#### **4.3.2                   Verbinding stad en land; Zuidvleugelgroenstructuur**

De provincie wil stad en land beter met elkaar verbinden door uit te gaan van het concept Zuidvleugelgroenstructuur. Binnen de invloedssfeer van het stedelijk netwerk gaat het om een samenhangend stelsel van landschappen, natuur- en recreatiegebieden, de grote eenheden stedelijk groen en groenblauwe verbindingen.

Zes waardevolle landschappen in deze groenstructuur krijgen de status provinciaal landschap. Deze status is bedoeld om de gebieden te beschermen én te ontwikkelen als recreatief aantrekkelijke en economisch duurzame landschappen met een inzet op verbrede landbouw en verbetering van de recreatieve kwaliteit. De gebieden zijn gekozen omdat de stedelijke druk hier groot is vanwege de inklemming tussen stedelijke gebieden. De ligging nabij de stad biedt kansen voor verbetering van de recreatiemogelijkheden voor veel inwoners. De provinciale landschappen vormen de basis voor de Zuidvleugelgroenstructuur en ze waarborgen voor een groot deel de balans tussen stad en land. Deze basis wordt aangevuld met grote natuur- en recreatiegebieden nabij de stad. Deze gebieden krijgen de benaming 'regiopark'. Voorbeelden zijn de Delflandse Kust en het gebied van de Balij en het Bieslandse Bos. De groenstructuur wordt ten slotte gecompleteerd door een samenhangend netwerk van groenblauwe verbindingen en de grote eenheden stedelijk groen (zoals stedelijke parken, sport- en volkstuincomplexen, waarmee alle groengebieden in de stedelijke invloedssfeer, zowel binnen als buiten de stad, met elkaar verbonden zijn. Zie verder paragraaf 4.9.1.1.

#### **4.3.3                   Het landelijk gebied**

De 'flanken' van de provincie maken deel uit van grote, provinciegrensoverschrijdende landschappen: de kust en de zee in het westen, het Groene Hart aan de oostzijde en de Zuid-Hollandse delta in het zuiden van de provincie.

In de grote landschappen wordt de nadruk gelegd op klimaatbestendigheid met de belangrijkste dragende functies: landbouw en natuur. De grote landschappen hebben ieder hun eigen ontstaansgeschiedenis en daarmee hun eigen kwaliteiten. Openheid, rust, stilte, duisternis en landschappelijke diversiteit zijn belangrijke kenmerken. Bescherming en ontwikkeling van deze landschappelijke kernkwaliteiten staan centraal.

Een belangrijke ambitie van de provincie in het landelijk gebied is het ontwikkelen van vitale en waardevolle landschappen en deze ook behouden. De leefbaarheid in het landelijk gebied is over het algemeen goed. Voor behoud van de sociale en economische vitaliteit van het landelijk gebied is het behouden van de bestaande hiërarchie van de kernen belangrijk, naast het bieden van ruimte voor gebiedsgebonden economische ontwikkeling, zoals landbouw, recreatie en toerisme. Bij toekomstige bevolkingsafname en voortschrijdende schaalvergroting in voorzieningen kunnen in de grotere kernen de basisvoorzieningen als huisarts, basisonderwijs en buurtwinkel, in stand worden gehouden. Dit is met name van belang in die delen van de provincie waar zich de eerste verschijnselen van bevolkingsafname reeds voordoen, zoals Goeree-Overflakkee en delen van het Groene Hart. De grotere kernen zijn in het landelijk gebied als regionale centra aangeduid. In delen van het Groene Hart staat de ontwikkeling van landbouw en natuur in het teken van afremmen van bodemdaling en zuinig omgaan met zoet water. In de Zuid-Hollandse delta gaat het vooral om balans vinden in een duurzame zoetwatervoorziening en deels herstellen van de estuariene dynamiek in de Deltawateren.

De greenports Bollenstreek en Boskoop maken deel uit van het landelijk gebied. In functioneel opzicht delen zij een aantal opgaven, die voor bedrijventerreinen en de greenport Westland/Oostland in het stedelijk netwerk gelden. Dit zijn een goede bereikbaarheid en mogelijkheden voor nieuwe productietechnieken realiseren door een nieuwe ruimtelijke inrichting via herstructurering. Dit alles dient bij te dragen aan verbetering van de landschappelijke kernkwaliteiten van deze werklandschappen in het landelijk gebied.

## 4.4 Opgaven tot 2020

### 4.4.1 Kwantitatieve opgaven

Een deel van de ruimtelijke opgaven is te vertalen naar kwantitatieve opgaven. Deze opgaven zijn naast de ruimtelijke structuur en sturen op ruimtelijke kwaliteit een belangrijk uitgangspunt voor de visie tot 2020. De volgende tabellen geven het overzicht van de kwantitatieve opgaven voor de verschillende ruimtelijke gebruiksfuncties in Zuid-Holland voor de periode 2010-2020, waarop de visie is gebaseerd. Deze opgaven zijn het resultaat van onderzoek en zij zijn vastgelegd in diverse bestuurlijke afspraken. Via bebouwingscontouren en afspraken zijn kaders geschetst waarbinnen gemeenten de opgaven realiseren. De cijfers laten zien dat er in de komende tien jaar nog een grote vraag naar ruimte is. Deze verschilt overigens per regio.

#### Wonen

De woningbouwprogramma's in Zuid-Holland zijn binnen de bestuurlijke kaders van Zuidvleugel, Groene Hart en Zuid-Hollandse delta gemaakt. Bij de ontwikkeling van de woningbouwopgave is de SER ladder uitgangspunt. Voor alle stedelijke ontwikkelingen geldt het principe van eerst intensiveren van bestaand stedelijk gebruik, vervolgens nagaan of door herstructureren de beschikbare ruimte in het bestaand bebouwd gebied beter benut kan worden en dan pas uitbreiden. De provincie heeft de ambitie om zoveel mogelijk van de woningbouw te concentreren rond de stations van StedenbaanPlus. Het verstedelijkingsbeleid voor de Zuidvleugel richt zich op 80% binnenstedelijk bouwen, waarvan 80% rondom de StedenbaanPlus-stations. Deze ambitie is de uitkomst van het toepassen van de SER-ladder woningbouw op de verstedelijkingsopgave en komt overeen met de vraag naar stedelijk wonen.

#### Wonen in de Zuidvleugel

Hieronder wordt uitgegaan van de volgende woningvraagramingen. Het gaat daarbij om de kwantitatieve raming op basis van migratiesaldo nul: WBR 2010 en de kwalitatieve woningvraag op basis van Socrates. Dit uitgangspunt is door rijk en provincie bekrachtigd in het BO MIRT van mei 2010.

#### Invloed op de verstedelijkingsopgave Zuidvleugel

Het verstedelijkingsprogramma Zuidvleugel gaat uit van de productie van 175.000 woningen, bestaande uit 115.000 toename en 60.000 vervanging als gevolg van sloop. Dit is in de provinciale (ontwerp) woonvisie opgenomen als 115.000 toename en 1 sloop = 1 nieuwe woning terug. Het gehele programma is in de (ontwerp) woonvisie in een actuele woonmilieubalans weergegeven. Voor de Zuidvleugel geven de uitkomsten van recente woningbehoefteramingen (WBR 2010) aan dat het gezamenlijke regionale afsprakenprogramma voor de periode '10-'20 'in de buurt liggen van de 115.000<sup>6</sup>. Ook de trendberekeningen komen hierop uit.

---

<sup>6</sup> De verdeling van de 115.000 woningen over de regio's in de Zuidvleugel worden eind 2011 verwacht en zullen naar verwachting dan nog in deze herziening kunnen worden opgenomen.

Regio	Programma	Behoefte WBR2010	Trend BP2010
<b>Zuidvleugel</b>	<b>115.000+5.000</b>	<b>114.800</b>	<b>106.800</b>
Holland-Rijnland (deel Rijnstreek)	6.150	4.500	1.800
Midden-Holland (deel Gr. Hart)	3.700	3.100	1.800
Alblasserwaard/ Vijfheerenlanden	5.550	4.500	2.400
Hoeksche Waard	2.150	1.900	1.000
<b>Goeree-Overflakkee</b>	<b>1.200</b>	<b>1.300</b>	<b>1.200</b>
<b>Groene Hart + Delta</b>	<b>18.750</b>	<b>15.300</b>	<b>8.200</b>
<b>ZUID-HOLLAND</b>	<b>138.700</b>	<b>130.100</b>	<b>115.000</b>

De WBR 2010 gaat uit van balans in vertrek en vestiging vanaf 2010 (migratiesaldo nul). Socrates gaat uit van trendmigratie in deze periode en is de enige raming die de kwalitatieve vraag naar woonmilieus en prijsklassen weergeeft. De recente woningbehoefteramingen geven aan dat de afgesproken programma's niet zonder bijzondere inspanningen haalbaar zijn. De trendraming Socrates geeft de ontwikkeling aan die zonder extra bestuurlijke inspanning haalbaar lijkt. De ambitie om vertrek en vestiging in balans te brengen vraagt om bijzondere inspanningen en om bijzondere woonmilieus.

Het hierboven weergegeven programma betreft de toename woningbouw. Dat is exclusief compensatie sloop. De opbouw van deze programma's is verantwoord in de Provinciale Monitor Wonen 2010.

Voor de regio's in het Groene Hart en de Hoeksche Waard geldt dat programma's die kunnen worden afgeleid van migratiesaldo nul niet afzetbaar zijn (dat is voor de markt teveel). Met de regio samen wordt een meer bescheiden, wel afzetbaar, programma ontwikkeld<sup>7</sup>.

#### *Wonen in het Groene Hart*

Met het rijk is afgesproken dat het in het gehele Groene Hart gaat om 35.700 netto toe te voegen woningen in de periode 2004 tot 2020. Dit betekent voor het Zuid-Hollandse deel een toename van de voorraad van 26.600 woningen in de periode 2004-2020. De Groene Hartprovincies monitoren jaarlijks gezamenlijk de woningbouw- en economische ontwikkeling in het gebied. Het restant van dit afgesproken programma voor de periode 2010 tot en met 2019 bestaat uit circa 20.000 woningen. Uit de woningmarktverkenningen Zuid-Holland 2010 blijkt dat de actuele vraag naar woningen in het Groene Hart aanmerkelijk lager is dan dit afgesproken programma.

<sup>7</sup> In het najaar 2011 komen de partijen bijeen om de discussie over de regionale uitwerking van de strategie wonen voor Groene Hart en Zuidwestelijke Delta af te ronden.

### Wonen in de Zuid-Hollandse delta

Voor de Zuid-Hollandse delta zijn de woningbouwaantallen gebaseerd op eigen behoefte gebaseerd op migratiesaldo nul. Voor de Zuid-Hollandse delta is met het rijk voor de Hoeksche Waard in de periode 2005-2020 een programma van netto 3.250 woningen afgesproken. Voor Goeree-Overflakkee geldt een programma van netto 2.100 woningen in deze periode. Het restant in de periode 2010-2019 van het afgesproken programma voor de Hoeksche Waard is 2.150 woningen (monitor wonen 2010). Voor Goeree-Overflakkee zijn dat 1.200 woningen (monitor wonen 2010). Uit de woningmarktverkenningen Zuid-Holland 2010 blijkt dat de actuele vraag naar woningen in het de Hoeksche Waard aanmerkelijk lager is dan de afgesproken programma's.

### Werken / Bedrijvigheid

De vraag naar het areaal bedrijventerreinen is gebaseerd op een combinatie van het Transatlantic Market (TM) scenario en het Global Economy (GE) scenario uit de Welvaart en Leefomgevingstudie van de planbureaus. Voor de economische motoren greenport en mainport is het GE-scenario uitgangspunt, in het overige gebied het TM-scenario. De uitbreidingsbehoefte is gebaseerd op een inventarisatie van de plannen voor bedrijventerreinen, rekening houdend met compensatie voor te transformeren bedrijventerreinen en mogelijke ruimtewinst bij nieuwe en te herstructureren bedrijventerreinen. Door het toepassen van de SER-ladder zal een deel van de bedrijven gevestigd worden op de bestaande bedrijventerreinen.

Dit geeft voor Zuid-Holland het volgende beeld voor 2008 - 2020:

	uitbreidingsbehoefte
Autonome vraag	1.228 ha
Transformatie*	320 ha
Strategische reserve**	377 ha
<b>Saldo vraag</b>	<b>1.925 ha</b>
Saldo na 10 procent ruimtewinst	1.732 ha

\* Transformatie (uitvoeringsprogramma Ruimte voor Economie) 320 ha

\*\* 4 jaar

In de streekplannen was al rekening gehouden met deze ruimtebehoefte. In het uitvoeringsprogramma Ruimte voor Economie staat hoe Zuid-Holland de behoefte aan bedrijventerreinen bepaalt.

### Glastuinbouw

De behoefteeraming voor de glastuinbouw tot 2020 is eveneens gebaseerd op afspraken met de regio, waarbij het beleid van verdergaande concentratie in de greenports als uitgangspunt geldt. Het behoud van de positie van Zuid-Holland in de internationale glastuinbouw vraagt om een kwantitatieve benadering en een kwalitatieve benadering. In de Zuidplaspolder is rekening gehouden met 200 hectare voor nieuw duurzaam glastuinbouwgebied. Daarnaast is circa 80 hectare glastuinbouw als transformatiegebied aangemerkt. Het herstructureren van bestaande glastuinbouwgebieden kan tot het toevoegen van 150 ha teeltareaal leiden. Buiten op de functiekaart aangegeven glastuinbouw(bedrijven)gebieden is er een forse saneringsopgave.

#### Glastuinbouw

	Planologisch verankerde nieuwe locaties Zuidplaspolder	totaal circa 200 hectare
	Heroverweging transformatiegebieden	100 hectare
<b>Herstructureren greenports</b>	Westland-Oostland	2850 hectare
	Boskoop	309 hectare

**Saneren verspreid glas****345 hectare****Groen**

De groenopgave tot 2020 is zowel gebaseerd op bestaande afspraken tot 2013, ILG, als op het besef dat er ook na 2013, vooral in het stedelijke netwerk, nog grote recreatieve tekorten aanwezig zijn. De ruimtebehoefte voor recreatieve functies is gebaseerd op een behoefteonderzoek. Deze ruimte zal de provincie tot 2020 vooral zoeken in de provinciale landschappen en de Zuidvleugelgroenstructuur. Recreatie en andere ruimtelijke gebruiksfuncties worden gecombineerd.

De uitbreiding van de Ecologische Hoofdstructuur is omvangrijk. Het gaat hier om de ontwikkeling en inrichting van nieuwe natuurgebieden en de combinatie van de functie natuur met andere functies zoals waterberging en landbouw.

**Water**

De ruimtevraag voor waterberging neemt toe. De ruimtelijke reserveringen tot 2015 zijn uitgewerkt in het Provinciaal Waterplan 2015 en zijn indicatief opgenomen in deze structuurvisie op de functiekaart. Deze gebieden liggen vooral in de overgang tussen stedelijk en landelijk gebied.

**Infrastructuur tot 2020**

Tot 2020 wil de provincie de infrastructuur versterken, bijvoorbeeld het openbaar vervoer. Dit is niet in hectares uit te drukken. Voor de aanleg van nieuwe wegen is een aantal reserveringen opgenomen. Deze staan op de functiekaart en zijn uitgewerkt in de hoofdpoging 'Divers en samenhangend stedelijk netwerk 2020'. In bijlage 6.2 is het overzicht van het verkeers- en vervoersprogramma opgenomen.

Figuur: 4.4.1: Ruimtelijke opgaven

**4.4.2 Transformatieopgaven**

Op de functiekaart zijn de gewenste functies vastgelegd. Voor een aantal gebieden is functieverandering (transformatie) gewenst, maar is de eindfunctie nog niet volledig duidelijk. Dit betekent dat over de richting van de functieverandering wel duidelijkheid is en bestuurlijke overeenstemming bestaat, maar over de precieze omvang, locatie en inrichting nog niet. Deze gebieden zijn op de functiekaart aangeduid met de bestaande functie met daarover een arcering als transformatiegebied, die aangeeft dat het gebied binnen de planperiode geheel of grotendeels een andere functie krijgt. Voor elk transformatiegebied geldt een eigen ontwikkel- en inrichtingsopgave, die gepaard gaat met een aantal randvoorwaarden vanuit de provinciale belangen. Gemeenschappelijk belang is de versterking van kwaliteit van het stedelijk gebied of van het landelijk gebied. De transformatiegebieden liggen in stedelijke gebieden en daarbuiten.

De ontwikkeling van de transformatiegebieden die buiten de bebouwingscontour zijn gelegen, is pas mogelijk als na afronding van de visievorming de provinciale structuurvisie en de verordening ruimte zijn aangepast. Dit betreft de transformatiegebieden Merwedezone, Gouwe Knoop, Waddinxveen Noordwest, Ringvaartdorp en Aar- en Amstelzone. Aanpassing van de provinciale structuurvisie (en zonodig ook de verordening ruimte) is ook noodzakelijk voor het binnen de bebouwingscontour gelegen transformatiegebied Vlietzone, omdat het eindbeeld en de voorwaarden waaronder transformatie kan plaatsvinden, nog onvoldoende vastligt in de provinciale structuurvisie. De provincie zal met de betrokken gemeenten en regio's afspraken maken over de rolverdeling bij het maken van de transformatievisies voor de genoemde gebieden.

<sup>8</sup> Dit betreft zowel bollengrond als glas.

De ontwikkeling van de transformatiegebieden die binnen de bebouwingscontour zijn gelegen is mogelijk zonder aanpassing van de provinciale structuurvisie en de verordening ruimte. De bestemmingsplannen moeten daarbij wel voldoen aan het eindbeeld en de voorwaarden waaronder transformatie kan plaatsvinden, zoals verwoord in de provinciale structuurvisie. Hierna zijn per transformatiegebied de opgaven, voorwaarden en provinciale belangen toegelicht.

#### *Transformatie in het stedelijk gebied.*

Diverse locaties in en nabij stedelijk gebied zullen in de planperiode een andere functie krijgen. Dit past bij de ambitie voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat zoals de hoogstedelijke transformatieopgaven: herontwikkeling van Den Haag- Binckhorst, Den Haag-Laakhaven, De Delftse Spoorzone en Rotterdam Centraal. Binnenstedelijke transformatie richt zich vooral op de herontwikkeling naar gemengd stedelijk gebied. Dit gaat gepaard met een meer intensieve benutting van de ruimte waarbij rekening wordt gehouden met de ligging ten opzichte van het openbaar vervoernetwerk. Aan de rand van de steden gaat het vooral om het combineren van stedelijke functies met recreatieve en groene functies. De transformatiegebieden in het stedelijk gebied zijn:

##### ▪ **Transformatiegebied in het havengebied Rotterdam**

Als de kavels op de Tweede Maasvlakte worden uitgegeven ontstaat ruimte voor een herverkaveling van het haven- en industriecomplex. Er vinden verschuivingen van functies plaats, onder andere binnen Stadshavens en het Waterfront Schiedam. Deze gebieden worden getransformeerd naar beoogde gemengde, stedelijke woonwerkmilieus in delen van het havengebied. Bij de transformatie is het voor de provincie belangrijk dat de ontwikkeling bijdraagt aan de bundeling van verstedelijking, infrastructuur, voorzieningen en economische activiteiten gericht op concentratie, waarbij rekening wordt gehouden met kwalitatieve vraagontwikkelingen op de regionale woningmarkt en het versterken van de mainportfunctie.

##### ▪ **Binckhorst (Den Haag)**

Bedrijventerrein Binckhorst is een gemengd bedrijventerrein, waar enkele watergebonden bedrijven gevestigd zijn. Het gaat in dit kader om het afvaloverslagstation van de AVR en om twee betonmetselzandcentrales. Er wordt naar gestreefd om deze bedrijven te verplaatsen. De Binckhorst wordt getransformeerd naar gemengd stedelijk gebied, waar een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit voorop staat. Het Stadsgewest Haaglanden werkt aan een locatieonderzoek voor de uit de Binckhorst uit te plaatsen milieuhinderlijke en watergebonden bedrijvigheid. Hierbij geldt het provinciaal belang om voldoende aanbod aan bedrijventerreinen in milieucategorie 4 en hoger te houden.

##### ▪ **Vlietzone**

De Vlietzone heeft een belangrijke positie in de schakeling stad – land, als onderdeel van de corridor Vlietlanden – Midden-Delfland en als uitloop- c.q. groengebied van het stedelijk gebied Haaglanden. Een deel van de Vlietzone is ook onderdeel van de verbinding van de kust naar het Groene Hart. De Vlietzone blijft zo groen mogelijk. De Vlietzone levert een bijdrage aan het inlopen van het tekort aan ruimte voor recreatie en groene rond het stedelijk gebied. Hier komt het karakter van Haaglanden tot uiting: een gebied waarin dynamische stedelijke gebieden en rustige woon- en recreatiegebieden op korte afstand van elkaar te vinden zijn. Het gebied wordt ontwikkeld tot een robuust, (openbaar) toegankelijk en aantrekkelijk gebied voor groen, natuur, recreatie, landgoederen en sport, (recreatief) verbonden met Midden-Delfland en Vlietlanden (Zweth-Vlietzone), voorzien van een daarbij passende stedelijke ontwikkeling, ontdaan van verrommeling en met een terughoudend ingepaste infrastructuur. Een en ander zal worden uitgewerkt in een integrale gebiedsvisie, op te stellen door Den Haag in samenwerking met de gemeenten Leidschendam-Voorburg en Rijswijk.

##### ▪ **Erasmuszone Wateringen**

De Erasmuszone ligt binnen de bebouwingscontour en bestaat gedeeltelijk uit verouderd glas. Dit gebied wordt binnen de planperiode getransformeerd naar stads- en dorpsgebied met voldoende breed scala aan woonmilieu's.

- **Rijswijk Zuid**

Rijswijk-Zuid wordt in de komende twintig jaar getransformeerd naar een gebied voor wonen en werken in een duurzame groenblauwe structuur. Het ligt voor de hand om te starten bij het deelgebied Sion, omdat daar de invloed van DSM het kleinst is. In de komende jaren wordt met alle betrokken partijen een intensief traject doorlopen, dat moet leiden tot meer duidelijkheid over hoe de ontwikkeling vormgegeven kan worden.

- **TNO-Ypenburg**

De komende jaren zal TNO haar activiteiten concentreren op een beperkt gedeelte (ca 7ha) van het huidige terrein. Het vrijkomende gebied (ca 30 ha) kan worden getransformeerd naar een gemengd stedelijk gebied voor wonen en werken. Dit is overeenkomstig het regionaal structuurplan Haaglanden.

- **Schieovers-Noord (Delft)**

Het gebied Schieovers is een verouderd bedrijventerrein dat getransformeerd wordt naar een gemengd stedelijk gebied met wonen, werken en voorzieningen, gekoppeld aan de Schie. Dit is overeenkomstig het regionaal structuurplan Haaglanden.

- **Merwedezone**

In de Merwedezone, gelegen op de grens van het Groene Hart en de Zuidvleugel van de Randstad, de Betuweroute en de A15, vindt komende jaren herstructurering en transformatie plaats (Transformatievisie Merwedezone). Het gezamenlijke toekomstbeeld voor de Merwedezone omvat een waterrijk groengebied ten noorden van de Betuweroute, herstructureren van bedrijventerreinen en intensiveren van bebouwing bij de bestaande en nieuwe haltes van de Merwede-Lingelijn. Een belangrijk onderdeel van de transformatievisie Merwedezone is het regiopark. De primaire functie van het regiopark is landbouw. Er liggen bestaande en nog te ontwikkelen recreatieve knooppunten in, die onderling door recreatieve routes worden verbonden. Ook moeten er goede verbindingen komen van en naar het regiopark. In het recreatieve knooppunt Sliedrecht komen ook sportvelden, uit te plaatsen van een te herstructureren bedrijventerrein in Sliedrecht. Deze uitplaatsing is onlosmakelijk verbonden met de ontwikkeling van het regiopark als geheel.

Er zijn ook gebieden benoemd waar mogelijk na 2015 verstedelijking kan plaatsvinden, als daar tegen die tijd behoefte aan is en er geen ruimte meer is binnen de kernen. Het betreft de gebieden 'het Oog' tussen Hardinxveld-Giessendam en de Betuweroute en Papland ten noorden van Gorinchem. Deze zijn als transformatiegebieden op de kaart aangegeven.

- **Hillegom, locatie Ringvaart**

De bestaande woonbebouwing is in de afgelopen jaren om het bedrijventerrein heen gegroeid, waardoor woningbouw op deze locatie voor de hand ligt. Op het terrein is een betonmortelcentrale aanwezig. Er is een optie voor een alternatieve locatie voor dit bedrijf. Er is echter nog geen milieuvergunning verleend op een nieuwe locatie en/of planologische ruimte gecreëerd voor verplaatsing van het bedrijf. De locatie Ringvaart wordt daarom als transformatiegebied aangeduid. Als de milieuvergunning is verleend en er planologisch ruimte is gecreëerd voor de verplaatsing van de betonmortelcentrale kan een omzetting naar stads- en dorpsgebied geëffectueerd worden.

- **Oostpoort Dordrecht**

De huidige aanduiding van het gebied Oostpoort is HMC bedrijventerrein, gelegen aan vaarwater. Het gebied is al enige jaren niet in gebruik als bedrijventerrein. De gemeente Dordrecht heeft gezien de gunstige ligging van de locatie het voornemen om leisure activiteiten in de Oostpoort te ontwikkelen. Met de transformatieaanduiding wordt deze ontwikkeling mogelijk gemaakt. Voorwaarden vanuit het provinciale belang zijn dat het HMC terrein wordt gecompenseerd en dat de ontwikkeling geen beperkingen mag opleggen aan de omliggende bebouwing.



- **Bedrijventerrein De Tram, Nieuwe Tonge (gemeente Middelharnis)**

Het transformatiegebied kan benut worden voor uitbreiding van het bedrijf Tieleman, als de gemeente heeft toegezegd op welke wijze de contouruitbreiding wordt gecompenseerd met inachtneming van de regeling voor 'in- en uitdeuken'.

- **Hoek de Rover (gemeente Katwijk)**

Bedrijventerrein dat als stads- en dorpsgebied kan worden ontwikkeld als het voorkeustracé voor de Noordelijke Randweg Rijnsburg niet langs het plangebied loopt.

|

### *Transformatie in glastuinbouwgebied*

#### ▪ Aar- en Amstelzone, Lansingerland en Nieuwerkerk-Noord

In enkele glastuinbouwgebieden zijn locaties aangeduid waar het gewenst is dat het ruimtegebruik in de planperiode geheel of gedeeltelijk wordt gewijzigd. In veel van deze gebieden is sprake van een verrommeld beeld en/of verouderde (glas)opstallen. De transformatie is gericht op verbetering van de ruimtelijke en economische kwaliteit van het betreffende gebied. Veelal gaat het daarbij om ontwikkeling naar woningbouw, groen en/of water. Daarnaast is in sommige gebieden gedeeltelijke herstructurering van gezonde glastuinbouwbedrijven mogelijk. In deze transformatiegebieden glas is de regeling Ruimte voor Ruimte toepasbaar. Bij de transformatie van deze gebieden staan voor de provincie belangen centraal:

- Versterken van de greenports: naast transformatie van glas is in andere glastuinbouwgebieden sprake van herstructurering en duurzame ontwikkeling, verdergaande concentratie in greenports en glastuinbouwgebieden en behoud van het areaal voor glastuinbouw;
- Verbeteren van de belevingswaarde en vermindering verrommeling van het landschap;
- Voor de gebieden gelegen in de Zuidvleugelgroenstructuur geldt daarnaast ook het versterken van de recreatieve functie.

### *Transformatie in overige gebieden, Zuidplaspolder*

#### ▪ Gouwe Knoop, Waddinxveen-Noordwest en Ringvaartdorp

Deze gebieden maken deel uit van de integrale ontwikkeling van de Zuidplaspolder.

De transformatie in het gebied Gouweknoop moet leiden tot een mix van functies. Het betreft in de eerste plaats bedrijvigheid en voorzieningen om het gebied tot een economische knoop te maken. In de tweede plaats zal ook de functie wonen daar aan bod komen.

De transformatie in het gebied Waddinxveen-Noordwest is in de eerste plaats gericht op de ontwikkeling tot glastuinbouwbedrijvengebied voor het geval dat er in de Zuidplaspolder onvoldoende ruimte voor deze functie is gerealiseerd. Mocht een dergelijke transformatie niet nodig zijn dan is een functiewijziging naar wonen ook te overwegen. Dit vooral gezien de ligging van het gebied nabij het Bentwoud. Het bedrijventerrein Noordkade in Waddinxveen is als transformatiegebied aangegeven. De bedrijventerreinprogrammering voor de regio biedt in principe voldoende mogelijkheden voor de uit te plaatsen bedrijven.

De transformatie op de locatie Ringvaartdorp betreft ontwikkeling tot woningbouwgebied, in aansluiting op het transformatiegebied Nieuwerkerk-Noord. Voor Ringvaartdorp moet nog een uitwerking worden opgesteld. Deze kan niet los worden gezien van de ontwikkeling van de woningvraag in de Zuidvleugel. Zie verder paragraaf 5.6 4.

## 4.5 Aantrekkelijk en concurrerend internationaal profiel

Zuid-Holland wil in 2020 de goede woon-, werk- en leefomgeving voor haar inwoners verder hebben gebracht. Versterken van de economische positie staat daarbij centraal en daarbij spelen de economische topclusters een belangrijke rol: Rotterdam, Den Haag, en de greenports Westland/Oostland, Boskoop en Bollenstreek. De versterking van deze clusters heeft effect op de totale economische ontwikkeling van Zuid-Holland.

### 4.5.1 Behouden en aantrekken van economische clusters

Zuid-Holland is een regio die de potentie heeft om tot de best presterende en meest concurrerende regio's van Europa te behoren. Om die positie te verkrijgen is een strategie nodig die gericht is op diversificatie. Een regio met verschillende sectoren die aan elkaar gerelateerd zijn, maar tegelijkertijd voldoende verschillen om elkaar aan te vullen, biedt grotere groeikansen dan een gespecialiseerde regio. Naast een aanpak op het blijvend versterken van het economisch fundament (bereikbaarheid, voldoende beschikbaarheid ruimte, arbeidsmarkt) zal de focus moeten komen te liggen op negen stuwende sectoren in de regio en de kruisbestuiving tussen die sectoren: (1) Transport&Logistiek, (2) Chemie&Energie, (3) Greenports, (4) Recht,Vrede&Veiligheid, (5) Cleantech (6) Life Sciences&Health, (7) Pensioenen&Verzekeringen, (8) Maritiem en (9) ICT&Telecom. Dit zijn de motoren van de provinciale economie

Binnen dit provinciaal belang onderscheidt Zuid-Holland de volgende ambities met accent op kennisontwikkeling en handel:

- Mainport (Rotterdam).
- Internationale stad van vrede, recht en veiligheid (Den Haag).
- Greenports (Westland/Oostland, Bollenstreek en Boskoop) versterken, herstructureren en duurzame ontwikkeling en verdergaande concentratie van en naar glastuinbouwgebieden.
- Versterken kennis-economie vanuit universiteiten en kennisinstellingen (Energie-, water- en deltatechnologie (Delft, Rotterdam en Drechtsteden), Ruimtevaart (Noordwijk), Life & healthsciences (Leiden en Rotterdam) en biochemie (Delft)).

De ontwikkeling van de hiervoor genoemde clusters staat niet op zichzelf en hangt samen met de economische ontwikkeling van de gehele provincie. Ze zijn afhankelijk van het vermogen van bedrijven en instellingen om te innoveren. Een gevarieerde economische structuur met sterk aan elkaar gerelateerde sectoren bevordert dan ook de concurrentiekracht van Zuid-Holland. Een cultuur van samenwerking, kennisuitwisseling en openheid voor nieuwe ideeën versterkt die kracht.

#### 4.5.1.1 De mainport Rotterdam - Wereldhaven-Wereldstad

De mainport Rotterdam is een complex van industrie, handel, transport en logistiek, gevestigd op het haven- en industriegebied langs de Nieuwe Waterweg, Oude Maas, Merwede en Dordtsche Kil. De provincie heeft de ambitie om de vestigingsfactoren van bedrijven en organisaties die bijdragen aan de mainportfunctie, verder te ontwikkelen.

Het 'bedrijventerrein mainport' omvat het aaneengesloten bebouwd gebied met als hoofdfunctie water- en havengebonden bedrijvigheid, veelal in de hogere milieucategorieën, met productie, opslag, transport en distributie, nutsvoorzieningen, evenals de hieraan verbonden kantoorfuncties in het haven- en industriegebied van Rotterdam en de Drechtsteden.

Binnen deze aanduiding moet alle aan de mainport gerelateerde bedrijvigheid een locatie kunnen vinden. Ruimte daarvoor kan nog gewonnen worden door verouderde complexen te herstructureren en verwante activiteiten te clusteren. Nieuwe ruimte voor mainportactiviteiten komt beschikbaar na realisering van de Tweede Maasvlakte.

Het cluster mainport Rotterdam zelf is groter dan het op de functiekaart als 'bedrijventerrein mainport' aangegeven gebied. Binnen de aangrenzende stedelijke gebieden in Vlaarding, Schiedam, Rotterdam, Drechtsteden en de Merwedezone vinden tal van activiteiten plaats die gerelateerd zijn

aan de mainportactiviteiten. Voorbeelden hiervan zijn het maritiem complex in de Drechtsteden-Merwedezone (binnenvaart, baggercluster en deltatechnologie) en het handelscentrum en internationale zakencentrum in Rotterdam.

Het hele gebied van de mainport geldt als gebied voor bedrijven uit de hogere milieuhinder categorie (HMC). Een interne milieuzonering binnen dit gebied moet ruimte bieden aan activiteiten die gerelateerd zijn aan de regie- en creativiteitsfunctie van de mainport, waaronder hoogwaardige kantoren, onderzoeksinstituten, campusvorming.

#### **4.5.1.2 Den Haag, internationale stad van vrede, recht en veiligheid**

Het regeringscentrum Den Haag heeft zich ontwikkeld tot een van de belangrijkste vestigingsplaatsen voor internationale instituten op het gebied van vrede, recht en veiligheid. Deze centrumfunctie wordt gestimuleerd door verdere ontwikkeling van het hoogstedelijk centrum met hoofdkantoren, kennisinstituten, topcultuur, voorzieningen en toerisme. In Den Haag staat de functie woon- en werkstad voor hoogopgeleide werkers voorop. De ligging aan de kust en de nabijheid van Scheveningen en Kijkduin zijn hierbij een belangrijk gegeven. De woonmilieus worden ook op deze specifieke doelgroepen gericht. In dat kader verricht Den Haag studie naar ontwikkelingsmogelijkheden van Kijkduin en de Vlietzone. Voor de Vlietzone gelden specifieke randvoorwaarden vanwege de groene en culturele kwaliteiten (landgoederen) van het gebied. Deze zijn van provinciaal belang. Voor Kijkduin en Scheveningen dient rekening gehouden te worden met de nabijgelegen Natura2000-gebieden. Voor de functie als conferentiestad is een snelle comfortabele aansluiting op het internationale netwerk essentieel. Het gaat daarbij om de verbindingen met de hogesnelheidslijn, Schiphol, Rotterdam/The Hague Airport enzovoort. De stad werkt met de internationale ring Den Haag ook aan een snelle afwikkeling van het congresverkeer en toeristische verkeer.

#### **4.5.1.3 Greenports**

De ambitie voor de greenports in 2040 heeft effect op de ruimtelijke ontwikkeling van Zuid-Holland tot 2020. De grootste ruimtelijke opgave tot 2020 is verbetering van het bestaande greenportareaal. De samenhang in het ruimtegebruik binnen de greenports staat hierbij centraal. Intensiveren, innoveren en herstructureren staan voorop, pas daarna volgt uitbreiding met eventuele nieuwe locaties. Voor de situering zie ook kaart 2 van de Verordening.

##### **Greenport Westland/Oostland (onderdeel van het stedelijk netwerk)**

De greenport Westland/Oostland is onderdeel van het stedelijk netwerk, ook economisch. De glastuinbouw in het Westland/Oostland heeft een stedelijk voorkomen en bestaat uit vier deelgebieden: locaties rond Pijnacker, in Lansingerland en de Zuidplaspolder (samen het Oostland) en het Westland. Ook het veilingcomplex Barendrecht behoort bij de greenport Westland/Oostland. Door herstructurering en intensivering van het bestaande areaal moet dit economische cluster zich verder ontwikkelen. Dit gebeurt met een goede ruimtelijke inpassing via een robuuste groen- en waterstructuur. Binnen de greenport Westland/Oostland is er behalve ruimte voor glasopstanden ook ruimte voor direct aan de greenport verbonden functies. Dit gaat bijvoorbeeld om toeleveringsbedrijven, handelscentra en kennisinstituten. Deze moeten zich primair op de in de regio aanwezige bedrijventerreinen vestigen. Daarnaast is bij stapeling met glastuinbouw ook de vestiging van deze bedrijven in het gebied greenport Westland/Oostland mogelijk. Op de functiekaart is deze greenport aangegeven als: glastuinbouwbedrijfsgebied.

Vooral de Zuidplaspolder biedt ruimte voor nieuwe glastuinbouw. In totaal wordt daar 200 hectare nieuw glas ontwikkeld en 80 hectare ontwikkeld als compensatie voor sanering van glas elders in de Zuidplaspolder. Ook in Lansingerland is nog ruimte voor glastuinbouw.

De Rotterdamse haven is van groot belang voor de handel en logistiek van de greenport Westland/Oostland. De Waal- en Eemhaven zijn met Barendrecht (vervoer over spoor, water en weg) steeds belangrijker knooppunten voor groente en fruit. De positie in het stedelijk netwerk van de greenport en daarmee de relatie met de steden is van belang om over voldoende gekwalificeerde arbeidskrachten te beschikken.

#### **Greenport Bollenstreek (landelijk gebied)**

Voor de greenport Bollenstreek is het beleid gericht op behoud en versterking van het bollencomplex met een duurzame, ruimtelijke kwaliteit. Dit bollencomplex (teelt en handel) is niet alleen van groot economisch belang, het is ook de drager van de landschappelijke, recreatieve en toeristische functies. Binnen de greenport ligt de toeristische trekker Keukenhof en de Bollenstreek zelf geldt als topgebied cultureel erfgoed. Op de functiekaart is deze greenport aangeduid als: agrarisch landschap-bollenteelt.

Om de greenport te laten functioneren is behoud van het bollenteeltareaal van belang. Om dit behoud te kunnen combineren met andere belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen zoals beschreven in de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek is door de regio een regeling uitgewerkt. Deze compensatieregeling bollengrond is beschreven in bijlage 6.3.

Naast behoud van het bollenteeltareaal is ook van belang om ruimte te bieden aan teelt onder glas en bedrijvigheid die aan de bollenteelt is gebonden. Voor schaalvergroting van bollenbedrijven moet ruimte komen door aan bollenteelt gerelateerde glastuinbouwlocaties te herstructureren, verspreid gelegen glasopstanden te verplaatsen naar glastuinbouwgebieden en leegstaande en vrijkomende bebouwing te saneren. Voor het aan de bollenbedrijven gebonden (ondersteunend) glas in de verordening een aparte regeling opgenomen (artikel 4 lid 6). Herinrichting om de productieomstandigheden te verbeteren moet gepaard gaan met verbetering van de landschappelijke kwaliteit binnen het bollenteeltareaal. Samen met clustering van de glasopstanden wordt gewerkt aan de waterhuishouding in de richting van zelfvoorzienendheid van water, zoals beschreven bij greenport Westland/Oostland.

Voor de bloembollen is Lisse het handelscentrum, daar zijn de twee grote bloembollen-bemiddelingsbureaus gevestigd. Het internationale bloembollentransport is met name georiënteerd op de Rotterdamse haven. Voor de bloemen en planten zit het handelscentrum in Rijnsburg waar een grote bloemenveiling is gevestigd. Vanuit Rijnsburg is er een oriëntatie op de greenports Aalsmeer en Boskoop en op Schiphol. De ontsluiting van de greenport moet erop zijn gericht beide oriëntaties te behouden.

#### **Greenport Boskoop (landelijk gebied)**

De greenport Boskoop ligt in het Groene Hart op de overgang van stad en land en heeft een verdicht karakter. Op de functiekaart is deze greenport aangeduid als: agrarisch landschap – boom- en sierteelt. Het is een uniek landschap van sier- en boomteeltbedrijven en maakt deel uit van het topgebied cultureel erfgoed Boskoop/Reeuwijk Dorp. Het oorspronkelijke landschap van de veenontginningen wordt hier volledig bepaald door de boom- en heesterkwekerijen. Het teeltgebied kent smalle kavels en relatief veel sloten (veenontginning). Lintbebouwingen zijn integraal onderdeel van het sier- en boomteeltgebied. Bijzondere elementen in het gebied zijn de houtakkers in het oude deel en de vaarsloten in de Riethoornse polder. Van belang is ook de landschappelijk markante overgang van sier- en boomteeltgebied naar de droogmakerij Middelburg-Tempelpolder, die bij herstructurering moet worden behouden of versterkt.

Binnen de greenport zijn nieuwe teeltmethoden in ontwikkeling en wordt de handelsfunctie nog sterker. Een deel van de bedrijven gaat over van vollegrondsteelt naar de niet van volle grond afhankelijke (footloose) pot- en containerteelt. De greenport Boskoop heeft in het teeltgebied al geruime tijd te maken met zilte kwel, verzilting van oppervlaktewater en zoetwatertekort. Terwijl er

voor sierteelt juist een grote vraag is naar schoon en zoet water. Beide aspecten zijn mede aanleiding voor de herstructurering die in gang moet worden gezet. Nieuw te ontwikkelen sier- en boomteeltlocaties (volle grondteelt en pot- en containerteelt) en bestaande te herstructureren sier- en boomteeltlocaties moeten voldoen aan de randvoorwaarden van het Provinciaal Waterplan. Dit betekent onder meer dat, wanneer voor het waterbeheer ruimtevrage voorzieningen nodig zijn, deze binnen de greenport gerealiseerd moeten worden. Daarnaast gaat het ook om een betere ontsluiting van het gebied; de aanleg van een westelijke randweg is daarbij belangrijk. Met de herstructurering wordt gestreefd naar een aantrekkelijk werklandschap waarbinnen het internationaal belang van deze greenport zich verder duurzaam kan ontwikkelen en verrommeling van het landschap wordt tegengaan. In het oude al karakteristieke teeltgebied wordt ingezet op de hoogwaardige gespecialiseerde productie.

De greenport Boskoop clustert handel en logistiek steeds meer op het westelijke deel van de greenport. Het meest intensieve onderdeel van de greenport is de concentratie van kennis, handel en intensieve, niet grondgebonden productie op het pot- en containerteeltterrein (PCT). Onderdeel van de herstructurering kan betekenen dat er, voor behoud van de greenportfunctie, ruimte komt voor de meer intensieve pot- en containerteelt. Dit is mogelijk door het PCT-complex in de planperiode uit te breiden in westelijke richting tot aan de Middelweg (functiekaart)<sup>9</sup>. Voor dit PCT-terrein geldt dat vestiging van glastuinbouw alleen voor sierteeltbedrijven mogelijk is; en wel tot 50 procent van de bedrijfsgrootte. Voor de overige teeltgebieden binnen de greenport is in de verordening een eigen glasregeling opgenomen (artikel 4, lid 4).

Daarmee kan tevens inhoud gegeven worden aan de landschappelijke opwaardering van de greenport. Met name door in het oorspronkelijk al karakteristieke landschap het accent meer dan nu te leggen op hoogwaardige en duurzame open grondteelt in een aantrekkelijke omgeving. Bij deze greenport ontstaat een steeds hechtere band met de greenports Westland/Oostland en Bollenstreek en Aalsmeer.

#### **4.5.1.4 Kenniseconomie**

Zuid-Holland wil dat onderzoeksinstituten en kennisintensieve bedrijvigheid zich geclusterd kunnen vestigen op daartoe aangewezen bedrijventerreinen en kantoorlocaties. Dit is in het belang van de concurrentiepositie van de Zuidvleugel omdat kennis, innovatie en dienstverlening belangrijke aspecten zijn van het internationale karakter van Zuid-Holland. Een strikt toelatingsbeleid moet de ontwikkeling van deze locaties bevorderen. Deze zijn aangegeven als kenniscentrum op de functiekaart. Een goede bereikbaarheid van deze locaties vanaf belangrijke openbaar vervoerknooppunten en de luchthavens Schiphol en Rotterdam Airport is van essentieel belang. Naast ruimte voor bedrijvigheid is ook ruimte nodig voor het huisvesten van bijbehorend buitenlands toptalent, waaronder studenten. Voorbeelden in algemene zin zijn: het Vredespaleis als centrum voor internationale instituties op het gebied van recht en vrede, DSM en Technopolis in Delft, Brainpark in Rotterdam, Unilever bij Vlaardingen en Estec in Noordwijk.

#### **Energie-, water- en deltatechnologie**

Zuid-Holland wil de positie van het Nederlandse water- en deltacluster in de wereld versterken. Het cluster is sterk vertegenwoordigd in Zuid-Holland, maar ligt erg verspreid. Het cluster bestaat uit twee deelsectoren: deltatechnologie (waterbeheer, waterbouw) en watertechnologie (drinkwater, proces- en afvalwater). De wereldwijde vraag naar kennis uit het cluster is groot en groeiende, onder meer als gevolg van klimaatverandering. Het cluster bevindt echter zich nog in een ontwikkelfase. Zuid-Holland kan ruimtelijke referentieprojecten ontwikkelen door nieuwe technologieën en kennis toe te passen, zoals de zandmotor voor de Delflandse kust en een getijdecentrale. De campus Delft, Stadhavens in Rotterdam en de Drechtsteden (bagger en binnenvaart) bieden kansen voor de ruimtelijke concentratie van het cluster.

<sup>9</sup> Aangeduid als: boom- en sierteeltgebied PCT-terrein

### Life & healthsciences / Biochemie

Zuid-Holland wil een aantrekkelijke vestigingsplaats zijn voor organisaties op het terrein van life & healthsciences, vooral voor research en development op het terrein van de (medische, groene en industriële) biotechnologie. In Leiden ligt op het Bio Sciencepark het grootste life & healthsciencescluster van Nederland. Zuid-Holland moet ruimte blijven bieden voor activiteiten in de gehele keten van dit cluster en deze versterken. Daar horen ook verbindingen bij met andere clusters zoals de greenports en ruimtevaart (Noordwijk). Aansluitend daarbij is Delft voor industriële biotechnologie een speerpunt en is de regio Delft-Rotterdam een kerngebied voor ontwikkelingen op het terrein van de biochemie, meer in het bijzonder de bio-based economy<sup>10</sup>.

Er is ook ruimte nodig om de zorgsector in Zuid-Holland te kunnen blijven faciliteren: Door vergrijzing en voortschrijdende technologie ontstaat naast behoefte aan ruimte voor zieken- en verzorgingshuizen ook een toenemende en veranderende zorgvraag. Die vraagt weer om ruimte voor kennisontwikkeling zoals Erasmus Medisch Centrum in Rotterdam.

### Kennisnetwerk greenports

Het kennisnetwerk van de greenport Westland/Oostland verbreedt zich. Van kennis op het gebied van de teelt zelf, gaat het nu om kennis over klimaattechnologie, waterbeheer, materiaalkunde en logistiek. Er zijn nauwe relaties met de universiteiten van Leiden, Rotterdam, Delft en Wageningen (met een dependance in het gebied). Ook de greenports Boskoop en Bollenstreek maken deel uit van dit kennisnetwerk. Als zwaartepunten in dit kennisnetwerk van veilingen en onderzoeksinstituten zijn op de functiekaart de veilingen in Bleiswijk en Naaldwijk als kenniscentrum aangegeven.

---

<sup>10</sup> In biobased economy wordt gebruik gemaakt van biomassa van planten, algen en resten uit natuur en industrie als een groene grondstof voor chemie, materialen en energie.

## 4.6 Duurzame en klimaatbestendige deltaprovincie

Voor een duurzame en klimaatbestendige ruimtelijke inrichting hanteert Zuid-Holland de lagenbenadering als uitgangspunt voor de Visie 2020. De inrichting van Zuid-Holland wordt op lange termijn duurzamer en klimaatbestendiger. Dit bereikt de provincie door rekening te houden met mogelijke veranderingen in het water- en bodemsysteem en dat mee te nemen bij veranderingen in het gebruik van de ruimte.

Klimaatbestendigheid krijgt tot 2020 gestalte door de nadruk te leggen op waterveiligheid en een robuust watersysteem met duurzame zoetwatervoorziening. Duurzaamheid betekent, dat de provincie de lagenbenadering toepast en dat zij werkt aan een groter aandeel van een duurzame vorm van energievoorziening.

### Lagenbenadering

Een duurzame deltaprovincie betekent dat bij feitelijke keuzes en ontwikkelingen een integrale afweging wordt gemaakt tussen sociaal-culturele, economische en ecologische aspecten. Dit voorkomt zoveel mogelijk dat negatieve effecten van het handelen in het hier en nu worden verplaatst naar elders en naar toekomstige generaties. Nu werken met de lagenbenadering maakt een duurzame ruimtelijke inrichting concreet. Er zijn drie lagen:

1. de ondergrond: samenhangend ruimtelijk systeem van bodem, water en natuur;
2. netwerken van infrastructuur;
3. occupatielaag: verstedelijking, landbouw, recreatie, archeologie en andere functies.

Bij een afweging is het belangrijk dat de belangen via deze drie lagen worden geordend en dat er een integrale afweging plaatsvindt.

### 4.6.1 Verbeteren van de waterveiligheid

Bij het provinciaal belang 'Verbeteren van de waterveiligheid' horen de ambities<sup>11</sup>:

- Versterken van de primaire keringen langs de kust en langs de rivieren, met behoud van de ruimtelijke kwaliteit.
- Versterken van de regionale keringen met behoud of verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.
- Zorgen voor mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkelingen in buitendijkse gebieden met behoud van veiligheid tegen overstromingen.
- Zorgen voor mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkelingen in kwetsbare binnendijkse gebieden met behoud van veiligheid tegen overstromingen.

Zuid-Holland wil de toekomstige overstromingsrisico's verkleinen. Sterkere keringen, aanpassingen in ruimtegebruik en omgaan met de overstromingsrisico's vormen de leidraad voor het provinciale waterveiligheidsbeleid. Versterking van de primaire en regionale waterkeringen, bescherming van kwetsbare (buitendijkse) gebieden en crisisbeheersing / calamiteitenzorg zijn de belangrijkste onderdelen van het provinciale waterveiligheidsbeleid.

Op kaart 8 van de Verordening zijn de primaire en regionale keringen aangegeven. De voor hoogwater meest kwetsbare gebieden zijn de buitendijkse terreinen, de diepgelegen binnendijkse gebieden en gebieden direct langs primaire keringen. Waterveiligheid is een belangrijk aspect bij de ontwikkeling van deze gebieden. Versterking van rivierdijken en regionale keringen gebeurt in samenhang met verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

### Kustverdediging

Zuid-Holland ligt in een delta en voor een groot deel onder zeeniveau. De kustversterking verzekert betrouwbaarheid van de kust als zeewering en daarmee de veiligheid van het achterliggend (stedelijk) gebied. De kust is voor de komende vijftig jaar op sterkte gebracht als het werk aan de zwakke

<sup>11</sup> Deze zijn uitgewerkt in het Provinciaal Waterplan



schakels is voltooid. Het gaat om de Kop van Goeree (Flauwe Werk: al afgerond), de Kop van Voorne, de Delflandse Kust van Hoek van Holland tot Kijkduin (onder andere via het pilotproject Zandmotor Delflandse Kust) en de boulevards van Scheveningen, Katwijk en Noordwijk (al afgerond).

Binnen de planperiode worden de mogelijkheden tot kustversterking door de pilot zandmotor en de aanzet voor verdere ontwikkeling van de Delflandse Kust verkend. Deze innovatieve pilot houdt in dat er een grote hoeveelheid extra zand voor de kust in zee wordt gebracht. Door de stroming van water en wind wordt het zand verspreid langs de kust en draagt hiermee bij aan een meer natuurlijke vorm van kustbeheer. Ook zorgt de zandmotor voor een zeewaartse uitbreiding met enkele tientallen meters van de kustzone tussen Hoek van Holland en Kijkduin. Dat vergroot niet alleen de veiligheid, maar geeft ook nieuwe ruimte voor natuur en recreatie.

#### Figuur 4.8.1.5: PM 4.6.1, henummeren Opgaven Delflandse Kust

Voor de kustveiligheid is het belangrijk om het kustfundament te handhaven en aan het kustfundament geen zand te onttrekken. In het gedeelte van het kustfundament dat binnen stads- en dorpsgebied ligt, mag uitbreiding van stedelijke functies of infrastructuur geen nadelige gevolgen hebben voor de waterstaatkundige veiligheid (zie ook kaart 8 van de Verordening).

### 4.6.2 Robuust en veerkrachtig watersysteem

Bij het provinciaal belang 'Robuust en veerkrachtig watersysteem' horen de ambities<sup>12</sup>:

- **Voldoende ruimte voor berging van rivierwater.**
  - Zoetwatervoorziening veilig stellen.
  - Gebiedsspecifiek omgaan met verzilting.
  - Innovatief omgaan met waterbeheer en veiligheid.
  - Voldoende (grond)water voor de bereiding van drinkwater veilig stellen.
  - Voldoende wateropvang voor de stad realiseren.
  - Een klimaatbestendige leefomgeving realiseren.
  - Realiseren en behouden van een goede ecologische toestand van oppervlaktewaterlichamen.
  - Realiseren en behouden van een goede kwaliteit van grondwaterlichamen.
  - Realiseren van de vereiste (grond)watercondities voor de Natura2000-gebieden.
  - In de verziltingsgevoelige gebieden zijn in principe geen functies of uitbreidingen toegestaan die leiden tot een toename van de vraag naar zoet water, tenzij zoetwatervoorziening en/of zelfvoorzienendheid is geregeld<sup>13</sup>.
  - Ontwikkelen van duurzame greenports.
  - Realiseren en behouden van een maatschappelijk haalbaar en betaalbaar beschermingsniveau tegen wateroverlast.
  - Duurzaam peilbeheer.

#### Zoetwatervoorziening

Gelet op de onzekerheid van de zoetwatersituatie op de lange termijn, is het van belang dat vraag en aanbod van zoetwater in de provincie Zuid-Holland in balans blijven. Vooral bij sterk zoetwatervragende functies en gebieden, zoals de greenports, zal in toenemende mate de afweging aan de orde zijn of, en op welke manier in de vraag naar zoet water kan worden voorzien. Dit zal ook in de landbouw en natuur in het westelijke deel van het Groene Hart en de landbouw op de Zuid-Hollandse eilanden gaan spelen.

#### Greenports en glastuinbouw

<sup>12</sup> Deze zijn uitgewerkt in het Provinciaal Waterplan

<sup>13</sup> Verziltingsgevoelige gebieden zijn, conform het Waterplan: Goeree-Overflakkee, Voorne-Putten (west), de regio tussen Rotterdam, Zoetermeer en Gouda, de polders Nieuwkoop en Vierambacht, het Westland, de Bollenstreek en in mindere mate de Hoeksche Waard

In de glastuinbouw vindt een zo min mogelijke toename van de zoetwatervraag plaats door nieuwe of uit te breiden functies. Dit wordt bereikt door maximaal gebruik te maken van hemelwater en de waterkringloop/recirculatie te sluiten. Daarmee worden ook de emissies geminimaliseerd. Innovaties in het watersysteem worden gestimuleerd. Het gaat daarbij om oplossingen die zowel watertekort als wateroverlast het hoofd kunnen bieden. Ruimtelijk betekent dit vooral ruimte voor wateropvang. Het gaat dan om een combinatie van wateropvang in bassins (al dan niet onder de kas) en ruimte voor opvang in het watersysteem. Hierbij moet rekening worden gehouden met voorwaarden voor de ondergrond. Bij het integreren van het waterbeleid in het ruimtelijk beleid wordt onderscheid gemaakt in de volgende situaties:

1. *Bestaande locaties voor glastuinbouw en boom- en sierteelt;*

Voor bestaande glastuinbouw (bedrijven) gebieden, greenports, boom- en sierteelt gebieden en PCT-terreinen blijft het provinciaal waterbeleid ongewijzigd. In het Provinciaal Waterplan Zuid-Holland 2010-2015 is een streefbeeld voor een duurzame waterhuishouding voor 2040 uitgewerkt. Dit streefbeeld bevat uitspraken over de watervraag, de waterkringloop, emissies naar bodem, grond- en oppervlaktewater, wateroverlast en de inrichting van het watersysteem. Het streefbeeld geldt voor de grondgebonden teelten voor 2040. Voor de bestaande substraatteelten (glastuinbouw en boomteelt) geldt dit streefbeeld al voor 2027, conform Europees beleid (Kaderrichtlijn Water).

2. *Herstructurering van bestaande locaties voor glastuinbouw en boom- en sierteelt;*

Bij herstructurering geldt voor alle glastuinbouw (bedrijven) gebieden, greenports, boom- en sierteelt gebieden en PCT-terreinen dat uiterlijk in 2027 wordt voldaan aan het streefbeeld. Mede in het licht van de thans lopende evaluatie van het brijnbeleid vindt de provincie het belangrijk dat bij herstructureringen zoveel mogelijk wordt aangesloten bij het streefbeeld 2040. Toepassing van best uitvoerbare technieken is het uitgangspunt.

3. *Nieuw te ontwikkelen locaties voor glastuinbouw en boom- en sierteelt.*

De provincie wil de vraag naar zoetwater in de planperiode niet laten toenemen. Zij zal hiervoor in de verziltingsgevoelige gebieden in beginsel geen functies toekennen (of uitbreidingen toestaan) waarbij de vraag naar zoet water toeneemt. Dit tenzij deze functies hun eigen zoetwatervoorziening regelen en hiermee hun zelfvoorzienendheid vergroten (denk dan aan gesloten waterkringloop in glastuinbouw, gebruik van hemelwateropvang).

#### **Voorkomen van wateroverlast**

Door klimaatverandering kan de wateroverlast toenemen. Ruimte voor wateropvang wordt in en nabij steden gereserveerd. Hiertoe behoren ook de waterbergingen die indicatief op de functiekaart opgenomen (zie verder Provinciaal Waterplan figuur 7.3). Deze zijn waar mogelijk gecombineerd met andere waterbergingen zoals bijvoorbeeld voorraadbbergingen en/of andere functies als natuur en recreatie. Bij ontwikkelingen in de landbouw en bij natuurontwikkeling moet de duurzaamheid van de zoetwatervoorziening in de afweging worden meegenomen. Zuid-Holland onderscheidt de volgende opgaven:

#### **Wateropgaven Groene Hart**

In het Groene Hart spelen in de toekomst problemen met de beschikbaarheid van zoet water. Met het oog op een duurzamer bodemwatersysteem wordt in delen van het Groene Hart ingespeeld op het afremmen van de bodemdaling.

Ook is er een wateropgave gekoppeld aan de diepe droogmakerijen. De Middelburg-Tempelpolder en Polder Nieuwkoop zijn diepe droogmakerijen met een urgente wateropgave. Zij liggen als diepe putten in het landschap waardoor (brakke) kwel optreedt. Dit wordt deels veroorzaakt door wegzijging uit de directe omgeving.

In Polder Nieuwkoop kan de aanzuigende werking op de naastgelegen Nieuwkoopse Plassen mogelijk worden beperkt door peilopzet in combinatie met functieverandering. De provincie moet dit

verder onderzoeken op haalbaarheid. De inlaatbehoefte van de Nieuwkoopse Plassen kan sterk verminderen door het peilregime in de plassen en directe omgeving te flexibiliseren en door het glastuinbouwgebied Noordse Buurt te saneren.

In de Middelburg-Tempelpolder zijn minder mogelijkheden om de effecten van de aanwezige brakke kwel te beperken, onder meer door de aard van de ondergrond. Onderzoek moet uitwijzen of brakke kwel onderdrukt kan worden door het peil op te zetten. In beide droogmakerijen moet bij eventuele functieverandering de ruimtelijke kwaliteit verbeteren. Waar nodig en mogelijk vindt koppeling plaats met waterberging, natuurontwikkeling, woningbouw en recreatie en toerisme. Daarbij moet rekening worden gehouden met de aanwezigheid van brakke kwel. Op korte termijn sluit de provincie ontwikkelingen uit die toekomstige oplossingen voor de wateropgave ernstig bemoeilijken. Het gaat hierbij vooral om onomkeerbare kapitaalintensieve investeringen zoals nieuwe bebouwing voor agrarische bedrijven.

In de Polder Noordplas werkt de provincie al aan een urgente wateropgave door de invloed van brakke kwel op het boezemsysteem te beperken. De aanleg van het Bentwoud is een functiewijziging die het mogelijk maakt om brakke kwel in de zomer vast te houden.

### *Wateropgaven Zuid-Hollandse delta*

De Deltawerken helpen Zuid-Holland beschermen tegen het water. De compartimentering van de deltawateren door de Deltawerken heeft echter ook negatieve ecologische effecten en veroorzaakt problemen met de water(bodem)kwaliteit. Dit heeft zijn weerslag op de economische waarde en belevingswaarde van het gebied, door bijvoorbeeld blauwalg en verontreinigd sediment. Ook moet rekening worden gehouden met klimaatverandering en zeespiegelrijzing. Hiertoe is in 2003 de Integrale Visie Deltawateren opgesteld. In het Zuid-Hollandse deel van de delta zet de provincie in op herstel van de getijdenwerking. Randvoorwaarde is dat deze ontwikkeling samen moet gaan met behoud van een duurzame zoetwatervoorziening voor de zoetwaterafhankelijke functies. Met de aanleg van het zoetwaterkanaal en een verbetering van het regionale waterbeheer (gescheiden aan- en afvoersysteem) wordt het huidige niveau van zoetwatervoorziening in elk geval tot 2015 gegarandeerd. Voor de periode daarna streeft de provincie naar behoud van dit niveau, teneinde de risico's van interne verzilting zoveel mogelijk tegen te gaan. Hier wordt nader onderzoek naar verricht. Herstel van de getijdenwerking wil zeggen: waar mogelijk de getijdenwerking vergroten en geleidelijke overgangen maken tussen zoet en zout en/of nat en droog. Dit herstelproces loopt via verschillende sporen: het herstel in het Haringvliet (Kierbesluit Haringvliet), het realiseren van het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta (naar aanleiding van het adviesrapport "Zoet water Zuidwestelijke Delta"(2009) en de mogelijke verzilting van het Volkerak-Zoommeer.

In het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta is het verbinden van veiligheid, ecologie en economie verder uitgewerkt in drie doelen:

- *klimaatbestendig veilig*: waarborgen van veiligheid tegen overstromingen ook op de lange termijn (2040 en verder);
- *ecologisch veerkrachtig*: herstellen van een natuurlijk ecologisch systeem en het herstellen van de estuariene dynamiek in de Zuidwestelijke delta voor de korte termijn (2015), de middellange termijn (2040) en met een doorkijk naar de langere termijn (2040 en verder);
- *economisch vitaal*: benoemen en pakken van kansen voor de ruimtelijk-economische en maatschappelijke ontwikkeling.

De deltaprovincies (Zuid-Holland, Zeeland en Noord-Brabant) hebben deze doelen in vier richtingen uitgewerkt:

- een *unieke* delta met ecologisch herstel, estuariene dynamiek en versterking van landschappelijke en cultuurhistorische waarden;
- een *veilige* delta die ook op langere termijn op een innovatieve en duurzame manier beschermd is tegen overstromingen;

- een *bedrijvige* delta met als speerpunten bedrijvigheid in en rond de havens, optimale scheepvaart, versterking van water en landbouw en versterking van het aanbod voor recreatie en toerisme;
- een *aantrekkelijke* delta om te wonen en te verblijven.

In de periode 2010-2015 ontwikkelt en realiseert de provincie, samen met andere partijen waaronder het rijk, een breed pakket aan (onderzoeks)maatregelen om, bij verzilting van het Volkerak-Zoommeer, het bestaande serviceniveau van de zoetwatervoorziening te handhaven, uitgaande van het Zoetwater Advies van de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta. Het gaat om alternatieven voor zoetwateraanvoer van elders, beperking van de zoutindringing naar Haringvliet en Hollandsch Diep met een innovatieve zoet/zout-scheiding in de Volkeraksluizen, een verkenning naar beperkende maatregelen tegen zoutindringing in het Rijnmondgebied en technologische oplossingen om het zoetwatergebruik te verminderen. Een integrale gebiedsgerichte benadering staat daarbij centraal.

#### Drinkwaterwinning

Van oudsher wordt er in het duingebied drinkwater gewonnen. Deze functie blijft gehandhaafd. Dit levert beperkingen op voor functies in de omgeving. De drinkwaterwinningsgebieden in de duinen en de daaromheen gelegen grondwaterbeschermingsgebieden zijn opgenomen in de Provinciale Milieuverordening. Het gaat om de locaties: Kop van Goeree ten noorden van Goedereede, de Delflandse kust ter hoogte van Monster, de duinen tussen Den Haag en Katwijk en de duinen in het noorden van de Bollenstreek, op de grens met Noord-Holland.

#### 4.6.3 Duurzame energievoorziening

Zuid-Holland werkt aan een duurzamer energievoorziening in 2020. Bij het provinciaal belang 'Voorzien in duurzame vormen van energie en benutten van potenties om duurzame energievoorzieningen toe te passen' horen de volgende ambities:

- Voldoende en geschikte locaties voor windenergie realiseren.
- Andere duurzame vormen van energietoepassingen mogelijk maken (zonne-energie, getijdencentrale, warmte- en koudeopslag en betere benutting van restwarmte).
- Locatiebeleid om (aan de vraagzijde) benutting van warmte te realiseren via de aanleg van lokale warmtenetten.

#### Windenergie

In het licht van een duurzame energievoorziening is het bieden van ruimtelijke mogelijkheden voor windenergie van groot belang. Met het rijk zijn afspraken gemaakt om in 2020 te voorzien in tenminste 720 MW opgesteld vermogen op land. In de door Provinciale Staten vastgestelde nota 'Energiebeleid in uitvoeringsperspectief' (september 2009) is aangegeven dat in 2020 circa 1000 MW op land en vlak voor de kust ('near shore') haalbaar lijkt. Uitgaande van een opgesteld vermogen in 2010 van circa 250 MW zijn aanvullende locaties wenselijk. In dat licht is de Nota Wervel van 2003 geactualiseerd in de Nota Wervelender (2010). Met het oog op de verwachte klimaatveranderingen en energieschaarste is het voorzien in een groter aandeel duurzame energie urgenter geworden. Anderzijds zijn landschappelijke kwaliteiten centraler komen te staan in het ruimtelijk beleid en is de nieuwe generatie windturbines (en daarmee de invloed op het landschap) aanzienlijk groter dan circa tien jaar geleden.

#### Ruimtelijk kader

Voor de ruimtelijke beoordeling van initiatieven voor windenergie gelden als uitgangspunt de plaatsingsvisie uit de Nota Wervelender, die hierna integraal is opgenomen, en de in die nota genoemde locaties. De locaties vormen een nadere concretisering van de plaatsingsvisie.

## Plaatsingsvisie

In de plaatsingsvisie zijn de eisen vanuit windenergie en de voorwaarden vanuit landschap en ruimtelijke kwaliteit afgewogen en met elkaar in balans gebracht. Daarmee is de plaatsingsvisie tevens onderdeel van het ruimtelijk beleid. Vanuit windenergie zijn in de afweging aspecten als voldoende windaanbod, technische en economische haalbaarheid betrokken. Vanuit ruimtelijke kwaliteit worden combinaties met technische infrastructuur, grootschalige bedrijvigheid en grootschalige scheidslijnen tussen land en water geschikt geacht. Daarbij wordt voorkeur gegeven aan enkelvoudige lijnopstellingen, evenwijdig aan de betreffende infrastructuur en scheidslijnen. Gebieden die vanuit landschappelijk, cultuurhistorisch, ecologisch of recreatief oogpunt kwetsbaar zijn, worden uitgesloten. Mede door de grote omvang en ruimtelijke invloed van moderne windturbines is het van belang om zoveel mogelijk in te zetten op concentratie in geschikte gebieden en versnippering over de hele provincie te voorkomen. Dit leidt tot gebieden waar plaatsing ruimtelijk mogelijk is (plaatsingsgebieden) en waar deze uitgesloten wordt (vrijwaringsgebieden):

### 1. Plaatsingsgebieden

- Noordelijk deel van de provincie, boven de Nieuwe Waterweg en de Lek: zones langs snelwegen in combinatie met bedrijvigheid.
- Midden van de provincie: zone Maasvlakte –Rotterdam – Drechtsteden- Merwedezone gekoppeld aan grootschalige infrastructuur met bedrijvigheid en logistiek.
- Zuidelijk deel van de provincie: zones gekoppeld aan grootschalige infrastructuur (dammen, dijken) en grootschalige scheidslijnen tussen land en water.

### 2. Vrijwaringsgebieden

- De nationale landschappen Groene Hart en Hoeksche Waard, vanwege landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
- Natura2000-gebieden, de EHS en beschermde natuurmonumenten, vanwege ecologische waarden.
- Provinciale landschappen, vanwege de landschappelijke en recreatieve waarden.
- Topgebieden cultureel erfgoed vanwege de cultuurhistorische waarden.
- Aanvliegroutes en – funnels van vliegvelden, vanwege veiligheidsrisico's.

### 3. Concentratiegebieden

Enkele plaatsingsgebieden zijn bij uitstek geschikt als concentratiegebied voor windenergie (windpark), namelijk het havengebied van Rotterdam (Maasvlakte en Europoort), de randzone van Goeree-Overflakkee en de zuidrand van Voorne-Putten. Deze gebieden worden als voorkeurslocatie beschouwd, waarbij bijzondere aandacht voor ruimtelijke kwaliteit is, waaronder voldoende doorzichten.

### 4. Randen Nationale Landschappen

Waar plaatsingsgebied en Nationaal Landschap aan elkaar grenzen, is plaatsing van windturbines onder voorwaarden mogelijk aan weerszijden van de begrenzing. Hier is een nadere beoordeling en afweging aan de orde op basis van maatwerk. Opstellingen moeten in deze randzones qua situering, aantal turbines en ashoogte ruimtelijk inpasbaar zijn en de kernkwaliteiten van het landschap niet onevenredig aantasten. Hierbij wordt uitgegaan van de fysieke, waarneembare topografische eigenschappen van het landschap. Voor de nadere beoordeling en afweging is een onafhankelijk ruimtelijk kwaliteitsadvies vereist (bijvoorbeeld van het kwaliteitsteam voor het betreffende nationale landschap), gevolgd door een besluit van Provinciale Staten.

### 5. Solitaire windturbines

Solitaire windturbines zijn in beginsel toegestaan op grote bedrijventerreinen en in glastuinbouwgebieden van tenminste 50 ha.

### 6. Overig gebied

In de categorie overig gebied is plaatsing van windturbines in beginsel niet mogelijk, tenzij voldaan wordt aan de voorwaarden van de plaatsingsvisie, zoals de combinatie met infrastructuur, bedrijventerreinen en scheidslijnen land-water.

### Kaart 4.6.3.a. Plaatsingsvisie windenergie

#### **Bodemenergie**

De provincie heeft in het klimaat- en Energieakkoord (2009) met het rijk afgesproken dat in 2020 twintig procent minder broeikasgassen worden uitgestoten door energiebesparing en het toepassen van duurzame energiebronnen. Eén van deze duurzame energiebronnen is het benutten van de ondergrond voor opslag en winning van warmte en koude. De provincie heeft de ambitie om de mogelijkheden van deze vorm van bodemenergie zo optimaal mogelijk te benutten. De provincie verleent voor de zogenaamde open systemen vergunningen in het kader van de Waterwet. Dit vindt volgtijdelijk plaats ("wie het eerst komt die het eerst pompt"), waardoor de in de bodem beschikbare opslagcapaciteit voor energie niet optimaal wordt benut, omdat om onderlinge negatieve beïnvloeding te voorkomen een veiligheidsmarge moet worden aangehouden. Dat kan worden voorkomen door een planmatige benadering van bodemenergiesystemen.

Bovendien geldt dat bodemenergie één van de vele functies is die in de ondergrond kan worden gerealiseerd. Voor een optimale benutting van de ondergrond is het noodzakelijk dat de toepassing wordt gepland in afstemming met ander ondergronds en bovengronds ruimtelijk gebruik. Dat geldt vooral voor gebieden met veel vraag naar bodemenergie én met concurrerende onder- en bovengrondse functies. Dat is in de concentratiegebieden voor glastuinbouw en het stedelijk netwerk gecombineerd met het 'stedelijk groen' buiten de contour meegenomen, voor zover dit groen op het stedelijk netwerk aansluit.

Deze gebieden zijn voor warmte-koudeopslag tot *ambitiegebied* bestempeld, omdat Zuid-Holland in deze gebieden de toepassing van deze bodemenergiesystemen wil faciliteren op basis van gebiedsgerichte planning in afweging met andere boven- en ondergrondse belangen (zie figuur x.y). Deze afweging vindt op lokaal niveau plaats door het vaststellen van zogenaamde bodemenergieplannen. Vanwege de schaal van de plannen wordt het initiatief voor de totstandkoming van deze bodemenergieplannen van gemeenten verwacht. Gelet op de spelende belangen en bevoegdheden moeten deze plannen in samenwerking met de provincie, waterschap en marktpartijen tot stand komen.

### Kaart 4.6.3.b. Ambitiegebieden bodemenergie

#### **Overige vormen van duurzame energie**

In de periode 2010-2020 worden in stedelijke gebieden en in glastuinbouwgebieden binnen het stedelijk netwerk lokale warmtenetten gerealiseerd. Dit gebeurt op basis van restwarmte uit afvalverwerking, elektriciteitscentrales en industrie, geothermie, warmte- en koudeopslag, lokale warmte uit warmtekrachtkoppeling, getijde-energie en eventueel ook biomassa en de combinatie hiervan via 'intelligente' lokale netten. Tot en na 2020 groeien deze netten samen uit tot grotere netten die daarmee bedrijfszekerder zijn. Het Westland/Oostland kan als energieleverancier fungeren. Het Westland is door het rijk aangewezen als een vestigingsplaats waar elektriciteitsproductie-eenheden gevestigd zijn en zich kunnen vestigen. Hier kan in de toekomst tenminste 500 mW elektriciteit worden opgewekt. Glastuinbouw is een grote energiegebruiker. Door de ligging nabij de mainport liggen hier veel kansen. Zo kan een energieneutrale greenport ontstaan.

## 4.7 Divers en samenhangend stedelijk netwerk

Zuid-Holland wil verstedelijking en economische ontwikkeling bundelen en concentreren in het stedelijk netwerk. Concentratie van stedelijke functies biedt meer kansen voor een betere samenhang, een grotere arbeidsmarkt en een hoger voorzieningenniveau. Dit biedt agglomeratievoordelen voor inwoners, bedrijven, voorzieningen en detailhandel. Ook geeft het mogelijkheden tot efficiënte benutting van infrastructuur en ontwikkeling van duurzame energiesystemen. Hiermee wordt de concurrentiepositie van het stedelijk netwerk in Zuid-Holland versterkt. Dit draagt bij aan een betere positie van de Randstad als geheel in Europa en de rest van de wereld. Zuid-Holland schept een aantrekkelijke leefomgeving en een aantrekkelijk vestigingsmilieu voor bedrijven. Het contrast tussen stad en land blijft behouden en gebiedskwaliteiten worden versterkt. De provincie speelt in op demografische ontwikkelingen en veranderende maatschappelijke behoeften, die een toenemende vraag naar stedelijke woonmilieus in de toekomst laten zien. Ontwikkeling van nieuwe woon- en werkmilieus in stedelijke gebieden kan gecombineerd worden met het herstructureren en transformeren van bestaande woon- en werkmilieus. Gemengde milieus, broedplaatsen en onderwijsvoorzieningen zorgen voor een betere voedingsbodem voor de kenniseconomie. Intensief gebruik van het stedelijk gebied leidt tot een reductie van de uitstoot van broeikasgassen en een zuinig gebruik van grondstoffen. Hierdoor draagt intensief stedelijk ruimtegebruik bij aan de duurzaamheid van de samenleving.

### Kaart 4.7: Stedelijk netwerk

Tot 2020 staan de volgende provinciale belangen centraal:

- Versterken van het stedelijk netwerk.
- Optimaal benutten van bestaande ruimte voor bedrijvigheid.
- Verbeteren interne en externe bereikbaarheid.
- Voldoende aanbod van verschillende woonmilieus.
- Voorzien in een gezonde leefomgeving.

#### 4.7.1 Versterken stedelijk netwerk

Het provinciaal belang richt zich op de ambities:

- Bundeling van verstedelijking, infrastructuur, voorzieningen en economische activiteiten gericht op concentratie en functieafstemming (knopen- en locatiebeleid).
- Stedelijke detailhandelstructuur versterken.
- Culturele en toeristische voorzieningen versterken (stedelijk).

Het stedelijk netwerk van Zuid-Holland omvat alle stedelijke en industriële agglomeraties en kernen in de provincie, die via een samenhangend net van infrastructuur met elkaar verbonden zijn. Het stedelijk netwerk is meerkernig en hiërarchisch opgebouwd. Versterking van het stedelijk netwerk richt zich op een intensieve benutting van ruimte in bestaand bebouwd gebied, het verbeteren van de samenhang tussen wonen, werken en voorzieningen, een optimale bereikbaarheid van de stedelijke centra en de economische clusters, en meer diversiteit in woon- en werkmilieus.

Samengevat richt het provinciaal belang zich op bundeling van verstedelijking, infrastructuur, voorzieningen en economische activiteiten met een accent op concentratie en functieafstemming in centra en clusters.

#### Bundeling van verstedelijking

Bundeling van verstedelijking is meer dan het concentreren van wonen in steden. Voor de leef-, werk- en woonomgeving in 2020 richt Zuid-Holland zich op een betere relatie tussen infrastructuur en verstedelijking, het onderling beter afstemmen van bovenregionale voorzieningen, economische clusters en intensivering van het stedelijk gebied. Dit geldt vooral in de invloedssfeer van hoogwaardig openbaar vervoer, met een extra accent op de stedelijke centra.

### *Funcieafstemming tussen verstedelijking en infrastructuur*

De verstedelijkingsopgave richt zich vooral op het bestaand stads- en dorpsgebied 2010. Gedifferentieerd ruimtegebruik maakt dit gebied aantrekkelijk voor mensen om te wonen en voor bedrijven om zich te vestigen. Dit betekent een verdergaande concentratie en intensivering van stedelijke functies in het invloedsgebied van StedenbaanPlus, het nationale en (boven)regionale OV railnet in Zuid-Holland. Dit invloedsgebied is op kaart weergegeven als stedelijk gebied met hoogwaardig openbaar vervoer en onderscheidt zich daarmee van het 'overig' stedelijk gebied. Wonen, werken en bijbehorende voorzieningen worden bij voorkeur geconcentreerd rond de stations en haltes van StedenbaanPlus. (Boven)regionale voorzieningen en grotere kantoorlocaties worden geconcentreerd in stedelijke centra. Deze benadering beperkt het stedelijk ruimtebeslag, stimuleert de benutting van het openbaar vervoer en vergroot het draagvlak van voorzieningen in het stedelijk gebied.

De intensivering van stedelijke functies mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van het binnenstedelijk leef- en vestigingsmilieu. Dat betekent dat intensivering gepaard gaat met verbetering van de milieukwaliteit en dat grotere eenheden stedelijk groen hun groene functie en kwaliteit moeten behouden en in principe niet in aanmerking komen voor verdichting. De grotere eenheden stedelijk groen en de groenblauwe hoofdroutes in de stad worden beschouwd als een onderdeel van de Zuidvleugelgroenstructuur.

### *Intensief benutten, meervoudig ruimtegebruik, herstructurering en transformatie*

Zuid-Holland wil dat voor alle stedelijke ontwikkelingen het principe geldt: eerst intensiveren van bestaand gebruik, vervolgens nagaan of door herstructureren of transformeren de beschikbare ruimte in het bestaand bebouwd gebied beter benut kan worden en pas dan uitbreiden. Dit geldt ook buiten het stedelijk netwerk.

Intensiveren betekent in de praktijk vaak het combineren en mengen van verschillende functies. Dit kan door stapeling of bestaande bebouwing voor meerdere of andere functies geschikt te maken. Herstructurering en transformatie zijn goede methoden om functies te herschikken in het kader van intensivering van het stedelijk gebied. Bij herstructurering betreft het vooral functiebehoud, transformatie vooral functieverandering (bijvoorbeeld de Binckhorst in Den Haag en Stadshavens Rotterdam).

Via herstructurering en transformatie kan tegelijk ook de milieukwaliteit op een locatie worden verbeterd. Daarbij gaat het om geluidhinder, geurhinder, luchtkwaliteit en onveilige situaties. Een schone en veilige leefomgeving is van belang om het internationale profiel van het stedelijk netwerk te behouden en te ontwikkelen. Naast de intensiveringsopgave dient in en om het stedelijk gebied voldoende ruimte te blijven voor een robuuste groen- en waterstructuur. Dit is van belang voor de leefkwaliteit in de stad en goede verbindingen met het buitengebied.

### *Centra in het stedelijk netwerk Zuid-Holland*

In de centra van het stedelijk netwerk concentreren zich de belangrijkste stedelijke voorzieningen, de (inter)nationaal georiënteerde economische bedrijvigheid en kantorenlocaties. Centra onderscheiden zich naar hun positie in het netwerk, hun aard, omvang en economisch belang. Er is dus sprake van hiërarchie en diversiteit in centra. Stedelijke centra zijn tevens knooppunten van openbaar vervoer. Ze dienen optimaal bereikbaar te zijn, primair met openbaar vervoer, maar ook met de auto en de fiets. (Boven)regionale voorzieningen, instituten en kantoren dienen zoveel mogelijk geconcentreerd te worden in stedelijke centra, nabij de knooppunten van hoogwaardig openbaar vervoer. Niet alle centra bieden dezelfde ontwikkelingsmogelijkheden. Daarom zijn de volgende centra onderscheiden:

#### *- Internationaal hoogstedelijk en kenniscentrum (centra van Den Haag en Rotterdam)*

Deze centra omvatten meerdere knooppunten van openbaar vervoer en bieden ruimte voor concentratie van bedrijven, kantoren, kenniscentra, universiteiten, voorzieningen en woonmilieus van (inter)nationaal niveau.



- *Bovenregionaal stedelijk centrum (centra van Leiden, Delft Dordrecht en Gouda)*

Deze centra omvatten minstens één knooppunt van openbaar vervoer en andere hoogwaardige OV haltes en bieden ruimte voor concentratie van bedrijven, kantoren, voorzieningen, kennisbedrijven en -instellingen en woonmilieus van bovenregionaal niveau en zelfs van internationaal niveau voor zover het centrum ook functioneert als kenniscentrum.

- *Regionaal centrum*

Deze centra zijn goed bereikbaar met hoogwaardig openbaar vervoer en bieden ruimte voor concentratie van stedelijke voorzieningen en woonmilieus van regionaal niveau. Enkele regionale centra maken geen deel uit van het stedelijk netwerk, maar vervullen een regionale functie voor het omringend landelijk gebied.

Bovengenoemde centra vormen een hiërarchische reeks van complete centra: ze bieden, ieder op hun eigen schaal, een volledig palet aan centrumgebonden voorzieningen en bedrijvigheid. Daarnaast worden, voor Rotterdam en Den Haag stedelijke subcentra onderscheiden. Deze zijn te beschouwen als satellieten van die 'hoofdcentra'. Zij hebben een palet aan voorzieningen op het niveau van de hoofdcentra, alleen niet het volledige pakket. Voorbeelden zijn Rijswijk en Rotterdam Alexander.

- *Stedelijk subcentrum*

Deze centra omvatten een knooppunt van openbaar vervoer en/of andere hoogwaardige OV haltes en bieden ruimte voor concentratie van stedelijke voorzieningen van (boven)regionaal niveau.

Kenniscentra kunnen verbonden zijn aan een internationaal hoogstedelijk centrum of een bovenregionaal centrum, maar kunnen ook daarbuiten liggen.

- *Kenniscentrum*

Universiteitscomplex en/of bedrijventerein dat ruimte biedt aan hoogwaardige en kennisgerichte instituten of bedrijven van (inter)nationale betekenis..

### *Voorzieningen*

(Boven)regionale voorzieningen worden bij voorkeur in de stedelijk centra geconcentreerd, nabij hoogwaardig openbaar vervoer. Dit bevordert optimale bereikbaarheid, voldoende draagvlak en biedt mogelijkheden voor synergie. Het gaat immers om functies die veel mensen aantrekken.

Bovenregionale centrumvoorzieningen betreffen winkelvoorzieningen, zorgvoorzieningen, onderwijsvoorzieningen, overheidsvoorzieningen, culturele voorzieningen en recreatief-toeristische voorzieningen.

### *Culturele, recreatieve en toeristische voorzieningen*

Zuid-Holland wil de culturele, recreatieve en toeristische kwaliteiten in de provincie versterken. Deze kwaliteiten en bijbehorende voorzieningen beperken zich niet alleen tot de stedelijke centra. In het stedelijk netwerk zijn vooral de centra van de grote steden en de historische stadskernen van groot cultureel, recreatief en toeristisch belang. In deze steden is veelal sprake van een specifiek en breed cultureel en toeristisch profiel, bestaande uit een gaaf en bijzonder historisch karakter, moderne architectuur en/of een divers palet aan culturele en stedelijke voorzieningen. Een aantal van de historische kernen is in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur aangewezen als beschermd stads- en dorpsgezicht.

Culturele, recreatieve en toeristische voorzieningen beperken zich niet alleen tot de stedelijke centra. Diverse gebieden, kernen en voorzieningen in de provincie hebben een specifiek cultureel en toeristisch/recreatief profiel met een eigen karakter. Zo is de badplaats Noordwijk tevens bekend als internationaal congrescentrum en Zoetermeer als plaats met een ruim aanbod aan vrijetijdsvoorzieningen.

Versterking van dit karakteristieke profiel is van belang voor zowel de aantrekkelijkheid en het vestigingsklimaat van de steden in het stedelijk netwerk als voor de gehele provincie.

Toeristische voorzieningen en attracties van nationaal of internationaal niveau met een meer specifiek karakter zijn aangeduid als toeristisch centrum. Het betreft een aantal belangrijke badplaatsen en attracties langs de kust, zoals Scheveningen, Noordwijk, Katwijk en Hoek van Holland, evenals de Brouwersdam op Goeree-Overflakkee. Deze badplaatsen kunnen zich, ieder op hun eigen wijze, verder ontwikkelen tot toeristische attracties van Europese allure. Daarnaast zijn de internationaal bekende toeristische trekpleisters zoals Keukenhof en werelderfgoed Kinderdijk aangeduid als toeristisch centrum. Verdere toeristische ontwikkeling is mogelijk met inachtneming van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden.

#### *Stedelijke detailhandelsstructuur*

De provincie wil de bestaande detailhandelsstructuur versterken, vooral in de stedelijke centra, stadsdeel- en wijkcentra. Nieuwe mogelijkheden voor detailhandel en vrije tijd ziet de provincie ook rond openbaar vervoerknooppunten. Dit betekent beperking van toelaatbare branches op perifere locaties. De provincie zet het huidige detailhandelsbeleid voort, zoals neergelegd in de Provinciale Structuurvisie Detailhandel 2007. Veel van de huidige grootschalige detailhandel is gevestigd op bedrijventerreinen. Vanuit het beleid om dit areaal juist voor reguliere bedrijven te behouden, wordt de uitbreiding van de perifere detailhandel op die locaties terughoudend benaderd (zie ook kaart 7 van de Verordening).

#### *Bebouwingscontouren*

Zoals gezegd kiest de provincie ervoor om verstedelijking zoveel mogelijk in bestaand bebouwd gebied te concentreren. Hiermee worden investeringen in de gebouwde omgeving gebundeld, waardoor de kwaliteit van het bebouwde gebied behouden blijft en versterkt wordt. Alle kernen in de provincie zijn omgeven door bebouwingscontouren. Deze geven de grens van de bebouwingmogelijkheden voor wonen en werken weer. De bebouwingscontouren zijn strak getrokken om het bestaand stedelijk gebied en de kernen, rekening houdend met plannen waar de provincie al mee heeft ingestemd en waarbinnen de woningbouwopgave tot 2020 kan worden geaccomodeerd (zie ook kaart 1 van de Verordening).

#### *Bouwen buiten de contour*

Verstedelijking buiten deze bebouwingscontouren is in principe niet toegestaan, het zogenoemde 'nee, tenzij-beleid'. Uitzonderingen op deze regel zijn situaties waarbij door de bouw van een beperkt aantal woningen of een bedrijfsvestiging, de kwaliteiten in een gebied kunnen worden versterkt. Daarbij kan worden gedacht aan fysieke maatregelen via de Ruimte voor Ruimte-regeling, waarbij ook (gedeeltelijke) financiële compensatie tot de mogelijkheden behoort. Het (inter)gemeentelijke niveau is daar bij uitstek geschikt voor. De (samenwerkende) gemeenten zijn daarom verantwoordelijk voor het instellen en het beheren van een (inter)gemeentelijk kwaliteitsfonds. De middelen moeten besteed worden aan de sanering van niet-passende en overbodige bebouwing en functies in het buitengebied (aanpak 'verrommeling').

Op basis van bestuurlijke afspraken met Haaglanden, Stadsregio Rotterdam en Dordrecht is voor de mogelijke ontwikkeling van landelijk wonen buiten bebouwingscontouren een indicatieve aanduiding 'zoeklocatie' landelijk wonen opgenomen op de functiekaart. Het gaat hier om woningbouw in een lage dichtheid, gekoppeld aan investeringen in het landschap. Het betreft locaties in de Westlandse Zoom, bij Monster-Noord, 's Gravenzande-Noordoost, Hellevoetsluis-West, Spijkenisse-Zuid, Poortugaal- en Rhoon-Oost, de Waterparel in de Zuidplas en Dordrecht-Bovenpolder.

In het Middengebied van de Zuidplas en bij Piershil is een indicatieve aanduiding zoeklocatie stads- en dorpsgebied op de kaart opgenomen. Het gaat hier om zoeklocaties waarover nog aanvullende besluitvorming moet plaatsvinden.

#### *Bouwen in bestaand bebouwd gebied en in uitleggebieden*

Binnen de bebouwingscontouren zijn er gebieden waar nog gebouwd kan worden en gebieden waar nog geen ontwikkelingsplannen voor zijn. Dit zijn uitleggebieden. Het overige gebied binnen de contour is aangeduid als bestaand stads- en dorpsgebied 2010 (BSD 2010). Dit bevat de al bebouwde

gebieden en de nog niet bebouwde gebieden waar al plannen voor dan wel in uitvoering zijn. Stedelijk groen wordt niet gerekend tot bestaand stads- en dorpsgebied 2010.

#### Kaart 4.7.1a: Stads- en dorpsgebied

##### *Verstedelijkingsafspraken*

Rijk, provincie en regionaal samenwerkende gemeenten hebben per gebied, afspraken gemaakt over de verstedelijkingsopgaven voor de Zuidvleugel, het Groene Hart<sup>14</sup> en de Zuid-Hollandse delta. Conform de bestuurlijke afspraken tussen de Zuidvleugelpartners in het bestuurlijk platform Zuidvleugel, geldt de ambitie dat 80 procent van de nieuwbouw binnen bestaand stads- en dorpsgebied 2010 plaatsvindt. Dit is inclusief vervangende nieuwbouw. De overige 20 procent vindt plaats in uitleggegebieden, maar binnen de bebouwingscontour.

Voor de kernen buiten de Zuidvleugel hanteert de provincie normen van 50 procent binnen bestaand stads- en dorpsgebied 2010 en 50 procent buiten bestaand bebouwd gebied maar binnen de bebouwingscontour. Deze percentages gelden voor de netto toevoeging aan de woningvoorraad. Gezien de voorziene demografische ontwikkelingen bieden deze bebouwingscontouren voldoende ruimte voor de opvang van stedelijke ontwikkelingen in de planperiode.

De Zuidvleugel (een bestuurlijke eenheid) wijkt iets af van het op ruimtelijke aspecten bepaalde stedelijk netwerk. Voorne-Putten bijvoorbeeld maakt deel uit van de Zuidvleugel maar niet van het stedelijk netwerk Gorinchem en Hardinxveld-Giessendam vallen buiten de Zuidvleugel maar behoren wel tot het stedelijk netwerk.

##### *Migratiesaldo nul; stedelijk netwerk en landelijk gebied*

Het programma voor het stedelijk netwerk gaat uit van *minimaal* migratiesaldo nul. Hierdoor vindt verdergaande concentratie van verstedelijking in het stedelijk netwerk plaats. Voor het landelijk gebied buiten het stedelijk netwerk wordt uitgegaan van een bovengrens van *maximaal* migratiesaldo nul. Op deze manier wordt via verstedelijkingsafspraken gestuurd op bundeling in het stedelijk netwerk.

#### Kaart 4.7.1b: Ruimtelijke en bestuurlijke eenheden t.b.v. verstedelijkingsafspraken

##### *Sociale woningbouw*

Het percentage te bouwen sociale woningbouw is afhankelijk van het percentage sociale woningbouw in de bestaande voorraad. Doelstelling is om doelgroep en voorraad in balans te hebben. Per regio kunnen afspraken worden gemaakt over het percentage te bouwen sociale woningen. De gemaakte afspraken vormen onderdeel van de regionale woonvisie en moeten een antwoord kunnen bieden op de vragen:

- Op welke wijze de regio stuurt op de voorraad in relatie tot de doelgroepen en hoe monitoring plaatsvindt;
- Of er voldoende spreiding is van de voorraad binnen de regio;

Indien de gemeenten binnen een regio niet tot gezamenlijke afspraken kunnen komen is het uitgangspunt dat per gemeente in elk plan 30 procent van de woningproductie uit sociale woningbouw bestaat.

---

<sup>14</sup> Groene Hart = voor wat betreft woningbouw de voormalige Rijnstreek en Midden-Holland (exclusief de Zuipolder = Zuidvleugel). Voor de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden zijn voor het deel buiten de Zuidvleugel (Drechtsteden) aparte afspraken gemaakt.

### **Bestuurlijke afspraken woningbouw**

De Bollenstreek zal een bijdrage leveren aan de woningbouwopgave van de Noordvleugel conform de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek. De Stedenbaangedachte en het Offensief van Teylingen zijn belangrijke uitgangspunten.

Goede inpassing van de bouwlocatie Valkenburg en de Rijnlandroute, er vanuit gaand dat de ontwikkeling van de bouwlocatie start in het noorden (N206). Indien er onvoldoende behoefte is aan woningen in het topmilieu, zal het niet ontwikkelde zuidelijke deel van de locatie toegevoegd worden aan de groene zone tussen Valkenburg en Wassenaar. In dat geval moet het appartementengebouw Landmark meer naar het noorden gesitueerd worden.

De locatie Zwethof bij Zoeterwoude-Dorp moet ontwikkeld worden voor de bouw van 5 cliëntwoningen voor 6 cliënten per woning, 1 dagverblijf (ca 1000 m<sup>2</sup>) en 35 marktwoningen. Daarbij dient voldoende ruimte te worden gereserveerd voor een groenblauwe inpassing in het aangrenzende landelijk gebied. Tevens dient aansluitend aan de zuidelijke rand van de bebouwing van Zoeterwoude en de nieuwe uitleg te worden geïnvesteerd in natuurontwikkeling ter compensatie van het feit dat een deel van het tot het Groene Hart behorende gebied wordt bebouwd.

#### **4.7.2 Optimaal benutten van bestaande ruimte voor bedrijvigheid**

Bij het provinciaal belang 'optimaal benutten van bestaande ruimte voor bedrijvigheid' horen de ambities:

- Evenwichtige afstemming tussen vraag en aanbod van bedrijventerreinen.
- Kwaliteit van met name bedrijventerreinen die langs (drukke) infrastructuur van weg, rail en water en in overgangsgebieden tussen stad en open landschap liggen.
- Intensiever en efficiënter ruimtegebruik (toepassen SER-ladder voor bedrijventerreinen).
- Evenwichtige afstemming tussen vraag naar en aanbod van ruimte voor HMC-bedrijven.
- Evenwichtige afstemming tussen vraag naar en aanbod van watergebonden bedrijvigheid.
- Ondergronds ruimtegebruik.

In Zuid-Holland moet voldoende aanbod van bedrijventerreinen binnen het stedelijk netwerk beschikbaar zijn. Het aanbod is afgestemd op de behoefte en dient ter versterking van de internationale concurrentiepositie van Zuid-Holland.

#### **Bedrijventerreinen**

Voor een aantrekkelijk en concurrerend vestigingsmilieu is de beschikbaarheid van een op de vraag afgestemd areaal bedrijventerreinen een belangrijke randvoorwaarde. Behoud van (binnenstedelijke) bedrijvigheid staat voorop, al dan niet gelegen op bedrijventerreinen. Bedrijventerreinen zijn aangegeven op de functiekaart en kaart 6 van de verordening. De afstemming tussen vraag en aanbod vindt plaats door intensiveren, innoveren en herstructureren van bestaande en geplande bedrijventerreinen. Pas in laatste instantie komt uitbreiden op eventuele nieuwe locaties aan de orde<sup>15</sup>. Streefwaarde bij herstructurering is een ruimtewinst van 10 procent. Afspraken over nieuw aan te leggen bedrijventerreinen zijn gemaakt met betrokken partijen. Deze afspraken zijn in een convenant tussen rijk, IPO en VNG vastgelegd. Zoeklocaties voor bedrijventerreinen (kleinschalig en goed ingepast) zijn Rozenburg, Spijkenisse en Veerstaalblok (zie bijlage 6.4).

#### **Natte bedrijventerreinen**

Bepaalde bedrijven zijn voor hun functioneren afhankelijk van de aan- en/of afvoer via het water. Bijvoorbeeld bedrijven met veel bulkgoederen, zoals zand- en grindoverslag, betoncentrales en de scheepsbouw en -reparatie. Daarnaast draagt vervoer over het water bij aan verkeers- en

---

<sup>15</sup> SER-ladder.

vervoersdoelstellingen en milieudoelstellingen. Minder vrachtvervoer over de weg levert een bijdrage aan het verminderen van de files en de milieubelastende emissies.

Het aantal bedrijventerreinen gelegen aan geschikt vaarwater is beperkt en staat onder druk van transformatie naar woningbouw, want de locaties aan het water zijn vaak ook interessant om aan te wonen. Toch is er in Zuid-Holland een vrij constante vraag naar watergebonden bedrijventerreinen, hoewel deze zelden specifiek geduid kan worden. Uit recent onderzoek (BCI, 2009) blijkt dat er voor op- en overslag, (wegen)bouw en de scheepsbouw en -reparatie de meeste natte bedrijventerreinen nodig zijn, gevolgd door chemische handel en productie, betoncentrale en -handel en transport. Ontwikkelingen van de containerterminals in Alphen aan den Rijn en Alblasserdam zijn voorbeelden van nieuwe vraag naar natte bedrijventerreinen. Onderzoek bevestigt dat de huidige omvang natte bedrijventerreinen in principe moet worden gehandhaafd.

### HMC

Concentratiegebieden voor hogere milieuhindercategoriebedrijven (HMC-bedrijven) zijn te vinden in de zeehavengebieden in de Rotterdamse regio en de Drechtsteden. De HMC-bedrijven, vanaf categorie 4, kennen veelal een hoge toegevoegde waarde en vormen vaak het middelpunt van andere bedrijvigheid met vele toeleveranciers, inclusief de zakelijke dienstverlening. De ruimte voor HMC-bedrijven staat echter onder druk door de milieuzoneringen rond de oprukkende woningbouw. De (milieu)ruimte voor dit type bedrijven is daarom van provinciaal belang. Uitgangspunt voor bestemmingsplannen blijft het mogelijk maken van de hoogst mogelijke categorie op het bedrijventerrein. Risicovolle bedrijven dienen bij verplaatsing en nieuwvestiging, zoveel mogelijk gevestigd worden op de daartoe bestemde terreinen. Deze terreinen liggen aan het provinciedekkend basisnet externe veiligheid. Hierdoor worden de risico's die samenhangen met de verwerking en het transport van gevaarlijke stoffen in de provincie verminderd.

De 3<sup>e</sup> Merwedehaven valt nu nog onder de categorie HMC-terreinen. Thans is het gebied in functie als stortplaats. Het is de bedoeling deze locatie te ontwikkelen tot een gebied met als hoofdfunctie recreatie, na beëindiging van de stort. Tijdens de planperiode blijft het gebied in gebruik als stortplaats. Op de functiekaart is de recreatieve eindbestemming weergegeven, met een symbool voor het gebruik als stortplaats.

### Kantorenlocaties

Zuid-Holland zet in op een sterke, internationaal concurrerende economie en de daarbij behorende positie op de kantorenmarkt. Daarbij is optimale bereikbaarheid en inpassing in de verstedelijkingsvisie ook van belang. Het strategisch belangrijke project StedenbaanPlus voorziet daarin.

De oplopende problematiek op de kantorenmarkt (oplopende structurele leegstand, overmaat aan veelal harde plancapaciteit) heeft veel kantorenlocaties onder druk gezet. Terughoudendheid in nieuwbouw draagt bij aan actief beheer van de voorraad kantoren door bijvoorbeeld duurzame renovatie en transformatie naar andere bestemmingen. Nieuwbouw blijft ook nodig om de kwaliteit van de kantorenlocaties op peil te houden en te voorzien in de marktvraag. Aanvullende nieuwe kantoorontwikkeling moet dan ook gedoseerd en gefaseerd worden en dient alleen plaats te vinden in de volgende centra, die mede beschouwd worden als kantoorontwikkelingslocaties:

Den Haag centrum (nabij de OV knooppunten Den Haag CS, HS en NOI), Rotterdam centrum (nabij de OV knooppunten Rotterdam CS, Blaak en Kop van Zuid), Den Haag Internationale zone, Ypenburg, Leiden CS, Rijswijk, Delft CS, Schiedam CS, Zoetermeer CS, Gouda CS, Rotterdam Alexander, Rotterdam Brainpark/Rivium en Dordrecht CS.

Voor locaties waarbij de planontwikkeling ver gevorderd is of waarover met de provincie bestuurlijke overeenstemming bestaat is een afwijking mogelijk en kunnen kantoorontwikkelingen conform de afspraak plaatsvinden.

Genoemde (hoog)stedelijke en (boven)regionale centra en subcentra zijn op de functiekaart aangegeven. Deze centra corresponderen met de belangrijke kantoorontwikkelingslocaties zoals weergegeven op kaart 4.7.2. Kantoorbestemmingen dienen binnen de invloedssfeer van de stations

van StedenbaanPlus in de betreffende centra te liggen. Het gaat om gronden die binnen 10 minuten vanaf de stations bereikbaar zijn, te voet of met hoogfrequente bus- en railverbinding.

#### Kaart 4.7.2: Kantorenlocaties

- Het kantorenbeleid kent een beperkt aantal uitzonderingen. Het beleid geldt niet
- voor kleinschalige zelfstandige kantoren tot een bruto vloeroppervlak van maximaal 1.000 m<sup>2</sup> per vestiging;
  - voor kantoren met een lokaal verzorgingsgebied zoals gemeentehuizen en bankfilialen;
  - voor bedrijfsgebonden kantoren met een bruto vloeroppervlak dat minder bedraagt dan 50% van het totaal bruto vloeroppervlak en minder dan 3000m<sup>2</sup> en
  - voor uitbreiding van bestaande kantoren, eenmalig met hooguit 10% van het bestaande bruto vloeroppervlak.

Verder is functiegebonden kantoorontwikkeling mogelijk voor zover die is gekoppeld aan bijvoorbeeld kenniscentra, luchthaven, de mainport en de greenports.

Voor nieuwe ontwikkelingen moet de SER-ladder worden geëpast. Dit betekent dat bestemmingsplannen die voorzien in nieuwe locaties voor kantoren of uitbreiding van bestaande locaties voor kantoren met een bruto vloeroppervlakte van meer dan 1000m<sup>2</sup> per vestiging een verantwoording moeten bevatten waarbij de behoefte aan nieuwe locaties als gevolg van de vervangings- en uitbreidingsvraag wordt onderbouwd. Ook moet worden onderbouwd waarom deze behoefte niet kan worden ondervangen door herstructurering of intensivering van bestaande locaties of het benutten van ruimte op locaties elders in de regio. Tevens moet onderzocht worden of ter compensatie elders de kantoorruimte kan worden beperkt door sloop of functieverandering.

#### Regionale nieuwbouvvolumes

De provincie gaat kaderstellend voorlopig uit van een nieuwbouwbehoefte voor Zuid-Holland van ca 1,15 mln. m<sup>2</sup> bvo voor de periode 2010-2020.

Voor een gezonde kantorenmarkt en een realistische verstedelijkingsstrategie is het noodzakelijk dat een substantiële reductie van de plancapaciteit van kantoren plaatsvindt. Bezien vanuit de diverse regionale kantorenstrategieën en het kantorenprogramma van Stedenbaan is er nu ruwweg sprake van een halvering van de nieuwbouwbehoefte. De plancapaciteit medio 2010 bedroeg circa 4 miljoen m<sup>2</sup> bvo en een reductie tot circa 2 miljoen m<sup>2</sup> is wenselijk.

#### Totale nieuwbouwbehoefte kantoren 2010-2020 per regio, in m<sup>2</sup> bvo

Regio	Huidige Kantorenvoorraad	Nieuwbouw-Behoefte
Stadsgewest		
Haaglanden	6.859.000	550.000
Midden-Holland	435.000	20.000
Stadsregio Rotterdam	4.396.000	470.000
Holland-Rijnland	656.000	70.000
Regio's Zuid-Holland		
Zuid	718.000	40.000
<b>TOTAAL ZUID-HOLLAND</b>	<b>13.064.000</b>	<b>1.150.000</b>

← Met opmaak: Rechts: -0,05 cm

#### Ondergronds ruimtegebruik

De provincie zet in op een intensiever gebruik van de ondergrond. De ondergrond vervult voor de maatschappij diverse functies: leverancier van grondstoffen, voedselproducent, buffer voor water en energie (geothermie en warmte- en koudeopslag), ondergronds parkeren, enzovoort. Het ruimtegebruik in de ondergrond moet afgestemd zijn met het bovengrondse ruimtegebruik en rekening houden met de fysieke kenmerken van de ondergrond.

#### 4.7.3 Verbeteren interne en externe bereikbaarheid

Bij het provinciaal belang 'verbeteren interne en externe bereikbaarheid' horen de ambities:

- (Inter)nationale bereikbaarheid verbeteren.
- Capaciteit vergroten en/of nieuwe capaciteit openbaar vervoer en weg, waaronder Stedenbaan.
- Ontwikkeling en kwaliteitssprong regionaal netwerk.
- Samenhang binnen complete infrastructuur netwerk (multimodaliteit en ketenmobiliteit).
- Ruimtelijke reserveringen voor (boven)regionale infrastructuur.
- Aansluiting tussen hoofd- en onderliggend wegennet verbeteren.
- Capaciteit vaarwegen voor goederen optimaliseren.

Voor de concurrentiepositie van de Randstad zijn de interne en externe bereikbaarheid essentieel. Bereikbaarheid vergroot de mogelijkheden voor een wervend internationaal vestigingsmilieu. Personen- en goederenvervoer moet vlot en zonder haperingen plaatsvinden. Tegelijkertijd dient de infrastructuur met het oog op de leefomgevingskwaliteit optimaal te worden ingepast. Bundeling van verstedelijking, functiemenging, herstructurering én een betere afstemming van de woon- en werkmilieus vermindert de totale mobiliteitsdruk.

Het hoofdwegennet, het regionale wegennet en stadshoofdwegennet moeten als één geheel beter functioneren. Ook is het noodzakelijk verschillende netwerken (auto, openbaar vervoer, waterwegen en fiets) te verknopen om vervoer van deur tot deur te verbeteren. Dit is de ketenbenadering die uitgangspunt is voor Zuid-Holland. Maatregelen in de sfeer van ketenmobiliteit<sup>16</sup> moeten hieraan bijdragen. Hiervoor bieden nieuwe technologische ontwikkelingen op het gebied van (dynamisch) verkeersmanagement en dynamische openbaar vervoerreisinformatie veel kansen die Zuid-Holland beter wil benutten. Zuid-Holland vindt capaciteitsvergroting van wegen en spoor op verschillende plekken onontkoombaar. Delen van het onderliggend wegennetwerk verdienen een extra kwaliteitsimpuls. Er moet geïnvesteerd worden in hoogwaardig regionaal openbaar vervoer. Vooral daar is een kwaliteitssprong nodig, omdat de ontwikkeling ervan ver is achtergebleven. De capaciteit van vaarwegen kan beter benut worden. Voor alle weg- en openbaar vervoerprojecten geldt in ieder geval het volgende:

- Het verkeers- en transportsysteem moet robuust zijn. Het geheel moet blijven functioneren bij wisselende verkeers- of weersomstandigheden.
- Het verkeers- en transportsysteem moet duurzaam zijn. Het moet een goed woon-, werk- en leefklimaat ondersteunen.
- Ketenbenadering is essentieel in het verplaatsing- en transportsysteem. Het geheel van aanwezige voorzieningen moet optimaal gebruikt worden. Investeren in goede overstapmogelijkheden is noodzakelijk.

Het hier beknopt beschreven mobiliteitsbeleid is vastgelegd in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (PVVP) en de Beleidsnota Vaarwegen en Scheepvaart. Het PVVP is in de structuurvisie als uitgangspunt gehanteerd. Alle in de structuurvisie aangegeven nieuwe verkeers- en vervoersinfrastructuur (zie overzicht in bijlage 6.2) mogen in bestemmingsplannen ruimtelijk in ieder geval niet onmogelijk worden gemaakt.

#### Kaart 4.7.3a: Netwerk van infrastructuur en centra

<sup>16</sup> Ketenmobiliteit = goede overstapmogelijkheden tussen de verschillende vervoersvormen in de reis van deur tot deur

### (Inter)nationaal netwerk – openbaar vervoer

Het (inter)nationale spoorwegennet is vooral een rijksaangelegenheid, maar gezien de ruimtelijke effecten ligt hier ook een provinciaal belang. Het gaat dan om de capaciteitsvergroting op de trajecten Den Haag-Rotterdam en Rotterdam-Gouda. Het is noodzakelijk een hoge graad van dienstverlening te garanderen, zowel op (inter)nationaal (bijvoorbeeld hogesnelheidslijn) als op regionaal niveau (Stedenbaan). Bijzonder project in de capaciteitsvergroting is de aanleg van een spoortunnel in Delft.

### (Inter)nationale wegverbindingen

De A16 en delen van de A4 naar België/Frankrijk en de A15 naar Duitsland zijn de belangrijkste achterlandverbindingen in Zuid-Holland. De transportstromen concentreren zich op deze assen. Zo nodig moet de omgeving hieraan worden aangepast.

De A4 is de hoofdslagader van de westelijke Randstad. De A4 verbindt het stedelijk netwerk van Zuid-Holland en Schiphol. De ontwikkelingen rond de luchthaven (met name de bedrijvigheid) zijn van nationaal belang en hebben een grote stuwkracht. De A4 moet daarom over de hele lengte het verkeer goed kunnen verwerken. Daarvoor is op korte termijn realisering van capaciteitsvergroting tussen knooppunt Burgerveen en Leiden van groot belang. Ter hoogte van Leiden zal de Rijnlandroute aan de A4 worden aangehaakt. De aanleg van de ontbrekende schakel A4 door Midden-Delfland is een eerste prioriteit. Daarna komt ook realisering van de A4-zuid (Hoogvliet - Klaaswaal) aan de orde. Een zorgvuldige landschappelijke inpassing van deze verbinding is noodzakelijk om de effecten op het nationaal landschap te minimaliseren en de leefbaarheid niet aan te tasten. De A4-zuid maakt naar verwachting tevens capaciteitsuitbreiding van het wegvak A29 tussen Klaaswaal en Hellegatsplein noodzakelijk. Ook daarvoor geldt dat een zorgvuldige landschappelijke inpassing noodzakelijk is om de effecten op het nationaal landschap te minimaliseren en de leefbaarheid niet aan te tasten.

Met deze maatregelen is de A4 in de eerste plaats een betere verbinding met het zuiden (Antwerpen) en levert de snelweg tegelijk een bijdrage om de capaciteitsproblemen op de A16 bij de tunnel van Dordrecht en de Moerdijkbrug op te lossen. Tot die tijd functioneert de A16 als de belangrijkste internationale verbinding met het zuiden.

Ook de achterlandverbinding A15 is van essentieel belang voor het vrachtvervoer vanuit de mainport Rotterdam. Dit is een goederencorridor. Daarnaast is de A12/A20 een belangrijke achterlandverbinding naar het noordoosten. De uitvoering van het project A15 Maasvlakte-Vaanplein (verbreding naar 2x2 en 2x3 rijstroken) is een eerste prioriteit. Andere noodzakelijke verbeteringen in het hoofdwegennet van Zuid-Holland zijn de capaciteitsuitbreiding A15 Papendrecht-Gorinchem, de aanleg van A13-16, capaciteitsverruiming op de A12 (project: A12 vernieuwd op weg) en verbreding van de A27 Hooijpolder-Lunetten, inclusief verbreding van de Merwedeburg bij Gorinchem. Daarnaast wordt de verkeersafwikkeling bij belangrijke aansluitingen verbeterd. Dit gebeurt in het kader van het programma hoofdwegennet-onderliggend wegennet.

Uit de landelijke Markt- en Capaciteitsanalyse Wegen blijkt dat grote verkeersproblemen ontstaan ter hoogte van Den Haag en op de Ruit van Rotterdam, ondanks verschillende maatregelen. Met het oog hierop zijn brede MIRT<sup>17</sup>-verkenningen gestart voor Haaglanden, de Rotterdamse Ruit en de corridor Antwerpen-Rotterdam. In deze verkenningen wordt de verkeersproblematiek in nauwe samenhang met de ruimtelijk- economische ontwikkelingen in beide regio's onderzocht. Op basis van de uitkomsten van deze verkenningen, acht de provincie in ieder geval de volgende maatregelen (boven de eerdergenoemde) nodig:

- verruiming van de capaciteit van de A4 in de oostflank van de Haagse Regio, bijvoorbeeld door een parallelstructuur te realiseren;
- capaciteitsverruiming van de A20 Moordrecht-Nieuwerkerk.

<sup>17</sup> MIRT = Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport.



Voor de langere termijn is er nog een nieuwe oeververbinding ten westen van Rotterdam nodig. Hiervoor moeten de tracés voor de twee alternatieven Blankenburgtunnel en Oranjetunnel in de betrokken bestemmingsplannen vrijgehouden worden. Deze verbinding brengt de greenport Westland/Oostland dicht bij de haven. Zij biedt ook een ontsnapingsroute bij calamiteiten voor Voorne-Putten en Rozenburg en realiseert extra capaciteit voor personenvervoer over de weg in de Stadsregio Rotterdam.

#### Kaart 4.7.3b: Basisnetwerk veiligheid en geluid (regionaal) vliegveld

##### Goederenvervoer

Een goede ontsluiting is belangrijk voor de economie en werkgelegenheid van Zuid-Holland. Voor de mainport en de greenports ligt hierbij nog eens extra de focus op goederenvervoer. Goederenvervoer maakt gebruik van weg-, spoor- en vaarverbindingen. De provincie wil meer transport over spoor en water laten plaatsvinden. Overslagterminals zoals bij Alphen aan den Rijn en Alblasserdam en slimme inzet van natte bedrijventerreinen zijn hierbij van essentiële betekenis. Om de risico's, veroorzaakt door het transport van gevaarlijke stoffen, tot een minimum te beperken, wordt gebruik gemaakt van een provinciedekkend basisnet externe veiligheid.

Bij de Drechtsteden is een spoorcapaciteit- en veiligheidsprobleem met vérstrekkende gevolgen voor woon- en leefomgeving. Bovendien is er een ruimtelijke ordeningsprobleem omdat niet gebouwd kan worden in de spoorzone Dordrecht. Er is een forse toename van goederenvervoer (en ook van gevaarlijke stoffentransport per rail) door Dordrecht. Redenen hiervoor zijn de grote groei van containervervoer vanuit Rotterdam en een verschuiving van transportstromen naar de Betuweroute. Zo vindt het lpg-vervoer van Vlissingen naar Duitsland over de Betuweroute plaats en komt dus eerst door de Drechtsteden.

Een apart goederenspoor is zeer wenselijk. Zo worden achterlandverbindingen vanuit de mainport Rotterdam robuust en korter. Ook hoeft transport van gevaarlijke stoffen dan niet meer door dichtbevolkt stedelijk gebied te gaan. Of dit een 'bypass Dordrecht' kan zijn of een goederenspoorlijn over grotere lengte, is nog onderwerp van studie (ondermeer in de MIRT-Verkenning Antwerpen-Rotterdam). Voor 2020 moet er duidelijkheid zijn over realisering van de goederenspoorlijn Rotterdam-België (RoBel). Tot die tijd moeten in ruimtelijk opzicht de mogelijkheden voor de diverse alternatieven gevrijwaard worden. De Betuweroute moet tegen die tijd optimaal benut worden en aansluiten op een verbinding in noordelijke richting, waardoor transport van gevaarlijke stoffen niet of nauwelijks meer via Gouda en Rotterdam hoeft plaats te vinden. Het optimaal functioneren van het rangeerterrein Kijfhoek is essentieel voor deze achterlandverbinding.

##### Regionale infrastructuur

##### StedenbaanPlus

Het regionale openbaar vervoernetwerk (StedenbaanPlus) koppelt de belangrijkste stedelijke centra en economische clusters in Zuid-Holland met het (inter)nationale netwerk. Daarmee is het een cruciale onderlegger in het stedelijke netwerk.

Het Stedenbaanconcept vormt de ruggengraat hiervan. Verstedelijking wordt in dit concept gekoppeld aan railvervoer met een dienstregeling waarin treinen in een hoge frequentie rijden. Nieuwe stations worden gerealiseerd bij Sassenheim en Bleizo<sup>18</sup>.

Het station Bleizo ligt aan de spoorlijn Den Haag-Gouda ter hoogte van de doorgetrokken Zoetermeerse oosttak van Randstadrail. De locatie rond deze vervoersknoop is bedoeld voor een combinatie van innovatieve en kennisintensieve werkfuncties gerelateerd aan de greenportactiviteiten

---

<sup>18</sup> Bleiswijk-Zoetermeer

in Lansingerland, de in Zoetermeer gevestigde werkfuncties en vrijetijdsvoorzieningen. Deze nieuwbouw vervangt verouderde kantorenvorraad in Zoetermeer, gaat gepaard met het schrappen van planologische voorraad aan kantoren en draagt daarmee bij aan de beoogde kwaliteitsverbetering in het kantorenaanbod.

Na realisering van vier sporen kan er bij Schiedam Kethel ook een Stedenbaanstation geopend worden, waarbij nader bezien zal moeten worden op welke wijze verstedelijking op deze locatie vorm kan worden gegeven. Dit mede in relatie tot de directe nabijheid van Rotterdam /The Hague Airport.

Bij de ontwikkeling van StedenbaanPlus gaat het concreet om realisering en uitbouw van de lightrailverbindingen RijnGouwelijn, Randstadrail en de Merwedelingelijn.

Binnen het stedelijk netwerk zijn de volgende projecten aan de orde:

- ontwikkeling van het netwerk Randstadrail (tramlijnen 1, 9 en 11 in Den Haag);
- aanleg van de bustangent- Kijkduin, -Harnaschpolder, -Den Haag-zuidwest, -Delft, -Pijnacker, -Zoetermeer;
- doortrekken van Randstadrail (oostelijke richting) bij Zoetermeer;
- aanleg van de hoogwaardig openbaar vervoer-busverbinding Zoetermeer-Rotterdam, in samenhang met de aanleg van de A13-A16;
- realisering van een hoogwaardig openbaar vervoerverbinding Rotterdam-Rotterdam/The Hague Airport-Delft-Den Haag;
- realisering van de Hoekselij en doortrekken daarvan naar het strand, inclusief de koppeling aan de Rotterdamse metro;
- aanleg van de Ridderkerklijn;
- realisering hoogwaardig openbaar vervoerverbinding van Noordwijk naar Sassenheim.

StedenbaanPlus wordt gecombineerd door de Zuidtangent in de Haarlemmermeer door te trekken naar het nieuwe station Sassenheim en door een hoogwaardige openbaar vervoering in de Drechtsteden te realiseren. Verbetering is noodzakelijk van de buscorridor Duin- en Bollenstreek-Schiphol, waaronder de realisering van een hoogwaardig openbaar vervoerverbinding van Noordwijk naar Sassenheim en de buscorridor Alphen-Schiphol.

#### *Regionale wegverbindingen*

Het regionale verkeer blijft zich ontwikkelen. Om het stedelijk netwerk goed te laten functioneren is daarom een kwaliteitssprong in het regionale netwerk vereist. In de As Leiden-Katwijk is de aanleg van de Rijnlandroute cruciaal voor de daar reeds geplande ontwikkelingen. Ook voor de regio en de greenport Bollenstreek is dit essentieel. Planning is dat de provincie op basis van het planMER begin 2011 een tracébesluit neemt. In samenhang met de Rijnlandroute wil Zuid-Holland dat de A44 een regionale weg wordt.

Voor de ontwikkelingen in de Zuidplaspolder is een geheel nieuwe regionale wegenstructuur ontworpen. Essentieel onderdeel hiervan is de parallelstructuur A12, bestaande uit de Moordrechtboog, de Extra Gouwekruising, de Korte Rottelaan en de Lange Rottelaan. Andere onderdelen zijn de omleiding van de N219 bij Zevenhuizen en het verleggen van deze verbinding bij Nieuwerkerk aan den IJssel. Er zijn twee mogelijkheden om de Lange Rottelaan aan te takken op de N209 bij Kruisweg. Ten eerste kan de Lange Rottelaan worden aangelegd als oostelijke tak van het kruispunt N209 en Zoetermeerselaan. De tweede mogelijkheid is de Lange Rottelaan ten zuiden van het buurtschap Kruisweg onder de N209 te leiden en vervolgens aan de westzijde van de N209 op de Zoetermeerselaan aan te takken.

De (regionale) bereikbaarheid van Den Haag wordt versterkt door aanleg van het Trekvljettracé en op termijn door de realisering van een volwaardige ringweg om/door de stad: de internationale ring Den Haag.

Voor Rotterdam geldt dat een betere binnenstedelijke noord-zuidverbinding kan leiden tot verbetering van de bereikbaarheid over de weg. Het gaat hier om de stadsweg, goed ingepast in het stedelijk weefsel. Ook de nieuwe stedelijke bouwlocatie Stadshavens moet een goede ontsluiting krijgen. Andere verbeteringen in het regionale netwerk zijn het 3x1-project in het Westland, verbreding van de Doenkade (N209) vooruitlopend op de aanleg van de A13-16, aanleg van de Zuidwestelijke Randweg bij Gouda en capaciteitsverruiming van de N207 Alphen-Leimuiden/A4.

Naar aanleiding van de bereikbaarheidsstudie grensstreek Noord-Holland/Zuid-Holland worden voor de verbetering van de bereikbaarheid van de zuidelijke Bollenstreek twee nieuwe oost-westverbindingen op haalbaarheid onderzocht. Dit zijn een noordelijke ontsluiting greenport ten noorden van Hillegom tussen de N205 en de N206/N208 en een noordelijke randweg Rijsburg die ook een directe aansluiting kan zijn van de veiling Flora Holland op de A44.

#### **Regionaal vaarwegennet**

De provincie wil het vervoer over water stimuleren. In het provinciaal Verkeers- en Vervoersplan en de provinciale Nota Vaarwegen<sup>19</sup> is dit beleid uitgewerkt. Belangrijke maatregelen met een ruimtelijk effect zijn: aanpassingen aan de Julianasluis bij Gouda, bochtafsnijding van de Schie bij Overschie, een overslagterminal bij Alphen aan den Rijn en een goederenterminal voor de Rotterdamse haven bij Alblasserdam. Het is vooral van belang dat er voldoende ruimte voor vaarwegengebonden bedrijvigheid behouden blijft of wordt ontwikkeld. De provinciale vaarwegen zijn op de functiekaart aangegeven. Het vaarwegennet biedt kansen om de ruimtelijke kwaliteit en toegankelijkheid van gebieden te verhogen. In samenspel met de beleidsontwikkeling voor de recreatieve toervaart en het ontwikkelen van een verbindend recreatief netwerk zal het waternetwerk een meer integrale rol spelen.

#### **Luchthaven en helihavens**

De luchthaven Rotterdam/The Hague Airport is van groot belang voor het internationale profiel van Zuid-Holland. Om deze luchthaven goed te laten functioneren is een goede bereikbaarheid van essentieel belang. Naast ontsluiting over de weg (A13, Doenkade en, op termijn, de A13-16) gaat het ook om aansluiting op StedenbaanPlus. Behalve een koppeling met Randstadrail moet hiervoor ook een hoogwaardig openbaar vervoerverbinding Rotterdam-Rotterdam/The Hague Airport-Delft-Den Haag komen. Commerciële helihavens zijn binnen strikte normen toegestaan om de economische positie van Zuid-Holland te versterken en wel op twee locaties, één in Haaglanden en één in Rijnmond.

#### **Ondergrondse infrastructuur**

Transport via buisleidingen is een alternatief voor vervoer van bulktransport van (gevaarlijke) vloeistoffen en gassen. In Zuid-Holland zijn twee leidingenstroken (Rijnmond-IJmond en Maasvlakte-Voorne-Putten) en een leidingenstraat<sup>20</sup> (Pernis-Moerdijk) aanwezig waarin al een groot aantal verbindingen zijn gelegen. Deze verbindingen zijn ook opgenomen in het Structuurschema Buisleidingen van het rijk. Zij zijn daarmee van nationaal en provinciaal belang. Stimulering van het gebruik van deze tracés is van belang. De ruimtelijke ordening heeft te maken met de veiligheidszones rond deze tracés om het gebruik van deze verbindingen niet te beperken. De leidingenstroken en -straat maken deel uit van het provinciedekkend basisnet externe veiligheid.

#### **4.7.4 Voldoende aanbod van verschillende woonmilieus**

Bij het provinciaal belang 'voldoende aanbod in verschillende woonmilieus' horen de ambities:

- Accent op stedelijke herstructurering en transformatie met oog voor verschillende woonmilieus.

<sup>19</sup> Beleidsnota Vaarwegen en Scheepvaart 2006

<sup>20</sup> Het verschil tussen een leidingenstraat en een leidingenstrook is dat in de leidingenstraat geen andere functies dan buisleidingen mogelijk zijn. Deze strook grond is specifiek voor de transportfunctie via leidingen aangekocht en wordt als zodanig beheerd. In een leidingenstrook zijn boven de leidingen wel andere functies mogelijk mits deze voldoen aan de randvoorwaarden die vanuit de transportfunctie worden gesteld.

- Kansrijke en innovatieve binnenstedelijke verdichting, vooral rond openbaar vervoerknooppunten.
- Woningvoorraad op peil houden voor lage inkomens (voldoende sociale woningbouw, regionaal afgestemd).
- Bij sturing rekening houden met bevolkingskrimp en leefbaarheid kleine kernen.
- Opvang van de bevolkingsgroei in Groene Hart en Delta in regionale, goed ontsloten kernen en daartoe aangewezen relatief verstedelijkte zones.

De provincie Zuid-Holland wil in 2020 een betere afstemming tussen vraag en aanbod in woonmilieus. Er is behoefte aan grotere differentiatie. Voor de bepaling van het juiste aanbod zijn verschillende parameters belangrijk, zoals de bereikbaarheid van werk, voorzieningen, recreatie en een verbeterde ruimtelijke inrichting.

#### *Vraag en aanbod kwantitatief en kwalitatief in evenwicht*

De provincie neemt de verantwoordelijkheid voor het opstellen van een provinciaal woningbouwprogramma en de woonmilieubalans. Deze staan in de provinciale Woonvisie. De provincie geeft in samenspraak met de regio's in deze woonvisie de verdeling van programma en balans over de regio's aan en stemt dat bovenregionaal af. Aan de inhoud van de regionale woonvisie worden eisen gesteld. Deze zijn in de Woonvisie opgenomen. Het betreft een aantal voorgeschreven thema's en programma's van (boven)regionaal belang.

De verdeling van het programma en de balans over de gemeenten is in beginsel de verantwoordelijkheid van de regionaal samenwerkende gemeenten. Daartoe coördineert de regio de bovenlokale afstemming en uitvoering van het regionale programma. Provincie en regio maken daarover verstedelijkingsafspraken.

#### *Inzet in regionale woonvisie*

Om de kwaliteit van de woonomgeving en woonmilieus te borgen, is het hebben van een actuele regionale woonvisie verplicht. Actueel betekent dat minimaal iedere vijf jaar een herziening van de bestaande regionale woonvisie plaatsvindt. Regionale woonvisies hebben een minimale looptijd van 10 jaar en zijn in ieder geval niet voor 1 januari 2010 vastgesteld.

In de regionale woonvisie is in ieder geval overeenstemming over:

- voldoende sociale woningbouw
- een uitvoerbaar en realistisch regionaal woningbouwprogramma
- woonmilieus in balans
- toepassing SER-ladder woningbouw

De woningmarkt in balans betekent vraag en aanbod in balans en de woonmilieus in balans (de juiste mix in woningvoorraad). Hiervoor kijkt de provincie naar zowel renovatie, transformatie als nieuwbouw. Doelstelling is om de opbouw van woonmilieus evenwichtiger te maken en beter aan te laten sluiten bij de wensen van (toekomstige) bewoners: de woonmilieubalans.

#### *Indeling woonmilieus*

Landelijk wordt een woonmilieutypering gehanteerd die een globale indeling in vijf woonmilieus maakt: centrumstedelijk, stedelijk (buitencentrum), groen stedelijk, dorps en landelijk.

Factoren die het onderscheid in verschillende woonmilieus in steden bepalen zijn: de ligging (de afstand tot het centrum) in combinatie met het percentage werkgelegenheid in horeca, detailhandel en zakelijke diensten, de dichtheid, aanwezigheid van meergezinswoningen en de aanwezigheid van (groot)stedelijke voorzieningen zoals een bioscoop, theater of museum en de hoeveelheid groen. De stedelijke woonmilieus worden gedifferentieerd in centrumstedelijke woonmilieus, stedelijke woonmilieus (buitencentrum woonmilieus) en groenstedelijke woonmilieus.

De dichtheid, de hoeveelheid groen in het gebied en het aantal huishoudens bepalen het onderscheid tussen dorps en landelijk.

Tabel: Voorlopige herziene woonmilieubalans in de Zuidvleugel 2010-2020 per woonmilieu

	<b>Vraag</b>	<b>Aanbod</b>	<b>Balans</b>
Centrumstedelijk	28.000	21.500	-6.500
Buiten centrum	70.800	75.100	4.300
Groenstedelijk	27.000	43.600	16.600
Dorps	33.200	43.900	10.300
Landelijk	16.000	13.300	-2.700
<b>Zuidvleugel</b>	<b>175.000</b>	<b>197.400</b>	<b>22.400</b>

Bron: Vraagdeel: Socrates 2010 en aanboddeel: provincie Zuid-Holland, monitorsysteem woningbouwplannen-2010<sup>21</sup>

Zuid-Holland wil aantrekkelijke woonmilieus bieden en aan de veranderde vraag voldoen. Het stedelijk gebied rond openbaar vervoerknoppunten biedt kansen om een multifunctioneel programma te realiseren. Hier wil de provincie een breed aanbod woonmilieus realiseren. Met name centrumstedelijke woonmilieus passen hier. Het 'overig' stedelijk gebied en de uitleglocaties binnen de bebouwingscontour bieden vooral ruimte aan groenstedelijk en landelijk wonen. Om aan de vraag van woonconsumenten te kunnen doen, is onder voorwaarden ruimte voor landelijk wonen. Het gaat om woningbouw met een lage dichtheid per hectare, gekoppeld aan investeringen in het landschap. Belangrijk in Zuid-Holland is het aanbod van voldoende woningen in de sociale sector per regio. Voor de totale productie van woningen geldt in beginsel per regio een aandeel van 30 procent bouwen in de sociale sector.

#### 4.7.5 Voorzien in een gezonde leefomgeving

Bij het provinciaal belang 'Voorzien in een gezonde leefomgeving' horen de ambities:

- Beschermen van grote groepen mensen tegen ongevallen met gevaarlijke stoffen.
- Ontvlechting van het vrachtgoederenvervoer in de Drechtsteden door de aanleg van RoBel en A4-Zuid.
- Provinciedekkend basisnet externe veiligheid toewijzen (vooralsnog alleen wegen) en risicovolle bedrijven hieraan koppelen.
- Gebiedsgericht differentiëren in milieukwaliteiten.
- Risicovolle bedrijven concentreren.

Leefomgevingskwaliteit neemt af door geluidhinder, geurhinder, overschrijding van de fijnstofnormen en onveilige situaties. Verstedelijking heeft gevolgen voor de sociale en fysieke veiligheid in de provincie. Fysieke veiligheid is een provinciaal belang. De fysieke veiligheid van de inwoners van Zuid-Holland wordt meegenomen in de ruimtelijke inrichting. Het gaat hierbij om het voorkomen van rampen waarbij grote groepen mensen tegelijk worden getroffen. Maatgevend is onder andere het overstromingsrisico en de externe veiligheid. Dit laatste heeft betrekking op ongevallen met gevaarlijke stoffen.

Vanwege het belang van een goede leefomgevingskwaliteit zijn er zones langs belangrijke verstorende bronnen. In Zuid-Holland gaat het om: hogere milieuhindercategoriebedrijven (HMC),

<sup>21</sup> Voor de berekening van de woonmilieubalans aan de aanbodzijde is uitgegaan van het aanbod per medio 2010. In dit planaanbod is het effect van uitval en vertraging ten gevolge van de economische crisis nog niet verwerkt. Minder slopen kan eveneens leiden tot minder planaanbod ten behoeve van vervanging. Dat leidt tot een bandbreedte voor het aanbod. Toch geeft een voorlopige herziene woonmilieubalans duidelijke richtingen in de verschuivingen.

Kijfhoek, Rotterdam/The Hague Airport, Schiphol en infrastructuur in het algemeen. Voor luchtkwaliteit, geluidhinder en het plaatsgebonden risico gelden wettelijke rijksnormen. Voor geurhinder, groepsrisico en HMC bestaat aanvullend provinciaal ruimtelijk beleid. Indien door ruimtelijke ontwikkelingen het groepsrisico toeneemt, moet dit bestuurlijk worden afgewogen. Op basis van een verantwoord groepsrisico moet aannemelijk worden gemaakt dat op termijn in de eindsituatie wordt voldaan aan de oriëntatiewaarde. Hierbij hanteert de provincie de Champ-methodiek als toetsingskader. Langs de Nieuwe Waterweg en Nieuwe Maas zijn bebouwingsvrije zones langs de oevers op kaarten behorend bij de Verordening Ruimte vastgelegd. De Ke-contouren voor Rotterdam/The Hague Airport en Schiphol zijn op kaart 4.7.3b aangegeven .

## 4.8 Vitaal, divers en aantrekkelijk landschap

Met de Zuid-Hollandse delta, de kust en een groot deel van het Groene Hart liggen omvangrijke delen van de open ruimte van de Randstad binnen de grenzen van onze provincie. Deze landschappen worden beschouwd als uniek in Europa. Binnen deze landschappen is onderscheid te maken tussen grote open eenheden en de kleinere en veelal ook kleinschalige landelijke gebieden onder stedelijke invloed.

Zuid-Holland zet zich in voor behoud van leefbaarheid en economische vitaliteit van het landelijk gebied en realisering van een robuust natuur- en watersysteem. De provincie wil het landschap in Zuid-Holland met alle kernkwaliteiten gebiedsgericht versterken. De kernkwaliteiten in algemene zin zijn diversiteit, openheid, rust en stilte.

In paragraaf 4.10 worden deze landschappen nader toegelicht met de kwaliteitskaart'.

### Kaart 4.8: Vitaal landelijk gebied

De provincie benoemt de volgende provinciale belangen om een vitaal, divers en aantrekkelijk landschap te realiseren:

- Ontwikkelen en behouden van vitale en waardevolle landschappen.
- Cultuurhistorische Hoofdstructuur behouden.
- Verbetering belevingswaarde en vermindering verrommeling van het landschap.
- Realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur.

Deze paragraaf richt zich naast economische, agrarische en leefbaarheidsaspecten van het landelijk gebied in het algemeen ook op de grote landschappelijke eenheden: het Groene Hart, de Zuid-Hollandse delta en de kust.

### Groene Hart

In het Groene Hart is behoud en ontwikkeling van de onderscheiden waardevolle landschappen gekoppeld aan verschillende opgaven.

Versterking van de landschappelijke kwaliteit richt zich globaal op de vier kernkwaliteiten die benoemd zijn in de Voorloper Groene Hart: landschappelijke diversiteit, veenweidekarakter (inclusief de strokenverkaveling en lintbebouwing), openheid en rust & stilte. De kernkwaliteiten in de deelgebieden voor het Groene Hart hebben de gezamenlijke Groene Hartgemeenten en -provincies uitgewerkt in de Kwaliteitsatlas Groene Hart.

De landbouw, de (melk)veehouderij, is naast de natuur een belangrijke drager van de kernkwaliteiten van een groot deel van het Groene Hart en zal waar mogelijk de ruimte voor ontwikkeling krijgen.

Een ander aspect is het benutten van de economische waarde van deze kwaliteiten. Dit kan zowel via toerisme en recreatie als via de kwaliteiten van woon- en werkmilieus in dit gebied en het nabijgelegen stedelijk netwerk.

### Zuid-Hollandse delta

De Zuid-Hollandse delta met haar specifieke landschap en hoge natuurkwaliteit in combinatie met rust en ruimte is een bijzonder waardevol landelijk gebied binnen Zuid-Holland. De delta bestaat uit de deelgebieden Voorne Putten, Hollandse Biesbosch, Hoeksche Waard en Goeree Overflakkee. In deze deelgebieden is de landbouw veelal de dragende functie voor de landschappelijke structuur. De ruimtelijke structuur van het gebied wordt verder vooral bepaald door de deltawateren en de benedenrivieren.

Deze wateren zijn van (inter)nationale betekenis voor de functies natuur, recreatie, toerisme, visserij en scheepvaart. Ze behoren samen met de aangrenzende buitendijkse gebieden, slikken en platen vrijwel geheel tot het Natura2000-netwerk en de Ecologische Hoofdstructuur. Een belangrijke opgave in de delta is het herstellen van een natuurlijk ecologisch systeem, het herstellen van de estuariene dynamiek en versterking van landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Een groot deel van de Hollandse Biesbosch vormt samen met de Brabantse Biesbosch het Nationaal Park de Biesbosch, een van de grootste zoetwatergetijdengebieden van Europa. Belangrijke

ontwikkeling daar is het ontwikkelen van nieuw recreatie- en natuurlandschap in het binnendijks gebied via het project de Nieuwe Dordtse Biesbosch;

### **Kust**

De kust en de zee vormen een oorspronkelijk, niet geheel door de mens gevormd, natuurlijk landschap. Het is van grote landschappelijke en ecologische waarde voor Zuid-Holland. De opbouw van de kustzone met strand, duinen, strandwallen en strandvlakten en het verschillend gebruik hiervan heeft geresulteerd in een gevarieerd en aantrekkelijk landschap. Achter het strand en de duinen liggen diverse landschappen en (bad)plaatsen die profiteren van de ligging aan de kust. Natuur, toerisme en recreatie zijn de belangrijkste functies binnen de kustzone, naast de hoofdfunctie van zeewering. De inzet van de provincie is gericht op integratie, veiligstelling en ontwikkeling van deze functies, in samenhang met de functies in het achterland. Daarnaast verkent de provincie, in navolging van de suggesties van de Deltacommissie, samen met de rijkspartners de haalbaarheid van uitbouw van de kust. Hierbij wordt uitwerking gegeven aan het belang van de kust voor de kwaliteit van de Randstad als woonwerk omgeving en wordt meer ruimte dan nu geboden aan natuur- en recreatiefuncties.

De kust biedt grote kansen voor verdere ontwikkeling van recreatie en toerisme. De uiteenlopende kwaliteiten (van hoogstedelijk tot natuurlijk) vragen om een gedifferentieerde benadering. De toeristische centra (Scheveningen, Noordwijk, Katwijk, Hoek van Holland en de Brouwersdam) hebben potenties voor toeristische ontwikkeling, gericht op de internationale markt. In deze centra is de ontwikkeling van zeejachthavens mogelijk, onder voorwaarde van onderlinge afstemming en goede ruimtelijke inpassing, rekening houdend met landschap en natuur. De overige badplaatsen hebben een meer regionale functie.

#### **4.8.1 Ontwikkelen en behouden van vitale en waardevolle landschappen**

Bij het provinciaal belang 'ontwikkelen en behouden van vitale en waardevolle landschappen' horen de ambities:

- Opvang van bevolkingsgroei in regionale, goed ontsloten kernen en relatief verstedelijkte zones.
- Balans tussen economische ontwikkelingen in de landbouw en de verduurzaming van deze sector.
- Ruimte geven aan economische dragers in deze gebieden die passen bij de kernkwaliteiten.
- Mogelijkheden zoeken voor kleinschalige en bijzondere woon/werkmilieus.
- Behoud kernkwaliteiten landelijk gebied, met bijzondere aandacht voor natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden en biodiversiteit.
- Behoud landbouw als economische kracht en hoeder van het landelijk gebied en stimuleren verbreding van de landbouw.
- Gedifferentieerde omgang met landbouw binnen randvoorwaarden van de kernkwaliteiten in relatie tot de bodemdaling en verzilting.
- Herstellen van het natuurlijk karakter (veenweidegebied, estuariene dynamiek).

#### **Ontwikkelen en behouden van vitaliteit**

De vitaliteit van het landelijk gebied wordt beïnvloed door de demografische en economische ontwikkelingen. De ontwikkeling van de bevolkingsgroei in Zuid-Holland laat zien dat het inwonertal van het Groene Hart nauwelijks meer groeit en het groeitempo in de Zuid-Hollandse delta sterk is gedaald. De economische ontwikkeling wordt sterk beïnvloed door de ontwikkeling van de agrarische sector (greenports en de landbouw) en recreatie.

##### **4.8.1.1 Wonen en bevolking**

Vitaliteit van het landelijk gebied betekent onder meer dat de kwaliteit van de gebouwde omgeving (de kernen) in het landelijk gebied goed is en mensen binnen redelijke tijd toegang hebben tot voorzieningen. Daarom is afstemming tussen wonen, werken, voorzieningen en infrastructuur belangrijk. De ontwikkeling van de dorpskernen in het landelijk gebied vindt plaats binnen bebouwingscontouren. Hierdoor blijven wonen en werken geconcentreerd hetgeen van belang is voor



de (sociaal-economische) vitaliteit van het landelijk gebied. Sommige kernen hebben binnen de contour geen uitleggebieden. Daar kan dus alleen binnen het bestaand bebouwd gebied worden gebouwd of in andere kernen in de desbetreffende regio waar nog wel uitlegruimte beschikbaar is.

Het is in beginsel aan de regio om binnen de regeling buiten het stedelijk netwerk van maximaal migratiesaldo nul<sup>22</sup> een verdeling van de opgave over de gemeenten te maken.

Regio's en provincie dragen ook zorg voor een voldoende gedifferentieerd aanbod van woonmilieus. In bebouwingslinten is alleen incidentele toevoeging van bebouwing mogelijk, onder voorwaarde dat de ruimtelijke kwaliteit wordt versterkt. Voor een beperkt aantal locaties worden nieuwe concepten van bijzondere vormen van landelijk wonen onderzocht (zie paragraaf 4.7.1; Bouwen buiten de contour). De afnemende bevolkingsgroei in delen van het Groene Hart en de Zuid-Hollandse delta is voor Zuid-Holland een belangrijk aandachtspunt voor de provincie. Voor 2020 wil zij een gezamenlijke strategie hiervoor ontwikkelen. Bevolkingskrimp raakt de sociaal-economische vitaliteit en de leefbaarheid in de kernen

#### **4.8.1.2 Nieuwe Landgoederen.**

In het gehele landelijk gebied buiten de bebouwingscontouren bestaat in principe de mogelijkheid Nieuwe Landgoederen op te richten. Nieuwe Landgoederen zijn gebieden van minimaal 5 ha waarvan 90 % van de gebiedsoppervlakte wordt ingericht en beheerd als recreatie- en/of natuurgebied. Dit gedeelte is dan ook openbaar toegankelijk. Hiermee heeft de provincie een instrument in handen waarmee zij nieuwe natuur, recreatiegebied en/of ecologische verbindingen kan realiseren. Er is een voorkeur voor Nieuwe Landgoederen op plaatsen waar zij het meeste bijdragen aan realisering van nieuwe groene functies zoals in de overgang stad-land of in aansluiting op recreatieve en/of ecologische netwerken. De realisatie is uitgesloten in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), zoals aangegeven op kaart 4.8.4, evenals in gerealiseerde recreatiegebieden. In nog niet gerealiseerde ecologische verbindingen van de EHS is de oprichting van een Nieuw Landgoed wel mogelijk, mits de privé-kavel buiten de verbinding wordt geplaatst. Het landgoed is daarmee een mogelijkheid een deel van de gewenste EHS te realiseren.

Naast wonen zijn ook andere activiteiten op een Nieuw Landgoed toegestaan. Bebouwing en activiteiten moeten passen bij het wezen van een landgoed. Voorwaarde is dat andere activiteiten dan wonen de ruimtelijke kwaliteit, de natuurwaarde en recreatieve waarde van het landgoed en de omgeving niet verstoren door verkeersaantrekkende werking. Voorbeelden zijn een klein kantoor, theeschenkerij of luxe verblijfsrecreatie.

Voor het bouwen van het landhuis op het private gebiedsdeel (10 % van het Nieuwe Landgoed) is in artikel 2 lid 2.b van de verordening regelgeving opgenomen. Van belang is dat het totale Nieuwe Landgoed (bebouwing en groene inrichting) bijdraagt aan de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. De kwaliteitskaart geeft richting aan de gewenste karakteristieken van de omgeving. Dit moet dan uitgangspunt zijn voor het ontwerp van het landgoed. In een beeldkwaliteitsparagraaf wordt bij de aanvraag aangetoond hoe met het Nieuwe Landgoed wordt bijgedragen aan de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

#### **4.8.1.3 Landbouw**

De landbouw is een belangrijke sector in de Zuid-Hollandse economie en is voor grote delen van het Groene Hart en de Zuid-Hollandse delta de drager van landschappelijke kwaliteit. De relaties tussen landbouw, natuur en landschap veranderen. De meer industriële productiewijzen in de landbouw zijn lastiger te combineren met belangen op het gebied van natuur en landschap. Rekening houden met de gevolgen van klimaatverandering stelt nieuwe eisen aan de landbouw. Grootschalige, niet-grondgebonden veehouderij is gebiedsvreemd voor het landelijk gebied in Zuid-Holland. Er worden geen mogelijkheden geboden voor nieuwvestiging van intensieve veehouderij.

<sup>22</sup> De bestuurlijke afspraken zijn gebaseerd op dit uitgangspunt

De provincie wil ruimte scheppen voor landbouw in gebieden waar zij een duurzaam, economisch rendabel perspectief heeft. Een groot beroep wordt gedaan op de innovatiekracht van de sector. Dit zal niet in de gehele provincie mogelijk zijn. Er zijn gebieden waar de productieomstandigheden niet concurrerend zijn of worden, of gebieden waar vanuit oogpunt van duurzame ontwikkeling zware restricties noodzakelijk zijn én blijven. Daar waar de toekomst van de landbouw niet rendabel wordt geacht zijn keuzen nodig. Hierbij zijn verschillende oplossingsrichtingen denkbaar: In deze gebieden kan er enerzijds worden gekozen de landbouw te ondersteunen om maatschappelijke belangen als natuur en landschap in stand te houden, anderzijds kan er worden gekozen dit maatschappelijk belang op een andere manier te realiseren. Doelmatigheid en kosteneffectiviteit zullen hierbij belangrijke afwegingscriteria zijn.

De uiteenlopende randvoorwaarden per gebied op grond van klimaatbestendigheid, ruimtelijke kwaliteit en economie zijn vertaald in vier verschillende categorieën. Die geven aan wat als belangrijke ontwikkelingen wordt gezien in het betreffende gebied. Op wat voor manier de landbouw hierop kan inspelen en op welke manier de provincie dit wil faciliteren (ruimte voor schaalvergroting en/of verbreding) is uitgewerkt in de Agenda Landbouw. Deze is samen met betrokken partijen opgesteld.

### 1. Agrarisch landschap - inspelen op de nabijheid van stedelijk gebied

Stimuleren van verbrede landbouw gebeurt vooral in gebieden onder invloed van steden. Dat zijn in hoofdzaak de provinciale landschappen en Voorne-Putten. Naast voedselproductie zal de ondernemer andere diensten kunnen leveren, mede omdat de ruimte voor schaalvergroting in deze gebieden relatief minder is. Een aantal bedrijven is in staat om via schaalvergroting zich verder te ontwikkelen. Kansrijke mogelijkheden voor landbouwbedrijven die niet verder kunnen uitbreiden en/of geconfronteerd worden door ruimtelijke beperkingen, zijn onder meer (verblijfs)recreatie, streekeigen producten, groenblauwe diensten, educatie en zorg. Ook agrarisch natuur- en landschapsbeheer dragen bij aan stedelijke wensen voor een afwisselend en aantrekkelijk landschap.

### 2. Agrarisch landschap – risico's op verzilting

Door de keuze van herstel van estuariene dynamiek en vanwege autonome ontwikkelingen neemt in een aantal gebieden het risico op verzilting toe. Voor deze gebieden is het van belang tijdig te zoeken naar innovatieve oplossingen voor de landbouw in een verziltende omgeving. Deze oplossingen reiken van zoeken naar alternatieve zoetwatervoorziening voor de bestaande teelten tot de landbouw aanpassen aan een verziltende omgeving (bijvoorbeeld door andere gewassen). Mogelijk liggen in dit soort gebieden ontwikkelingskansen voor veeteelt. De mogelijkheid tot schaalvergroting is een belangrijke voorwaarde voor een blijvend economisch perspectief. Ook verblijfsrecreatie als neventak op het landbouwbedrijf biedt perspectief gezien de combinatie van rust, nabijheid van stranden en de deltawateren.

### 3. Agrarisch landschap - inspelen op bodemdaling

De water- en bodemproblematiek in de veenweidegebieden is complex en samenhangend. Knelpunten zijn er binnen de volledige breedte van het waterbeheer: het gaat niet alleen om bodemdaling, maar ook om versnippering van het watersysteem, slechte waterkwaliteit (droge periodes) en wateroverlast (natte periodes). Om bodemdaling af te remmen geldt als vertrekpunt: 'Substantieel afremmen van de bodemdaling binnen een robuust en klimaatbestendig watersysteem, zodanig dat het op lange termijn goed betaalbaar en beheersbaar is en dat rekening wordt gehouden met behoud en ontwikkeling van de landschappelijke kernkwaliteiten'. Deze gebieden vallen samen met de prioritaire gebieden uit de Voorloper Groene Hart. Dit zijn (delen van) de Alblasserwaard, Krimpenerwaard, Gouwe Wiericke en de Venen/Nieuwkoop. De melkveehouderij vormt in deze gebieden de kurk waar het beheer van de open grootschalige veenweiden op drijft. Aanpak van het afremmen van de bodemdaling vindt plaats via integrale gebiedsprocessen met betrokkenheid en draagvlak van de streek. Door vernatting, mogelijk in combinatie met innovaties als onderwaterdrainage kan gewerkt worden aan het verminderen van bodemdaling. Echter, de kostenstructuur voor het melkveehouderijbedrijf zal hoger zijn dan in

productiegebieden met draagkrachtige grond. Er wordt gewerkt vanuit twee invalshoeken gebaseerd op de samenstelling van het veenpakket: veenbodems die sterk gevoelig zijn voor bodemdaling en de bodems die gevoelig zijn voor bodemdaling. Voor 'sterk bodemdalingsgevoelig' geldt: rekening houdend met vernatting, waarbij de ontwatering niet dieper is dan voor graslandgebruik noodzakelijk is. Voor 'bodemdalingsgevoelig' geldt: rekening houdend met een rendabele agrarische bedrijfsvoering met in acht nemen van het verduurzamen van het watermanagement.

Structuurverbetering door kavelruil blijft voor deze gebieden een belangrijk instrument om huiskavels te vergroten. In de Agenda Landbouw heeft de provincie aangegeven welke ruimte aan de landbouw (bijvoorbeeld schaalvergroting of verbreding) wordt gegeven. Van belang blijft het behouden van het unieke Hollandse landschap van openheid, slagenverkaveling met lange kavels en vele sloten. Beheerdiensten, gericht op weidevogels, botanisch interessante slootkanten en waterberging leveren opbrengsten op. Verbreding van de bedrijfsvoering door (verblijfs)recreatie, streekeigen producten, educatie en zorg kan ook bijdragen aan de inkomenspositie van de boeren.

#### **maïs-/ruwvoederteelt**

Bij veel ruwvoederteelt zoals maïs wordt de bodem bewerkt die dan lang blootgesteld ligt aan de lucht. Dat leidt tot oxidatie, dat weer afbraak van veen tot gevolg heeft. Bij de verbouw van gras is dit niet aan de orde omdat gras ook na scheuren van het grasland snel weer een gesloten zode vormt. In de landbouwgebieden met veengronden die kwetsbaar zijn voor oxidatie bij bodembewerking, is de mogelijkheid van ruwvoederteelt (bijvoorbeeld maïsteelt) beperkt.

#### **Kaart 4.8.1.3: Maisgebieden**

Mede op grond van de Voorloper Groene Hart, heeft de provincie zowel voor het afremmen van bodemdaling als om landschappelijke redenen en natuurwaarden (weidevogels), een kaart gemaakt met de ligging van de gebieden die wel/mogelijk/niet kwetsbaar zijn voor oxidatie bij bodembewerking. In de uitwerking kan deze driedeling vertaald worden naar:

- gebieden met een verbod op maïs-/ruwvoederteelten met bodembewerking. Dit is het grootste deel van de zogenoemde "landbouwgebieden met een opgave" uit de Agenda Landbouw die als zodanig zijn aangeduid vanwege bodemdalingsproblematiek (zie kaart 4.8.1.3);
- In veenweidelandschappen zoals aangeduid op kaart 4.8.1.3 mag *vanwege natuur en landschap* op maximaal 20% van het bedrijfsoppervlakte maïs-/ ruwvoederteelt plaatsvinden (20% sluit voor veehouderijbedrijven aan op een optimale bedrijfsvoering)
- Overige gebieden: geen beperkingen

In het bestemmingsplan kunnen gemeenten afwijken van het verbod op maïs-/ruwvoederteelt tot een maximum van 20% van de bedrijfsoppervlakte, mits de aanvrager aan kan tonen dat de teelt plaats heeft op zodanige wijze dat dit geen invloed heeft op de bodemdaling.

Het scheuren van veenweiden voor graslandverbetering is toegestaan in alle categorieën gebieden.

#### **4. (Overig) agrarisch landschap**

Een aantal (delen van) landbouwgebieden past niet in de bovengenoemde categorieën. Verbreding ligt niet voor de hand. Bijdragen aan een duurzame voedselproductie wel. Innovatie, schaalvergroting en structuurversterking blijven belangrijk om internationaal te kunnen concurreren. Akkerbouw en melkveehouderij zorgen ook in deze gebieden dat openheid kenmerkend blijft.

#### **4.8.1.4 Glastuinbouw buiten de greenports**

Buiten de greenports zijn er in Zuid-Holland nog meer gebieden voor glastuinbouw. Deze concentratiegebieden zijn op de functiekaart aangeduid als glastuinbouwgebieden. De glastuinbouwgebieden zijn uitsluitend bestemd voor de vestiging van gespecialiseerde glastuinbouwbedrijven. De bedrijven zijn veelal verbonden met de Zuid-Hollandse greenports of aan Aalsmeer. Het gaat vooral om gebieden in de noordrand van de provincie bij Nieuwkoop,

Roelofarendsveen, Lisse en Rijsburg. In het zuiden, op Voorne, liggen de glastuinbouwgebieden Tinte en Vierpolders bij Brielle. Al deze glastuinbouwgebieden zijn in het landelijk gebied gelegen en dragen bij aan de economische vitaliteit daarvan.

De herinrichting van de oude glastuinbouwlocatie Noordse Buurt tot een natuurgebied. Deze locatie heeft veel verouderde glasopstanden. Om deze transformatieopgave te realiseren zijn enkele bebouwingscontouren rond de Nieuwkoopse kernen vergroot en is het glastuinbouwgebied Nieuw Amstel in oostelijke richting uitgebreid. Hiermee wordt het mogelijk gemaakt om 430 extra woningen te realiseren en 59 hectare bruto glas. Afgezien van de bouwbeperkingen die in dit gebied gelden binnen de 20KE-contour van Schiphol, moeten de bouwplannen getoetst worden op hun landschappelijke kwaliteit en vergezeld gaan van een beeldkwaliteitsplan.

#### *Glastuinbouwgebied Tinte*

Het glastuinbouwgebied ten noorden van Tinte, gelegen in de gemeenten Westvoorne en Brielle, geldt als intensiveringsgebied. In dat gebied is toevoeging van glas mogelijk, indien daar in gelijke mate sanering van verspreid glas in de gemeente Westvoorne tegenover staat; dit in het kader van de aanpak van verrommeling en verspreid gelegen kassen uit de binnenduinrand tussen Oostvoorne en Rockanje. De gemeente heeft in overleg met de stadsregio Rotterdam een gebiedsvisie opgesteld waarin de maximale hoeveelheid glas is vastgelegd. Dit zal worden verwerkt in een bestemmingsplan.

#### *Verspreid glas*

In het landelijk gebied liggen ook veel solitaire glastuinbouwbedrijven. Vaak is het glas op deze bedrijven begonnen als ondersteuning van het verder grondgebonden agrarisch bedrijf en later ontwikkeld tot gespecialiseerd glastuinbouwbedrijf. Het beleid is erop gericht deze verspreid gelegen bedrijven, wanneer dit geen ondersteunend glas betreft, te verplaatsen naar glastuinbouwgebieden of de greenport Westland/Oostland dan wel te saneren. Belangrijke aanleiding voor dit beleid is dat solitaire bedrijven, nog afgezien van de landschappelijke aspecten, niet de mogelijkheden hebben voor duurzaam energie- en waterbeheer zoals in glastuinbouwgebieden. Voor de Hoeksche Waard wordt onderzocht of het thans verspreid gelegen glas geconcentreerd kan worden in een locatie van circa 50 hectare.

De zone tussen de Vliet en de A4 is ingericht als natuur- en recreatiegebied. Ten westen daarvan tussen Vliet en Spoorlijn ligt tussen de kernen Leidschendam en Voorschoten de Duivenvoordecorridor. In deze corridor wordt gewerkt aan kwaliteitsverbetering door het opruimen van verouderd glas.

#### *Nieuwe glastuinbouwlocaties*

Naast de mogelijkheden voor nieuwe glastuinbouwbedrijven in de Zuidplaspolder en in de gemeente Lansingerland voor de kortere termijn is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om in Zuid-Holland ruimte te bieden voor nieuwe glastuinbouwlocaties. Dit past in het streven naar het behoud van het netto teeltareaal onder glas. Uit het onderzoek is gebleken dat er in Zuid-Holland geen ruimte gevonden kan worden voor een grootschalige én duurzaam in te richten nieuwe locatie van netto ongeveer 400 hectare. Uit met de provincie Noord-Holland gevoerd overleg is gebleken dat in deze provincie ruimte beschikbaar is, dan wel geboden kan worden, voor vanuit Zuid-Holland afkomstige glastuinbouwbedrijven. In aanvulling daarop zijn de locaties Nieuw Amstel Oost III (gemeente Nieuwkoop) en Vloelvelden Suikerunie (gemeente Binnenmaas) op de functiekaart als glastuinbouwgebied aangegeven. In de gemeente Nieuwkoop is voorts het grootste deel van de langs de Amstel liggende zogenoemde Bovenlanden niet langer als "te transformeren" glastuinbouw, doch als glastuinbouwgebied aangeduid. Nieuwe glastuinbouwlocaties moeten voldoen aan de voorwaarden van het Provinciaal Waterplan 2010-2015 en aan de standpuntbepaling van rijk en provincie over het advies van de Deltacommissie. Deze voorwaarden houden onder andere in dat de zoetwatervraag niet verder toeneemt en dat de locaties zelfvoorzienend zijn in hun zoetwaterbehoefte. Bij het ontwikkelen van glastuinbouwgebieden is het van groot belang dat er optimaal invulling wordt gegeven aan het begrip duurzaamheid. In de verordening is opgenomen dat gemeenten in hun

bestemmingsplannen voor glastuinbouwgebieden een duurzaamheidsparagraaf opnemen waarin door hen wordt aangegeven hoe zij hier inhoud aan geven.

Aan de verordening is een regeling toegevoegd die het voor glastuinbouwbedrijven die buiten de glastuinbouwgebieden gevestigd zijn (verspreid glas) mogelijk maakt om hun kassen uit te breiden tot meer dan de in de verordening toegestane twee hectare. Zij dienen hierbij aan een aantal voorwaarden te voldoen. De belangrijkste daarvan houden in dat deze bedrijven elders glas kopen en slopen en dat de ruimtelijke kwaliteit per saldo verbeterd wordt.

#### **4.8.1.5 Recreatie en toerisme in het landelijk gebied**

##### *Algemeen*

Niet alleen de landschappen in de directe omgeving van de stad (zie paragraaf 4.9) maar ook de landschappen buiten de invloedssfeer van de stad van groot belang voor recreatie. Deze gebieden hebben een hoge belevingswaarde vanwege de afwisseling van landschap en vegetatie en de mate van rust die ervaren wordt. Een hoogwaardig verbindend recreatief netwerk door het landelijk gebied, waar men kan wandelen, fietsen en varen, zorgt ervoor dat het gebied bruikbaar is voor de beleving van het landschap. Hier wordt voorzien in de behoefte aan rust en ruimte.

##### *Recreatieve netwerken en voorzieningen*

Recreatie in het landelijk gebied vraagt om een goede ontsluiting. Voor de ontsluiting van het landelijk gebied worden recreatietransferia ontwikkeld. Dit zijn recreatieknooppunten waar diverse vormen van recreatie bijeenkomen en die ook goed bereikbaar zijn met openbaar vervoer of met de auto.

Recreatietransferia kunnen ook een bijdrage leveren aan zonering tussen het intensieve recreatiegebruik en extensieve recreatie bijvoorbeeld bij de Reeuwijkse plassen.

De provincie zet zich onder andere in om knelpunten in de toegankelijkheid van het gehele landelijk gebied op te lossen, nieuwe recreatieve verbindingen te realiseren en onverharde paden voor wandelaars te behouden. De knelpunten hebben betrekking op barrières door snelwegen, spoorwegen en vaarwegen.

Het basistoerismenet van de Beleidsvisie Recreatietoerisme Nederland wordt in stand gehouden en waar mogelijk uitgebreid voor een aantrekkelijk netwerk voor de kleine watersport en de recreatietoerisme. Jachthavens aan dit netwerk en meren zijn hier belangrijke knooppunten. Zonering van intensieve en extensieve (water)recreatie is hierbij van belang. De provincie streeft naar versterking van (watergebonden) recreatiemogelijkheden aan dit netwerk onder uitsluiting van intensieve faciliteiten in de Broek- en Simontjespolder ten noorden van Leiden.

Recreatieve voorzieningen in het landelijk gebied kunnen bijdragen aan verbreding van de economie, o.a. in combinatie met de agrarische bedrijfsvoering. Het gaat dan om het maken van zodanige keuzes ten aanzien van (uitbreiding van) intensieve dagrecreatieve voorzieningen dat natuur- en recreatiewaarden en de landschappelijke kwaliteit zo minimaal als mogelijk worden aangetast. Dit is onder andere aan de orde in en om Buytenpark Zoetermeer. Uitbreiding van Snowworld daar moet deze waarden en die van het park zelf zo min mogelijk aantasten.

De kroonjuwelen cultuurhistorie en de beschermde stads- en dorpgezichten in het landelijk gebied dragen bij aan de recreatieve en toeristische waarde.

### Verblijfsrecreatie

Op de functiekaart is een aantal locaties aangeduid als verblijfsrecreatiegebied. Onder deze aanduiding vallen campings en complexen van recreatiewoningen. Deze recreatieve voorzieningen zorgen vaak voor een belangrijke economische impuls voor de omgeving in de vorm van werkgelegenheid en bestedingen in de recreatieve en toeristische sfeer. Om deze functie te behouden is permanente bewoning in deze complexen uitgesloten. Daarom zijn deze gebieden, ondanks hun meer dorpsachtige voorkomen, niet voorzien van een bebouwingscontour. Zij worden niet gerekend tot de stedelijke voorzieningen. Dit sluit overigens niet uit dat er binnen bebouwingscontouren dergelijke voorzieningen kunnen worden ontwikkeld. Uitbreiding van bedrijfsmatig geëxploiteerde complexen is mogelijk onder de strikte voorwaarde dat de kernkwaliteiten in het landelijk gebied niet worden aangetast en er sprake is van een duidelijk voordeel voor de omgeving. Onder dezelfde voorwaarden zijn nieuwe locaties voor verblijfsrecreatie mogelijk waar deze op de functiekaart zijn aangeduid als zoeklocatie verblijfsrecreatie.

In de Hoeksche Waard zijn er recreatieve potenties zoals mogelijkheden voor extensieve en verblijfsrecreatie in het zuiden van de Hoeksche Waard, met name bij Numansdorp.

In de provinciale landschappen ligt het accent op de bruikbaarheid voor de recreërende stedeling. Daarom is hier buiten bebouwingscontouren nieuwe vestiging van verblijfsrecreatie uitgesloten.

### Recreatievisie Goeree Overflakkee

Door de provincie is, in samenwerking met de regio, de Recreatievisie Goeree-Overflakkee opgesteld: Belevingseiland in de Delta. De kansrijke locaties zijn in de structuurvisie overgenomen. De Brouwersdam is als toeristisch centrum aangegeven, bij Ouddorp zijn een aantal verblijfsrecreatiegebieden aangegeven en bij het Flauwe Werk is strandbebouwing mogelijk. De kansrijke ontwikkellocaties Stellendam Haven/Scharrezee, Middelharnis Noord, Oude Tonge, Ooltgensplaat en Roxenissepolder/Melissant zijn als zoeklocatie verblijfsrecreatiegebied aangegeven. Daarnaast wil de provincie ruimte geven aan de uitbreiding van de jachthavens in Herkingen en Battenoord.

Voorwaarde voor de nieuwe recreatieve ontwikkelingen is dat het geen geïsoleerde ontwikkelingen mogen zijn. Zij moeten onderdeel zijn van een integrale gebiedsontwikkeling ter verbetering van de ruimtelijke en toeristische kwaliteit en in lijn zijn met de Recreatievisie Goeree-Overflakkee. Ook zijn bij de uitwerking van de plannen, en dan met name op de Kop van Goeree, bij Stellendam en bij Oude Tonge, de Ecologische Hoofdstructuur en Natura2000 harde randvoorwaarden en dient rekening gehouden te worden met de cultuurhistorische waarden in de omgeving."

#### 4.8.2 Behouden van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur

De provincie bezit een groot aantal cultuurhistorische en archeologische waarden, die beschreven zijn in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur<sup>23</sup>. Bij het provinciaal belang 'behoud van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur' horen de ambities:

- topgebieden cultureel erfgoed beschermen;
- kroonjuwelen cultureel erfgoed beschermen;
- archeologische waarden beschermen;
- molenbiotopen beschermen;
- landgoed- en kasteelbiotopen en landgoederenzones beschermen.

Cultuurhistorie is een van de dragers van ruimtelijke kwaliteit. De opgave voor het ruimtelijk beleid is om vanuit een integraal perspectief:

- te bevorderen dat cultuurhistorisch waardevolle structuren, complexen, ensembles en elementen behouden blijven;

<sup>23</sup> De Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland (CHS) geeft op kaart een overzicht (op hoofdlijnen) van de cultuurhistorische kenmerken en waarden in Zuid-Holland, vastgesteld door Gedeputeerde Staten. De CHS-kaart is te raadplegen via: [www.zuid-holland.nl/chs](http://www.zuid-holland.nl/chs)

- te bevorderen dat de cultuurhistorie kan worden beleefd en bijdraagt aan de recreatief-toeristische kwaliteit van het landelijk gebied.

Binnen de provincie ligt hierbij het accent op die gebieden en structuren waar cultuurhistorische waarden in hoge mate voorkomen. Dit betreft de zogeheten topgebieden en kroonjuwelen cultureel erfgoed. kroonjuwelen cultureel erfgoed zijn op de kwaliteitskaart opgenomen als 'identiteitsdragers'. Deels binnen, maar gedeeltelijk ook buiten de topgebieden bevinden zich waarden of structuren die specifieke bescherming behoeven. Dit betreft archeologische waarden, landgoederen, molenbiotopen en de waterlinies. De molenbiotopen zijn aangegeven op kaart 11 van de verordening; de landgoederen op kaart 12 van de verordening.

#### Kaart 4.8.2: Cultuurhistorische Hoofdstructuur

##### Topgebieden cultureel erfgoed

In de provincie zijn 16 gebieden benoemd als topgebied cultureel erfgoed. Het gaat om gebieden of structuren met een gave cultuurhistorische samenhang, met betrekking tot archeologie, landschapshistorie en nederzettingen. Dit betreft bijvoorbeeld gebiedsspecifieke ontginningspatronen, bebouwingslinten en afzonderlijke bouwwerken als molens en historische boerderijen. De bescherming in topgebieden richt zich op de continuïteit van het karakter, door behoud en versterking van de structuur. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn mogelijk, binnen randvoorwaarden vanuit cultuurhistorie. Voor de topgebieden zijn regioprofielen cultuurhistorie opgesteld, die concreet de cultuurhistorische waarden beschrijven en kwalitatieve richtlijnen bevatten voor ruimtelijke ontwikkeling en de omgang met deze waarden<sup>24</sup>.

##### Kroonjuwelen cultureel erfgoed

Binnen de topgebieden is een beperkt aantal gebieden of elementen benoemd met een zeer gave, kwetsbare cultuurhistorische samenhang, die door hun unieke karakter bepalend zijn voor de identiteit van een plek. Voor deze kroonjuwelen is de bescherming gericht op behoud van de uitzonderlijke kwaliteit. Vanwege het unieke karakter kunnen de kroonjuwelen ook een toeristische waarde hebben. Ruimtelijke ontwikkelingen die strijdig zijn met het cultuurhistorisch belang zijn in principe niet mogelijk. Het betreft de volgende gebieden:

- Landgoed Keukenhof
- Aarlanderveen en molenviergang
- Oude Hollandse Waterlinie; Wierickeschans en Weteringen
- Middengebied Krimpenerwaard; niet ruilverkaveld veenweidegebied
- Panorama Kinderdijk
- Nieuwe Hollandse Waterlinie: Diefdijk
- Schurvelingengebied
- Polder de Biesbosch
- Kagerplassen en omgeving
- Landgoederenzone Wassenaar / Voorschoten / Leidschendam
- Weipoort
- Meije
- Kerngebied Midden-Delfland

##### Archeologie

Een groot deel van de cultuurhistorische waarden bevindt zich in de bodem en onttrekt zich aan het oog. Archeologische waarden kunnen zowel binnen als buiten bebouwingscontouren worden

<sup>24</sup> De topgebieden cultuurhistorie vervallen op het moment dat alle gebiedsprofielen zijn vastgesteld. De regioprofielen cultuurhistorie worden opgenomen in de gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit. Daar waar een gebiedsprofiel is vastgesteld, vervalt het regioprofiel.

aangetroffen. Bij elke in deze structuurvisie beschreven hoofdpoging kan het archeologisch erfgoed in het geding zijn. De bekende en potentiële archeologische vindplaatsen zijn benoemd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur en dienen beschermd te worden. Uitgangspunt van Europees, landelijk en provinciaal beleid is behoud in situ van archeologische waarden; dat wil zeggen dat het archeologisch erfgoed in principe niet verstoord dient te worden.

### Landgoederenzone

Landgoederen vormen een belangrijk onderdeel van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur. Veel van deze landgoederen liggen in reeksen in de vorm van landgoederenzones op de oude strandwallen achter de duinen, zoals de landgoederenzone bij Wassenaar. Landgoederen dragen bij aan de landschappelijke en recreatieve kwaliteit van hun omgeving. Een vrije ligging en zichtassen zijn daarbij belangrijk. Voor bescherming van de relatie tussen het landgoed en de omgeving van het landgoed is door Zuid-Holland de landgoedbiotoop ontwikkeld. Bij ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving van een landgoedbiotoop moet rekening worden gehouden met de kwaliteiten ervan. Gelet op het feit dat de bebouwing (volume, dichtheid en bouwhoogte) invloed hebben op de beleving, vragen wij aan de gemeente hiermee rekening te houden. De landgoedbiotopen zijn aangegeven op kaart 12 van de Verordening.

Zuid-Holland kent verschillende landgoederenzones, te weten:

- Landgoederenzone Wassenaar-Voorschoten-Leidschendam-Voorburg (ook zijnde een kroonjuweel in de CHS)
- Vlietzone
- Landgoederenzone Rijswijk
- Zone Warmond
- Zone Noordwijkerhout/Noordwijk
- Zone Leiden/Oegstgeest

Deze zones bestaan uit 3 of meer landgoedbiotopen, restanten van buitenplaatsen en buitenplaatsen zonder biotoop, alsmede aangrenzende gebieden die bijdragen aan het buitenplaatskarakter van het gebied: ruime, groene woonwijken, meestal villawijken, en allerlei groengebieden. Als gevolg van ontwikkelingen in de tijd bevinden er zich in het gebied van de zones ook structuren en gebieden die niet bijdragen aan het buitenplaatskarakter van het gebied en die soms dat karakter verstoren, zoals grootschalige infrastructuur en bedrijventerreinen. De onderscheiden landgoederenzones worden beschreven in het rapport van Beek en Kooiman en opgenomen in de kaart van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur van Zuid-Holland.

Voor de landgoedbiotopen en de monumenten binnen de landgoederenzones staat bescherming via artikel 14 van de Verordening Ruimte en via de Monumentenwet voorop. Voor de gebieden met een hoge waarde binnen de landgoederenzones, zoals de restanten van buitenplaatsen en buitenplaatsen zonder biotoop, alsmede aangrenzende gebieden die bijdragen aan het buitenplaatskarakter van het gebied: ruime, groene woonwijken, meestal villawijken, en allerlei groengebieden gaat het om de continuïteit van het karakter van de zone, door behoud en ontwikkeling/versterking van de structuur. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn daar mogelijk binnen deze randvoorwaarden vanuit cultuurhistorie. Daarbij gaat het om kwaliteitsaspecten die invloed hebben op de beleving van de zones, zoals kenmerken van de bebouwing (volume, dichtheid en bouwhoogte) of het groen. Voor de landgoederenzones Wassenaar en Warmond (deels) geldt daarenboven ook dat deze zone als beschermd stads- en dorpsgezicht en cultuurhistorisch kroonjuweel van zeer hoge waarde zijn en dat daarbij het behoud van de uitzonderlijke kwaliteit voorop staat.

De landgoederenzones worden opgenomen in de gebiedsprofielen. Voor alle landgoederenzones geldt dat de provincie Zuid-Holland ontwikkelingen die afbreuk doen aan de landschappelijke en/of cultuurhistorische waarden van de betreffende zone niet zal toestaan.

### Waterlinie en Limes



In het Nationaal Landschap Groene Hart ligt een belangrijk deel van de Oude Hollandse Waterlinie, een verdedigingssysteem uit de 17<sup>e</sup> en 18<sup>e</sup> eeuw, waarmee het lage land bij vijandelijke dreiging onder water gezet kon worden. Van deze waterlinie zijn nog restanten waarneembaar in de vorm van versterkingen, civieltechnische werken en inundatievelden. Ook resten van andere verdedigingslijnes, zoals de Atlantikwall, zijn van cultuurhistorische waarde en zijn opgenomen in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur. De Limes, de oude grens van het Romeinse rijk, houdt zich verborgen in het landschap. Deze hele zone langs de Oude Rijn is rijk aan archeologische vindplaatsen en is beschreven in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur.

#### **4.8.3 Verbeteren belevingswaarde en verminderen verrommeling**

Bij 'verbetering belevingswaarde en vermindering verrommeling' horen de ambities:

- openheid behouden;
- (snel)wegpanorama's en openbaar vervoerpanorama's behouden;
- verrommeling actief opruimen en tegengaan, rekening houdend met kernkwaliteiten van landschap, natuur en cultuurhistorie (bijvoorbeeld saneren verspreid glas);
- stiltegebieden beschermen.

Deze kwaliteiten worden verder uitgewerkt in de kwaliteitskaart.

#### **Diversiteit**

De diversiteit van landschappen in Zuid-Holland, waaronder kust, veen- en deltalandschap is uniek. Binnen deze landschappen is ook weer sprake van diversiteit. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de contrasten tussen droog-nat, hoog-laag, bebouwd-onbebouwd, open-dicht, rust-drukke, groot-klein, en natuur-cultuur. Kleinschalige elementen zoals sloten, boezemwateren, dijken en molens (Nederland-waterland) zorgen eveneens voor diversiteit. Maar ook grootschalige structuren, zoals verdedigingslijnes, bebouwingslinten en droogmakerijen dragen hieraan bij. En natuurlijk dragen ook de steden en dorpen er aan bij. Diversiteit speelt dus op verschillende niveaus en kent vele vormen. Landschappelijke diversiteit is een belangrijke belevingswaarde, die mede bepaald wordt door de andere kernkwaliteiten. De verschillende landschappen, met zichtbare contrasten, spreken tot de verbeelding. Bovendien biedt diversiteit de keuze om te recreëren in een rustige of juist een dynamische omgeving.

#### **Openheid**

Openheid betekent vooral 'zicht op de horizon'. Hoe open een gebied is of wordt ervaren hangt niet alleen samen met maat en schaal, maar ook door elementen in en aan de randen van het gebied. Hoge gebouwen, windmolens, maar ook boselementen kunnen het gevoel van openheid aantasten. Openheid is een kwetsbare kernkwaliteit. Openheid is bovendien een schaars goed in het volle Zuid-Holland. Het handhaven van de openheid in grote delen van het Groene Hart en de delta betekent tevens het respecteren van de cultuurhistorische waarde van die gebieden. Openheid wordt in de kwaliteitskaart uitgewerkt in de verschillende landschapstypes.

#### **Panorama's**

In het landelijk gebied is het van belang het landschap ook vanaf bovenregionale infrastructuur te kunnen beleven. Doorzichten vanaf (snel)wegen en spoorlijnen worden behouden. Een aantal bijzondere doorzichten vanaf het spoor zijn tot OV-panorama benoemd. Deze zijn te vinden langs het spoor door Midden-Delfland, door Duin, Horst en Weide, bij Dordrecht Zuid-Moerdijk, tussen Arkel en Leerdam, door de Bollenstreek, langs de lijn Gouda-Woerden, door de Tweemanspolder, Sassenheim-Kaag en Wijk en Wouden. Ontwikkelingen in deze zones (zie de kwaliteitskaart) zijn alleen mogelijk als zij geen afbreuk doen aan de kwaliteit van openheid en de zichtlijnen vanuit de infrastructuur, naast de kernkwaliteiten en cultuurhistorie in die zones. Panorama's komen in aanmerking als prioriteitsgebied voor het opruimen van verrommeling, zoals verspreid glas.

#### **Rust en stilte**

De kernkwaliteit 'rust en stilte' is een belangrijke waarde. Rust en stilte vormen voor mensen een belangrijke tegenhanger van het dynamische leven in de stad. Rust en stilte in het landelijk gebied worden hoog gewaardeerd en zijn van groot belang voor een goed en gezond woon- en vestigingsklimaat. Deze kwaliteiten dragen bij aan de waarde van het gebied voor de recreant en de natuur.

#### 4.8.4 Realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur

Bij het provinciaal belang 'realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur' horen de ambities:

- Voortvarend, compleet en klimaatbestendig ontwikkelen en beschermen van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) met inbegrip van het Europese netwerk van natuurgebieden (Natura2000).
- Realiseren van nieuwe natuur om de kerngebieden in de Ecologische Hoofdstructuur<sup>25</sup> te vergroten, de samenhang daartussen te versterken en de natuurkwaliteit daarvan te verbeteren, bijvoorbeeld door de Groene Ruggengraat en Deltanatuur.
- Belangrijke weidevogelgebieden beschermen.
- De water- en milieukwaliteit in natuurgebieden verbeteren.
- Biodiversiteit van flora en fauna als drager voor een ecologisch duurzaam landschap.
- Natuurwaarden buiten de Ecologische Hoofdstructuur veilig stellen, zoals de belangrijke gebieden voor weidevogels en overwinterende ganzen met voortzetting van het huidige agrarisch grondgebruik.
- Ecologische Hoofdstructuur waar mogelijk beter benutten voor recreatie.

De Ecologische Hoofdstructuur bestaat uit de bestaande bos- en natuurgebieden, landgoederen, nieuwe natuurgebieden, robuuste ecologische verbindingen, de grote wateren en de Noordzee. De Ecologische Hoofdstructuur op het land is als natuurgebied op de functiekaart (globaal) weergegeven. De exacte begrenzing is aangegeven op kaart 3 van de Verordening. De Natura2000-gebieden behoren tot de Ecologische Hoofdstructuur. Een beperkt deel van de Natura2000-gebieden bestaat uit blijvend agrarisch gebied zonder verwervingstaakstelling, bijvoorbeeld de akkers en graslanden in het Oude Land van Strijen In de Hoeksche Waard. Voortzetting van het huidige agrarische grondgebruik blijft daar mogelijk en wordt beschouwd als een onderdeel van de wezenlijke kenmerken en waarden. De duinen, de Groene Ruggengraat met daarin de bestaande natuurkernen en de Zuid-Hollandse Deltawateren vormen de grote dragers van de Ecologische Hoofdstructuur. In het kader van de Ecologische Hoofdstructuur zal op Goeree Overflakkee nog een afweging moeten worden gemaakt over natuurontwikkeling in het oostelijke deel van de Polder Zuiderdiep dan wel in de Polder Roxenisse. Beide polders hebben daarvoor op de functiekaart over de agrarische aanduiding een arcering "zoekgebied natuur" gekregen.

#### Kaart 4.8.4: Ecologische Hoofdstructuur en belangrijke weidevogelgebieden

De Ecologische Hoofdstructuur is weergegeven op kaart 4.8.4. Op (ruimtelijke) ontwikkelingen in de Ecologische Hoofdstructuur is het 'nee, tenzij'-regime en het compensatiebeginsel van toepassing (zie paragraaf 4.8.4.1). Daarnaast worden in de planperiode ook de nodige maatregelen genomen om de water- en milieukwaliteit in de Ecologische Hoofdstructuur te verbeteren.

#### Groene Ruggengraat

Volgens het regeerakkoord worden de robuuste verbindingen geschrapt en moet voor de overige EHS nog bepaald worden welk deel van de restantopgave aan nieuwe natuur nog zal worden gerealiseerd, welke instrumenten daartoe zullen worden ingezet en wat er gebeurt met het deel waarvoor geen uitzicht meer bestaat op realisatie in de periode tot en met 2018. Zie beleidsagenda. Teksten over de huidige groenopgave kunnen op basis van de actuele kennis van zaken rond de 'herijking van het ILG' mogelijk na de inspraakronde worden geactualiseerd.

Belangrijkste element voor natuurontwikkeling in het Groene Hart is de Groene Ruggengraat; ook een Groene Hart icoonproject. Het gaat om een op natte natuur gerichte inrichting die in andere gebiedsfuncties zoals waterhuishouding, landbouw, recreatie en landschap wordt ontwikkeld. Met de aanleg van de Groene Ruggengraat wordt een robuuste ecologische verbinding van nationaal belang gerealiseerd van de Zeeuwse delta tot het Lauwersmeergebied. De Groene Ruggengraat heeft meer dan alleen een ecologische functie. Zij draagt ook bij aan versterking van de landschappelijke diversiteit en cultuurhistorische identiteit, duurzaam waterbeheer en mogelijkheden voor recreatief gebruik. De precieze invulling van de Groene Ruggengraat is afhankelijk van de natuurdoelstellingen, de mogelijkheden van duurzaam waterbeheer (waterkwantiteit en –kwaliteit) en de kernkwaliteiten van het gebied waar de Groene Ruggengraat doorheen loopt. De aanduiding op de functiekaart is dan ook indicatief. In de Krimpenerwaard is zij begrensd in het gebiedsproces Veenweidepact. Voor Gouwe-Wiericke en Alblasserwaard moet dit nog in gebiedsprocessen gebeuren. Rust en stilte zijn een belangrijk goed in de Groene Ruggengraat. De realisering van de Groene Ruggengraat moet voor 2018 zijn afgerond en daarmee een belangrijke impuls geven aan de natuurfunctie (Ecologische Hoofdstructuur) en bodemdaling in de natte veenweidegebieden tegenaan.

#### Weidevogelgebieden en overige natuurwaarden

Ook buiten de bovengenoemde natuur(gebieden) zijn er veel natuur- en landschapswaarden in het landelijk gebied. Vaak zijn die kleinschaliger of hangen ze samen met andere functies, zoals weidevogels afhankelijk zijn van de aanwezigheid van de grondgebonden veehouderij. De belangrijke weidevogelgebieden in het landelijk gebied zijn op de functiekaart en kaart 4.8.4 opgenomen. Voor de overige kleinschalige karakteristieke natuur- en landschapswaarden is de gemeente het aangewezen niveau om de bescherming via het bestemmingsplan te regelen. Zowel de belangrijke weidevogelgebieden als de karakteristieke landschapselementen vallen onder het compensatiebeginsel. (zie paragraaf 4.8.4.1)

#### 4.8.4.1 Compensatiebeginsel natuur, recreatie en landschap

In een dynamische omgeving is het niet te vermijden dat er toch plannen ontwikkeld worden die inbreuk doen op te beschermen waarden. In het algemeen wordt er bij ontwikkelingen gevraagd om een goede landschappelijke inpassing. Voor een aantal categorieën gebieden wordt daarboven compensatie van het verlies aan waarden geëist. In Zuid-Holland gaat het dan om

- de Ecologische Hoofdstructuur;
- de belangrijke weidevogelgebieden;
- de recreatiegebieden in de Zuidvleugel;
- de karakteristieke landschapselementen.

In deze gebieden zijn geen nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen toegestaan die een significant negatief effect hebben op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied tenzij daarmee een groot openbaar belang gediend is en er geen reële alternatieven voorhanden zijn. In dat geval moet de schade zoveel mogelijk beperkt worden door het treffen van mitigerende maatregelen en moet de resterende schade gecompenseerd worden. In het algemeen vindt de compensatie plaats:

- i aansluitend aan of nabij het aangetaste gebied, met dien verstande dat een duurzame situatie ontstaat;
- ii door realisering van kwalitatief gelijkwaardige waarden of fysieke compensatie op afstand van het gebied als fysieke compensatie aansluitend aan of nabij het gebied niet mogelijk is, of
- iii op financiële wijze als zowel fysieke compensatie als compensatie door kwalitatief gelijkwaardige waarden op korte termijn redelijkerwijs onmogelijk is.

De compensatieverplichting voor gebieden in de Ecologische Hoofdstructuur is conform de AMvB Ruimte geregeld in artikel 5 van de verordening. Het compensatiebeginsel is niet van toepassing op ontwikkelingen binnen het huidige agrarische grondgebruik in belangrijke weidevogelgebieden (zoals intensivering van het graslandgebruik, de aanleg van kavelpaden, slootdempingen, ruwvoederteelt en de nieuwbouw of uitbreiding van boerderijen), op de vestiging of uitbreiding van (zeer) intensieve vormen van dagrecreatie in recreatiegebieden (mits wordt voldaan aan de voorwaarden in art 3 van de

verordening) en op de aantasting van karakteristieke landschapselementen voor zover gelegen binnen de bebouwingscontouren of agrarische bouwpercelen.

In het gehele landelijke gebied komen karakteristieke landschapselementen voor die beschermd moeten worden. Door de kleinschaligheid is het bestemmingsplan het aangewezen planniveau om daarvoor het compensatiebeginsel vast te leggen.

De wijze waarop het compensatiebeginsel bij (ruimtelijke) ingrepen in de EHS, belangrijke weidevogelgebieden, recreatiegebieden en karakteristieke landschapselementen moet worden toegepast en de stappen die in een compensatieprocedure moeten worden doorlopen, staan in de provinciale beleidsregel 'Compensatie Natuur, en Landschap Zuid-Holland (1997)'.<sup>26</sup>

---

<sup>26</sup> Het huidige 'Compensatiebeginsel Natuur en Landschap Zuid-Holland (1997)' zal in 2012 worden herzien, geactualiseerd en verduidelijkt.

## 4.9 Stad en land verbonden

De groene ruimte in en om de stad wordt hoog gewaardeerd. Met een verstedelijkingsopgave die vooral gericht is op intensivering en herstructurering, wordt de kwaliteit van de groene ruimte steeds belangrijker. Niet alleen vanuit het oogpunt van de leefbaarheid voor bewoners, maar ook vanwege een aantrekkelijk en onderscheidend vestigingsklimaat.

In Zuid-Holland is vooral in de omgeving van het stedelijk gebied sprake van grote recreatietekorten, is de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het landschap onvoldoende en schiet de kwaliteit van het landschap tekort door versnippering en verrommeling.

Er ligt een grote opgave om de samenhang tussen stad en land en de kwaliteit van de groene ruimte nabij de stad over de volle breedte aanzienlijk en duurzaam te versterken. Alleen bescherming en het toevoegen van hectares recreatiegebied is daarvoor niet toereikend. Het gaat om een nieuwe balans tussen bescherming en ontwikkeling voor alle groene ruimten in en nabij het stedelijk gebied. Naast de gesignaleerde tekortkomingen is ook de potentie aanwezig: de groene ruimte is in het stedelijk netwerk van Zuid-Holland nooit ver weg en ook nabij de stad kent de provincie een unieke variatie aan bijzondere landschappen en groengebieden.

### Kaart 4.9: Stad en land verbonden

#### 4.9.1 Versterken recreatieve functie en groenstructuur

Bij het provinciaal belang 'Versterken recreatieve functie en groenstructuur' horen de volgende ambities:

- ontwikkelen van een volledig en gevarieerd recreatieaanbod binnen en buiten de stad;
- beschermen en ontwikkelen van de gebiedseigen kwaliteiten in de landschappen nabij de stad;
- verbeteren van de bereikbaarheid, toegankelijkheid en zichtbaarheid van het landschap nabij de stad;
- ontwikkelen en compleet maken van een aantrekkelijk en veilig recreatief netwerk (fiets- en wandelpaden, wegen, waterwegen, recreatietransferia) dat zowel stad en land als groengebieden onderling verbindt;
- stimuleren van duurzame, op de stedelijke vraag gerichte (verbrede) landbouw;
- tegengaan van versnippering en verrommeling van het landschap;
- versterken van culturele en toeristische voorzieningen;
- wateropvang in stadsranden als onderdeel van de groenstructuur.

Samenvattend is het hoofddoel van dit provinciaal belang het verbeteren van de relatie tussen stad en land in zowel ruimtelijk, recreatief als economisch opzicht. Daartoe heeft de provincie voor de groene ruimte in en nabij de stad een nieuw concept ontwikkeld: de Zuidvleugelgroenstructuur. De groenstructuur omvat alle provinciale landschappen, regioparken en recreatieve verbindingen in de stedelijke invloedssfeer, alsmede de grotere eenheden stedelijk groen. De Zuidvleugelgroenstructuur vormt aldus een 'twee-eenheid' met het stedelijk netwerk. Het concept is te vergelijken met het concept "Green Belt of London" maar dan op de schaal van de Zuidvleugel. Buiten de groenstructuur liggen de grote landschappen waar de opgaven minder op de relatie met de stad zijn gericht. De Zuidvleugelgroenstructuur beoogt *bescherming* van de bestaande groene ruimte in en nabij de stad met tegelijkertijd duurzame ontwikkeling van de kernkwaliteiten. Dit vraagt zowel een overkoepelende aanpak als regionaal maatwerk.

#### 4.9.2 Zuidvleugelgroenstructuur

De ambities voor de Zuidvleugelgroenstructuur vertonen een grote veelzijdigheid. In deze groenstructuur worden vier gebiedscategorieën onderscheiden. Iedere gebiedscategorie heeft een eigen opgave. Daarnaast is het belangrijk dat zij met elkaar een samenhangend ruimtelijk stelsel gaan

vormen met een eigen verantwoordelijkheidsverdeling en tevens een grotere samenhang met het stedelijk netwerk krijgen. Het versterken van die samenhang is een cruciale opgave.

De volgende vier categorieën worden onderscheiden: (zie kaart 4.9.2):

1. [de provinciale landschappen](#)  
Provinciale landschappen zijn regio-overschrijdende en begrensde landschappen in de stedelijke invloedssfeer en liggen tussen stedelijke agglomeraties. Ze hebben een unieke landschappelijke identiteit en ze zijn multifunctioneel van karakter (verbrede landbouw, recreatie, natuur, water, cultuurhistorie, dorpen). De provincie is hier de trekker.
2. [de regioparken](#)  
Regioparken zijn de grote recreatie- en natuurgebieden nabij de stad buiten de provinciale landschappen. Primair bieden ze ruimte aan openluchtrecreatie, water en natuur, soms met ruimte voor verbrede landbouw. De regio is hier de trekker.
3. [de grotere eenheden stedelijk groen](#)  
De grotere eenheden stedelijk groen liggen binnen het stedelijk gebied en bieden ruimte voor (intensieve) openluchtrecreatie, sport en natuur. De steden zijn hier de trekkers.
4. [het verbindend recreatief netwerk](#)  
Het samenhangend netwerk van aantrekkelijke en veilige recreatieve routes. Het betreft de belangrijke fietspaden, wandelwegen en waterwegen die zowel stad en land als groengebieden onderling verbinden. De provincie is hier de trekker.

In de Zuidvleugelgroenstructuur gaan bescherming en ontwikkeling samen. In het beleid voor deze gebieden ligt het accent op het beschermen van landschappelijke kwaliteiten en het weren van verstedelijking. Voor de groenstructuur ligt het accent op de ontwikkelopgave, gericht op een betere verbinding van stad en land.

#### [Kaart 4.9.2: Zuidvleugelgroenstructuur](#)

##### [4.9.2.1 Provinciale landschappen](#)

Vooraf in de provinciale landschappen komen bescherming en ontwikkeling bijeen. Dit aanvullend beleid voor de provinciale landschappen is nadrukkelijk een provinciaal belang. Reden dus om de betreffende zes landschappen onder één (provinciale) noemer te brengen.

Binnen de Zuidvleugelgroenstructuur zijn de volgende zes provinciale landschappen onderscheiden:

- Midden-Delfland
- Land van Wijk en Wouden
- Duin, Horst en Weide
- Hollands Plassengebied
- Bentwoud-Rottemeren
- IJsselmonde

#### [Kaart 4.9.2.1a: Provinciale landschappen](#)

De gemeenschappelijkheid van de zes provinciale landschappen ligt in de sterke relatie met de stad. Het accent ligt op integrale bescherming en gebiedsontwikkeling. Ze worden gevrijwaard van verstedelijking. Dorpsontwikkeling in de provinciale landschappen is mogelijk binnen landschappelijke randvoorwaarden. Drie van de zes provinciale landschappen liggen in het Groene Hart (metropolitane landschappen uit de Voorloper Groene Hart). De provinciale landschappen worden gekenmerkt door een gebiedseigen landschappelijke identiteit en relatieve rust ten opzichte van de stad. Grote delen zijn cultuurhistorisch van belang. Die delen zijn aangeduid als topgebied of kroonjuweel cultureel erfgoed.

De ontwikkelingsopgave is veelzijdig. Voorop staat vergroting van de recreatieve bruikbaarheid en aantrekkelijkheid van het landschap. Een aanzienlijke verbetering van de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de gebieden is een voorwaarde voor een goede relatie met de omliggende steden. Een fijnmazig verbindend recreatief netwerk van wandel- en fietspaden en vaarroutes moet hieraan bijdragen.

Andere gebiedsopgaven zijn het opruimen en tegengaan van verrommeling en het ontwikkelen van nieuwe recreatie- of natuurgebieden, waar nodig in combinatie met waterberging. Dit alles in evenwicht met de landschappelijke identiteit van het gebied. Tegelijk is het van groot belang de landbouw een duurzaam economisch perspectief te bieden, gericht op combinaties van agrarisch natuur- en landschapsbeheer en productie van goederen en diensten voor de stedelijke vraag.

Om een deel van de recreatietekorten op te lossen, zal in de komende jaren zo'n 5.000 hectare nieuw groen rond de steden worden gerealiseerd met een (intensieve) recreatiefunctie: Recreatie om de Stad (RodS)<sup>27</sup>. Deze ontwikkeling vindt plaats in zowel de provinciale landschappen als de regioparken. De kwaliteitseisen voor recreatiegebieden binnen de regeling RodS zijn: een gemiddelde opvangcapaciteit van 20 personen per hectare per dag, volledige openstelling en zonder betaling toegankelijk, en bereikbaar via wandel- en fietspaden vanuit de woonomgeving. Ondanks deze investeringen blijft er sprake van recreatieve tekorten. Om de recreatietekorten dichtbij huis te verminderen wordt vooral ingezet op een hogere kwaliteit en diversiteit van bestaande recreatiegebieden.

Gezien het belang dat aan de recreatiegebieden in de Zuidvleugel wordt gehecht, geldt hier het compensatiebeginsel (zie paragraaf 4.8.4.1). Deze recreatiegebieden in de Zuidvleugel zijn aangegeven op kaart 4.9.2 1b.

#### [kaart 4.9.2.1b: Recreatiegebieden in de Zuidvleugel](#)

##### 4.9.2.2 Regioparken

Regioparken zijn de grote recreatie- en natuurgebieden nabij de stad en buiten de provinciale landschappen. De regioparken liggen zowel tussen de stedelijke agglomeraties als aan de randen van het stedelijk netwerk en hebben veelal een regionale functie. Het accent ligt op ontwikkeling en beheer van recreatie en natuur, soms op kleine schaal in combinatie met verbrede landbouw. Een deel van de RodS-opgave krijgt hier gestalte. Voorbeelden van regioparken zijn het Bieslandse Bos/de Balij, de Delflandse Kust, de Brielse Maas/Bernisse, de Nieuwe Dordtse Biesbosch en de Veenweideparel in de Zuidplaspolder. Ontwikkeling en beheer van regioparken is gericht op redelijk intensief recreatief gebruik en een hoge recreatieve belevingswaarde. Natuur in de regioparken heeft bij voorkeur een robuust karakter. Ontwikkeling van nieuwe regioparken is mogelijk in gebieden die in de stedelijke invloedssfeer liggen. Zoeklocaties hiervoor zijn aangegeven in de Merwedezone en in de noordrand van de Hoeksche Waard (legenda-eenheid zoeklocatie recreatie). Met de realisering van nieuwe regioparken wordt feitelijk de Zuidvleugelgroenstructuur uitgebreid.

##### 4.9.2.3 Grotere eenheden stedelijk groen

De grotere eenheden stedelijk groen vervullen een essentiële functie voor het leef- en vestigingsklimaat in de stad (recreatie, sport, natuur). Dit belang neemt toe met een verstedelijkingsopgave die grotendeels op binnenstedelijke intensivering is gericht. De provincie beschouwt daarom de grotere eenheden stedelijk groen als onderdeel van de groenstructuur en streeft ernaar deze beter in te bedden in de samenhangende groenstructuur. Ruimtelijke

<sup>27</sup> Het gaat hier om recreatiegebieden binnen de Zuidvleugel. Volgens het regeerakkoord wordt de rijksbetrokkenheid bij RodS beëindigd. Bepaald dient te worden welk deel van de restantopgave aan nieuwe recreatiegebieden nog zal worden gerealiseerd, welke instrumenten daartoe zullen worden ingezet en wat er gebeurt met het deel waarvoor geen uitzicht meer bestaat op realisatie. Deze actie wordt toegevoegd aan de beleidsagenda. Teksten over de huidige groenopgave kunnen op basis van de actuele kennis van zaken rond de 'herijking van het ILG' mogelijk na de inspraakronde worden geactualiseerd.

ontwikkelingen zijn mogelijk mits behoud van de groene functies en kwaliteiten voorop staat. Enkele voorbeelden zijn het Kralingse Bos in Rotterdam en het Zuiderpark in Den Haag.

#### 4.9.2.4 Het verbindend recreatief netwerk

De verbinding tussen de verschillende groengebieden is van wezenlijk belang voor het welslagen van de Zuidvleugelgroenstructuur. Het gaat om het voltooiën van een compleet netwerk van recreatieve verbindingen tussen de provinciale landschappen, de regioparken, de stedelijke parken en de woonwijken en centra van het stedelijk gebied. Aantrekkelijke fiets- en voetpaden, wegen en vaarroutes dienen het samenbindend netwerk van de gehele groenstructuur te vormen. Waterwegen vormen in het waterrijke Zuid-Hollandse landschap een belangrijk onderdeel van het verbindend recreatief netwerk. Ze zijn vaak te combineren met fiets- en voetpaden en hebben in veel gevallen een grote cultuurhistorische waarde.

Binnenstedelijk groen moet zonder hinderlijke barrières aansluiten op het buitenstedelijk groen, zodat er aantrekkelijke stad-land verbindingen ontstaan. Nieuwe infrastructuur wordt zo aangelegd dat barrièrewerking in stad-land verbindingen zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Om de samenhang en het netwerkarakter te versterken zet de provincie in op de ontwikkeling van ondersteunende voorzieningen zoals toeristische opstappunten en recreatieve transferia. Door verschillende toeristisch- recreatieve elementen via een samenhangende routestructuur te verbinden tot een gevarieerd totaal aanbod wordt de bruikbaarheid en aantrekkelijkheid van de groenstructuur vergroot. Van belang is tevens de langeafstand fiets- en wandelpaden in het groenblauwe netwerk op te nemen, om daarmee het netwerk een grotere reikwijdte te geven.



#### 4.10 Kwaliteitskaart

De kwaliteitsambities die voortkomen uit de ruimtelijke hoofdogaven zijn vertaald naar de kwaliteitskaart met haar 17 legenda-eenheden. Deze legenda-eenheden worden ten behoeve van de leesbaarheid van de kwaliteitskaart toegelicht in 17 aparte themakaarten. Voor iedere plek zal een aantal kaarten van toepassing zijn. Het is dan ook van belang die betreffende kaarten in samenhang te beschouwen. Met elkaar vormen zij de provinciale kwaliteitsambities op die specifieke plek. Transformaties of (nieuwe) ruimtelijke ontwikkelingen gaan uit van of dragen bij aan de ambities van de kwaliteitskaart. De legenda-eenheden van de kwaliteitskaart zijn gegroepeerd in zes categorieën:

##### KUSTLANDSCHAP

- I. natuurlijke duinen
- II. bollenlandschap in de binnenduinrand
- III. historische landgoederen in de binnenduinrand

##### VEENCOMPLEXEN

- IV. herkenbaar waterrijk veen(weide)
- V. droogmakerij als herkenbare eenheid

##### LANDSCHAP VAN DE DELTA

- VI. herkenbare open zeeleipolder
- VII. onderscheidend rivierengebied

##### NETWERKEN

- VIII. weg door stad en land
- IX. doorsnijdend spoor, verdichte stationsomgeving
- X. water als structuurdrager

##### (STEDELIJKE) OCCUPATIE

- XI. kwaliteit in stads- en dorpsgebied
- XII. kwaliteit in de stads- en dorpsrand
- XIII. linten blijven linten
- XIV. werkgebieden met karakter

##### BELEVING VAN ZUID-HOLLAND

- XV. gevarieerd en verbindend vrijetijdslandschap
- XVI. identiteitsdragers van Zuid-Holland
- XVII. rust en stilte

De 17 legenda-eenheden worden per stuk toegelicht met een kaart en bijbehorende tekst over: -

*Karakteristiek:* wat is er en wat speelt er?

*Ambitie:* wat is het doel voor de toekomst?

*Uitwerking:* waar nodig wordt een nadere uitwerking in de gebiedsprofielen gevraagd of een toelichting op de ambitie gegeven.

##### *Toelichting bij de kwaliteitskaart*

- De tekst behorend bij de kaart(en) benoemd de provinciale kwaliteitsambities;
- De uitwerking hiervan op kaart is niet uitputtend, noch uitsluitend opgenomen en heeft een indicatieve waarde;
- De kaart is opgesteld op schaal 1:50.000;
- De kaart is een middel om vooraan het planproces een integrale afweging te maken die de ruimtelijke kwaliteit ten goede komt;
- De kaart biedt geen oplossingen, maar een kader waarbinnen de oplossingen gevonden dienen te worden;

- Afwijkingen zijn mogelijk, mits aangetoond wordt dat de gekozen oplossing ten opzichte van de kwaliteitskaart een overtuigende meerwaarde biedt als het gaat om ruimtelijke kwaliteit;
- Bij het beoordelen van een plan gaat het niet alleen om het resultaat, maar ook om de 'kwaliteit van de afweging';
- Veelal is de bestaande situatie opgenomen als uitgangspunt voor ontwikkelingen. De kaart legt daarbij niet de huidige situatie vast, maar geeft kwaliteitsambities voor de toekomst aan.

#### 4.10.1 Kustlandschap

Het kustlandschap bestaat uit de onderdelen "natuurlijke duinen" en een tweetal ontginningslandschappen van de binnenduinen: het bollengebied en het landschap met de historische landgoederen. Het is een samenhangende en herkenbare opeenvolging van jonge duinen, besloten binnenduinenranden, besloten strandwallen en open strandvlakten, parallel aan de kustlijn. Langs de kustlijn wordt het kustlandschap gekenmerkt door een afwisseling van jonge duinen, steden, havens en badplaatsen in alle verscheidenheid.

De kustzone moet ook bij toekomstige ontwikkelingen én de veiligheid blijven garanderen én een belangrijke bijdrage leveren aan de leefomgeving in Zuid-Holland. Toekomstige ontwikkelingen in de kustzone dienen daarom niet enkel gezien te worden vanuit civieltechnische uitdagingen maar als een integrale, ruimtelijke opgave.

##### I. Natuurlijke duinen

###### Karakteristiek:

Het is een reliëfrijk, overwegend niet gecultiveerd, zandlandschap van strand en jonge duinen met hoge natuur- en recreatiewaarden. Natuurlijke processen zijn duidelijk zichtbaar door de voortdurende dynamiek van zand, golven en wind. Duingebieden worden afgewisseld door grote en kleine badplaatsen en havens. Het gebied is van belang voor de waterveiligheid en drinkwatervoorziening. De kust is een aantrekkelijke plek om te recreëren. In de komende jaren is er veel aandacht voor de veiligheid van de kust gecombineerd met de ontwikkeling van de badplaatsfunctie (recreatie en toerisme).

###### Ambitie:

###### *Duin/Dynamisch natuurgebied*

- Veiligheidsmaatregelen zijn mede gericht op het versterken van het natuurlijk kustkarakter.
- Behouden van de bijzondere landschappelijke en natuurlijke kwaliteit. Beschermen en versterken van het reliëfrijk zandlandschap van jonge duinen. Natuurlijke processen als verstuiving, vernatting en bosvorming bepalen waar mogelijk het beeld.

###### *Badplaatsen*

- Rond en in bebouwd gebied wordt de vernieuwing van de waterkering samen opgepakt met de stedelijke vernieuwing.
- Vergroten kwaliteit en allure van de badplaatsen met versterking van de eigenheid van die plaatsen.

###### *(Groene) verbinding*

- Verbeteren van de toegankelijkheid voor recreatie via een netwerk van routes.
- Versterken van het ecologische verband tussen zee- en landzijde.
- Versterken van het kustgevoel landinwaarts; het versterken van de visuele en fysieke verbinding tussen duinen en achterland.

###### *Atlantikwal*

- Ontwikkelingen dragen bij aan het behoud van de elementen van deze verdedigingslinie.

##### II. Bollenlandschap in de binnenduinenrand;

###### Karakteristiek:

Het is een uniek ontginningslandschap ontstaan door het vergraven van oude duinen en strandwallen en de aanleg van een fijnmazig vaartenstelsel ten behoeve van de bollenteelt. Kenmerkend is de afwisseling van kleurrijke bollenvelden (seizoensgebonden), verspreide bebouwing en begroeiing, vaarten en sloten. Bijzonder zijn de (restanten van) landgoederen en oude duinen. De ruimtelijke structuur wordt bepaald door een afwisseling van parallel aan de kustlijn gelegen open en verdichte zones. De kwaliteit en herkenbaarheid van dit landschap komen steeds verder onder druk door toenemende bedrijfsbebouwing en verstedelijking die niet geënt is op een samenhangende en herkenbare ruimtelijke structuur. Mede door intensivering van de bollenteelt raakt het gebied daarmee steeds verder versnipperd. Het zicht op de bollenvelden wordt door bebouwing steeds meer beperkt. De hoofdrichting van de strandwallen is aangegeven op de themakaart.

#### Ambitie:

- Nieuwe ontwikkelingen worden geplaatst in het ruimtelijk perspectief van de Duin- en Bollenstreek als geheel. Dit betekent dat zo'n ontwikkeling een bijdrage levert aan een samenhangende en herkenbare ruimtelijke structuur, op een logische plek ligt in deze structuur en toekomstbestendig is. Opgave hierbij is om de intensivering in de landbouw en de verstedelijking te koppelen aan een versterking van de landschappelijke structuur.
- In stand houden van de nog *gave strandvlakten* als contrast met de voor de bollenteelt in cultuur genomen (afgezande) oude duinen en strandwallen.
- Verbeteren van de beleefbaarheid en de aantrekkelijkheid van het unieke ontginningslandschap (bollenteelt).
- Het behouden en versterken van het zicht op de bollenvelden en het contrast tussen de open vlakten en de bestaande verdichte zones (bebouwing en beplanting).

#### Uitwerking:

Het landschap met de bollenteelt is gebaat bij een versterking van de landschappelijke structuur bij voorkeur in de vorm van 'landschapsbouw'. Indien haalbaar wordt dit meegenomen in het gebiedsprofiel Duin- en Bollenstreek.

### III. Historische landgoederen in de binnenduinarand

#### Karakteristiek:

Herkenbaar en afwisselend patroon van historische buitenplaatsen en landgoederen, volgroeide bossen en open ruimtes met deels agrarische functie. Hier is de landschapsgradiënt van duin naar veen nog herkenbaar terug te vinden. Deze gebieden hebben een hoge cultuurhistorische en recreatieve waarde. De hoofdrichting van de strandwallen is aangegeven op de themakaart.

#### Ambitie:

- Versterking van de afwisseling tussen beboste strandwallen met landgoederen en buitenplaatsen en de open strandvlakten.
- Verbetering van de kwaliteit van het ensemble van het landhuis, bijgebouw, tuin en park en de herkenbaarheid van het landgoed in het landschap.
- Vergroten van de herkenbaarheid van de landgoederenzone als samenhangend geheel

### 4.10.2 Veenlandschap

Het veenlandschap bestaat uit veenpolders (veenweide, sierteelt op veen en bovenlanden), droogmakerijen (ontstaan uit verving of uit natuurlijke meren) en plassen (verder toegelicht in paragraaf 4.10.5.X). De Nederlandse kennis en kunde van de omgang met water is hier goed terug te vinden in het hooggelegen water rondom een droogmakerij (de ringvaart), de molengangen en het ingenieuze stelsel van sloten en sluisjes in de veenpolders. Toekomstige (water)vraagstukken omvatten de bodemdaling in de veengebieden, veiligheid van diepe droogmakerijen en de verzilting

van het grond- en oppervlaktewater. Ontwikkelingen in de agrarische sector bepalen voor een groot deel het beeld van het veenweidegebied.

Het streven is gericht op het versterken van de landschappelijke diversiteit en het veen(weide) karakter, behoud van rust en stilte en het zicht op de horizon (het luwe Zuid-Holland) uitgaande van een toekomstbestendig, veilig en rendabel watersysteem.

#### IV Herkenbaar waterrijk veen(weide)

De kaart veen(weide) is opgebouwd uit de onderdelen veen(weide), sierteelt op veen en bovenlanden (afgestemd op de kwaliteitsatlas Groene Hart).

##### Veen(weide)

##### Karakteristiek:

De structuur in de veengebieden is sterk bepaald door de rivieren en veenstromen, de op enige afstand daarvan aangelegde weteringen en andere ontginningsbasissen. Loodrecht daarop staan de (regelmatige) verkavelingspatronen. Het landschap wordt daarnaast bepaald door de smalle kavels, vele sloten met hoog waterpeil en overwegend grasland als bodemgebruik. De gebieden zijn gevoelig tot zeer gevoelig voor bodemdaling als het gevolg van het 'verbranden' van veen.

##### Ambitie:

- Behoud van het veenlandschap door het afremmen van bodemdaling (zie paragraaf 4.8.1.3).
- Behoud van het contrast tussen (meer verdichte) hooggelegen boezems, linten en bovenlanden en het uitgestrekte, ingeklonken veen.
- Bewaren diversiteit aan verkavelingspatronen, waarbij lengtesloten als beeldbepalend worden beschouwd.
- Nieuwe agrarische bedrijven liggen aan ruilverkavelingslinten en vormen visuele eilanden in het veenweidelandschap door stevige, passende beplanting en een ligging op ruime afstand van elkaar.
- Behoud van de veenstroom, dijk en kade als herkenbare landschappelijke structuurdrager van het veen(weide)landschap en begrenzing van poldereenheden.
- Het gebruik is zoveel mogelijk gericht op behoud van de karakteristieken (maat van de poldereenheden, verkavelingspatroon, beplanting, kades en dijken en de zichtbaarheid van water in de vorm van sloten, weteringen en boezems)
- Ontwikkelingen zijn gericht op een duurzaam gebruik en eigenaarschap van het veen(weide)gebied. Het maken van nieuwe (agrarische) natuurlandschappen met een (extensieve) recreatieve functie behoren tot de mogelijkheid.

##### Uitwerking:

In de gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit wordt een verder onderscheid gemaakt in type veengebieden, naar aard en omvang van het gebied, ontstaanswijze, type verkaveling, waterrijkdom etcetera. Afremmen van bodemdaling, het behoud van het veenweidelandschap, een economisch rendabele bedrijfsvoering of transformatie naar natuurgebied zijn opgaven, waarbij de kwaliteitsambities in de veen(weide)gebieden een wisselend beeld opleveren.

##### Sierteelt op veen

##### Karakteristiek:

Kleinschalig besloten landschap met boom- en sierteelt. Door intensivering van de sierteelt verandert het gebied. Er is een toename van kassen en steeds meer sloten worden gedempt.

##### Ambitie:

- Rendabele bedrijfsvoering voor de sierteelt met respect voor de gebiedseigen karakteristieken
- Versterking van het kleinschalige besloten karakter met behoud van structurerende watergangen, windakkers en doorzichten, kavelrichting en -structuur en herkenbare ontginningslinten

- Nieuwe ontwikkelingen dragen bij aan het contrast tussen het besloten karakter van de sierteelt enerzijds en het omliggende veenweidelandschap anderzijds.
- Behoud van de dijk en kade als herkenbare landschappelijke structuurdrager van het veen(weide)landschap en begrenzing van poldereenheden.

#### Uitwerking:

Verdergaande verglazing van het Boskoopse veen is contrair aan de landschappelijke waarden van het gebied. Bij de uitwerking van de gebiedskwaliteiten in de gebiedsprofielen dient er specifiek aandacht te worden gegeven voor de omgang met glas en de demping van sloten.

#### **Onverveende bovenlanden**

##### Karakteristiek:

Een bovenland is een smalle strook onvergraven veengrond aan weerszijden van een veenstroom of wetering, met een scherpe overgang naar de aangrenzende droogmakerijen. Als het ware een herinnering aan het oude landschap te midden van het nieuwere landschap. De bovenlanden kennen een kleinschalig en relatief besloten en groen karakter. Bebouwing en erfbeplanting bepalen het beeld. Menging van veel verschillende functies.

##### Ambitie:

- Versterking van het verschil tussen het (oude) bovenland (hoog, besloten, groen karakter, kleinschalig) en het nieuwe land (laaggelegen, grootschalig, modern, weids).
- Behouden van de diversiteit en versterking van het multifunctionele karakter van de linten.
- Ruimtelijke verdichting is mogelijk als dit bijdraagt aan het groene karakter van de bovenlanden en geen tot nauwelijks verkeersaantrekkende werking heeft.

#### **V Droogmakerij als herkenbare eenheid**

##### Karakteristiek:

Droogmakerijen zijn ontstaan uit natuurlijke meren en uit verveningen. Ze hebben een duidelijke begrenzing door een ringdijk, ringsloot of oude hoge oeverlanden. Het landschap is visueel open (tenzij het is verstedelijkt), grootschalig en ligt gemiddeld enkele meters lager dan de omgeving. De droogmakerij kent een aangelegd watersysteem met hoofdtochten, gemaal en een regelmatige basisverkaveling. Ontginningsboerderijen liggen op regelmatige afstand langs de ontginningsweg. Elke droogmakerij heeft haar eigen ordening en maat; kavelgrootte en lengte-breedte-verhouding zijn uniek. Ten opzichte van de droogmakerij met klei als ondergrond is de droogmakerij met veen in de ondergrond waterrijker, vaak wat kleinschaliger (met name de kavelmaat) van opzet en is de bodem minder draagkrachtig. Dit is terug te zien in het gebruik en het beeld van de droogmakerijen.

##### Ambitie

- Een samenhangende visie op de droogmakerij als geheel in relatie met zijn omgeving dient als basis voor de aanpak van de urgente wateropgave. Nieuwe ontwikkelingen leveren een bijdrage aan een duurzame waterhuishouding (zie paragraaf 4.6.2).
- De droogmakerij blijft als eenheid herkenbaar door het beleefbaar houden van de randen (ringdijk of -vaart) en het hoogteverschil tussen laaggelegen droogmakerij en omringend land.
- Behoud van de (ring)dijk en/of vaart als herkenbare landschappelijke structuurdrager en begrenzing van de droogmakerijpolders.
- Nieuwe ontwikkelingen zijn passend bij de grote maat en rationele opzet van de droogmakerij.
- Een uitwerking van de typerende opbouw van de droogmakerij is de basis voor de inpassing van nieuwe ontwikkelingen
- Nieuwe ontwikkelingen in de droogmakerij worden vormgegeven als eigentijdse objecten aan de ontginningslijnen, binnen de strakke verkaveling, grootschalig, met strakke groene omzoming en behoud van zeer ruime doorzichten

#### Uitwerking:

In sommige gebieden is de (historische) relatie tussen droogmakerij en molengang (toendertijd om diepere plassen droog te malen) nog herkenbaar. Dit zijn bijzondere elementen in het Zuid-Hollandse landschap. In de gebiedsprofielen is hier aandacht voor.

#### 4.10.3 Landschap van de delta

Het landschap van de delta bestaat uit de zeekleipolders, zeearmen (toegelicht bij water als structuurdrager) en het rivierenlandschap. Het rivierenlandschap staat in Zuid-Holland onder grote invloed van de getijden van de zee, maar ligt voor een deel ook in het veenlandschap. Uit praktisch oogpunt is het rivierenlandschap als geheel bij de delta gevoegd. De delta inclusief rivieren staat komende periode voor een grote water- en veiligheidsopgave onder invloed van klimaatverandering en een stijgende zeespiegel. Andere opgaven zijn het versterken van het deltakarakter in combinatie met het verbeteren van de waterveiligheid, het behouden van de hoge natuurkwaliteit en het herstellen van de estuariene dynamiek alsmede het vergroten van de recreatieve gebruikswaarde met behoud van de kwaliteiten rust en ruimte.

#### VI Herkenbare open zeekleipolder

Het landschap van de zeekleipolders wordt toegelicht op de schaal van de eilanden en op de schaal van de poldereenheid.

#### *Delta: eilanden en (voormalige) zeearmen*

##### Karakteristiek:

Een aantal Zuid-Hollandse eilanden kent nog steeds eilandkarakter: omlijst door deltawateren met beperkte verbindingen met de andere eilanden of het vaste land. Ze zijn gelegen in de luwte van de Randstad. Uitzonderingen in het zeekleigebied zijn IJsselmonde en het Eiland van Dordrecht, die onderdeel zijn van het stedelijk netwerk. De drie eilanden Goeree-Overflakkee, Hoeksche Waard en Voorne-Putten hebben elk een eigen karakter. Dit karakter wordt mede gevormd door de verschillen in afstand tot en de verbinding met het stedelijk gebied van Rotterdam en Dordrecht, de landschappelijke opbouw van de eilanden zelf en de aard van het omringende water.

##### Ambitie

- Versterken van het deltakarakter en vergroten van de diversiteit van karakters van de eilanden.
- Verhogen van de recreatieve gebruikswaarde van de eilanden in combinatie met een gebiedsspecifieke, in de omgeving passende, en daarvoor representatieve inrichting.
- Ontwikkelingen aan de rand van de eilanden versterken (de ervaring van) het stoere deltakarakter en passen bij de maat en schaal van dijk en open wateren.
- Ontwikkelingen op een eiland worden bekeken in het licht van de ontwikkeling van het eiland als geheel, waarbij bijvoorbeeld in Voorne-Putten en Hoeksche Waard een duidelijk verschil zit tussen de 'dynamische' noordrand en het 'luwe' zuiden.

#### *Zeekleipolder*

##### Karakteristiek:

Een zeekleipolder is qua oorsprong een ronde opwaspolder (oorspronkelijk opgeslibde en daarna ingepolderde eilandjes in getijdenwater) of langgerekte aanwaspolder (aangeslibt en ingepolderd land tegen bestaande polders en daarna omgeven door dijken. De kreken in deze polders (herkenbaar door microreliëf en een kronkelige loop) en beplante dijken zijn belangrijke structurerende elementen. Er is een grote mate van openheid met contrasten tussen buitendijkse natuur en strak verkavelde agrarische polders. De dorpen liggen als compacte kernen in het landschap, veelal op het kruispunt van een dijk en een kreek. Overige bebouwing ligt langs de dijken en spaarzaam in de polders zelf. Contrasten tussen de regelmatige patronen in de polder van wegen en verkaveling en de kronkelige kreken. Havenkanalen vormen plaatselijk bijzondere elementen.

#### Ambitie:

- Herkenbaar houden van het patroon van (ronde) opwas- en (langgerekte) aanwasvelden door behouden en versterken van de (beplante) dijk als herkenbare landschappelijke structuurdrager in contrast met de grootschalig, open polder.
- Ontwikkelingen dragen bij aan het contrast tussen de regelmatige patronen in de polder en de (verkeveling rond) de kronkelige kreek.
- Dorpen liggen als compacte kernen aan de rand van een polder
- Versterken van de kreek als herkenbare landschappelijke structuurdrager van het zeeleilandschap.
- Versterken van het contrast tussen de binnendijkse akkerbouwvelden en buitendijkse natuur.
- Havenkanalen versterken de ruimtelijke en recreatieve relatie tussen dorp en open water.
- Gebruikmaken en versterken van de karakterverschillen tussen kleinschalige veenvelden en grootschalige zeeleivelden.

#### *Zeekleipolder met veenkern (veenpolder)*

##### Karakteristiek:

Temidden van de zeeleivelden liggen ingedijkte 'restanten' van het oude veenlandschap. Kenmerkend zijn het kleinschalig dijkenpatroon en de relatief onregelmatige verkeveling. Dit zijn veelal de eerste bedijkte velden van de (noordelijke) eilanden.

##### Ambitie:

- Naast de ambities voor de zeeleivelden als geheel geldt voor de veenpolder dat ontwikkelingen rekening houden met het herkenbaar houden van het kleinschalige dijkenpatroon en de relatief onregelmatige verkeveling. Veenrestanten bepalen het beeld.

##### Uitwerking

Het karakter van de eilanden wordt uitgewerkt in de gebiedsprofielen.

#### **VII Onderscheidend rivierengebied**

##### Karakteristiek:

De kommen en oeverwalgebieden in Zuid-Holland liggen met name in het oosten van de provincie en zijn vermengd met het veenweidelandschap. Oeverwallen kennen een kleinschalig, besloten karakter. In delen is het voor rivierengebied kenmerkende fruitteelt aanwezig. De kommen zijn grootschalig met regelmatige (cope)verkeveling, maar gaan al snel over in het veenweidelandschap. Deze overgangen zijn nauwelijks tot niet zichtbaar. De dijken zijn lijnvormige elementen in het landschap met als primaire functie het keren van water. De dijken worden periodiek aangepast aan de dan geldende veiligheidsnormen. Met name in het veengebied is er sprake van dichte lintbebouwing op of aan de dijk. Er wordt onderscheid gemaakt tussen buitendijks gebied buiten de invloed van de getijdenwerking (uiterwaarden) en buitendijks gebied ontstaand onder invloed van de ontmoeting tussen zee en rivier (slikken, (bekade) gorzen, grienden en wilgenbossen).

##### Ambitie:

##### *Kom en oeverwalgebied*

- Ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van het contrast tussen verdichte, multifunctionele oeverwallen en stroomruggen en open komvelden/ veenweide.
- Ontwikkelingen dragen bij aan versterking van de visuele relatie tussen rivier en achterliggend landschap met de typerende gestrekte verkeveling.

##### Rivierdijken:

- Nieuwe ontwikkelingen dragen bij aan behoud van de rivierdijk als herkenbare landschappelijke structuurdrager van het rivierengebied
- Versterken van het doorgaand profiel van de dijk. Dit draagt bij aan het herkenbaar houden en begrijpbaar houden van de dijk. Het ritme langs de dijk met afritten, bebouwing, afwisselend open-

dicht etc. kan houvast geven voor het plaatsen en vormgeven van nieuwe ontwikkelingen, evenals het dwarsprofiel van de dijk en bijbehorende bebouwing.

- Behoud van de doorzichten vanaf de dijk op het achterliggende (veenweide)landschap.
- Nieuwe ontwikkelingen op of tegen de dijk krijgen een voorkant naar de rivier.
- Behoud of herstel van openbaarheid van oevers.
- Waar mogelijk koppelen van recreatieve routes aan water en/ of dijk.

#### *Uiterwaarden (niet apart op kaart aangegeven)*

- Het versterken van het natuurlijk landschap met ruimte voor dynamische natuurlijke processen en wisselende waterstanden zijn uitgangspunt bij ontwikkelingen in het buitendijks gebied.
- Versterken van het contrast tussen binnen- en buitendijks gebied.

#### *Slikken, (bekade) gorzen, grienden en wilgenbossen*

- Het versterken van het natuurlijk landschap met ruimte voor dynamische natuurlijke processen, wisselende waterstanden en zoet-zoutovergangen zijn uitgangspunt bij ontwikkelingen in het buitendijks gebied.
- Versterken van het contrast tussen binnen- en buitendijksgebied.

#### *(Voormalige) kreek (niet apart op kaart aangegeven, onderdeel oeverwallen)*

- Het herkenbaar houden van de onregelmatige patronen in het landschap die duiden op (voormalige) kreken en daarmee de leesbaarheid (van de ontstaansgeschiedenis) van het gebied in stand houden.

### **4.10.4 Netwerken**

Netwerken zijn samenhangende lijnvormige structuren in het landschap. Ze zijn onderscheiden naar de weginfrastructuur, het spoorwegennet, het waternet en onderdelen van het vrijetijdslandschap (toegelicht bij 4.10.6).

#### **VIII Weg door stad en land**

##### **Snelweg**

##### **Karakteristiek:**

Dit zijn rijkswegen of autowegen met het karakter van een snelweg. De (afslagen van) snelwegen zijn aanleiding voor nieuwe stedelijke ontwikkeling. Snelwegen zijn grote lijnen met veel impact. Zowel het zicht vanaf als de blik op zijn bepalend voor de uitstraling van het gehele gebied. Vaak liggen woon- en werkgebieden echter als achterkanten naar de snelweg of wordt de weg afgesloten van zijn omgeving door geluidswering.

##### **Ambitie:**

- Snelwegen maken daar waar de weg het stedelijk gebied doorkruist integraal onderdeel uit van de stad. Nieuwe ontwikkelingen langs de weg dragen bij aan een afwisselende, herkenbare en functionele stedelijke rand langs de snelweg. Ontwikkelingen zorgen voor een voorkant naar de weg toe.
- Daar waar de snelweg tegelijkertijd de rand van een stad vormt, is extra aandacht voor de kwaliteit van de stadsrand, waaronder doorgaande verbindingen tussen stad en ommeland.
- Buiten het stedelijk gebied doorsnijdt de snelweg het landschap zonder functionele, logistieke interactie met dit landschap.
- Een visuele relatie tussen weg en omgeving is gewenst; Vanaf de snelweg zijn de omringende landschappen en kruisingen met landschappelijke hoofdstructuren beleefbaar.
- Ontwikkelingen aan de snelweg zijn altijd integrale gebiedsopgaven. Daarbij wordt specifieke aandacht gevraagd voor:
  - o Verknoping met andere manieren van vervoer en het onderliggend wegennet
  - o Verminderen van de barrièrewerking van wegen voor doorgaande recreatieve verbindingen



- o Doorgaande ecologische verbindingen

- Nieuwe ontwikkelingen concentreren zich rond af- en opritten van de snelweg. Hier wordt rekening gehouden met de entreefunctie van de ontwikkeling naar het achterliggende stedelijk gebied.

#### N-weg

##### Karakteristiek:

De interactie tussen weg(ontwerp) en landschap is groter dan bij de snelweg. Veelal zijn deze wegen ontstaan door opwaardering van oude infrastructuurlijnen. Bij het ontwerp van de weg zijn technische oplossingen en verkeersveiligheidseisen vaak dominant ten opzichte van de integraliteit van de opgave. Dit levert niet per definitie een oplossing met ruimtelijke kwaliteit op.

##### Ambitie:

- Nieuwe infrastructuur wordt aangelegd als een logische verbinding van A naar B die ook na langere tijd nog begrijpbaar is.
- Bij nieuwe infrastructuur beweegt de weg waar mogelijk mee met de hoofdrichting van het landschap.
- Nieuwe of aan te passen infrastructuur wordt altijd beschouwd als een integrale gebiedsopgave inclusief inpassingsvraagstukken. Onder inpassing wordt naast ligging in het landschap ook verstaan; omgaan met doorlopende landschappelijke structuren, logische oplossingen voor doorgaande recreatieve verbindingen en behoud van gebruikswaarde van het omliggend gebied.
- Waar N-wegen landschappelijke hoofdstructuren kruisen, bijvoorbeeld vaarten, dient de landschappelijke lijn als afzonderlijke structuur zichtbaar en herkenbaar te blijven (door bijvoorbeeld een brug). Deze 'contactpunten' worden met zorg ontworpen en komen terug in de beeldkwaliteitsparagraaf.

## IX Doorsnijdend spoor, verdichte stationsomgeving

##### Karakteristiek

De (inter)nationale en regionale spoorlijnen liggen als lijnen in het landschap. In stedelijk gebied en dorpen vormen ze vaak barrières in verband met de geringe oversteekbaarheid. Maar ook keren stedelijke ontwikkelingen zich vaak af of trekken zich weinig aan van de gebruiker van het spoor. De relatie tussen verstedelijking en de ov-infrastructuur vindt men in de stationlocaties met woon-, werk- en voorzieningsprogramma's. Deze stations kennen een hiërarchie van grootschalige openbaarvervoerknooppunten tot enkelvoudige haltes. De zogeheten ov-panorama's zijn die plekken waar sprake is van een hoogwaardige Zuid-Hollandse reiservaring. Er is sprake van een beleefbaar en zichtbaar landschap dat typisch is voor Zuid-Holland. Naast het criterium uniciteit vormen de identiteitsdragers (kaart 16) hiervoor de basis.

##### Ambitie:

- Een visuele relatie tussen spoor en omgeving is gewenst; dit betekent dat ontwikkelingen rekening houden met het zicht vanuit de trein op de omgeving.
- Voor het stedelijk gebied gelden speciale inpassingseisen. De stationsomgeving is een integraal onderdeel van de stad.
- Specifieke aandacht voor de visuele relatie tussen spoor en landschappelijke omgeving geldt in de openbaar vervoerpanorama's. Hier ervaart men vanuit de trein de kwaliteiten van Zuid-Holland. Behouden van het zicht op het omringende landschap. Dit houdt in: behoud van de openheid en respect voor bestaande kwaliteiten binnen het panorama.
- Er ontstaan stationsgebieden met een aantrekkelijke kwaliteit die passend is bij de aard en omvang van het station, de stedelijke omgeving en haar ligging in het netwerk. De stationsgebieden accentueren de verschillen tussen hoogstedelijke kwaliteit en de luwe gebieden.

## X Water als structuurdrager

### Karakteristiek:

Water is een belangrijk element van de Zuid-Hollandse identiteit en bestaat uit vele facetten: van de grote rivieren naar de deltawateren, provinciale vaarten, kanalen, veenstroompjes, sloten en plassen. Dit water vertelt veel over de geschiedenis van Zuid-Holland en de kunde op het gebied van waterbeheersing. Wonen of recreëren op of langs dit water is een waarde voor veel inwoners en bezoekers. Bovendien worden over de belangrijkste vaarwegen mensen en goederen vervoerd.

### Ambitie:

- Een beleefbaar waterstelsel als dragende structuur van Zuid-Holland: verbeteren van de zichtbaarheid, toegankelijkheid, en uitstraling van het water.
- Waar mogelijk wordt gezocht naar vereenvoudiging van het waterbeheer en gewerkt aan een klimaatbestendige en robuuste inrichting van het watersysteem.
- Bewaren en versterken van de stoerheid en het open karakter van de deltawateren en het waar mogelijk terugbrengen van dynamiek en het natuurlijk systeem.
- De (provinciale en historische) vaarwegen krijgen de uitstraling van regionale landschappelijke dragers door een doorgezette eenheid van inrichting van de oevers en begeleidende beplanting en door de vormgeving van kruisende infrastructuur. Aandacht voor zicht op en vanaf het water.
- Als ontwikkelingen plaatsvinden aan kanalen en vaarten buiten het stedelijk gebied, dan dragen deze bij aan versterking van hun rustige en voorname karakter, behoud en versterking van erfgoed als identiteitsdragers en herstel van continuïteit (ook aanliggend landschap) waar nodig.
- Als ontwikkelingen plaatsvinden langs de rivier dan krijgen deze (ook) een voorkant naar de rivier en dragen deze bij aan behoud of versterking van het eigen karakter van de rivier.
- De oevers van rivieren, vaarten, kanalen en plassen zijn waar mogelijk openbaar toegankelijk. Om oevers en water toegankelijk en beleefbaar te houden is er geen ruimte voor verdere verdichting (privatisering) van de oevers, direct grenzend aan het water.
- Versterken van het recreatieve en/of natuurlijke karakter van de plassen.
- Bewaken en herstellen van continuïteit van landschappelijke structuurdragers als veenstromen, kanalen of -dijken waar nodig.
- Versterken van de zichtbaarheid en de belevingswaarde van de verdedigingswerken van de oude en nieuwe Hollandse Waterlinie.

## 4.10.5 (Stedelijke) occupatie

## XI Kwaliteit in stads- en dorpsgebied

### Karakteristiek:

Zuid-Holland heeft twee grote steden, een aantal middelgrote steden en veel grote kernen en kleine dorpjes met elk hun eigen woon- en werkkwaliteiten. De historische centra met hun compacte bebouwingsstructuur zijn waardevolle woonmilieus in Zuid-Holland. De hoogstedelijke centrumgebieden kennen een hoge bereikbaarheid, sterke identiteit, (inter)nationale voorzieningen en bijzonder stedelijke woonmilieus. De verschillen tussen de steden en dorpen zijn echter steeds kleiner geworden met het bouwen van vergelijkbare uitbreidingswijken, vaak niet geënt op het onderliggend landschap. Hoogbouw maakt deel uit van de ruimtelijke kwaliteit. Hoogbouw kent talloze verschijningsvormen kerktorens, watertorens, torenflats en wooncomplexen. Hoogbouw hoort veelal bij concentratie: de grond is schaars, dan maar de lucht in. Hoogbouw kan ook een vorm van expressie zijn: "laten zien dat je er bent" zoals sommige kantoortorens als hoofdzetel van een bedrijf of kerktorens. Hoogbouw is derhalve niet onder een noemer te brengen.

### Ambitie:

- Behoud en versterking van een brede waaier aan woon- en werkmilieus; elk dorp en stad zijn eigen kleur; vergroten van de diversiteit van steden

- Hoogteaccenten; (waaronder hoogbouw) vallen zoveel mogelijk samen met 'zwaartepunten' in de stedelijke structuur.
- Zwaartepunt van de verstedelijking ligt in stad en dorp binnen de invloedssfeer van hoogwaardig openbaar vervoer.
- Elke kern (dorp) ontwikkelt zijn eigen identiteit en bouwt voort op haar karakteristieke structuur en ligging aan en in het landschap. Het dorp is deel van het omringende landschap, doordat onderliggende patronen herkenbaar zijn in de structuur van het dorp.
- Waar mogelijk blijven karakteristieke en beschermde stads- en dorpsgezichten ervaarbaar vanuit het omringende landschap.
- Bij nieuwe ontwikkelingen wordt gebruik gemaakt van de groen- en waterstructuur als onderdeel van het stads- en dorpsontwerp.
- Cultuurhistorisch waardevolle gebouwen worden behouden door ze waar mogelijk een functie te geven die aansluit bij de behoeften van deze tijd.
- Als ontwikkelingen plaatsvinden in of in de nabijheid van het historisch centrum dan dragen deze bij aan behoud en versterking van de vitale stads- en dorpscentra met een gevarieerd functioneel en ruimtelijk beeld. Het eigen karakter van het historisch centrum wordt opgezocht en versterkt.
- Als herstructurering, transformatie of uitbreiding plaatsvindt binnen de stad, dan draagt dit bij aan het in balans brengen van de mix aan woonmilieus.
- Een beeldkwaliteitsparagraaf zal bij hoogbouw inzicht moeten geven in de effecten, invloed en aanvaardbaarheid van hoogbouw op haar omgeving.

## XII Kwaliteit van de stads- en dorpsrand

### Karakteristiek:

De stads- en dorpsrand is de zone op de grens van bebouwd gebied en landschap. Het is het deel van stad of dorp met potentie voor een hoogwaardig en geliefd woonmilieu, doordat hier de genoegens van stedelijk en buiten wonen bij elkaar komen; de nabijheid van voorzieningen gecombineerd met het vrije zicht en het directe contact met het buitengebied. De relatie tussen bebouwd gebied en landschap is afhankelijk van de karakteristieken van de bebouwingsrand en die van het aangrenzende landschap. Daarbij onderscheiden we drie typen 'overgangskwaliteiten'. Het front, het contact en de overlap. Op de kaart is de huidige situatie weergegeven (bestaand stedelijk gebied), zonder een oordeel te geven over de bestaande kwaliteit. Er is onderscheid gemaakt tussen fronten (wegfront, waterfront), overlap (gevormd door recreatiegebied of stedelijk groen) en overige stads- en dorpsranden (nog nader te bepalen). Als op de kaart een front staat afgebeeld is er dus geen verschil gemaakt tussen een kwalitatief hoogwaardig front of een front met beperkte kwaliteit.

### Ambitie:

Ontwikkelingen aan de stads- of dorpsrand dragen bij aan het realiseren van een rand met overgangskwaliteit. Als hulpmiddel kan daarbij onderscheid gemaakt worden tussen de volgende overgangskwaliteiten: 1) De kwaliteit van het front; 2) Contactkwaliteit en 3) De kwaliteit in de overlap.

### Toelichting:

#### 1. De kwaliteit van het front (contrast)

Een scherpe rand tussen bebouwing en land, waarbij de bebouwing en landschap 'met het gezicht naar elkaar' zijn gekeerd. Er zijn verschillende situaties denkbaar, waarbij landschappelijke grenzen zorgen voor een scherp contrast tussen bebouwing en landschap. De stad aan de rivier (waterfront), appartementgebouwen langs de duinrand of de bebouwingsrand rond een (verder vrij onbebouwde) droogmakerij. Stad en buitengebied brengen hun eigen eigenschappen maximaal tot expressie. Vormen van hoogbouw kunnen hier aan het karakter bijdragen. Het 'wegfront' vraagt om extra aandacht voor verbindingen tussen stad en ommeland. Hier is het vaak niet het geval dat bebouwing en landschap met het gezicht naar elkaar zijn gekeerd. De grens is scherp, maar men mist de kwaliteiten van het 'zicht op elkaar'.

#### 2. Contactkwaliteit

Bebouwd gebied en landschap zijn verbonden door zichtbare en begaanbare doorlopende structuren, zoals wegen, paden, dijken, lanen, linten of waterlopen. De structuur die stad en land verbindt, kan een herkenbare landschappelijke onderlegger hebben als een strandwal of rivier. In andere situaties is het kavelpatroon doorlopend. Stad en ommeland blijven beide in hun eigen hoedanigheid herkenbaar en onderscheidend, maar worden in staat gesteld in elkaar door te dringen. Deze soort overgang is typisch voor dorpen of buitenwijken, waarbij de stedenbouwkundige opzet bijvoorbeeld geënt is op het oorspronkelijke landschappelijke (kavel)patroon.

### 3. De kwaliteit in de overlap (contract)

Tussen bebouwd gebied en landschap is een geleidelijke overgang. Stedelijke en landelijke programma's vloeien in elkaar over. Het zijn gebieden met een hybride uitstraling en betekenis: recreatiegebieden, sportvelden, volkstuincomplexen, golfbanen, enzovoorts. Er wordt een geïntegreerde ontwikkeling ontworpen van woon-, werk-, productie- en vrijetijdslandschappen die zoveel mogelijk aansluiten bij de ruimtelijke kwaliteiten van het omringende landschap en met een goede dooradering van recreatieve routes.

### Uitwerking

In de Gebiedsprofielen Ruimtelijke Kwaliteit worden deze drie soorten randkwaliteiten benoemd en uitgewerkt voor de stads- en dorpsranden binnen het betreffende gebied.

## XIII Linten blijven linten

### Karakteristiek:

Lineaire aangesloten bebouwing in een lint langs wegen, waterwegen of dijken met een sterke relatie met het omliggende landschap. Op kaart is onderscheid gemaakt tussen linten binnen en linten buiten stedelijk gebied. De linten binnen het stedelijk gebied zijn met name opgenomen om de relatie met het lint in het buitengebied aan te geven.

### Ambitie:

- Linten blijven linten als onderscheidende bebouwingsvorm in het gebied.
- Linten behouden hun lineaire karakter, waarbij de achterzijde van de bebouwing een direct contact met het landschap heeft en de voorzijde aan de openbare weg of waterloop grenst.
- Bij nieuwe ontwikkelingen zijn de huidige korrel, profiel, transparantie en respect voor historische gaafheid van een lint richtinggevend.
- Bij grootschalige ontwikkelingen blijft het lint herkenbaar als bebouwingsvorm. Dit betekent dat er op gepaste afstand van het lint gebouwd wordt, waarbij het landschap, het lint en de nieuwe ontwikkeling bepalend zijn voor deze afstand. Het lint behoudt zijn eigen gezicht.

### Toelichting:

Aansluiten bij de huidige korrel betekent, dat bij een lint met grootschalige bebouwing, grote loodsen of schuren inpasbaar zijn, maar bij een lint met kleinschalige bebouwing niet. Bestaand dwarsprofiel richtinggevend betekent het in stand houden van bestaand wegprofiel (breedte, beplanting en berm), aansluiten bij de bestaande afstand van bebouwing tot de weg, (a)symmetrie van het lint, diepte van de (bouw)kavels en dergelijke. Om het lint transparant te houden, dienen doorzichten vanaf de weg naar het achterliggende landschap intact te blijven. Respect voor historische gaafheid van het lint ten slotte, houdt in dat bij nieuwe ontwikkelingen rekening gehouden wordt met cultuurhistorische kwaliteiten van zowel het lint als geheel, als van de individuele bebouwing. Bestaande linten kunnen worden verlengd met inachtneming van bovenstaande uitgangspunten voor een lint, als dit bijdraagt aan de leesbaarheid van het landschap en dit de (verdere) verdichting en verdikking van hetzelfde lint voorkomt. Er kunnen verschillende typen linten onderscheiden worden.

1. *Dijklint*: De bebouwing staat op of tegen de dijk. Er is weinig ruimte voor nieuwe bebouwing.
2. *Polderlint*: De bebouwing ligt op één niveau met de omgeving. Dit biedt ruimte voor plaatselijke verbreding van het profiel door differentiatie in kaveldiepte. Er liggen hier kansen voor ontwikkeling, mits rekening wordt gehouden met de overige karakteristieken van het lint.

- 3 *Boerenervenlint*, niet opgenomen op kaart, moet nog worden uitgewerkt in de gebiedsprofielen: het lint als kralensnoer van losse boerderijen met hun erven wordt in stand gehouden, verdere verdichting van dit type lint verstoort de kenmerkende openheid van het landschap en kan alleen daar waar zeer ruime doorzichten bewaard blijven. Met name kenmerkend voor droogmakerijen, zeekleipolders en ruilverkavelingslinten. Boerenerven zelf kunnen uitbreiden, onder de voorwaarde dat dit aansluit bij de karakteristieke erfindeling met een landelijke uitstraling en dient ter ondersteuning van de (verbrede) functie van het landbouwbedrijf.

#### Uitwerking

In de gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit worden in ieder geval bovenstaande type linten verder uitgewerkt.

#### **XIV Werkgebieden met karakter**

##### Karakteristiek

Zuid-Holland heeft een groot aantal bedrijventerreinen. Een aantal hiervan kent een neerwaartse kwaliteitsspiraal, omdat ze niet meer voldoen aan de hedendaagse kwaliteitseisen. De bedrijventerreinen zijn meestal monofunctionele werkgebieden met een 'no nonsense' karakter. Bedrijventerreinen liggen veelal aan de toegangswegen van dorpen en steden en bepalen in belangrijke mate de entree van het gebied, maar zijn afgesloten van karakter en los van woonwijken of het omringende landschap. De mainport is een zeer karakteristiek Zuid-Hollands fenomeen. De kracht hiervan is terug te zien in de grote schaal, zware en 'belevingswaardige' industrie gekoppeld aan de ligging aan zee en de rivier. Zuid-Holland wordt gekenmerkt door een groot aantal glasgebieden. Concentratiegebieden voor glastuinbouw kunnen qua belevingswaarde worden beschouwd als bedrijventerrein. Op de kaart staat het bestaand bebouwd gebied aangegeven, en niet de ontwikkelingsruimte voor bedrijventerreinen. Bij nieuwe ontwikkelingen gelden onderstaande ambities. Er wordt onderscheid gemaakt tussen mainport, (overig) watergebonden werkgebied (natte bedrijventerreinen), weggebonden werkgebied, bedrijventerreinen aan dorp- en stadsranden, stadsgebonden werkgebied (kantoren), hightech werkgebied en glastuinbouwgebieden. Ambities gelden met name bij transformatie, herstructurering of nieuwe ontwikkelingen van bedrijventerreinen.

##### Ambitie

- De mainport is een multimodaal ontsloten werkgebied voor bedrijven afhankelijk van zeevaart en binnenvaart met ruimte voor overslag, opslag en zware industrie. Bij verandering in en rond de mainport gebruik maken van de identiteit van het ruwe en stoere karakter van de haven. Het is een hoogdynamisch gebied met grote maat, modern havenkarakter (kranen, containers, schoorstenen enz.) en industriële uitstraling.
- Watergebonden werkgebieden (natte bedrijventerreinen) zijn werkgebieden gekoppeld aan binnenvaartwater. (Rijks- en provinciale vaarwegen) Er is ruimte voor overslag en opslag. De relatie tussen functie en vorm is duidelijk zichtbaar. Bij ontwikkelingen wordt gezorgd voor een gepaste overgang tussen terrein en omgeving en het benutten van de milieuruimte zonder hinder voor de omgeving. Er wordt respectvol omgegaan met aanwezig cultuurhistorische erfgoed (zoals het industrieel erfgoed langs de Oude Rijn)
- Weggebonden bedrijvigheid; dit zijn werkgebieden gekoppeld aan een op/afrit van het hoofdinfrastructuurnet. Er is ruimte voor bedrijven die afhankelijk zijn van een betrouwbare en vlotte bereikbaarheid via de weg. Het terrein heeft een ruime, verkeersveilige, functionele opzet met voldoende (gedeelde) parkeervoorzieningen en een gepaste overgang tussen terrein en omgeving gebaseerd op bestaande landschappelijke structuren. Deze terreinen zijn veelal zichtbaar vanaf het hoofdinfrastructuurnet. Terreinen ontwikkelen daarom een aantrekkelijke of opvallende voorkant naar de weg.
- Ontwikkelingen in de glastuinbouw dragen bij aan een grootschalig, geconcentreerd, modern uiterlijk en functioneren. Gericht op zoveel mogelijk meervoudig ruimtegebruik en collectieve voorzieningen, met aandacht voor aansluiting op bestaande landschappelijke structuren. Een dooradering van het gebied met water en recreatieve routes is gewenst.

- Stadsgebonden werkgebieden (kantoren) zijn werkgebieden met een uitstekende OV bereikbaarheid. Er wordt toegewerkt naar een optimaal ruimtegebruik en een hoogwaardige, representatieve en uitnodigende uitstraling en behoud van beeldkwaliteit op de lange termijn.
- Hightech werkgebied; Deze werkgebieden hebben een toegevoegde waarde voor het imago van de stad en Zuid-Holland in zijn geheel. Er is ruimte voor kennisintensieve bedrijvigheid. Ontwikkelingen dragen bij aan een werkgebied van internationale allure met een representatieve uitstraling en een prettige werkomgeving.
- Daar waar bedrijventerreinen de entree van een stad of dorp vormen wordt extra aandacht geschonken aan de beeldkwaliteit (rand) van het terrein. Deze terreinen zijn het visitekaartje van dorp of stad. Doorgaande routestructuren worden gerespecteerd of krijgen een gelijkwaardige vervanger. Het terrein of haar omgeving is aantrekkelijk voor verschillende gebruikers.

#### Uitwerking

In de gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit wordt vooral aandacht geschonken aan de overgangen van bedrijventerrein en glastuinbouwgebied met haar omgeving.

#### **4.10.6 Beleving van Zuid-Holland**

##### **XV Gevarieerd en verbindend vrijetijdslandschap**

##### Karakteristiek:

In het vrijetijdslandschap draait het om de recreatieve beleving van de provincie. Het betreft een verscheidenheid aan gebieden, recreatieve verbindingen en toeristische bestemmingen. Het vrijetijdslandschap bestaat uit de Zuidvleugelgroenstructuur en de natuurgebieden van Zuid-Holland. Het netwerk van fiets- en wandelpaden (indicatief op kaart weergeven) en vaarwegen verbindt een verscheidenheid van stedelijke en landelijke gebieden, natuur- en recreatiegebieden en andere toeristische trekpleisters. Dit netwerk is bedoeld als ontsluiting, maar ook als middel om stad en landschap van Zuid-Holland te ervaren. Recreatietransferia vormen in dit netwerk overstapplaatsen tussen verschillende vervoersmodaliteiten als auto, fiets of kano en kunnen een toeristisch-recreatieve bestemming op zich zijn.

##### Ambitie:

*Vrijetijdslandschap en provinciale landschappen in het bijzonder:*

Ontwikkeling tot een samenhangend, gevarieerd, verbindend en aantrekkelijk stelsel van gebieden en routes op de schaal van de provincie door:

- Voorkomen van (nieuwe) obstakels in het recreatief netwerk door bijvoorbeeld verbreding en aanleg van wegen of nieuwe woonlocaties.
- Opheffen van barrièrewerking door het waar mogelijk toevoegen van openbare verbindingen en routes.
- Inzet van de provincie richt zich vooral op nieuwe ontwikkelingen in de provinciale landschappen: toegankelijke en multifunctionele landschappen in de nabijheid van de stad met een hoge gebruiks- en belevingswaarde.

##### Fiets-, wandel- en vaarroutes:

- Sterke verbinding stad-land door een aansluitend routenetwerk voor fietsen, varen en wandelen. De basis van een regionaal fijnmazig netwerk wordt gevormd door de langeafstandroutes aangevuld met stadlandverbindingen en de recreatietransferia. Maaswijdte routenetwerk: wandelaars 0.5 km, fietsers 2 km. Dit netwerk verbindt tevens het Zuid-Hollandse vrijetijdslandschap met omliggende provincies.
- Uitwerking van de regionale recreatieve bereikbaarheid naar routes en bestemmingen (transferia, poorten en toeristische overstappunten) vormt de basis voor het planologisch mogelijk maken van recreatieve ontwikkelingen rond de knooppunten. Voor de uitbreiding van recreatieve

voorzieningen wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van cultuurhistorisch erfgoed, maar kunnen ook nieuwe bijzondere locaties worden toegevoegd.

- Zuid-Holland is als waterprovincie bereikbaar en aantrekkelijk. Verbeteren van de recreatieve gebruikswaarde en belevingskwaliteit van de vaarnetwerken en daar waar mogelijk toevoegen van nieuwe verbindingen. Havens, aanlegplaatsen en dergelijke zijn onderdeel van het netwerk.
- Limes; Beleefbaar maken van de Limes door waar mogelijk een koppeling te leggen met recreatieve routes. Deze Romeinse verdedigingslinie kan een inspiratiebron zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen binnen deze zone.

#### Stedelijk groen/recreatiegebieden:

- Verbinden van het stedelijk groen (binnen en buiten de contour) door middel van recreatieve doorgaande routes die aansluiten op het recreatief routenetwerk.
- Ontwikkelingen dragen bij aan het verbeteren van de kwaliteit ter plaatse en de samenhang tussen het binnenstedelijk en buitenstedelijk groen.
- Ontwikkelingen vergroten de diversiteit in ruimtelijke inrichting en programma tussen de verschillende recreatie- en groengebieden. Deze diversiteit is gebaseerd op de ligging ten opzichte van het stedelijk weefsel, de recreatievraag, de landschappelijke kenmerken ter plaatse en de ligging ten opzichte van andere stedelijk groen. Het aanbod wordt hierdoor specifiek en sterker verbonden met de Zuid-Hollandse kwaliteiten.
- Waar nodig en mogelijk toevoegen van nieuw stedelijk groen of recreatiegebied.

#### Natuurgebieden:

Toegankelijk en beleefbaar maken van unieke natuurlandschappen van Zuid-Holland in evenwicht met de ecologische draagkracht ter plaatse.

#### Transferia:

- De transferia zijn gebiedsspecifiek ingericht, herkenbaar als transferium en representatief met een hoge ontwerpqualität.
- Waar mogelijk transferia koppelen aan stedelijk groen zodat ze functioneren als publieke ruimte voor de stad en het landelijk gebied. Hier komen stad en land samen in bijvoorbeeld marktplaatsen, ervaringsmomenten en routes.

## **XVI Identiteitsdragers van Zuid-Holland**

### Karakteristiek:

Bijzondere plekken die de wordingsgeschiedenis van Zuid-Holland vertellen. Vooralsnog worden hiertoe gerekend: Landgoed Keukenhof, Molenviergang Aarlanderveen, Oude Hollandse Waterlinie, Middengebied Krimpenerwaard, Kinderdijk, Diefdijk, De schurvelingen op Goeree, Polder de Biesbosch, Kagerplassen, Landgoederenzone, Weipoort, Meije, het Kerngebied Midden-Delfland en de Zuid-Hollandse deltawerken.

### Ambitie:

- Ontwikkelingen dragen bij aan het behoud van de uitzonderlijke kwaliteit van de identiteitsdrager, het leesbaar houden van het verhaal dat deze oriëntatiepunten in tijd en ruimte vertellen.
- In standhouden en versterken van de beleefbaarheid van de identiteitsdragers met aandacht voor bereikbaarheid en toegankelijkheid van de gebieden.

### Uitwerking:

De identiteitsdragers van Zuid-Holland worden verder uitgewerkt in de gebiedsprofielen met behulp van de regioprofielen cultuurhistorie. Naast de op kaart staande identiteitsdragers wordt bekeken of er nieuwe identiteitsdragers aan de kaart toegevoegd moeten worden. Molens worden meegenomen in de gebiedsprofielen.

## **XVII Rust en stilte**

#### Karakteristiek

De stiltegebieden geven een indicatie van het landelijke gebied van Zuid-Holland. Het zijn de (relatief) luwe gebieden met beperkte verstedelijking, waar het dagelijks geluid de 40 decibel niet overstijgt. Hier vindt men rust en stilte als contrast met het dynamisch stedelijk gebied. In de stiltegebieden is alleen ruimte voor "gebiedseigen" geluid.

#### Ambitie:

Alle nu stille gebieden stil houden als belevingskwaliteit van het buitengebied.



#### 4.11 Beschrijving legenda van functiekaart

Deze paragraaf geeft een beschrijving van de legenda-eenheden van de functiekaart.

De functiekaart bevat in verschillende kleuren de aanduidingen voor de gewenste en mogelijke ruimtelijke functies voor het stedelijk en landelijk gebied in de provincie tot 2020.

De functies waarvan de locatie en begrenzing vastliggen, zijn in kleur en vlakdekkend aangegeven. Veelal is sprake van één hoofdfunctie, in sommige gevallen is sprake van een combinatie van functies in hetzelfde gebied. Diverse functies zijn aangeduid met een symbool. Dit is het geval als de locatie wel duidelijk is, maar de exacte begrenzing nog niet. In enkele gevallen is volstaan met een symbool, omdat de begrenzing vastgelegd is in andere beleidsdocumenten. Voor een aantal functies wordt de mogelijkheid onderzocht nieuw areaal te ontwikkelen. Deze zoekruimte is indicatief aangeduid met een symbool; precieze locatie en begrenzing zijn uiteraard nog niet bekend.

Het kaartbeeld is globaal. Gebieden met een oppervlakte van minder dan 5 ha zijn meestal niet apart aangeduid.

##### Stads- en dorpsgebied

Aaneengesloten bebouwd gebied, waarin de functies wonen, werken en voorzieningen gemengd en gescheiden voorkomen.

##### Stads- en dorpsgebied met hoogwaardig OV

Delen van het stads- en dorpsgebied die in de nabijheid en invloedssfeer liggen van haltes van hoogwaardig openbaar vervoer van het Zuidvleugelnet.

##### Stedelijk groen

Groengebied binnen stads- en dorpsgebied met als hoofdfunctie recreatie waaronder parken en sportvoorzieningen, volkstuinen en/of begraafplaats. Vormt onderdeel van de Zuidvleugelgroenstructuur.

##### Stedelijk groen buiten de contour

Groengebied buiten en meestal in aansluiting op het stads- en dorpsgebied cq. de bebouwingscontour met als hoofdfunctie sportterrein, volkstuinen en/of begraafplaats.

##### Zoeklocatie stads- en dorpsgebied

Indicatieve aanduiding voor mogelijke ontwikkeling van stads- en dorpsgebied.

##### Zoeklocatie landelijk wonen

Indicatieve aanduiding voor mogelijke ontwikkeling van landelijk wonen buiten bebouwingscontouren, conform bestaande bestuurlijke afspraken.

##### Internationaal hoogstedelijk en kenniscentrum

Door meerdere knooppunten van hoogwaardig openbaar vervoer ontsloten, compleet stedelijk centrumgebied met ruimte voor concentratie van bedrijven, kantoren, kenniscentra, universiteiten, voorzieningen en woonmilieus van (inter)nationale betekenis en allure.

### Bovenregionaal stedelijk centrum

Door hoogwaardig openbaar vervoer ontsloten, compleet stedelijk centrumgebied met ruimte voor concentratie van bedrijven, kantoren, voorzieningen en woonmilieus van bovenregionale betekenis en zelfs van internationale betekenis voor zover het centrum ook functioneert als kenniscentrum.

### Stedelijk subcentrum

Door hoogwaardig openbaar vervoer ontsloten stedelijk centrumgebied met ruimte voor concentratie van voorzieningen en/of kantoren van bovenregionaal niveau

### Toeristisch centrum

Complex van toeristische en recreatieve voorzieningen in het stedelijk of landelijk gebied van (inter)nationale betekenis en allure.

### Kenniscentrum

Universiteitscomplex en/of bedrijventerrein dat primair bestemd is voor hoogwaardige en kennisgerichte instituten of bedrijven van (inter)nationale betekenis.

### Bedrijventerrein mainport

Aaneengesloten bebouwd gebied met als hoofdfunctie water- en havengebonden bedrijvigheid, veelal in de hogere milieucategorieën, met productie, opslag, transport en distributie, nutsvoorzieningen, evenals hieraan verbonden kantoorfuncties in het haven- en industriegebied van Rotterdam en de Drechtsteden.

### Bedrijventerrein

Aaneengesloten bebouwd gebied met als hoofdfunctie bedrijvigheid, waaronder begrepen productie, transport en distributie, veilingen, nutsvoorzieningen evenals hieraan verbonden kantoorfuncties.

### Zoeklocatie bedrijventerrein

Indicatieve aanduiding voor een mogelijke en nader te begrenzen locatie voor de ontwikkeling van een bedrijventerrein.

### Glastuinbouwbedrijfsgebied

Aaneengesloten bebouwd gebied met als hoofdfuncties glastuinbouw en overige, aan de ontwikkeling van de greenport Westland-Oostland gebonden functies.

### Glastuinbouwgebied

Aaneengesloten bebouwd gebied met als hoofdfunctie glastuinbouw.

### Zoeklocatie glastuinbouw

Indicatieve aanduiding voor een mogelijke en nader te begrenzen locatie voor de ontwikkeling van aaneengesloten glastuinbouwgebied.

### Transformatiegebied, mogelijk te transformeren naar glastuinbouw

Gebied waarvan de huidige aangegeven functie mogelijk zou kunnen transformeren naar glastuinbouw. Eerst nadat voldoende informatie beschikbaar is (planMER, inrichtingsplan, haalbaarheidsstudie), kan deze locatie bij een volgende herziening als glastuinbouwgebied worden opgenomen.

### Transformatiegebied

Gebied waarvan de aangegeven, bestaande functie onder voorwaarden geheel of gedeeltelijk getransformeerd kan worden naar één of meerdere andere functies, mits passend in de ruimtelijke en bestuurlijke context. De richting van de functieverandering is globaal bekend, de precieze omvang, locatie en inrichting van de functie(s) nog niet.

#### Hogesnelheidslijn

Spoorlijn voor personenvervoer die deel uitmaakt van het Europees hogesnelheidsnet.

#### (Inter)nationaal goederenspoor

Spoorlijn uitsluitend bedoeld voor (inter)nationaal goederentransport; de Betuweroute.

### StedenbaanPlus

De (boven)regionale rail- en busverbindingen die gezamenlijk een samenhangend en hoogwaardig openbaar vervoersnet binnen Zuid-Holland vormen. Het betreft de spoorlijnen Haarlem - Leiden - Den Haag - Delft - Rotterdam - Dordrecht, alsmede Den Haag - Gouda en Rotterdam – Gouda (samen vormen zij Stedenbaan) en Randstadrail, de RijnGouwelijn en de MerwedeLingelijn. Bestaande en geplande stations aan deze railverbindingen zijn "draggers" voor stedelijke ontwikkeling.

### (Inter)nationale wegverbinding

Bestaande of in de planperiode te realiseren of te verbreden weg die functioneert als achterlandverbinding, hoofdtransportas of als onderdeel van het (inter)nationaal wegennet. Indien de verbinding nog gerealiseerd moet worden, is het tracé bekend en de financiering verzekerd.

### (Boven)regionale wegverbinding

Bestaande of binnen de planperiode te realiseren of te verbreden weg die functioneert als onderdeel van het (boven)regionaal of provinciaal wegennet. Indien de verbinding nog gerealiseerd moet worden, is het tracé bekend en de financiering verzekerd.

### Reservering wegverbinding

Bij voorkeur binnen de planperiode te realiseren wegverbinding, waarvan het tracé globaal bekend is, maar de financiering nog niet verzekerd. Deze verbindingen mogen ruimtelijk niet onmogelijk gemaakt worden.

### Infrastructuur

Ruimte naast wegen en spoorlijnen met primair een verkeerskundige functie (verkeerspleinen e.d.).

### Luchthaven

Stedelijk gebied met een functie voor de luchtvaart; het gebied van de luchthaven Rotterdam/The Hague Airport.

### Leidingenstraat

Tracé voor het bundelen van ondergrondse leidingen van bovenregionale betekenis. Andere functies dan ondergrondse leidingen zijn niet mogelijk.

### Leidingenstrook

Tracé voor het bundelen van ondergrondse leidingen van bovenregionale betekenis. Andere functies zijn mogelijk mits niet in strijd met de transportfunctie.

### Water

De zee, zeearmen, rivieren, kanalen, plassen, boezems en overige binnenwateren met een hoofdfunctie voor de waterhuishouding en veelal een nevenfunctie voor natuur, recreatie en/of scheepvaart.

### Provinciale vaarweg

Waterweg ten behoeve van de beroeps- en recreatievaart in beheer bij de provincie.

### Zandmotor Delflandse kust

Indicatieve aanduiding voor een innovatief pilotproject gericht op (meer natuurlijk) kustbeheer en -ontwikkeling.

#### Studiezone kustuitbreiding

Indicatieve aanduiding van het gebied voor de Delflandse Kust waar de ruimtelijke ontwikkeling nog onderwerp van studie is. Het gaat om maatregelen in het kader van versterking van de kust, kwaliteitsverbetering (natuur, recreatie en toerisme) van de kustzone en het direct daarachter gelegen gebied.

#### Primaire waterkering (incl. kustfundament begrenzing landzijde)

Waterkeringen langs de kust en de grote rivieren volgens de Wet op de waterkeringen.

#### Demarcatielijn

In rijksbeleid (en in RR2020) opgenomen grens voor de uitbreiding van de Maasvlakte: ten noorden van de demarcatielijn kunnen industriële en havengerelateerde ontwikkelingen plaatsvinden en ten zuiden daarvan is de bestemming water en natuur (Natura2000).

#### Zoetwaterkanaal

Binnendijks gelegen hoofdwatgang voor de aanvoer van zoet water.

#### Zoeklocatie zoetwaterkanaal

Indicatieve aanduiding van een nader te bepalen tracé voor een zoetwaterkanaal.

#### Grondwaterbeschermingsgebied

Gebieden met een functie voor de bescherming en productie van drinkwater. Andere functies mogen deze functie niet belemmeren.

#### Waterbergingslocatie

Indicatieve aanduiding van een gebied met een functie voor waterberging, veelal in combinatie met recreatiegebied, natuurgebied of agrarisch landschap.

#### Provinciegrens

Grens van de provincie Zuid-Holland.

#### Agrarisch landschap – boom- en sierteelt

Landelijk gebied met landschappelijke, cultuurhistorische waarden en een overwegend agrarische functie gericht op grondgebonden sierteelt. Daarnaast komen (verspreid gelegen) natuurwaarden en bebouwingslinten voor.

#### Boom- en sierteeltgebied PCT-terrein

Gebied voor concentratie van niet-grondgebonden boom- en sierteeltbedrijven en aan de boom- en sierteeltgebonden handelsbedrijven.

#### Agrarisch landschap – bollenteelt

Landelijk gebied met landschappelijke, cultuurhistorische waarden en een overwegend agrarische functie gericht op grondgebonden bollenteelt. Daarnaast komen (verspreid gelegen) natuurwaarden en bebouwingslinten voor.

#### Compensatiegebied bollenteelt

Graslanden die in aanmerking komen voor omzetting naar bollenland als compensatie voor verloren gegaan bollenareaal.

#### [Agrarisch landschap – inspelen op bodemdaling](#)

Landelijk gebied met landschappelijke, cultuurhistorische waarden en een overwegend agrarische functie die inspeelt op bodemdaling. Daarnaast komen (verspreid gelegen) natuurwaarden en bebouwingslinten voor.

#### [Agrarisch landschap – inspelen op verbinding stad-land](#)

Landelijk gebied in de stedelijke invloedssfeer met landschappelijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden met een overwegend agrarische functie. Daarnaast komen (verspreid gelegen) natuurwaarden en bebouwingslinten voor.

#### [Agrarisch landschap – risico's op verzilting](#)

Landelijk gebied met landschappelijke, cultuurhistorische waarden, een overwegend agrarische functie en een opgave voor een adequate zoetwatervoorziening. Daarnaast komen (verspreid gelegen) natuurwaarden en bebouwingslinten voor.

#### [Agrarisch landschap](#)

Landelijk gebied met landschappelijke en cultuurhistorische waarden en een overwegend agrarische functie. Daarnaast komen (verspreid gelegen) natuurwaarden en bebouwingslinten voor.

#### [Provinciaal landschap](#)

Begrensd landschap onder stedelijke invloed, gelegen tussen stedelijke agglomeraties en in meer dan één regio, met hoge recreatieve en landschappelijke waarden en een accent op verbrede landbouw.

#### [Natuurgebied / ecologische verbinding](#)

Gebied / verbinding met als hoofdfunctie natuur. Daarin is, mits niet in strijd met de hoofdfunctie, recreatief medegebruik mogelijk. Delen van de duinen hebben bovendien een functie voor de waterwinning en waterkering.

#### [Zoekgebied natuur](#)

Gebied met een agrarische bestemming waarover nog afweging moet plaatsvinden of het gebied tot natuur ontwikkeld wordt.

#### [Natura2000-gebied](#)

Gebieden of wateren met hoge natuurwaarden die internationale bescherming genieten. Het betreft de gebieden die zijn aangewezen onder de Vogel- en/of de Habitatrichtlijn.

#### [Belangrijk weidevogelgebied](#)

Agrarisch landschap met te beschermen functie voor weidevogels.

#### [Groene Ruggengraat \(indicatief tracé\)](#)

Indicatief tracé voor de ontwikkeling en bescherming van natte natuur in het Groene Hart, die in samenhang met de bestaande gebiedskwaliteiten wordt ontwikkeld.

#### [Recreatiegebied](#)

Groengebied buiten het stads- en dorpsgebied met als hoofdfunctie openluchtrecreatie. Daarbinnen kunnen landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden voorkomen.

#### [Zoeklocatie recreatie](#)

Indicatieve aanduiding voor de ontwikkeling van recreatiegebied in de stedelijke invloedssfeer, met versterking van de landschappelijke kwaliteiten.

#### Voorziening intensieve dagrecreatie

Recreatiegebied ingericht voor zeer intensief gebruik met op de recreatiefunctie gerichte bebouwing.

#### Stortplaats met overwegend recreatieve eindbestemming

Gebied (3<sup>e</sup> Merwedehaven Dordrecht) tijdens de planperiode in gebruik als stortplaats, die in en na de planperiode grotendeels wordt ingericht als recreatiegebied.

#### Verblijfsrecreatiegebied

Gebied met hoofdfunctie verblijfsrecreatie (campings, bungalowparken en dergelijke).

#### Zoeklocatie verblijfsrecreatie

Globale aanduiding voor een mogelijke en nader te begrenzen locatie voor de ontwikkeling van verblijfsrecreatie.

## **5 Uitvoeringsstrategie**

### **5.1 Inleiding**

De provincie staat voor een krachtige, kleine en dienstverlenende overheid; een overheid die zich tot haar kerntaken beperkt waarbij taken zo dicht mogelijk bij de burger worden gelegd. Overheden moeten in samenhang functioneren als herkenbare eenheid voor burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Dit kan alleen als taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden niet versnipperd zijn. In principe betekent dit: je gaat erover of niet.

De provincie zal met kracht en overtuiging haar kerntaken uit te voeren. De provincie kan en wil dit niet alleen doen. Vanuit een sterke positie als middenbestuur kiest de provincie voor een open en transparante bestuursstijl, gericht op samenwerking met bewoners, bedrijven en met andere overheden. Vanuit de kerntaken wil provincie stad en land verbinden. Ruimte geven en verbinden is het uitgangspunt.

In de structuurvisie heeft de provincie haar ruimtelijke ambities beschreven. De kern van de provinciale visie is het versterken van samenhang, herkenbaarheid en diversiteit binnen Zuid-Holland. Dit draagt bij aan een goede kwaliteit van leven en een sterke economische concurrentiepositie. Duurzame ontwikkeling en klimaatbestendigheid zijn belangrijke pijlers van het provinciale ruimtelijk beleid voor de toekomst. Deze ambities kunnen alleen gehaald worden als hier een heldere uitvoeringsstrategie aan ten grondslag ligt.

In deze uitvoeringsstrategie geeft de provincie Zuid-Holland aan hoe zij de ambities gaat realiseren. De Wet ruimtelijke ordening vraagt de provincie om de provinciale belangen in de structuurvisie herkenbaar weer te geven en uit te werken in een uitvoeringsstrategie. Zo is voor iedereen duidelijk waar de provincie voor staat en hoe zij haar instrumenten gaat inzetten om de provinciale belangen veilig te stellen of te ontwikkelen. De uitwerking van deze belangen en ambities (hoofdstuk 4) vormt, samen met de sturingsfilosofie, de basis van de uitvoeringsstrategie en de provinciale inzet. Deze strategie onderscheidt voor de uitvoering vier sporen: ordenen, ontwikkelen, onderzoeken/agenderen en monitoren.

De structuurvisie behandelt de uitvoering op strategisch niveau. In vervolg op deze uitvoeringsstrategie stelt de provincie een uitvoeringsagenda op. De agenda wordt jaarlijks geactualiseerd.

### **5.2 De sturingsfilosofie**

#### **5.2.1 Uitgangspunten**

De provincie heeft een sterke positie op het domein van de economie, verkeer en vervoer, natuur, ruimtelijke ontwikkeling en de fysieke omgeving. Daar liggen haar kerntaken en is ze wettelijk bevoegd.

De provincie speelt op het gebied van deze kerntaken, een sectoroverstijgende en verbindende rol. De provincie fungeert als gebiedsregisseur door het ontwikkelen van integrale ontwikkelingsvisies, het uitruilen van belangen en het bewaken en bevorderen van complementariteit tussen regio's binnen de provincie.

De provincie heeft tevens een actieve rol bij de oplossing van bestuurlijke en financiële knelpunten van gemeenten.

Het rijk heeft verantwoordelijkheden en bevoegdheden naar provincies gedecentraliseerd. De verantwoordelijkheden pakt de provincie op door:

- sturing op de vijf hoofdopgaven en de 14 provinciale belangen;



- sturing vanuit vier rollen: ordenen, ontwikkelen, onderzoeken/agenderen en monitoren;
- sturing op twee niveaus: op provinciaal niveau als schakel tussen (inter)nationaal en regionaal niveau en op regionaal niveau om bovengemeentelijke belangen met elkaar te verbinden.

De provincie is betrokken bij de uitvoering van beleid. De provincie doet dit door randvoorwaarden te stellen waarbinnen ontwikkelingen moeten plaatsvinden. In sommige, specifieke situaties is de provincie actief bij de uitvoering zelf.

### 5.2.2 Sturingsfilosofie

Ruimtelijke ordening is een van de kerntaken van de provincie. Naast een toezichthoudende rol speelt de provincie een meer actieve rol. Zij kan zelf ruimtelijke projecten ontwikkelen en uitvoeren. De provincie stuurt voortaan niet alleen op de functie, maar ook op de kwaliteit van het provinciaal gebied. De provincie heeft hiervoor naast een functiekaart een kwaliteitskaart opgesteld. Voor het landelijk gebied worden gebiedsprofielen gemaakt waarin de kwaliteiten van een gebied beschreven worden die van waarde zijn voor de identiteit op het regionale niveau.

#### *Lokaal wat kan, provinciaal wat moet, 'je gaat erover of niet'*

De provincie heeft in de Wro een aantal instrumenten in handen gekregen, waarmee zij gericht kan sturen. Zij geeft vorm aan haar eigen rol en die van de andere partners bij de opgaven die voortkomen uit de structuurvisie. Hieruit volgt de sturingsfilosofie die de provincie hanteert:

- De provincie heeft bevoegdheden op het gebied van de ruimtelijke ordening.
- De provincie heeft in het visiedeel van deze structuurvisie haar provinciale belangen vastgelegd. Regio's en gemeenten dienen bij vaststelling van hun beleid, rekening te houden met deze provinciale belangen.
- Tijdens het periodieke vooroverleg met regio's en gemeenten wordt het ruimtelijk beleid in relatie tot de provinciale belangen besproken.
- Indien de provinciale belangen in gemeentelijk beleid worden aangetast, zal de provincie achteraf ingrijpen in gemeentelijke ruimtelijke besluiten.
- Voor het overige heeft de gemeente beleidsvrijheid om de functie en gebruiksmogelijkheden van gronden te bepalen.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen moet rekening worden gehouden met bovenlokale afstemming. Gemeenten moeten hun plannen binnen de betreffende regio afstemmen. Op deze manier houden gemeenten vrijheid in hun planvorming, maar wordt overcapaciteit of een te eenzijdige ontwikkeling doordat iedere gemeente naar eigen inzicht ruimtelijke inrichting bedrijft, voorkomen. Daarnaast moet er sprake zijn van integraliteit. Diverse aspecten moeten vroegtijdig bij de planvorming worden betrokken, zoals de watertoets, ecologische toets in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998, cultuurhistorie, bodemwaarden, externe veiligheid, geluidsaspecten, overstromingsrisico's enzovoorts.

### 5.2.3 Partners

#### Gemeenten en regio's

De provincie staat positief tegenover regionale samenwerking van gemeenten, waarbij zij samen taken uitvoeren of onderling hun beleid afstemmen. Naast de gemeenten zijn ook de regio's volwaardige gesprekspartners. De regio's vervullen een belangrijke coördinerende rol tussen gemeenten.

Elke bestuurslaag is verantwoordelijk voor het formuleren van de eigen belangen en het vastleggen daarvan in structuurvisies. De provincie heeft haar provinciaal ruimtelijk beleid vastgelegd in de provinciale structuurvisie en in de verordening. Hierin zijn de provinciale belangen verwoord. Deze belangen vormen voor de provincie het inhoudelijke kader bij de toetsing van inter-gemeentelijke structuurvisies.

De provincie heeft de bereidheid om actief te participeren in het ontwerpproces van intergemeentelijke structuurvisies, zodat daarbij in een vroegtijdig stadium duidelijkheid kan worden geschapen over de toepassing van de inhoudelijke kaders. Aanpassing van het provinciaal beleid kan hierbij aan de orde komen. In dat geval vindt bestuurlijk overleg plaats tussen de gemeente(n) en provincie. De aanvaardbaarheid van de aanpassing wordt gezien en er wordt getoetst of de afweging op de juiste intergemeentelijke schaal wordt gemaakt. Waar overeenstemming bestaat tussen provincie en gemeenten, worden vervolgens wijzigingsvoorstellen in het provinciale beleid door Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten voorgelegd. Dit gebeurt op basis van een door de raad/raden vastgestelde intergemeentelijke structuurvisie.

Een bijzondere vorm van een intergemeentelijke structuurvisie is de regionale structuurvisie. De provincie hecht grote waarde aan de totstandkoming van structuurvisies, waarin gemeenten op de schaal van hun regio tezamen hun ruimtelijke afwegingen vastleggen. Dat is meestal de geeigende schaal om dat te doen. Indien in het proces van regionale structuurvorming aanpassing van het provinciaal beleid aan de orde komt, zullen zonodig ook Provinciale Staten hierbij in een vroeg stadium worden betrokken. Het is wenselijk in dergelijke gevallen de inspraakprocedures aan elkaar te koppelen. Uiteindelijk houden beide bestuurslagen (de betrokken gemeenteraden en de Staten) hun eigen verantwoordelijkheid voor de formulering c.q. aanpassing van het eigen beleid.

#### De waterschappen

Water is dominant aanwezig in Zuid-Holland. Water vraagt niet alleen om ruimte, maar bepaalt daarnaast mede het gebruik van de ruimte en kan ook extra kwaliteit geven aan de ruimte. Het levert een bijdrage aan een prettige leefomgeving. Waterschappen zijn als operationele waterbeheerder de aangewezen partner om bij het opstellen van ruimtelijke plannen het waterbelang in een zo vroeg mogelijk stadium in te brengen. Dit wordt formeel gedaan met behulp van het instrument watertoets. Daarnaast wordt door veel gemeenten – in samenwerking met de waterschappen – een gemeentelijk waterplan opgesteld dat afgestemd is met de regionale ruimtelijke ambities. De provincie wil ambities op het gebied van water verwezenlijken in overleg en samenwerking met de waterschappen, elk vanuit de eigen verantwoordelijkheid. Voor de provincie ligt die verantwoordelijkheid op het gebied van kaderstelling, normering en toezicht.

#### Het rijk

Het rijk heeft aangegeven de verantwoordelijkheid op het gebied van de ruimtelijke ordening, regionale economie, natuur en landschap en verkeer en vervoer over te laten aan de provincies.

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (kabinetsstandpunt), is een nieuwe bestuurlijke verhouding beschreven tussen rijk en provincie op gebied van ruimtelijke ordening. Dit houdt in dat het rijk taken dereguleert en decentraliseert. Decentralisatie is voor Zuid-Holland met name aan de orde bij de ILG (EHS en RodS). De beleidsonderdelen die het rijk dereguleert zijn:

- programmering op verstedelijking
- sturen op ruimtelijke kwaliteit
- rijksbufferzones
- nationale landschappen en migratiesaldo 0
- ruimte voor ruimteregeling.

De decentralisatie van de ILG is nog niet afgerond en wordt derhalve niet meegenomen in de herziening van de structuurvisie.

Voor de onderdelen die het rijk dereguleert, zal de provincie een standpunt innemen zodra hierover meer duidelijkheid komt.

#### Aangrenzende provincies

De ontwikkelingen in de provincie Zuid-Holland zijn in toenemende mate vervlochten met die van de aangrenzende provincies. Zo werken Zuid-Holland samen met Utrecht en Noord-Holland aan het Groene Hart en is er met Noord-Holland overleg over de ontwikkelingen in de Haarlemmermeer-Bollenstreek. Bij de economische ontwikkeling van de havens en van de ruimtelijke ontwikkeling van de RijnScheldeDelta wordt samengewerkt met Zeeland, Noord-Brabant en Vlaanderen. Goede afstemming is noodzakelijk als het gaat om nieuwe grootschalige ontwikkelingen.

#### Andere organisaties

Bij de ruimtelijke ontwikkelingen zijn veel partijen betrokken. De provincie onderhoudt contacten via formele overlegstructuren die voor belangrijke opgaven zijn georganiseerd zoals greenports versterken, bedrijventerreinen herstructureren en recreatie ontwikkelen.

### 5.2.4 Instrumenten

Om het provinciale beleid uit te kunnen voeren heeft de provincie verschillende typen instrumenten voorhanden. Er is een onderscheid in wettelijke juridische instrumenten vanuit de Wro en niet-wettelijke instrumenten. Niet-wettelijke instrumenten zijn overleg, bestuurlijke afspraken en convenanten en financiële middelen, variërend tussen subsidiëren en financieren. Wettelijke juridische instrumenten vormen bijvoorbeeld het instrumentarium uit de Wro. Daarnaast kent de provincie nog een aantal klassieke beheerstaken, zoals het beheer van infrastructuur of van vaarwegen. Ook daarmee kan de provincie sturing en uitvoering geven aan provinciale belangen.

#### Instrumenten in het kader van de Wet ruimtelijke ordening (Wro)

De Wro geeft de provincie een uitgebreid juridisch instrumentarium. De provincie hanteert hierbij de volgende uitgangspunten:

- accent op samenwerking, overleg en sturing aan de voorkant;
- realisering door overleg en afspraken;
- bij strijdigheid met provinciale belangen zet de provincie de diverse juridische instrumenten van de Wro in.

Bij het juridische instrumentarium wordt onderscheid gemaakt tussen richtinggevende (proactieve) instrumenten en interventie (reactieve) instrumenten. Tot de richtinggevende instrumenten behoren:

- verordening;
- proactief vooroverleg in een zeer vroeg stadium van plan- of projectontwikkeling;
- proactieve aanwijzing;
- projectbesluit.

Tot de interventie-instrumenten behoren:

- bezwaar – zienswijze;
- reactieve aanwijzing;
- beroep;
- inpassingsplan en coördinatieregeling.

In bijlage 6.5 staat een nadere beschrijving van de toepassing van het instrumentarium.

Aanvullend worden ook de Grondexploitatiewet, de Wet voorkeursrecht gemeenten en de Ontheffingswet ingezet.

### Inpassingsplan en coördinatierегeling

Een inpassingsplan is een krachtig instrument dat vraagt om een zorgvuldige toepassing. De provincie zal bewust kiezen voor de inzet. In het belang van het realiseren of beschermen van provinciale belangen kan dit instrument worden ingezet.

Bij het opstellen van een inpassingsplan is het uitgangspunt zoveel mogelijk samen te werken met de betrokken gemeente(n). De provincie beslist over de vraag of het instrument wordt toegepast na overleg met de betrokken gemeenten. Gemeenten, die aan het (via een inpassingsplan) te realiseren project willen meewerken, worden in het proces ambtelijk en bestuurlijk betrokken met een zware adviesbevoegdheid (bijvoorbeeld via een stuurgroep).

De coördinatierегeling maakt het mogelijk om de uitvoering van het plan te versnellen, door de benodigde vergunningen parallel te schakelen.

### Verordening

Een aantal onderwerpen heeft de provincie opgenomen in een verordening. De verordening wordt ingezet voor ambities die generiek van aard zijn (relevant voor alle gemeenten of een bepaalde groep gemeenten) en in eerste instantie een werend of beperkend karakter hebben. Er is een rechtstreekse relatie met bestemmingsplannen: gemeenten moeten bij hun ruimtelijke plannen rekening houden met dit belang. Voor het opstellen van een verordening is gekozen als:

- waarborgingsinstrument;
- beschermingsinstrument;
- het rijk dit door middel van een niet-directe AMvB aan de provincie verplicht.

### 5.2.5 Uitvoeringsagenda

De uitvoeringsstrategie wordt verder uitgewerkt in de uitvoeringsagenda. De agenda brengt de meest relevante uitvoeringsactiviteiten in beeld. De uitvoeringsagenda geeft geen concrete uitwerking van de activiteiten. In de agenda wordt een korte beschrijving gegeven van de activiteit, wordt aangegeven wat de stand van zaken is, wat de provincie komend jaar gaat doen, welke rol de provincie heeft en welke middelen worden ingezet. Verdere uitwerking van de uitvoeringsagenda vindt plaats in het uitvoeringsprogramma. In het uitvoeringsprogramma worden de opgaven die vragen om een gezamenlijke aanpak met regio's en gemeenten genoemd en hierin worden de afspraken vastgelegd die met de regio's tijdens de bestuurlijke tafels gemaakt zijn om tot uitvoering te komen. Voor alle acht de regio's komt er een apart programma met afspraken.

De uitvoeringsagenda wordt jaarlijks geactualiseerd. Deze actualisering wordt gevoed door de ontwikkelingen die binnen Zuid-Holland plaatsvinden, door het provinciale beleid en door de (herzieningen van de) structuurvisie. Ook de resultaten van de monitoring kunnen van invloed zijn op de uitvoeringsagenda.

### 5.2.6 Aanpassing van de structuurvisie en de verordening

Maatschappelijke en politieke processen met betrekking tot ruimtelijke ordening zijn dynamisch. De structuurvisie beschrijft de ruimtelijke beleidsdoelen en de verordening beschrijft de provinciale kaderstelling die rechtstreeks bindend is naar gemeentelijke plannen, behorend bij deze beleidsdoelen. Voorts beschrijft de uitvoeringsagenda hoe de provincie haar beleidsdoelen wil realiseren. Deze documenten zijn inhoudelijk onlosmakelijk met elkaar verbonden.

De structuurvisie heeft een planhorizon tot 2020; actualisering van de visie kan betrekking hebben op delen van het beleid of integraal betrekking hebben op het gehele ruimtelijke beleid. De hoofdopgaven en de planhorizon blijven gelijk, maar vindt een actualisering op onderdelen plaats. Dit kan gebiedsgericht of thematisch zijn. In het andere geval gaat het om een integrale herziening van het ruimtelijke beleid. Dit is aan de orde als de sturingsfilosofie wijzigt, de beleidsdoelen of provinciale belangen veranderen en/of de planhorizon opschuift. Ook is het mogelijk dat er geen aanleiding is om

de beleidskaders in de structuurvisie of verordening te actualiseren, maar enkel de uitvoeringsagenda te actualiseren.

### 5.3 Ordenen, ontwikkelen, onderzoeken en agenderen, Monitoren

Om de provinciale belangen veilig te stellen of te ontwikkelen, zijn in deze uitvoeringsstrategie vier sporen te onderscheiden: ordenen, ontwikkelen, agenderen/onderzoeken en monitoring. Deze vier sporen zijn met elkaar verbonden.

#### 5.3.1 Ordenen

Ordenen vindt plaats door beleidskaders vooraf duidelijk te formuleren. Hiervoor gelden drie leidende principes, namelijk de lagenbenadering, de bebouwingscontouren en de SER-ladder. Deze laatste twee principes zijn in regelgeving (verordening) vastgelegd.

De kaarten en de structuurvisie vormen de basis voor proactieve en reactieve sturing. Zij maken duidelijk welke ambities de provincie heeft in de gezamenlijke aanpak om de ruimtelijke inrichting van de provincie te beïnvloeden. Daarnaast zijn voor specifieke gebieden (transformatiegebieden) gebiedsspecifieke opgaven beschreven. Hierdoor weten de betrokken partijen wat de beleidsruimte is. De uitwerking wordt overgelaten aan de gemeenten en de regio's. Overleg met de regio's en de gemeenten spelen hierbij een belangrijke rol. De provincie heeft de mogelijkheid om haar instrumenten in te zetten wanneer een ontwikkeling een van de provinciale belangen schaadt.

##### *Lagenbenadering*

Volgens de lagenbenadering is de ruimte opgebouwd uit drie lagen:

- ondergrond (bodem, water en natuur: het zich daarin bevindende leven);
- netwerken (alle vormen van zichtbare en onzichtbare infrastructuur);
- occupatie (ruimtelijke patronen door menselijk gebruik).

Elke laag is van invloed op de ruimtelijke afwegingen en keuzen over de andere lagen. De eerste laag stelt condities aan ontwikkelingen in de tweede en derde laag. Ingrijpen in een laag vindt plaats in goede afstemming met de functies en processen van elke andere laag.

De lagenbenadering is deels in wettelijke kaders verankerd.

##### *Bebouwingscontouren*

Alle kernen in Zuid-Holland zijn omgeven door bebouwingscontouren. De bebouwingscontouren zijn in de verordening op kaart vastgelegd. Deze contouren geven de grens aan van de bebouwingmogelijkheden voor wonen en werken. Zij zijn strak getrokken om de kernen, rekening houdend met plannen waar de provincie al mee heeft ingestemd. In het Groene Hart en de Delta is een teruglopende vraag naar woningen waarneembaar. De provincie stuurt op basis van regionale woonvisies en structuurvisies. De rode contouren krijgen daarmee vooral een ruimtelijke functie. In tegenstelling tot het verleden, waarbij de contouren vooral een kwantitatieve functie hadden, zullen de contouren een meer kwalitatieve functie krijgen.

##### *SER-ladder*

De SER-ladder hanteert de volgende principes:

- gebruik de ruimte die al beschikbaar is gesteld voor een bepaalde functie of die door herstructurering beter beschikbaar te maken is;
- maak optimaal gebruik van de mogelijkheden om door meervoudig ruimtegebruik de ruimteproductiviteit te verhogen;
- als deze stappen onvoldoende resultaat opleveren, is uitbreiding van het ruimtegebruik binnen de vastgestelde rode contour aan de orde. Een zorgvuldige keuze van de locatie van 'rode' functies en investeringen in kwaliteitsverbetering van de omliggende groene ruimte moet verzekeren dat ruimte voor wonen, bedrijventerreinen, glastuinbouw of infrastructuur de kwaliteit van natuur en landschap respecteert en waar mogelijk versterkt.

Op deze leidende principes, op de bovenlokale afstemming, integraliteit en de provinciale belangen ziet de provincie toe. Waar nodig zet zij haar instrumenten in om bij te sturen. Zij stuurt de ruimtelijke inrichting via de structuurvisie, de functiekaart en de kwaliteitskaart. Op de functiekaart zijn de functies weergegeven. Op de kwaliteitskaart worden de kernkwaliteiten benoemd, vastgelegd en meegegeven bij toekomstige ontwikkelingen.

Zuid-Holland zet haar instrumenten niet alleen achteraf in bij strijdigheden met het provinciaal belang. Vooraf en proactief wil de provincie aangeven binnen welke kaders gemeenten de ruimtelijke ontwikkelingen gestalte moeten geven. Zuid-Holland kiest ervoor om in plaats van de verordening, in veel gevallen andere instrumenten in te zetten als het gaat om de provinciale belangen. De provincie zal zoveel mogelijk ambities vooraf regelen via overleg, afspraken of door andere proactieve instrumenten in te zetten.

### **De verordening**

Het beleid dat ingezet wordt voor een aantal belangen leent zich ervoor om opgenomen te worden in de verordening, bijvoorbeeld bij beleid dat betrekking heeft op de hele provincie of op meerdere gemeenten. Het gaat dan om heldere beleidsregels met weinig eigen afwegingsruimte voor gemeenten. In de verordening komen de volgende onderwerpen aan bod:

- bebouwingscontouren;
- ontheffingen bebouwingscontour;
- agrarische bedrijven;
- ecologische Hoofdstructuur;
- bedrijventerreinen
- kantoren
- detailhandel
- primaire en regionale waterkeringen;
- veiligheidszoning oevers Nieuwe Waterweg en Nieuwe Maas (kaart 9 Verordening);
- luchthavens en helikopterlandingsplaatsen;
- molenbiotoop;
- landgoed- en kasteelbiotoop.

### **5.3.2 Ontwikkelen**

#### **Verschillende fasen, verschillende rollen**

De provincie heeft een aantal integrale ruimtelijke projecten gedefinieerd. Uitgangspunt is dat een integraal ruimtelijk project zich richt op een gemeentegrens overstijgend gebied met een integrale complexe opgave. Voor deze projecten worden bestuurlijke afspraken gemaakt met de partners. In onderling overleg worden rollen en verantwoordelijkheden bepaald. Uitgangspunt is 'lokaal wat kan'. De fase waarin de integrale projecten zich bevinden, varieert tussen visievorming en uitvoering. Als de provincie een rol heeft, zal die rol per fase in de ontwikkeling verschillen. In de fase van planvorming en visievorming en in de fase van projecten uitvoeringsgereed maken, neemt provincie in veel gevallen het initiatief (regisserende rol). Dit is in elk geval aan de orde bij de vier Integrale Ruimtelijke Projecten (IRP). De IRP's zijn:

- Zuidplaspolder;
- Kust (inclusief Goeree Overflakkee);
- Deltapoort (van Rotterdam-Zuid tot en met Dordrecht);
- Oude Rijnzone.

In deze gebieden is sprake van integrale gebiedsopgaven van provinciaal belang. Naarmate een gebiedsontwikkeling verder vordert, verandert de rol van de provincie. In de fase van uitvoering is de provincie vaak één van de betrokken partijen, maar niet per definitie de centrale partij. Geleidelijk komt een zwaardere rol te liggen bij andere publieke organisaties zoals gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties en marktpartijen. Participatie en betrokkenheid van de provincie in de

fase van uitvoering blijft wel van belang omdat het er dan op aankomt de geambieerde ruimtelijke kwaliteit te realiseren.

De rol van de provincie is dus nooit eenduidig te beantwoorden. Naast de fase van het project is de provinciale rol afhankelijk van:

- de aard van de problematiek;
  - de aard van de projecten;
  - de samenwerking met andere relevante partijen zoals gemeenten, waterschap, regio, enzovoorts.
- De IRP's zijn beschreven in bijlage 6.6.

### Financiering ruimtelijke projecten

Als de provincie een regisserende rol heeft bij de ontwikkeling van een project of programma, wil dat niet zeggen dat de provincie alleen verantwoordelijk is voor de benodigde middelen en de financiering. Andersom geldt hetzelfde. Als een gemeente een regisserende rol heeft bij de ontwikkeling van een provinciaal belang, kan de provincie ervoor kiezen een gedeelde verantwoordelijkheid te nemen voor de financiering. Voor iedere nieuwe ontwikkeling moeten de financiële en andere middelen in beeld gebracht worden om vervolgens met relevante partijen afspraken te maken over de bijdragen.

### 5.3.3 Agenderen en onderzoeken

De provincie ontwikkelt kennis voor de uitwerking van het bestaande en het toekomstige ruimtelijk beleid. Dit doet de provincie door te onderzoeken en agenderen. Hiermee investeert de provincie in beleidsvoorbereiding met als doel het ruimtelijke beleid te onderbouwen, uit te werken en efficiënter te maken. De focus voor de gezamenlijke kennisontwikkeling en -deling richt zich op strategische beleidsbeslissingen die doorwerken in de provinciale structuurvisie. De provincie zet hierbij in op een stapsgewijze verbetering van de samenhang en interactie tussen structuurvisie, lopende programma's en projecten en sectoraal beleid.

Voor de kennisontwikkeling onderscheidt de provincie een beleidsagenda en onderzoeksagenda.

De beleidsagenda richt zich op continue verbetering en concretisering van bestaand beleid en bevat vraagstukken die moeten leiden tot beleidsbeslissingen die op korte termijn doorwerken in de structuurvisie. De beleidsagenda is daarmee voorportaal voor eerstvolgende herzieningen van de structuurvisie.

De onderzoeksagenda bevat kennisvragen die op langere termijn moeten worden beantwoord om de doelen uit de structuurvisie verder te implementeren. Daarnaast genereert de onderzoeksagenda kennis die nodig is om nieuw beleid voor te bereiden. De onderzoeksagenda sorteert daarmee voor op de volgende generatie beleid.

Redenen om te onderzoeken en agenderen zijn:

- beleidskaders zijn nog niet helder: op basis van provinciale belangen is de provincie in gesprek met betrokken partijen;
- beleid is in ontwikkeling. Dit is beleid dat de provincie in voorbereiding heeft en dat ruimtelijk relevant is;
- opgaven waarover andere partijen een besluit moeten nemen voordat ze uitgevoerd kunnen worden, onzekerheden en onduidelijkheden enzovoorts;
- leemtes in kennis.

De beleids- en onderzoeksagenda zijn niet alleen van de provincie. Samen met partners, partijen en kennisinstellingen wil de provincie de vraagstukken op bovenregionaal niveau en regionaal niveau onderzoeken. Door gezamenlijk op te trekken, wordt kennis ontwikkeld, gedeeld en toegepast.

### 5.3.4 Monitoren

De provincie rapporteert over de effecten van het ruimtelijke beleid dat is verwoord in de Structuurvisie, de samenhang tussen ruimtelijke ontwikkelingen, de voortgang van acties die zijn opgenomen in de Uitvoeringsagenda en de inzet van instrumenten uit de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

De monitor heeft de volgende functies:

- Signaleren (waarnemen)
- Informeren
- Agenderen (waarnemen en met elkaar bespreken)
- Bijsturen (waarnemen, bespreken, beoordelen en handelen)

De provincie werkt aan een nulmeting monitor Structuurvisie & Uitvoeringsagenda. In deze nulmeting worden conclusies en aanbevelingen voor de aanpak en systematiek van de monitor opgenomen op basis waarvan een eerste monitor gemaakt wordt. De effecten van het ruimtelijk beleid en samenhang ruimtelijke ontwikkelingen, worden vervolgens iedere twee jaar geactualiseerd. De voortgang van de acties en inzet van WRO instrumenten ieder jaar.

### 5.4 Van uitvoeringsstrategie naar uitvoeringsagenda

In de uitvoeringsstrategie is aangegeven hoe de provincie haar provinciale belangen behartigt en de bijbehorende ambities gaat realiseren. In veel gevallen zullen bijdragen van andere overheden, organisaties en particulieren worden gevraagd. De rol van de provincie kan daarbij variëren per onderwerp. Van de thema's ordenen, ontwikkelen, onderzoeken en agenderen en monitoren wordt 'ontwikkelen' uitgewerkt in de uitvoeringsagenda. Het 'ordenen' is in de provinciale verordening geconcretiseerd. De onderzoeks- en beleidsagenda vormen een aparte bijlage bij de structuurvisie. De uitvoeringsagenda biedt inzicht in de wijze waarop de doelen uit de visie zullen worden gerealiseerd. Afstemming en samenhang in ontwikkelingen vormen hierbij het uitgangspunt. De resultaten van de monitor vormen input voor de beleidsagenda en de uitvoeringsagenda. Iedere twee jaar worden de resultaten gepubliceerd.

#### Samenwerking nodig

In de uitvoeringsstrategie is aangegeven dat de provincie al langer werkt aan programma's en projecten om invulling te geven aan de uitvoering van haar beleid. In de uitvoeringsagenda wordt gebiedsgericht per hoofdpogave aanvullend op deze strategie een overzicht gegeven van de belangrijkste programma's en projecten.

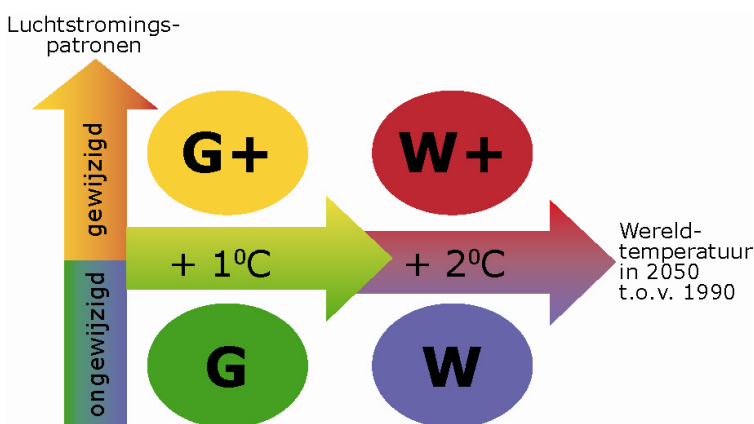
De provincie kan de verwoorde ambities niet alleen waarmaken. Samenwerking met andere relevante partners uit publieke en private organisaties staat centraal. De vijf hoofdpogaven en veertien provinciale belangen zijn nauw verbonden met de ontwikkelopgaven in de regio's. De regio's hebben structuurvisies opgesteld en hierin hun eigen wensen neergezet. De provincie wil met de regio's afspraken maken over de uitvoering van de projecten en programma's. De provincie heeft aan de hand van de vijf hoofdpogaven regionale agenda's opgesteld. Deze zijn in het uitvoeringsprogramma verder uitgewerkt. Hierin worden afspraken met de regio's gemaakt over de uitvoering van de projecten en programma's. Deze regionale agenda's vormen de basis voor de overleggen met de regio's.



## 6 Bijlagen

### 6.1 Bijlage 1: Klimaatscenario's KNMI

De vier scenario's verschillen in de verwachte wereldtemperatuur in 2050 (+1 of +2 graden) en het wel (+ scenario's) of niet wijzigen van de dominante windrichting (figuur 2.1). De scenario's verschillen in de mate waarin de mondiale temperatuur stijgt en de mate waarin de luchtstromingspatronen boven Nederland veranderen. De W en W+-scenario's kenmerken zich door een sterke toename van de wereldgemiddelde temperatuur, terwijl die in de G en G+-scenario's gematigd is. Bij de G+ en W+ scenario's zorgt een verandering in de luchtstroming boven de Atlantische oceaan en West-Europa voor extra warme en natte winters, terwijl de zomers extra warm en droog zijn. Bij de G en W scenario's is de invloed van veranderingen in de luchtstroming klein. Alle scenario's gaan uit van een stijging van de gemiddelde temperatuur en een toenemende kans op extreme temperaturen, een stijging van de zeespiegel (35-85 cm in 2100), een toename van de gemiddelde winterneerslag en een toenemende kans op extreme neerslag, met name in de kustzone. Alleen in de plusscenario's is sprake van een sterke afname van de gemiddelde zomerneerslag en een sterke toename van de potentiële verdamping.



Figuur 6.1: Grafische weergave klimaatscenario's (bron KNMI)

## 6.2 Bijlage 2: Ruimtelijke reserveringen 2020 en 2040

Dit is de nadere uitwerking van de nieuwe verkeers- en vervoersinfrastructuur zoals beschreven in Hoofdstuk 4.

De provincie Zuid-Holland heeft de ambitie om de bereikbaarheid in de provincie te verbeteren. Deze ambitie is neergelegd in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (PVVP). Binnen het kader van het PVVP is het beleid verder uitgewerkt, onder meer in de nota Provinciale Vaarwegen en Scheepvaart, de nota Operationalisering Openbaar Vervoer 2007-2020, het Goederenvervoerbeleidsplan 2007-2011, het Fietsplan 2008 en het Meerjarenplan Verkeersveiligheid 2008-2011. In het PVVP zijn uitvoeringsprogramma's opgenomen. De opgave is om het stedelijke openbaar vervoer netwerk en de wegenstructuur binnen de Zuidvleugel te completeren. In de onderstaande tabel zijn het beleidsbeeld 2020 en ambitie 2040 opgenomen. De uitvoeringsprogramma's uit de PVVP zijn nog steeds actueel. In de uitvoeringsagenda zijn de projecten opgenomen die zijn voorzien voor 2020. De visie is gebaseerd op dit programma uit de PVVP.

### Beleidsbeeld 2020

In het beleidsbeeld tot 2020 is een onderscheid gemaakt in (inter)nationale en regionale verbindingen.

#### I (Inter)nationale, Randstedelijke verbindingen

##### A1. Hoofdwegen – beleidsbeeld 2020

01. A4 Leiden-Burgerveen 2x3 én 2x4 rijstroken
02. A4 Parallelstructuur Oostflank Den Haag
03. A4 Midden-Delfland
04. A4 Hoogvliet - Klaaswaal
05. A12 (benuttingsmaatregelen: spits- en plusstroken)
06. A13/16
07. A15 Papendrecht - Gorinchem: capaciteitsuitbreiding
08. A15 MAVA 4x2 rijstroken
09. A20 Moordrecht - Nieuwerkerk ad IJssel 2x3 rijstroken
10. A27 Hooipolder - Lunetten, 2x3 rijstroken en verbreding Merwedeburg Gorinchem
11. Regionalisering A44
12. capaciteitsvergroting Algeracorrider (ombouw fietspad tot autostrook en realisatie alternatieve fietsvoorziening)
13. 2e oeververbinding Westelijk Rotterdam (Oranje- of Blankenburgtunnel)

##### A2. Hoofdwegen – ambities 2040

14. A4 Den Haag - Leiden 2x4 rijstroken
15. N222 Veilingroute 2x2 (afhankelijk keuze Oranjetunnel)
16. N57 rijbaansplitsing

##### B1. Hoofdspoor – beleidsbeeld 2020

17. Spoortunnel Delft (in ruwbouw 4 sporen)
18. Spoorverdubbeling Den Haag - Rotterdam, viersporigheid incl. station Kethel
19. Capaciteit spoor Rotterdam-Gouda, viersporigheid incl. station Westergouwe en eventueel Rottetracé

##### B2. Hoofdspoor - ambities 2040

20. Capaciteit spoor Den Haag - Gouda, viersporigheid incl. stations Doelwijk en Westergouwe
21. HST - Oost
22. Goederenspoor Rotterdam - België (RoBel)
23. 2-sporigheid Alphen - Woerden

24. Spoor Breda - Utrecht

## II. Regionale verbindingen

### *C1. Regionale wegen - beleidsbeeld 2020*

25. Rijnlandroute
26. Trekvliettracé
27. Internationale Ring Den Haag
28. '3 in 1' project Westland
29. N209 Doenkade 2x2 stroken (voorloper A13/16)
30. N209 maatregelen wegvakken Nieuwe Hoefweg - Bleiswijk, en Bergschenhoek - Bleiswijk
31. Stadsweg Rotterdam
32. N218 Optimalisatie Hartelcorridor
33. N207 capaciteitsverruiming Alphen - Leimuiden
34. De westelijke verbinding N11/A12 via de N459
35. N207 OTA
36. Verbindingsboog N11/A12
37. Parallelstructuur A12/ Moordrechtboog op OWN-niveau
38. N219 Omleiding Zevenhuizen en verlegging.
39. N207 Zuidwestelijke randweg Gouda
40. N210 vernieuwing
41. N215 Omleiding Dirksland
42. N217 Omleiding Stougjesdijk
43. Capaciteitsvergroting Algeracorridor (ombouw fietspad tot autostrook en realisatie van alternatieve fietsvoorziening)

### *C2 Hoofdwegennet en onderliggend wegennet aansluitingen*

44. A4/A12 Prins Clausplein
45. A15-N3
46. A16 Mijlweg
47. A16 - N3
48. A20 Schieplein
49. N57 - N218
50. N11-Zouterwoude
51. A4 Vijfsluizen
52. A4 Beatrixlaan
53. A4 Plaspoelpolder
54. A12 - N470
55. A13 - N470
56. A15 Reeweg
57. A16 Kralingseplein

### *C3. Bovenlokaal wegennet*

58. Nieuwe oeververbinding Maximabrug
59. Ringweg-Oost Leiden
60. Noordelijke Randweg Rijnsburg
61. Maximaburg westelijk Alphen ad Rijn
62. Westelijke Randweg Waddinxveen, aansluitend op de Bentwoudlaan

### *C4. Regionale wegen – ambities 2040*

63. Noordelijk Ontsluiting Greenport: oost-west verbinding Duin- en Bollenstreek (N206 - N205)
64. N211 capaciteitsvergroting
65. N213 capaciteitsvergroting
66. N470/N471: 2x2 rijstroken

- 67. 3e Stadsbrug Rotterdam
- 68. N207 capaciteitsverruiming
- 69. N218 capaciteitsvergroting
- 70. N219 2x2 in geval van uitbouw verstedelijking Zuidplaspolder (tussen A12 en A20)
- 71. Westelijke verbindingsboog N11/A12 op hoofdwegniveau

*D1. Zuidvleugelnet OV – beleidsbeeld 2020*

- 72. Stedenbaan 6x6 en 4x4, incl. stations Sassenheim en Bleizo
- 73. Buscorridor Duin- en Bollenstreek, diverse maatregelen, waaronder hoogwaardig ov (bus) Noordwijk - Sassenheim en aansluiting Duin- en Bollenstreek op de Zuidtangent (doortrekking Zuidtangent naar Sassenheim en Lisse/Hillegom)
- 74. RijnGouwelijn
- 75. Tramnet Den Haag: capaciteitsverhoging en infra-aanpassingen
- 76. Netwerk RandstadRail Den Haag: fase 1: Lijn 9 korte tramtunnel; fase 2: Lijn 1 Delft - Binckhorst - CS Scheveningen, Lijn 9: Vrederust - HS - CS - Scheveningen, Lijn 11: Voorburg - Binckhorst - HS - Scheveningen
- 77. Bustangent Kijkduin - Harnaspolder - Den Haag Zuidwest - Delft - Pijnacker - Zoetermeer
- 78. Doortrekking RandstadRail (Zoetermeer sprinterlijn) naar station Bleizo
- 79. Zoetermeer - Rotterdam: bus
- 80. RandstadRail Den Haag CS - Rotterdam CS - Slinge: frequentieverhoging
- 81. HOV Rotterdam - Rotterdam/Den Haag Airport - Delft - Den Haag
- 82. HOV Rotterdam-Alexander naar Lansingerland
- 83. Regionalisering Hoekse Lijn en koppeling aan metrolijn en doortrekking naar strand
- 84. Tram+ Rotterdam: frequentieverhoging en maatregelen op diverse lijnen
- 85. Ridderkerklijn
- 86. Buscorridor Alphen-Schiphol (doorstromingsmaatregelen)
- 87. Busontsluiting Zuidplaspolder
- 88. Drechtstedenring
- 89. MerwedeLingeLijn, incl. 4 nieuwe haltes
- 90. Buscorridor Goeree - Overflakkee (kleinschalige verbeteringen)

*D2. Overig openbaar vervoer en ketenmobiliteit binnen vervoersautoriteitgebied Zuid-Holland – beleidsbeeld 2020*

- 91. 110 km fietspad
- 92. 3000 fietsparkeerplaatsen bij openbaarvervoersknooppunten
- 93. 1000 P&R-plaatsen
- 94. Actuele reisinformatie op 50 procent van de haltes in vervoersautoriteitgebied Zuid-Holland
- 95. Openbaar vervoer over water: Brienenoord - Benelux
- 96. Minimaal 46 procent haltes toegankelijk voor reizigers met functiebeperking
- 97. Diverse Dynamisch Verkeers Management maatregelen op wegen en vaarwegen

*D3. Zuidvleugelnet OV – ambities 2040*

- 98. Stedenbaan 8x8 en 8x8, incl. stations Westergouwe, Doelwijk, Merenwijk (Noordwijkerhout), inclusief koppelingen met Randstadspoor Utrecht en Amsterdamse Metro Trein
- 99. HOV Zuidtangent - RijnGouwelijn
- 100. HOV Leiden - Leiderdorp
- 101. HOV Leiden - Den Haag
- 102. HOV Zoetermeer - Leiden
- 103. HOV Zoetermeer Rotterdam
- 104. HOV Den Haag - Westland
- 105. HOV station Rijswijk - station Ypenburg
- 106. HOV Delft - Schiedam
- 107. HOV Hoekslijn - Westvoorne via Oranje- of Blankenburgtunnel
- 108. HOV Hoekse Lijn/Schiedam - Alexanderpolder/Nesselanden - Zuidplaspolder

- 109. Zuidtangentmetro Rotterdam: Schiedam - Stadshavens - Zuidplein - (nieuw) Feyenoord - Capelsebrug/metrostation
- 110. HOV Rotterdam - Ridderkerk - Drechtstedenring (opwaarderen Ridderkerklijn)
- 111. HOV Alphen - Schiphol
- 112. HOV Zuidplaspolder i.g.v. uitbouw verstedelijking

*E. Vaarwegen*

- 113. Julianasluis
- 114. Bochtafsnijding Delftse Schie – Rotterdam
- 115. Goederenterminal Haven Rotterdam

Figuur 6.2.a: Internationaal en Randstedelijk infrastructuurnetwerk

Figuur 6.2.b: Regionaal wegennet

Figuur 6.2.c: Regionaal openbaar vervoer-netwerk

### 6.3 Bijlage 3: Compensatieregeling bollengronden

Om de greenport te laten functioneren is behoud van het bollenteeltareaal van belang. Om dit behoud te kunnen combineren met andere belangrijke ruimtelijke ontwikkelingen zoals beschreven in de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek is door de regio een regeling uitgewerkt.

De compensatie van bollengronden dient plaats te vinden volgens de door de regio uitgewerkte regeling, behoudens de inzet van de 2<sup>e</sup> Poellaan. Daarbij wordt er uitgegaan van handhaving van het netto areaal 1<sup>e</sup> klas bollengronden door het bijhouden van de ruimtelijke nulbalans door de GOM aan de hand van bestemmingsplannen en de referentiekaart Heijkoop. Compensatie van de bollengronden dient plaats te vinden volgens het 40 (herstructureren bestaande areaal en tegengaan van verrommeling) - 30 (opwaarderen 2<sup>e</sup> klas bollengronden) - 30 (omspuiten graslanden) principe. Er dient een financiële afdracht aan het GOM geregeld te zijn, wanneer bollengronden verdwijnen voor een ruimtelijk project waarbij sprake is van functieverandering van de bollengronden en bij het verdwijnen van 2<sup>e</sup> klas bollengronden.

Van het 40-30-30 principe kan op de volgende wijze worden afgeweken:

- Een tijdelijke krimp van het areaal is toegestaan met een bandbreedte, waarbij binnen 3 jaar minimaal 80 procent moet worden gecompenseerd. Binnen 6 jaar moet 100 procent van de te compenseren bollengronden uit de eerste periode van 3 jaar zijn gecompenseerd. Dit kan cyclisch worden toegepast.
- Vanwege de complexiteit van de herstructurering kan voor de eerste periode van 3 jaar 10 (absolute ondergrens) tot 20 procent via herstructurering worden gerealiseerd, 40 tot 50 procent (absolute bovengrens) via opwaarderen 2<sup>e</sup> klas bollengronden en 40 tot 50 procent (absolute bovengrens) via omspuiten graslanden.

Bij de beoordeling van de bestemmingsplannen die in dit kader worden opgesteld, zal op deze aspecten worden toegezien. Bij bestemmingsplannen waarbij sprake is van het omspuiten van graslanden moet voldoende inzicht geboden worden in de uitvoering van de herstructurering volgens het 40-30-30 principe en moet de haalbaarheid hiervan ook worden aangetoond. Dit geldt eveneens voor de eerste 3 jaar, waarbij van het 40-30-30 principe kan worden afgeweken. Het aantonen van de haalbaarheid dient plaats te vinden aan de hand van de voortgangsrapportages, jaarprogramma en meerjarenprogramma van de GOM.


Bij het omspuiten van graslanden die onderdeel uitmaken van de EHS moet worden voldaan aan de provinciale compensatieplicht. Bij bestemmingsplannen die dit mogelijk maken, moet de EHS-compensatie geregeld zijn.

#### **6.4 Bijlage 4: Randvoorwaarden zoeklocatie bedrijventerrein Veerstablok**

In de Krimpenerwaard is in de Polder Veerstablok een indicatieve aanduiding voor een eventueel bedrijventerrein opgenomen. De ontwikkeling van dit bedrijventerrein Veerstablok is alleen mogelijk als voldaan is aan de voorwaarden dat:

- in 2012 blijkt dat de huidige regionale bedrijventerreinen in de Krimpenerwaard, te weten de bedrijventerreinen in Bergambacht en in Schoonhoven, volledig zijn uitgegeven;
- uit een in opdracht van de regio Krimpenerwaard uitgevoerd onafhankelijk onderzoek blijkt, dat er daadwerkelijk een tekort aan bedrijventerreinen in de Krimpenerwaard is ten behoeve van bedrijven die uit de Krimpenerwaard afkomstig zijn;
- bovengenoemd tekort onder meer is ontstaan door autonome groei van bedrijven en transformatie van bedrijven die thans een knelpunt vormen op het gebied van landschap, milieu en verkeer;
- de uitkomsten van het bovengenoemde onderzoek gekoppeld worden aan een samenhangende regionale visie op herstructurering in de Krimpenerwaard, waarin ook een visie is opgenomen over de invulling van vertreklocaties die binnen het geldende beleid moet passen;
- het terrein landschappelijk wordt ingepast op grond van een door de regio Krimpenerwaard en de gemeente Gouda opgestelde ruimtelijke visie op het gebied dat wordt ingesloten door de Zuidwestelijke Randweg."

6.5 Bijlage 5: Gedragslijn instrumenten

	ONTWIKKELING – <i>regie</i>	ORDENING – <i>regelgeving</i>
	<b>Structuurvisie</b> ruimtelijk beleidskader als legitimatie voor bestuurlijk / juridisch handelen	
	<b>Uitvoeringsstrategie</b>	
		
<b>Lokaal wat kan:</b> Uitgangspunt vanuit sturingsfilosofie is zo veel mogelijk vrijheid voor uitvoering te geven aan lokale overheden.	<b>Lokale regie:</b> Afspraken maken over rol provincie Zuid-Holland: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Faciliteren: <ul style="list-style-type: none"> <li>- Wettelijke bevoegdheden</li> <li>- Financiering</li> <li>- Menskracht</li> </ul> </li> <li>○ Monitoren (loslaten)</li> </ul>	<b>Vooroverleg:</b> Bij nieuw of wijziging van beleid vooroverleg over verankering van provinciaal belang.
<b>Provinciaal wat moet:</b> Die zaken die directe doorwerking moeten krijgen op lokaal niveau en de projecten waarin de provincie de aangewezen partij is voor de regierol vanuit het provinciaal belang.	<b>Provinciale regie:</b> Uitvoeringsprojecten met meerdere provinciale belangen en meerdere bestuurlijke partners. Samenwerkingafspraken over rol provincie Zuid-Holland: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Verantwoordelijkheden</li> <li>○ Wettelijke bevoegdheden <ul style="list-style-type: none"> <li>- Financiering</li> </ul> </li> </ul>	<b>Verordening Ruimte:</b> Directe doorwerking in gemeentelijke bestemmingsplannen.
<b>Interventiepad als het mis gaat:</b> Indien lokale partners het provinciaal belang niet verankeren in eigen beleid en uitvoeringsplannen.  Als het Provinciaal belang dermate groot is dat de provincie graag wil uitvoeren, kan het inpassingsplan ook direct worden ingezet.	<b>Bestuurlijk overleg:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>○ Nieuwe voorwaarden</li> <li>○ Interventie via Wro instrumentarium</li> </ul>	<b>Juridisch instrumentarium:</b> <ol style="list-style-type: none"> <li>1.A <b>vooroverleg + formele reactie:</b> bij nieuw of wijziging van beleid vooroverleg over verankering van provinciaal belang.</li> <li>1.B (+ evt) <b>proactieve aanwijzing:</b> als na vooroverleg blijkt dat gemeente(n) niet of onvoldoende van plan is provinciaal belang te borgen.</li> <li>2. <b>zienswijze:</b> provincie geeft aan dat niet of onvoldoende uitvoering wordt gegeven aan provinciaal belang.</li> <li>3. <b>reactieve aanwijzing:</b> besluit van provincie om deel van bestemmingsplan dat strijdig is met provinciaal belang buiten werking te stellen.</li> <li>4. <b>inpassingsplan:</b> provincie maakt zelf het betreffende bestemmingsplan waarin provinciaal belang adequaat is verankerd. (incl. aantonen financiële haalbaarheid).</li> </ol>



## 6.6 Bijlage 6: Beschrijving IRP's

### Zuidplaspolder

De Zuidplaspolder is één van de laagst gelegen polders in de Zuidvleugel van de Randstad, in de driehoek Rotterdam-Zoetermeer-Gouda waarin ruimte moet worden geboden aan nieuwe woningen, bedrijven en kassen, infrastructuur en natuur, water en recreatie. Het gaat om een complexe opgave, zowel inhoudelijk als bestuurlijk. De laag gelegen ligging maakt het noodzakelijk innovatieve oplossingen te ontwikkelen, waarin water, natuur, woon- en werkfuncties op slimme wijze worden gecombineerd. Met een groot aantal partijen is in 2007 overeenstemming bereikt over het volgende startprogramma 2010-2020:

- 7000 woningen met het accent op landelijk wonen in aan te leggen landschap en dorpsuitbreidingen;
- 280 hectare glas, waarvan 200 hectare nieuw en 80 hectare herontwikkeling;
- 110 hectare bedrijventerrein;
- ontwikkelen van restveen en een waterparel, waaronder 325 hectare Ecologische Hoofdstructuur;
- bereikbaarheid via spoor en weg.

Bij de ontwikkelingen staat duurzame ontwikkeling centraal. Daarbij zijn afspraken gemaakt over het klimaatbestendig ontwikkelen van de Zuidplaspolder en opzetten van een energieweb Zuidplaspolder waarbij gebruikers en leveranciers van duurzame vormen van energie aan elkaar worden gekoppeld. Ook zijn afspraken gemaakt over de ontwikkeling van de (parallele) infrastructuur A12 en aanleg van groen- en waterstructuren.

De provincie heeft de regierol voor dit project. In het voortraject zijn alle mogelijke publieke en maatschappelijke partijen betrokken. Er is intensieve samenwerking met de betrokken gemeenten, het waterschap, het Rijk (als een van de projecten in het urgentie programma Randstad) en private partijen.

### Kust en Goeree Overflakkee

Aan het project kustontwikkeling liggen drie opgaven ten grondslag. De eerste opgave heeft betrekking op de versterking van de zwakke schakels. De zwakke schakels in de Zuid-Hollandse kust bevinden zich langs de kust van Noordwijk, Katwijk, Scheveningen, Voorne, het Flauwe Werk (Goeree Overflakkee) en de Delflandse Kust. De tweede opgave heeft betrekking op de zandmotor. Voor de kust wordt een zandmotor geplaatst. De zandmotor is een enorme berg zand die vlak voor de Delflandse Kust in zee wordt aangebracht. Wind, golven en zeestroming verspreiden het zand langs de kust. Zo groeit de kust in zeewaartse richting op natuurlijke wijze aan. Door de zandmotor groeit de kust mee met de stijgende zeespiegel, zodat ook voor de langere termijn de veiligheid van de kust gewaarborgd blijft. Daarnaast biedt het zand extra ruimte voor natuur en recreatie. Ten slotte gaat het om de integrale ontwikkeling van de Delflandse Kust. De Delflandse Kust is aangewezen als prioritaire zwakke schakel in de Hollandse kust. Een prioritaire zwakke schakel is een kustvak dat naar verwachting tussen nu en 20 jaar moet worden versterkt om aan de eisen voor de veiligheid te voldoen bij stijging van de zeespiegel, hogere stormfrequentie en nieuwe golfrandvoorwaarden. Belangrijk uitgangspunt is dat niet alleen gekeken wordt naar de benodigde maatregelen voor de veiligheid maar ook naar de kansen voor de ruimtelijke kwaliteit.

De uitvoeringsagenda bestaat uit vier hoofdprojecten:

- kustontwikkeling
- verbetering regionale ontsluiting
- rolverdeling kustplaatsen
- blauw-groen netwerk in het achterland

### Delflandse Kust:

Het tekort aan hoogwaardige landschappelijke gebieden in het achterland van de Delflandse Kust als uitloopgebied voor de stedeling vraagt om een stevige kwantitatieve uitbreiding en functiecombinaties van natuur en recreatie. Zeewaartse kustuitbreiding zou een bijdrage kunnen leveren aan het

opheffen van dat tekort. De slechte bereikbaarheid van de Delflandse Kust vanuit het achterland, met uitzondering van Hoek van Holland en Scheveningen, vraagt om een regionaal bereikbaarheids-offensief. De kustzone is een unieke woon- en werklocatie. Bij een woningbouwopgave gaat het niet primair om een kwantitatieve opgave, maar om het opschroeven van de kwaliteit. Een woningbouwopgave is niet voorzien in de zeewaartse kustuitbreiding. De gebiedsvisie maakt duidelijk hoe de Delflandse Kust kan bijdragen aan het realiseren van deze doelstellingen:

- een veilige, natuurrijke kustzone;
- een goed bereikbare kust met meer ruimte voor recreatie;
- een kust met een duidelijk profiel van hoogwaardige kwaliteit die bijdraagt aan het (inter)nationaal vestigingsmilieu en zes ambities, te weten:
  - uitbreiding van de kust ten behoeve van natuur en recreatief medegebruik;
  - ontwikkeling van een robuust landschap met betekenis voor de hele regio;
  - ontwikkeling van een hoogwaardige regionale ontsluiting van de Delflandse Kust;
  - ontwikkeling van badplaatsen met ieder een eigen uitgesproken profiel;
  - verbetering van de toegankelijkheid van de kustzone voor fietsers, wandelaars en watersporters;
  - ontwikkeling van een blauw-groen netwerk dat de kust met het achterland verbindt.

### IRP Deltapoort

Deltapoort (globaal het gebied van Rotterdam-Zuid tot en met Dordrecht) kent een grote sociaal-economische problematiek met een slecht leefomgevingsklimaat. De ontwikkeling van de werkgelegenheid is achter gebleven. Er is een relatief hoge werkloosheid onder de vooral jonge en laagopgeleide beroepsbevolking. Om deze negatieve ontwikkeling te doorbreken moet er veel meer synergie tussen economische structuurversterking en sociaaleconomische ontwikkeling ontstaan. Daarnaast nemen de problemen met de externe veiligheid langs het spoor en de snelwegen toe. Vanwege deze externe veiligheid dreigt er o.a. stagnatie van de stedenbouwkundige ontwikkelingen in een brede zone langs de hoofdtransportroutes.

Om de toenemende vervoersbewegingen voortvloeiend uit de verdere ontwikkeling van de Rotterdamse haven te kunnen accommoderen wordt een maatregelenpakket voor de diverse vervoersmodaliteiten voorbereid. Hiertoe wordt een verkenning verricht naar aanpassingen van het hoofd- en onderliggend wegennet, dit in combinatie met de spoorcapaciteit. Het gaat onder meer om doorstroming van transitoverkeer en een goede ontsluiting van woon- en werklocaties. Een oplossing voor de externe veiligheidsproblematiek wordt in de ontsluiting en doorstroming nadrukkelijk meegenomen. In nauwe afstemming met het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden wordt ook een uitbreiding van de vervoerscapaciteit over water onderzocht.

Voor een aantal opgaves ligt de oplossing op nationaal niveau maar vooral het verbeteren van de leefkwaliteit is een bovenregionale opgave waar de provincie een toegevoegde waarde heeft. Daarom is in het hoofdlijnenakkoord 2011-2015 de ambitie opgenomen om Deltapoort te verbreden. Behalve de inzet op ruimtelijke kwaliteit wil het college ook economische en infrastructurele verbeteringen bewerkstelligen. Er wordt dit najaar (2011) een verkenning verricht naar welke opgaven in dit bredere gebied spelen en welke in het uitgebreidere programma Deltapoort kunnen worden opgenomen. In deze verkenning dient naar voren te worden gebracht welke consequenties dit heeft, hoe dit wordt georganiseerd en welke stimulerende impulsen de provincie zou willen inbrengen.

### Oude Rijnzone

De Oude Rijnzone is het gebied langs de rivier de Oude Rijn, grofweg tussen Leiden en Bodegraven. De gemeenten Leiden, Leiderdorp, Zoeterwoude, Rijnwoude, Alphen aan den Rijn, Bodegraven, het Hoogheemraadschap van Rijnland, het rijk en de provincie Zuid-Holland werken samen om de ontwikkeling van de Oude Rijnzone in veel opzichten te stimuleren. Bij het project zijn ook verschillende organisaties van bewoners en gebruikers betrokken.

De partijen spannen zich gezamenlijk in om te komen tot herstructurering en integrale ontwikkeling van dit gebied, die erop is gericht de kwaliteit te verbeteren. Deze regionale samenwerking maakt het mogelijk om oplossingen te zoeken die voorheen niet haalbaar leken.

Naarmate een gebiedsontwikkeling verder vordert, verandert de rol van de provincie. In de fase van uitvoering is de provincie vaak één van de betrokken partijen, maar niet per definitie de centrale partij. Geleidelijk komt een zwaardere rol te liggen bij andere publieke organisaties zoals gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties en marktpartijen. Participatie en betrokkenheid van de provincie in de fase van uitvoering blijft wel van belang omdat het er dan op aankomt de geambieerde ruimtelijke kwaliteit te realiseren.

## 6.7 Bijlage 7: Afwijkingsmogelijkheden kantoorontwikkelingslocaties

In de verordening is onder artikel 7, lid 5 een afwijkingsmogelijkheid opgenomen voor kantoorontwikkeling op locaties die zijn opgenomen in vigerende bestemmingsplannen of locaties waarvan de planontwikkeling ver gevorderd is en waarover bestuurlijke overeenstemming met de provincie bestaat.

.De bestuurlijke overeenstemming geldt voor volgende locaties:

- Bedrijventerrein Heron (BO Stadsgewest Haaglanden)
- Goudse Poort (BO RijnGouwelijn Oost)
- Alphen aan den Rijn (BO RijnGouwelijn Oost)
- Zoeterwoude Meerburg (BO RijnGouwelijn Oost + W4)
- Leiden Bio Science Park (BO RijnGouwelijn Oost)
- Transferium Rijnfront Oegstgeest (BO RijnGouwelijn Oost)
- Hazerswoude (BO RijnGouwelijn Oost)
- Vierzicht Leiderdorp (W4)
- Vijfsluizen Vlaardingen (Bestuursovereenkomst Rechter Maasoever)
- Bleizo: Kantoorontwikkeling is gekoppeld aan regionale afstemming met Haaglanden en stadsregio Rotterdam en aan een uitruil met Zoetermeer ten behoeve van Bleizo. Het gaat om sloop of de uitruil van harde plancapaciteit uit Zoetermeer.

Bovengenoemde locaties staan niet op kaart 5 van de verordening, kantoren.